

644
1970/3

20

Volks-A

11-12

(3)

11

1970

კაცა აგ ახალ საქართველოს!

ნახატი ზ. ფორჩინიძე.

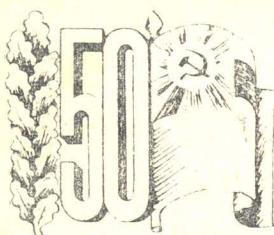
ԱՐԵՎ

162

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ՀՅԱԼՅՈ

11598

11

ԵՐԵԱՆԱՀՈ

1970

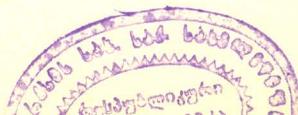
Դ Տ Ը Ծ Ո Ւ Տ Ո

ՏԵՇ. ՀՀ ՕՃ-ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆԱ

ՀԱՅԻ ԿԱՆԱԳԻ ՄԱԿԱՐԱՆ-ՄԽԱԳԻ ՄԱԿԱՐԱՆ ՀԱ ՍԱՀՐԱՎՈՐԱԿԻ-ԿՐՈՂԻ ՀԱՐԱՀԱ ՀԱՐԱՀԱ

ՀԱՅԱՀԱՐԱՀԱ ՀԱՅԱՀԱՐԱՀԱ ՀԱՅԱՀԱՐԱՀԱ ՀԱՅԱՀԱՐԱՀԱ ՀԱՅԱՀԱՐԱՀԱ ՀԱՅԱՀԱՐԱՀԱ

გინაკასტა

აპგავდი, ტურცა კვებანაა!

ოსი მწერლები „ტისპარში“

3. პავლე თაღევანი. ძმურ იჯახში
8. პაჭი-მურათ ქუთათი. მძლავრი და თვითმყოფადი
14. გიორგი ბასთავთი. რჩოლა საუკუნეთა... ლექსი. ოსურიდან თარგმნა გვივ ძელაძემ
16. ზინა ხოსტიურთი. ლექსიში. თარგმნა მორის ფოც-ხიშვილმა
17. ანათოლ შავითი. ალვის ხის ძირას. მოთხრობა. თარგმნა ე. სანდრიძემ
19. რიურიკ თაღევანი. ლექსიში. თარგმნა ტავუ შებურიშ-ვილმა
21. ხაჯუმარ ალგორთი. ლექსიში. თარგმნა ანჭორ აბულაშვილმა
23. ხალილი გაგულთი. ჩვესპელის სასახლის განძი. მოთხრობა. ოსურიდან თარგმნა გომრგი ბესთაუთიშ პროცესი
27. ვანო ურჯულაშვილი. ეჭმავი. მოთხრობა
39. დავით ჯავახიშვილი. მოთხროგვები
59. ლალი ბრეგვაძე. მოთხროგვები
64. ლალი კოკაია. კილვა ტიროდა ვიღაც... მოთხრობა
68. როდა ჩაჩანიძე. კამპერო. დოკუმენტური მოთხრობა. პროცესი
35. ნოდარ ნარიძა. ოდა საქართველოს...
37. გიორგი ალხაზიშვილი. ლექსიში
57. გიორგი გიგაური. საქართველოს გზები. ლექსიში ჰაშვილი
82. დავით მავდლური. ლექსიში
- ახალი თარგმანები
85. ალექსანდრ კუჭავინი. პოლტავა. პოემა. გაგრძელება. თარგმნა ოთარ ჭილაძემ ასცურცელას რევული
92. ჯანი როდარი. ტილეონით მოყოლილი ზღაპრი-ბი. თარგმნა გურამ გოგიაშვილმა ნარკვევი
116. ცეხარ მოსიძე. იაკონია — „ექსპო-70“
119. ლუდმილა ვერცხაძე. სვეტის არჭივი სტეპ XIX ფილივე მახარაძე. სამი მარადიული ცეცხლი წერილები
127. გავით მასელიშვილი. ცეოლალური ხანის საქართველოს და აგილერაბასის მნიშვნელობა საერთაშორისო ცაჟრობაში
138. გიორგი გერებელაძე. ცხოვრების ამჩავი, ფიჭრი და გულისტება
148. თამაზ კაჭახანიძე. ა. გამრაძის „პრიტიტული შენიშვნების“ გამო
- 150
155. საბა ჯაფარია. ურიდრის მნელი — გევიორული კომუნიზმის ფუნქციები
159. შოველი მხრიდან

მთავარი რედაქტორი

ჯანე შლ ჩარეკვანი

სარედაქციო კოლეგია:

გურამ ასამიანი,
პატარი გაგრავე,
გვივი გეგერაძენი,
გურამ გეგერაძენი,
გვივი გალავანი,
კარლო კალავა,

კონსტანტინე

ლორთიშვილინი,
ოტია აპარონია
(პასუხისმგებელი მდივანი),
ნუგარ უოცხებაში,
ცოდარ ულევისებინი,
თარიელ განტურია,
სერგი კილაბა,

თავაზ კილაბა,
ლაშა ჯანაშია,

ქართველი, ტურცე ევენინგი!

პავლე თაღევაზი

საქართველოს კა სამხრეთ ოსეთის
საოლქო კომიტეტის მდივანი

ქართველი

ოსი ხალხის დღევანდელი ყოფის, ეკონო-
მიკისა და კულტურის გიგანტურ წინსვლა-
ზე როცა ვლაპარაკობთ, გვასენდება მისი
რევოლუციამდელი წარსული: სიღრიბე, ჩა-
მორჩენილობა, სიბნელე. გვიალური რუსი
პოეტი ა. ს. პუშკინი წერდა: კავკასიის ხალ-
ხებს შორის ყველაზე ღარიბად ისები ცხო-
ვრობენ.

ოსი ხალხის საამაყო შეილი კოსტა ხეთავა-
თი ხედავდა მშრომელი ხალხის აუტანელ ყო-
ფის, გრძნობდა, რომ თუ იგი ბორჯომებს არ
დაამსხრევდა, დაღუპვა ელოდა. მიტომაც
უხმობდა მასებს ბრძოლისაეკნ. მან იცოდა,
რომ ისტორიის ჩახსნა მშრომელი ხალხი უნდა
ატრიალებდეს, რომ ბოლოს და ბოლოს სიმართ-
ლე გაიმარჯვებს ქვეყნად. კოსტას მოწოდება:
— „ეჭი, სადა ხართ!“ — მართლაც გამოეხმაუ-
რა საუკუნეების მანძილზე ჩაგრული ისი ხა-
ლხი. ჩვენი საუკუნის გარიერაზე კაციბრიო-
ბის დიდი ბერლადის ვ. ი. ლენინის გენიალური
ხელმძღვანელობით, რუსეთის სხვა ჩაგრულ
ხალხებთან ერთად, ისმა ხალხმაც დაიწყო
ბრძოლა მონაბის უღლის გადასაგდებად, ახა-
ლი, ბეღინერი ცხოვრების დასაქვიდრებლად.
მოვარდა ოქტომბრის რევოლუციის მჩი-
სხანე ქარიშხალი და თან წარიტანა შავი
ლრუბლები, მზეს რომ ეფარებოდა და მშრო-
მელებამდე სინათლეს არ უშევდა. სამუდა-
მოდ დამსხრა მონაბის ბორჯომები.

მას შემდეგ გავიდა ნახევარი საუკუნე.
რა არის ნახევარი საუკუნე უამრა სელში?
ძალზე მცირე ღრო, მაგრამ რა უდიდესი ძვრე-

ბი, რა გიგანტური გარდატეხები მოხდა ამ
მოკლე ხანში! კომუნისტური პარტიის ხელმ-
ძღვნელობით გრანდიოზული ნაბიჯით წავე-
დით წინ. დიდი სიძნელეების გადალახვა მოკ-
ვიხდა, მაგრამ კომუნისტური პარტიის ბრძნუ-
ლი ხელმძღვანელობით ყოველგვარი სიძნელე
დავძლიერ და წარმატებით გადავწყვიტეთ
ჩვენს წინაშე მდგომი დიდმნიშვნელოვანი პრ-
ოცემური, ეკონომიური, სოციალური, ერო-
ვნული და იდეოლოგიური საკითხები. ყოვე-
ლივე ეს ისტორიული განვითარების ის შედე-
გებია, რომელთაც დასაწყისი დიდმა ოქტომბ-
რის სოციალისტურმა რევოლუციამ მისცა.

ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუცია
უდიდესი, ყველაზე უძედნიერესი მოვლენა
იყო კაციბრიობის ისტორიაში. მშრომელმა
ხალხმა შეძლო ექსპლოატატორთა უღლის-
გან თავის დაღუპვა, ხელისუფლების აღება და
პროლეტარული დეტატურის განმტკიცება,
დემოკრატიული წეს-წყობილების შექმნა და
ამსათან, სოციალიზმისა და კომუნიზმის გამა-
რჯვებისათვის ეკონომიური, პოლიტიკური და
კულტურული ნიაღავის მომზადება.

„რევოლუციის პირველმა ათმა დღემ შესძრა
მსოფლიო“, — წერდა ჭონ რიდი. რევოლუცია
გახდა ყველაზე მიმშიდველი ძალა ჩვენს პლა-
ნეტაზე, სოციალიზმი იქცა მილიონობით ადა-
მიანის დღევანდელობად და მთელი კაცობრი-
ობის გარევალ ხელინდელ დღედ.

ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციის
დიდი ბეღინერება მოტანა წარსულში ჩამორ-
ჩენილ ხალხებს, თუ რევოლუციამდელი რუ-

სეთი ხალხთა საპრობილე იყო, ახლა იგი ხალხთა მეცნიერების, ძმობის მტკიცე ბურჯია. ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე წინათ მოსახლე ეპონომიურად და კულტურულად ჩამორჩენილი ერები და ეროვნებანი თავიანთ განვითარებაში მოწინვეთა ღონიშე ავიდენ. განმტკიცდა მშობლიური ქვეყნის ყველა ხალხის მმობა.

ლენინი თავის ცნობილ წერილში, უკრაინის მუშებისა და გლეხებისადმი, გვასწავლიდა: „ჩვენ გვსურს ერთა ნებაყოფლობითი კავშირი, ისეთი კავშირი, რომელიც არ დაუშვებს ერთი ერის მიერ მეორის ჩაგრძას“.

ლენინური ეროვნული პოლიტიკის გამარჯვების შედეგად საბჭოთა კავშირში მტკიცედ დამკიდრდა ინტერნაციონალიზმის იდეოლოგია. იგი ვლინდება ჩვენი ქვეყნის ხალხთა მეცნიერებასა და პატრიოტიზმში, საბჭოთა ადამიანები, როგორც ყოველთვის, ახლაც ერთი მიზნით მტკიცედ მიაბივებენ კომუნიზმის ნათელ გზაზე.

ისე როგორც სხვა ერებს, ოს ხალხსაც რევოლუციამ მოუტანა თავისუფლება და მისცა მმართველობის ავტონომიური ფორმა. ამის შედეგად მოკლე დროში საუკუნის სავალი გზა გავიარეთ. წარსულში ჩამორჩენილი, დაბეჭინებული სამხრეთ ისეთი ახლა მოწინავე კულტურის და განვითარებული ეკონომიკის ოლქები.

რევოლუციიდე ჩამორჩენილი იყო სოფლის მეურნეობა, არ იყო სამხრეწველო და კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებანი, ვამყენება არ ჰქონდა წიალისეულ სიმდიდრები. ისები მოკლებული იყენებოდა დედაენაზე სწავლისა და ეროვნული კულტურის განვითარების უფლებებს. ახლა კი სამხრეთ ისეთში მრავალი მნიშვნელოვანი სამხრეწველო მიზნებით. შორსა განაქმული ქაიისა და „საქტალიკის“ წნევლის საწარმოს მაღარიცლთა სახელი. ისეთის მთებიდან ჩვენი ქვეყნის ბევრ საწარმოს ეგზარქება ტალკი, ტკვა და თუთია.

გაიზარდა ჩვენი ოლქის აღმინისტრაციული ცენტრი — ცხინვალი. აქ აშენდა მომინანქრებული სადენებისა და ელექტრონიკაციული მანქანების ქარხები, რომელთა სახელიც რესპექტიერის საზღვრებს გასცდა. ვიბრომანენების ქარხანა მსოფლიოს მრავალ ქვეყანას აწვდის თავის პროდუქციას. ახლო მომავალში კიდევ მრავალი სამრეწველო მიზეული აშენდება ცხინვალში!

ჩვენს ოლქში მჩერწველობის გაძლიერებამ ხელი შეუწყო კულტურული ცხოვრების ტეპბის დაჩქარებას, თუ ადრე თავის ტეპში წერა-კითხვის მცირები საძებარი იყო, ახლა ჩვენთან ასობით დაწყებითი, არასრული და საშუალო სკოლა, სადაც კვალიფიციური პედაგოგი მოღვაწეობენ, ზრდიან ახალგაზრდა თაობას

კომუნისტური სულისკვეთებით. გვაქვს სასოფლო-სამეცნიერო, სამეცნიერო, სამხატვრო, მუსიკალური სასწავლებლები, სამხრეთ ისეთის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტი ახალგაზრდა კადრების სამშედლლა. აქ აღიზარდნენ თომბით მეცნიერი მუშაკები; სამხრეთ ისეთის სამეცნიერო კვლევით ინსტიტუტში ადგილობრივი მეცნიერული კადრები მოღვაწეობენ. აქ მუშაობს ორი მეცნიერებათა დოქტორი და მეცნიერებათა მრავალი კანდიდატი.

გაიზარდა მშრომელთა სოციალისტური შეგნება. ეს კულტურული რევოლუციის გამარჯვების დიდი შედეგია. ოლქში ძლიერ წაიწია წინ მეცნიერულმა კვლევა-ძიებამ. ისმა მეცნიერება მუშაკებმა ბევრი ფუნდამენტური შრომა შექმნეს ეკონომიკის, ფილოსოფიის, ისური ლიტერატურისა და კულტურის, ენათმცოდნეობის, ისტორიის და სხვა დარგებში: ამ საქმეში დიდი წარმატებები მოიპოვეს აწერა სვენებულმა ცნობილმა მეცნიერებმა, პროფესიონებმა: ზაქარია ვანევეგმა და ვლადიმერ აბაცემა. ნაყოფიერად მუშაობენ ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი სოსლან გაბარათი, ფილოლოგიურ მეცნიერებათა დოქტორი ნაფუ ჯუსოთი, ისტორიულ მეცნიერებათა კანდიდატები: იური გაგლოითი, ბაგრატ ტეხთი, ივანე ცხოვრებოვი, ბაგრატ ფლიერი და სხვები. ისეთის სამეცნიერო კადრების მომზადების საქმეში დიდი დამსახურება მიუძღვით საქვეყნოდ ცნობილ სწავლულებს, პროფესიონებს: ვასო აბაევსა და გიორგი ახვლედიანს.

საქონთა კაშირის კომუნისტური პარტია ყოველვის ღია მნიშვნელობას ანიჭებდა და ანიჭებს მშრომელთა კომუნისტურ აღზრდას. მათ ესოეტიკურ-მხატვრული გემოვნების ამაღლებას და ამ საქმეში დიდ ამოცანებს აკისრებს კულტურულ-საგანმანათლებლო დაწესებულებებს.

სამხრეთ ისეთის პარტიულმა ორგანიზაციამ შექმნა ჩვენს ლოქში კულტურულ-საგანმანათლებლო კერძების ფართო ქსელის შექმნა. ამჟამად 177 ბიბლიოთეკა გვაქვს, სადაც 250 კაცი მუშაობს. ამ ბიბლიოთეკების წიგნადი ფონდი მილიონ ტომს შეადგენს. ოლქის მშრომელებს ემსახურება 72 სასოფლო კლუბი, 9 კულტურის სახლი, სამხრეთ ისეთის მხარეთ მცოდნეობის სახელმწიფო მუზეუმი. სიმღერისა და ცეკვის სახელმწიფო ანსამბლი „სიმღერა“, კასტა წეთაგათის სახელობის დრამატიული თეატრი, კინოთეატრები, ათობით თვითმოქმედი კოლექტივი.

საბჭოთა ხელისუფლების წლებში მთელი სისრულით გამაშალა ის ხალხის ნიჭი და შესაძლებლობა. ისი მეცნიერების, მწერლების, კომპოზიტორების, მსახიობების სახელი ახლა შორსაა განვითარება.

ჩეენა ოლქმა სახელმწიფოს ცველაზე მა-
ღალი ჭილდო — ლენინის ორდენი მიიღო.
ეს ბრწყინვალე დამტანასტურებელია იმ მიღ-
წევებისა, რაც სამეურნეო და კულტურული
მშენებლობის დაგრძი მოვალეოვანი.

იმ მრავალრიცხვოვან სიკეთეთა შორის, რაც
ოს ხალხს აქტომშეერმ მშოტანა, ერთ-ერთია
ოსური საბჭოთა ლიტერატურა.

ოსური საბჭოთა ლიტერატურის ფუქმდებ-
ლები რევოლუციიდან მოვიდნენ. ესენი იყვნენ:
ცომაყ გადათი — სოციალისტური რეალიზმის
ფუქმდებელი ჩეენს მხატვრულ ლიტერატურა-
ში, მწერალი, რევოლუციონერი, რსევთის პირ-
ველი რევოლუციის დროს ხალხს რომ მოუწო-
დებდა: „გამოილვიძეთ ცველამ, დიღმა და პატ-
რამ...“ გინო ბარაკო — ალეგირის პარტიული
უწრედების დამაარსებელი; ჩეენმენ ბეჭიფათია --
მოძრაობის აქტიური მონაწილე, როის პარტიუ-
ლი ორგანიზაციის ხელმძღვანელი; სოჭირიყო
ყულათი — კომკავშირული მოძრაობის აქტივის-
ტი, გიორგი მალითი და სოჭირ ბარაკო —
პარტია „ქერმენის“ ხელმძღვანელები, ნიგე-
რი და სხვები. მათ გამოიარეს რევოლუციის
ქარცეცხლში, ახალი ცხოვრების შენებაში
მშრომელი ხალხის მედროშებად იქცნენ და
საბჭოთა ოსურ ლიტერატურას დასაწყისშივე
მისცეს რევოლუციური და ინტერნაციონალუ-
რი პათოსი. ამ ძვირფასი ტრადიციისათვის
შემდეგშიც არასოდეს უდალატით ოსური
ლიტერატურის წარმომადგენლებს.

ოსური საბჭოთა ლიტერატურა მძიმე, მაგრამ
შეღინიერ ისტორიულ ჟერიოდში იშვა. მას
შემდეგ ჩეენს ცხოვრებაში გიგანტური ცელი-
ლებები მოხდა. რაც ნათლად და თანმიმდევრ-
ობით ისახა ოსურ ლიტერატურაში, რომ-
ლის ცხოვრებულები ძალა რეალიზმია, უმა-
ღლესი ნიშანი კი — პარტიულობა, ადამიანუ-
რი პირნციპების დაცვა. ოსურ მხატვრულ
ლიტერატურაში საპატიო აღგილი დაიყავა
ლენინის, აქტომბრისა და პარტიის თემაშ.
ჩეენმა მწერლებმა ნათლად ასახეს სამოქალა-
ჭო მოის პერიოდი, ამ მოის გმირთა სახეები.
კოლექტივიზაციის პერიოდი, დიდი სამამუ-
ლო მოი, აღდგენის წლები, მშენიდვისათვის
ბრძოლა, ჩეენი დღევანდელობა, ჩეენი ხალ-
ხის გმირული ისტორია. მჭიდრო შემოქმე-
დებითი მეგობრული კაშირი იქვთ ის მწერ-
ლებს ქართველ მწერლებთან. ამ მეგობრობას
საფუძველი აღრიდანვე ჩაეყარა. ცნობილია,
თუ რა დიდ პატივს სცემდა კ. ხეთაგათა სახე-
ლოვან ქართველ მოღვაწეს დამიტრი ყიფიანს,
რომელსაც შესანიშნავი პოეტური სტრიქონე-
ბი უძღვნი. კოსტას შემოქმედებით დაინტერე-
სდა დ. არაუიშვილი და დაწერა პარველი რომან-
სები მის ტექსტებზე. ისიც ცნობლია, ქარ-
თულმა საზოგადოებამ რა გულითადობით და-
იტირა დიდი კოსტა.

წინაპართა შესანიშნავი ტრადიციები გრძე-

ლდება. ამ მეგობრობის დიდი ნაყოფია ის,
რომ ახლა ოსი მეოთხველი მშობლიურ ენაზე
კითხულობს შოთა რუსთაველს, ნიკოლოზ ბა-
რათაშვილს, ილია ჭავჭავაძეს, ლეო ქასელს,
კონსტანტინე გამსახურდიას, გალაკტიონ ტაბი-
ძეს, გიორგი ლეონიძეს. ქართველები კი ეც-
ნობიან კოსტა ხეთაგათას, გაფეზის, ბუგათის,
დავით ჭილიოთასა და სხვათა ნაწარმოებებს.

ოსეთს არა ერთი გულითადი მასპინძლობა
გაუწევია ქართველი მწერლებისათვის. ჩეენ
დიდად კმაყოფილები ვართ, რომ ქართული
საბჭოთა პოეზის კორიფეებს — გალაკტიონ
ტაბიძესა და გიორგი ლეონიძეს განსაკუთრე-
ბით უყვარდათ ოსეთი, მისი ხალხი და გულ-
წრეფი პოეტური სტრიქონები უძღვნეს მას.
ვ. ლეონიძეს კუმადლით ჩეენ ისი ხალხის
ზეპირსიტყვიერების დიდი საუნჯის — ნართე-
ბის გმირული ეპოსის ქართულად ადღერე-
ბას.

სიმოვნებით ვიგონებთ იმ ფაქტსაც, რომ
ისური პრიზის დედაბოძი არსენ ქოციოთი
თბილისში მოღვაწეობდა. აქ დაარჩა მან 1910
წელს ისური გაზეთი „აფსირ“ (თავთავი). და-
სანანია, რომ ისური მხატვრული სიტყვის ამ
დილასტატის ნაწარმოებს დღემდე არ იცნობს
ქართველი მკითხველი.

ამიერიდან ჩეენ გვეჯს საშუალება ცხინვა-
ლში ქართულად გამოიცეს ჩეენი კლასიკოსე-
ბის ნაწარმოებები, რასაც სახელმწიფო გამო-
ცემლობა „ირისთონი“ მომავალში თავის მიზ-
ნად სახავს.

ოსი მეთხველი დედანაზე კითხულობს აგ-
რეთვე სხვა მოძმე ხალხების ლიტერატურის
საუკეთესო ნიმუშებს, ეცნობა მსოფლიოს
კლასიკოსებს. ჩეენი ლიტერატურა მრავალდარ-
გოვანი და მრავალმხრივი გახდა. მის საგან-
ძურში თავისი წვლილი შეიტანეს თევლორე
გაგლოითმ, გიორგი ძუგათმ, ელიოზ ბეკო-
ითმ, რეზო ჩიჩითმ, დავით ჭილიოთმ, რევაზ
ასავეგა და სხვებმა. პოეზიის, პრიზისა და ლი-
ტერატურის კრიტიკის დარგში დიდი წარმატე-
ბები აქვთ ნაფი ჭუსოთისა და პაჭი-მურატი
ძუწათის, პოეზიასა და თარგმანში — გიორგი
ბესთაუთის, რომელმაც წარმატებით თარგმანა
გენალური შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყა-
ოსანი“. ბეკრი ისი მწერლის წიგნები ნათარ-
გებინა რუსულად, ქართულად და მეოთხველის
მოწოდებით სარგებლობს. თანამედროვე ოსურ
ლიტერატურაში წარმატებით მოღვაწეობენ
ალექსი ბუჭულთი, კოსტა მარლითი, ილია ფლი-
თი, ისიდორე ჭობათი, ზინა ხელიყოთი და
სხვები. ეს თაობა ლიტერატურაში მიღის იმ
გზით, რომელიც ვენიალურმა კოსტამ დაუ-
სახა ჩეენს მწერლობას.

პაგლე თაღლევი

ძმურ ოჯახში

საბჭოთა ეპოქაში ძლიერ გაიზარდა ოსური დრამატურგია, ლიტერატურის ამ დარგში წარმატებები ჰქონდა მუხტაზ შავლოხოვს, მისი კომედია „სასიძო“ ოც წელშე მეტია იღმება ჩვენს თეატრში და დღესაც წარმატებით სარგებლობს. ეს პიესა ქართველმა მაყურებელმც ნახა. მუხტაზ შავლოხოვს პიესის „ხანძერიფას“ მიხედვით დაწერა პირველი ოსური ოპერეტაც.

ამჟამად დრამატურგიაში მომუშავეთაგან კარგი წარმატებები აქვთ ვლადიმერ გაგლოვეს, ნაფი ჯუსოითის, გაფეზს და მიხეილ გურგაშვილს.

ჩვენი მწერლების რიგების ზრდას და ლიტერატურის წინსვლას დიდად უწყობს ხელს სამხრეთ თეატრი საკუთარი პრესის, შეკვეთითი საქმის მოვარება. საოლქო გაზეთები „სოვეთონ ირისთონი“ და „საბჭოთა ასეთი“, საოლქო რაიონმაუწყებლობის რედაქცია თვალიურს ადევნებენ ოსური ლიტერატურის განვითარებას, ექმარებიან ახალბედა ლიტერატორებს.

საქართველოს მწერალთა კავშირის სამხრეთ ასეთის განკოფილებას აქვს საკუთარი ორგანო, ყოველთვიური მხატვრულ-ლიტერატურული და საზოგადოებრივ-პილიტიკური უზრუნველი „ფილიური“. სამხრეთ ასეთის წიგნის გამომცემლობა „ირისთონი“ ხომ ფრიად უწყობს ხელს მწერლების, პოეტების ნაშრომების გამოქვეყნებას ისურ, ქართულ და რუსულ ენებზე.

ადრე ჩამორჩენილი ოსური კულტურა დღეს არნახულ სიმაღლეზე ავიდა. ამას ადასტურებს ისური თეატრულური ხელოვნების წინსვლაც.

ისური თეატრი მეოცე საუკუნის დასაწყისში, 1905-1907 წლების რევოლუციის წინა დღეებში დიბადა. ამ ფაქტს დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ისური თეატრულ მიმოყალიბების იდეა პირდაპირ დაკავშირებულია ჩვენი ქვეყნის პირველ რევოლუციურ სიტუაციასთან.

ლენინის უშაულ მითითებით 1918 წელს განსახუმის თეატრულმა განკოფილებაზ მიღობ აფიციალური მიმართვა რუსეთში მცხოვრებ კულტურა სახლისადმი, შეექმნა ეროვნული თეატრები. ამის საფუძველზე 1931 წელს თბილისში მოქმედი სახლობ თეატრის ბაზაზე შეიქმნა ცხინვალის პროფესიული თეატრი.

ისური პროფესიული თეატრის პირველ სპექტაკლებში აქტიურად მონაწილეობდნენ მახარებები თუღანოვი, ალექსანდრა გუგაევა, გიორგი გუბიევი, სონა ჭატიევა, ილია კახმაზოვი, თათარხან ქოქოევი, გრიგოლ კაბისოვი, დიმიტრი გაგიევი, ნინო ჩაბიევა, ნინო ჩიხიევა, მუხტაზ შავლოხოვი და სხვები. მოგვიანებით თეატრის შემოქმედებით კოლექტივში მოვიდნენ მხატვარი ცოფან გაზღანოვი. რეჟი-

სორი ვლადიმერ კაიროვი, მსახიობები ზინა და ვარვარა გაგლოვები, გაბრიელ თაუგაზოვი, სოსლან მარგევი და სხვები.

1939 წლიდან კოსტა ხეთაგათის სახელბის სახელმწიფო თეატრის ოსური კოლექტივი მტურ შემოქმედებით შრომას ეწევა ქართულ კოლექტივთან ერთად. კომუნისტურმა პარტიამ და საბჭოთა მთავრობამ მაღალი შეფასება მისცეს ჩვენი მსახიობების მუშაობას. ბევრი მათგანი დაწილდობულია ორდენებითა და მედლებით. მინიჭებული აქვთ საქართველოს რესპუბლიკის სახლობა არტისტისა და დამსახურებული არტისტის, აგრეთვე ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდებები.

საქართველოს კომპარტიის სამხრეთ ისეთის საოლქო კომიტეტი და შრომელთა დებულ-ტების საოლქო საბჭოს აღმასკომი ენგრაფულად ზრუნვენ თეატრულური კადრების მოშადებაზე. ამ რამდენიმე წლის წინათ მოსკოვის გორკის სახელბის აკადემიური სამხატვრო თეატრის სტუდიაში ხელოვნებით დაინტერესებული ჭაბუკიძისა და ქალიშვილების გვუფი გაიგზავნა. ახლა ისინი უფროს თაობასთან ერთად ენგრაფიულად მოღვაწეობენ ოსური თეატრის საუკეთესო ტრადიციების გასაგრძელებლად.

ჩვენი თეატრი თავის შემოქმედებით ცხოვრებაში ეყრდნობა ეროვნულ პიესებს და ამათ ნაციონალური დრამატურგიის განვითარებას უწყობს ხელს. მის რეპერტუარში დიდი აღგილი უკავია საბჭოთა ხალხების დრამატურგიასაც, დასავლეთ ევროპის კლასიკოთა პიესებსაც, რაც ნათლად გამოხატვას ჩვენი თეატრის ეროვნულ, პარტიონტულ და ინტერნაციონალურ მისწარაფებებს.

ოსურ მხატვრობას დიდი ტრადიციები აქვს, მის ისტორიაში საპატიო აღგილი უჭირავს გენიალურ პიესას და მთაზროვნებს კოსტა ხეთაგათის. მართალია, პროფესიული მხატვრობა რევოლუციამდევ გვქონდა, მაგრამ ისური მხატვრობის აკადემიური მინც აქტორებით პროფესიული ფართო პერსპექტივები მისცა მას.

ისური საბჭოთა მხატვრობის დაწყები მახარებები თუღანოვია. ჩვენი ეროვნული მხატვრობის ფუძემდებელი და კულტურული მრავალმხრივი მოღვაწე. მის შემოქმედებაში მთავარი აღგილი რევოლუციამდე დაიყიდა. იგი მტკიცედ, გაედულად უმღეროდა თავისი გრძელებული ფუნქით საბჭოური ისეთის ბეღნიერებას. „13 კომინარის დახვრეტა“, „ექცეს ვიწროებში მენშევიურ ჭართან ბრძოლა“, „1905 წელი“ და სხვა ტილოები შედევრებია ოსური ფრერის საგანძურში.

საბჭოთა ეროვან მისცა თავისი ჩანაფაქტრის შესრულების საშუალება. 30-იანი წლების დასწილებში მან ცინკალში გახსნა სამხატვრო სტუდია და ხატვას ასწავლიდა

ოს ახალგაზრდებს, შემდევ სტუდიის ბაზაზე შეიქმნა სამხატვრო სასწავლებელი. ახლა იყო მისი ორგანიზაციონის სახელს ატარებს.

წაყოფიერად მუშაობს საქართველოს მხატვართა კავშირის სამხრეთ ისეთის განყოფილება. ისი მხატვრები აქტიურ მონაწილეობას იღებენ საქაფშირო და რესტურანტებში; ისეთში პოპულარობით სარგებლობენ ფერმწერი ბორის სანაკოვი (საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე), მხატვრები: გრიგოლ კოტაევი, გიორგი ლოგუზოვი, სერგო მინასოვი, ხსარ გასიევი და სხვები. გრაფიკაში კარგი წარმატებები აქვთ ალექსანდრე ვინევკი, სოსლან ჭერიანის და ვატალი ცხოვრებოვს; ქანდაკებაში — ვასილ ქოქოევსა და ვლადიმერ ქელებსაევს;

სასიხარულო წარმატებებია მოპოვებული თეატრალურ-დეკორატიულ ხელოვნებშიც. ამ საქმეში დიდი ნიჭი გამოავლინეს ცოფან გაზღანოვმა, თაურბეგ გაგლოვმა (საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე), ალექსანდრე ზასევმა და სხვებმა.

თვალსაჩინო წარმატებებია მოპოვებული მუ-

სიგალური ხელოვნების დარგში. მრავალი ნიჭიერი ისი მუსიკოსი აღიზარდა ცხინვალის მუსიკალურ სკოლაში, რომელიც აგრე მეორე წელია მუსიკალურ სასწავლებლად გარდაიქმნა. ისური ეროვნული მუსიკის განვითარებას დიდი ამაგი დასდო მხცოვანმა კომპოზიტორმა. საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ ბ. გალავევმა. მნიშვნელოვანი ნაწარმოებები შექმნეს ახალგაზრდა კომპოზიტორებმა ი. გაბარავმა, ბ. ფლიევმა, დ. ხახანოვმა, თ. ქოქიოთიძმა, ფ. ალბოროვმა.

ისური ლიტერატურა, ხელოვნება და კულტურა გრძნდიოზული ნაბიჯებით მიღის წინ. ამჟამად ჩვენი მწერლები და ხელოვნების მუშავები დიდი ენთუზიაზმით შრომობენ, რათა სრულყოფილად აისახოს ისურ ლიტერატურასა და ხელოვნებაში რევოლუციისათვის თავდადებულთა სახეები, მათი მიზანია მთელი სისრულით წარმოგვიდგინონ თანამედროვე ადამიანის სულიერი საუნჯე, მისი შემართება და თავდადება ნათელი მომავლის მშენებლობის საქმეში.

აპლავი და თვითაყოფაზე

ოქტომბრის რევოლუციიმ, საბჭოთა ხელი-სუფლების გამარჯვებამ თუ ხალხს არა მარტო მოუტანა თავისუფლება და გაუნათა აწმყო და მომავალი, არამედ ღრმად ჩაახდა საკუთარ სულში, თავისი გმირული ისტორიის, შემოქმედებითი მემკვიდრეობის საგანძურში და ყოველი კარგი და ტერიტორია, რაც მასში პოვა, ჩააყენებინა თავის სამსახურში.

ოსები ეკუთვნიან ჩევნი დიდი კაშირის იმ მცირებილცხვან ხალხებს, რომელთაც ოქტომბრის რევოლუციამდეც ჰერნდათ დაწერლობა და მაღალი პროფესიული ლიტერატურა.

ისტორიის დაუსაბამო სისხლიან გზებში თუ ხალხის წინაპრებმა — სკვითებმა, სარმატებმა, ალანებმა თავი ისახელეს ხმლით და ფარით, ქედმოუხრელი მეომრული შემართებით. მაგრამ მათ ვაკეაციას ტოლს არ უდებდა მათი მხატვრული ნიშიც. ხმალი და ფანდირი — ესაა დასაბამიდან თუ ხალხის გარიებული სიმბოლო.

მოფლიოში დიდად განთქმულმა ნართების ეპოხა, ხოლო შემდეგ ისტორიულმა საგმირო სიმღერებმა, ხალხურმა პოემებმა, მოთქმებმა, ზღაპრებმა და ხალხური ზეპირისტყვიერების სხვა განქულობამ მძლავრი საფუძველი შექმნეს ეპიურა და ლირიული სტყისების განვითარებისათვის ისურ ლიტერატურაში.

XIX საუკუნის გარიერაზე, როცა დიდ სოციალ-ეკონომიკურ ცვლილებებს იწყებს ის ხალხის ცხოვრება, როცა შეურიგებელი კლასობრივი წინაღმდეგობანი არღვევენ გვაროვნულ წყობილებას და წინა პლანზე დგება პიროვნების ინტერესები. როცა მეზობელ ხალხებთან, განსაკუთრებით კი რუსებთან და ქართველებთან ეკონომიკური და კულტურული კაშირურთობა მძლავრდება, და ეროვნული თვითშეგნების გრძნობა იღვიძებს თუ კაცის გულში, — იქმნება რეალური პირობები ისურ-

რი ლიტერატურის აღმოცენება-განვითარებისათვის. არ მყარ საფუძველს დაეყრდნო იგი: ერთის მხრივ, ისური ფოლკლორის მდიდარ მხატვრულ-ესთეტიკურ მიღწევებს, ხოლო მეორეს მხრივ, მეზობელი ხალხების მოწინავე კულტურის გამოცდილებას.

თუ ხალხის საუკეთესო შეილები ხარბად ეწაფები მეზობელი ხალხების კულტურას, მათ ხელვნებასა და ლიტერატურას. ეროვნული თვითშეგნების გრძნობამ უკარნახა ივანე თალღუზიძეს პოემს „იალღუზინი“. ავტორმა იგი დაწერა ქართულად, ეპიურ-გმირულ საღებავებით, უკვდავი რუსაველის „ვეფხისტყოსნის“ პოეტური ტრადიციის მიბაძვით. მეორე დიდმა მწერლმა და საზოგადო მოღვაწემ ინალ ყანიურყვათიმ კი შემოქმედებით იარაღად გამოიყენა რუსული ენა. თავის პუბლიცისტების, პროზასა და ლექსებს ქმნიდა რუსული მოწინავე დემოკრატიული ლიტერატურის იდეურ-მხატვერული შეგავლენით. ისინი ორივენი იყვნენ მეზნებარე მამულიშვილები, მშენებელი ხალხის კულტურის დიდი ქომაგნი. მთელი თავიანთი შემოქმედებითი აზრით და გრძნობით სისხლ-ხორციელად დაკავშირებული იყვნენ ის ხალხის სულთან, ისეთის ბედ-ილბალთან.

მაგრამ არამშობლიურ ენაზე შეუძლებელი იყო ისური ეროვნული ლიტერატურის შექმნა. ივანესა და ინალის ნაწარმოებებს, მათი თვალსაჩინო მნიშვნელობის მიუხედავად, არ შეეძლოთ ისური მხატვრულ აზროვნების განვითარებისათვის ხელის შეწყობა. თქმა არ უნდა, ერის ბედით და უბედობით წვა და დაგვა დიდი მამულიშვილური სექმერ, მაგრამ გადაშწყვეტი მნიშვნელობა მაინც იმასა აქვს, თუ რა ფორმით, — რა ენაზე ემსახურები შენს ხალხს, რადგან ეროვნული ლიტერატურის შექმნა მხოლოდ და მხოლოდ ერისავე ენაზე შესაძლებელი.

ეს შემარიტება ნამდვილად დიდი პატრიოტისა და პოეტის ინტუიციით შეიგრძნო თემი-აბლოათ მასირათიშ. მან, რუსეთის შეფიცი ჯარის ოფიცერმა, მშვენივრად იცოდა აუსტრი ენა და ლიტერატურა, მაგრამ თურქეთის შორეულ მიწზე (სადაც გადასახლდა 1865 წელს მაჰმადიანი ისი ხალხის ნაწილთან ერთად), მან თავისი გულის ტრაგიული და პოეტური აღსარება იღალადა ისური ლექსით. მიმაკვდავი გვდის სიმღერის მსაგასი პოეზია თემირბოლათის იყო ისური ლექსის პირველი ამინათილი. უცხო ცის ქვეშ, უცხო ხალხში მისი პოეტური სული წმინდა კელაპტარივით იწვიოდა მშობლიური ისეთის სიყვარულით. მთელი მისი შემოქმედება ერთი მხურვალ ლოცვაა დაკარგულ საშობლოზე. სამწუხაროდ, თემირბოლათის ლექსებმა 1922 წლამდე ვერ მოაწიეს ისეთში, რის გამოც მას არ შეექმნო გავლენის მოხდენა მეცხრამეტე საუკუნის ისური პოეზიის განვითარებაზე.

მიუხედავად ამისა, ვინც თემირბოლათის შემდეგ მოვიდოდა ისურ პოზიაში, იგი იბიქეჭმურა უნდა გაცყოლოდა მის გზას. ამას მოითხოვდა ისტორია და ერის უკვდავება. ეს იყო მეტად მძიმე ტვირთი. ღატაკი და წერა-კითხვის უცოდინარი ხალხი დაქვეშავა მთის ბნელორჩებში. არავინ იცოდა, გადარჩებოდა თუ არა არა იგი როგორც ერი, იცოცხებდა თუ არა მისი ენა. ასეთ დროს საჭირო იყო გმირული თავაგნწირება, უკიდურესად გზნებარე პატრიოტული ენთუზიაზმი და ფანატიკური გამბედაობა, რომ ხალხს თვისისავე ენაზე გაეგო მისი ჭირი და შთანერგოდა აწმენა, წამომდგარიყო ბედნიერებისათვის საბრძოლველად. უნდა გამოჩენილიყო კაცი, რომელიც შეძლებდა ერის თვითშეგვების გალვივებას, პირადი მიგალითით ნამდვილი მამულიშვილობის ჩენებას. ასეთა დიდი ეროვნული მისა იტვირთა ისეთის ფენო-მენმა, გენიალურა კოსტა ხეთაგათიმ.

ისური ლიტერატურა კოსტამ ერთი გმირული დაკვრით მხარში ამოუყენა საუკუნოვნი ტრადიციების შენერ ლიტერატურებს. ასწლეოდების მანძილზე ისი ხალხის მიერ მოპოვებული ფასეულობებითა და სხვა მოწინავე ერების მხატვრული გამოცდილებით შეიარაღებულმა კოსტამ მტკიცე საფუძველი ჩაუყარა ისურ ლიტერატურას, დაუმკვიდრა მეღალი ტრადიციები.

კოსტამ გმირული შემართების შემდგომ ეჭვება აღარ იშვევდა ისი ხალხის მომავალი, მისი ლიტერატურის პერსპექტიულობა. ხალხმა და პოეტმა ერთმანეთს მიანიჭეს უკვდავება. კოსტამ მაგალითმა აღაფრთვონა და ხალხის წიაღში ფრთა შეასხა ძლიერ და თვითმყოფად შემოქმედთ, რომელიც მხატვა-ლორების ნოვატორიულად გაამდიდ-რეს. რესპუბლიკური დაუმკვიდრა მეთადი ტრადიციები. მათ სიგრძე-სიგანე შემატეს ეროვნუ-

ლი ლიტერატურის თითქმის ყველა უანრს, როგორც მოცულობის, ისე შინაგანის მხრივაც. პოეზიაში გაილევს უწმინდესმა სახელებმა. ბლაშვა გურჯიბეთი თავის ლექსებში გვიხატავს, ბლაშვა მშომელი ხალხის ცხოვრებას, მათს ცრე-ლატაკი მშომელი ხალხის ცხოვრებას, მაგრამ ამავ სევდას. სევა გადაათი გვე-ჩვენებს მთების მრისანებას, მრავალგვროვნებასა და მრავალმხრივობას. იგი გაბედული, მო-ულოდნერი პოეტური სახეებით უნთებდა ულოდნერი ლექსის. მგზებარე, ტეპერატურული გზას ისურ ლექსის. მგზებარე, ტეპერატურული „ალექსანდრე“ კუბალთი რომანტიკის პოემებში („ავხარდოთ ხასანა“, „ხოსავ“, „ამბაზიგ“, „უკანასკნელი სუფრა“) ადიდებს ძლიერი სულის ადამიანებს, თავისუ-ფლებისთვის თავდადებულ მებრძოლთ, მათ მორალურ სისპერაციას და უდრეკ ნებისყოფას. ისურ ლიტერატურაში მან მტკიცედ და-მეცვიდრა რომანტიკულ პოემის ეანრი. ცომაყ გადაათი — რევოლუციის ქრიშხალა, ვეტრ-რია ბრძოლის დაუცხრომელი წყურვილით ან-ტებული ლექსებისა. მის შემოქმედებას ქვეს თებული ლექსებისა. მის შემოქმედებას ქვეს თებული ლექსებისადაც მომდინარე, ფოლადისე-გულის სიღრმიდინ მომდინარე, ინტონაცია. ციმბირში გა-ბური ირატორულ მის „პატირის ლექ-დასახლებისას დაშერილ მის „პატირის ლექ-სებს“ ახასიათებს არალისტური საგნობრიობას. აღა მარტინ შესანიშნავი პოეტი, არავედ დიდი პრიზისაკისიც, მან შექმნა ძლიერი გმოციუ-რი ზეგავლენის მეონე ტილოები თავისი ღრის სოციალურ უსამართლობაზე. სევამ ამხილა შე-ბარონეთა გაუმაძლობა და დიდების შარავან-დედით შემოსა ისი გლოხების პატიოსნება, მისი გაუტეხელი ნებისყოფა და მორალუ-რეთელური სიწმინდე. მეორე სახელმოვანმა პრო-ზაიგოსმა ასენ ქოცოითიმ მზის სინათლეზე გამოიტანა ადამიანის საძრახისი, მეშმანური თვისებები, სოციალური ცხოვრების ნაკლოვა-ნებანი, ამხილა ცხოვრების ის მახინგი გარე-მოებანი, რომელთა გამოც პიროვნება ვერ ამა-ღლებულა ნამდვილი ადამიანის მორალურ ღონიშვილი დაუმკვიდრა ადამიანის მორალურ ღონიშვილი დაუმკვიდრა საფუძველი გვითხვის მისი მომა-ვლისაკენ დამასხიათებელი იყო ყველა ისი მწერლისათვის.

პაჭი მუზარა ძუძათი

მდლაპრი და თვითმყოფადი

მითიური ამირანიეთ ჭაჭვები დაწყვიტა და მზის სინათლეში გამოვიდა ოსური დრამატურგია; ლიტერატურის სხვა უანრებს გვერდში ამოუდგა მნენდ და გაბედულად. პრიმიტიული ხალხური სანახაობანი და თეატრალური წარმოდგენები შეცვალა ნამდვილად მაღალმა დრამატურგიამ. ელბიზდიყო ბრიტანთმ პირველმა შთაბერა სული ისურ ლიტერატურაში ტრაგედიის დრამისა და კომედიის უანრებს. მან წამოაყენა ისეთი დიდი ეროვნული და სოციალური პრობლემები, რომლებიც ერთოვად აღელვებენ ხალხის გულს, აღაზნებენ მას პატრიოტულ და მოქალაქეობრივ პასუხისმგებლობის გრძნობას. ელბიზდიყოს გზით წავიდნენ ნიკეირი ოსი დრამატურგები დავით ყორიოთი („მე არ ვიყავ, კატა იყო“, „მყითხავი“) და პირველი ოსი მწერალი ქალი როზა ქოჩისათი („ჩვენი პრისტვი გაგიფდა“, „ჩემი სიყვარული თუ მამის სურვილი?“). ისინი ბაძვდნენ პრიტიათის ნაწარმოებთა აქტუალურ პრობლემურობასა და მაღალ მხატვრულობას.

აქტომბრის რევოლუციამდე გამოვიდნენ შემოქმედების საბილოზე ისური მხატვრული სიტყვის ისტატები: სოზიზ ბაღრათი, გინო ბარაკო, ნიკერი, გიორგი ცაგოლოი, გიორგი მალითი, ანდრიე გულუთი და სხვ. ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებოდნენ ინდივიდუალური შემოქმედებითი თვისებებით, მაგრამ ართიანებდათ ერთი მთავარი რამ, ცომაყის სიტყვებთი რომ ვთქვათ — „ისური ლიტერატურის უპირველესი სათქმელი — ჩვენი საბარალო ისეთის ბედ-ილბალი“.

განვითარების გზას დაადგა პუბლიცისტიკა. ოსი მწერლების უმრავლესობა პუბლიცისტის მახვილი სიტყვით აქტიურად ერეოდა პოლიტიკურ-საზოგადოებრივ საკითხებში. წერდნენ გონებამაზევილურ სტატიებს, სვამინენ საჭირობოტო პრობლემებს.

აღნიშვნულმა მწერლებმა შექმნეს ისური კლასიკა, მათი შემოქმედება მნიშვნელოვანი სურვილი საუნდაო.

ასებული ისტორიულ-ეკონომიტი პირობების გამო რევოლუციამდელი ოსური ლიტერატურისა და კულტურის კერა ჩრდილო ისეთია. მაგრამ საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებისთანავე მას ფართო გასაქანი მიეცა სამხრეთშიც. რევოლუციამდე სამხრეთ ისეთის ინტელიგენციის ინიციატივით თბილისში ძალშე მცირე ხნით იცემოდა გზეთი „წოვ ცარზ“ („ახალი ცხოვრება“, 1907) და უურნალი „აფსირ“ („თავთავი“, 1910). 1920-30-იან წლებში კი ცხინვალში მასიურად იწყებენ გამოსვლას ბეჭდვითი სიტყვის მთელი რიც ირგანობა: გაზეთი „ხურზარინ“ („ოქრომზე“, შემდეგში „კომუნისტი“ და „სოვეთონ ირისთონი“), უურნალი „ფალუაგ“ („მაცნე“, გაზეთები: „ბოლშევიკონ იყვალ“ („ბოლშევიკური ხელოვნება“) და „ლე-

ნინონ“, უურნალი „ქაფურნდარ“ („ნიანგი“) და სხვ. ამ დროიდან იწყება და დღითიდღი ვათარდება წიგნის გამოცემის საქმეც.

ლიტერატურის წინაშე დაისახა საპატიო ამოცანა: რევოლუციური საბჭოთა სინამდვილის, ახალი ადამიანის შინაგანი სამყაროს ჩვენება. ამ ამოცანის გადაწყვეტა ძნელი იყო, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ისმა მწერლებმა გაბედულად მოჰკიდეს ხელი. და ეს იმიტომ, რომ მათი საუკეთესო წარშომადგენლები თვითონ იყვნენ რევოლუციის შემოქმედნიც. აქტიური პარტიული და საზოგადო მოღვაწენი, სიტყვით და საქმით წარმადგენლენ ახალი ადამიანის იდეალს. სამაშულო კლასიკური ლიტერატურის ჰუმანიზრი, პატრიოტულ-გმირული ტრადიციების ერთგულმა ისმა მწერლებმა, დადგნენ რა შტკიცედ მარქსისტულ-ლენინური ესთეტიკის პიზიციებში, საბრძოლო იარაღიდ გამოიყენეს სოციალისტური რეალიზმის მეთოდი. უფროსი თაობას მწერლებთან (ცომაყი, არსენ ქოციოთა, გინო ბარაკო, ნიკერი და სხვ.) ერთად თავი ისახელეს ჩერმენ ბეგიზათიმ და სიკო ყულათიმ. ისინი დალებს ისინჯაედნენ პოეზიასა და დრამატურგიაშიც, მაგრამ კლასიკოსებად დამსახურებულად მოინათლენ პროზაში. მათ შექმნეს მხატვრული ისტორია ჩვენი ხალხისა, დაწყებული გვაროვნულ-პატრიარქალური ეპოქიდან კოლექტივიზაციის გამარჯვებამდე. მათს შემოქმედებაში თვალნათლივ ჩნდება მთის ორწოებში ჩაკეტილი ისმა მშრომელების ულიძლომო ყოფა, რევოლუციის წლებში თავისუფლებისათვის თავდადებული და ტრაგიკული ბრძოლა, მძიმე და რთული პროცესი სოფლის მეურნეობის კოლექტივიზაციის რელსებზე დაყენებისა.

ისური პროზის შედევრებს განეკუთვნება ჩერმენ ბეგიზათის ლიტერატულ-რეალისტური დღიური „ცეკვლი მოკედა სიცოცხლეს“, დადი მოთხოვდა „ციხე-კაშუთა ღალაზი“, მოთხოვდა „სამი შემოხედვა“, „ქარიშხალმა გადატეხი ტირიფი“, სიკო ყულათის „სისხლით ნაყიდი“, „ცამეტინი“, „ცალხელა“, „რკინის დევი“. ამ ნაწარმოებში იშვიათი ისტორია და ახალი ცხოვრების შემოქმედი ხალხის განზოგადოებული, კოლექტიური სახე. ჩერმენისა და სიკოს შემოქმედება სინამდვილის რეალისტურად, ლრმად და სისხლს გასედ სახევის ბრწყინვალე მაგალითია.

ახალმა ყოვამ, ახალი ადამიანის მისწრაფებებში უკარნახეს ისურ პოეზიას ახალი შინაარსი და ფორმა. ცხოვრებაში მომხდარი სოციალური და მორალური გარდატეხანი თათარი ეფხითის, ბარინ ბოკითის, ციფუ ხუტინათის, იაკბ ხოზითის, ხაიძიათის არდასენთისა და სხვების პოეტური შთაგონების წყაროდ იცცა. სახერეთ ისეთში რევოლუციის ნაღრა განსაკუთრებით ძალუმად დაპკრა კოსტა ფარნიონმა. ცხოვრებისა და ადამიანის სულის რთული,

წინააღმდეგობანი კვებავთნენ
მის ცეცხლოვნი პოეზიას. მის შემოქმედებაში
ჩარსული, ერთმანეთს ვერ ეგუდიან წარსული,
აშშყო და მომავალი, თითქოს ირლევა ძროთა
კავშირი, რაც იწვევს ვეტორის პროტესტს. მა-
უხდავად იმისა, რომ ფარნიონი ზოგჯერ აქა-
ბებს, მეტისმეტად პარადოქსულია მისი ემიცი-
ური დასკანები, მაინც საერთოდ სწორად ასა-
ხავს იმ გონება-განწყობილებას, იმ ეჭვა და
შეჩერებას, რასაც გარკვეულ ისტორიულ ეტაპ-
ზე. იწვევდა ოს ინტელიგენციაში ძევლისა და
ახლის, სოფლის და ქალაქის, ეროვნულისა და
ინტერნაციონალურის ერთმანეთის პირისპირ
დადგომა. თსურ პოეზიაში თვალსაჩინო წვლი-
ლია მისი პოემები „ყობანის განვაში“, „თავი-
სუფლებისათვის“, „სახეიძინ“, რომლებშიც ვა-
ტორომა გვიჩვენა ჩვენი გმირული წარსული, რე-
ვოლუციის წლების ტრაგიზმი და თავდადება,
სოფლად სოციალიზმის გამარჯვება. ფარნიონი
იყო მუდმივ ძიებაში. იყენებდა კლ. მაიაკოვს-
კის ლექსის ფორმას.

1920 წლის დაუკიშყარი ამბები წარმოვიდნენ ხარიტონ ფილიოთმ თავის ცნობილ პოემაში „სალიმათა“. ეს აზის მაღალი ემოციური პათოსით შექმნილი ნაწარმოები, რომელშიც რომანტიკული აღტროვანება ისტატურად ერწყმის კონკრეტულ-ისტორიულ დეტალზეა, რაც ასელოებს მას რეალისტურ ლირიკასთან. ხარიტონშე აღრე მსგავსი პოეტური ხერხებით ააგეს თავიათი პოემები ნივერმა („მულდარი“) და მისოსთ ყამბერდიათმ („ფიცა“). რეალისტურისა და რომანტიკულის ორგანულად შერწყმა შესანიშნავ შესრულებულის უქმნიდა ისური პოემის განვითარებას. სინამდვილეს არიგინალური კუთხით უდგებოდნენ ისი საბჭოთა პოეტები; ახალგაზრდა მუშაობა კლისის შრომას და თავდადებას უმცეროდა ყაჩქებებ ყორთონ. გარდატეხები სოფლის ცხოვრებაში, სამშობლოს დასაცავად მზადყოფნა, ახალი სოციალისტური პეიზაჟი, ხალხის კულტურული წინავლა, მიუვალ მთებში გზათა მშენებლობა, ადამიანის დამატებირებელი, მოძველებული ზენ-ჩევაულებების მხილება — ის, ეს თემები ედო საჯუფვლად სოსლან გაზათის, სარდი ზალიოთის, გიორგი ხამიცათისა და სხვათა ლექსებსა და პოემებს.

20-იან და 30-იან წლებში ოსი მწერლების ერთმა ნაწილმა მკლავები დაიკაპიტა რომანის უძრავი სამუშაოდ. კოსტა ფარნონმა „ქარიშხალის გუაცხაში“ განიხილა აესახა პერიოდი პირველი მსოფლიო ომის დაწყებიდან აქტოობრის ჩრევოლუციის გამარჯვებამდე; სურდა ენერგებინა თუ როგორ გადაიზარდა თანდათნობით მთიელი ოსი კაცის ფსიქიკაში სტიქიური პროცესტი რევოლუციონერის შეგნებულ ზიზანდასახულობამდე. სიკო ყულათის უნდოდა „1905 წელში“ დაეხატა რევოლუციისთვის მებრძოლ სხვადასხვა ეროვნებათა წარმომადგენლების სხვადასხვა ეროვნებათა წარმომადგენლების კლასობრივი ძმობა. ჩერმენ ბეკიზათი რომანში — „სხვა გზა არა“ — აპირებდა კოლეგიის ვიზუაციის პერიოდში გლეხაცის სულსა და გონებაში გმიშბადრ მკვეთრ ცვლილებათა ასახვას. ეს რომანები მათ ავტორებს დაუსრულებელი დარჩათ. მხოლოდ ცალკეული ნაწილები და თავები დაიბეჭდა. მაგრამ ამზე არ შეჩერდა ოსი ლიტერატურის ძლიერი მისწრაფულა ეროვნული რომანის შექმნისათვის. თანამედროვე ოსურ პროზა ამშენებს ბევრი მრავალპლანიანი, თანამედროვეობის ამა თუ იმ ეტაპის ამსახველი რომანი. ცალბილია დაბეჭდისისათვის, „მძიმე ოპერაცია“, „თაობები“, „ოქმელება მამაც ადამიანებზე“, ბარონ ბოკითის „დამსხერეული ბორკილი“, ქუაგ ძესთის, მექსიმ ცაგარათისა და სხვათ ფართო პროზაული ტილოები.

ერის გველ-ოლბალი ღიღ ისტორიულ გარდა-
ტეხებში. ეპოქის ტიპიურ წარმომადგენელთა
ხასიათები, მათი შრომა და ბრძოლა — ი, ასახ-
ვის საგანი ოსური ეპიური პროზისა.

ოსი ქალის მიერ გვალილი რთული გზა და-
წყებული პატრიარქალური წესჩვეულებების
ბორჯილებიდან თანამედროვე თავისუფალ ყო-
დამდე — ი, თემა ელიოზ ბეკონის ტრილო-
გიის „თარიიმა“.

შესრულებული ხალხის კლასობრივი ბრძოლის
ქარცეცხლში გამოიარა და გამოიწროთ დავით
ჯიოთის რომან „უძლევებული ძალის“ გმირი —
სოსლანი. რომანი ავტოლია ავტობიოგრაფი-
ულ მასალაზე, მაგრამ მწერალმა შეძლო მისი
განწყობადება და წარმოვაიღებანა საბჭოთა ადა-
მიანის ტიპიური თვისებები, უშიძემეს ფიზიკურ
და მორალურ გასაჭირებები მისი შეუძლებელო-
ბა. მისი კოსმოვალი კომინისტური შემართება.

ს ინდ უ უ ლ უ კ უ რ ი მ შ ე ნ ე ბ ლ ი ბ ი ს პ რ ი ც ე ს ს , ს ა ს -
კ ი ლ ი ს ა ს ა კ ი ს თ ა მ ბ ი ს ა ღ ზ ჩ რ დ ი ს პ რ ი ბ ლ ე გ მ ბ ი ს ,
მ ი რ ა ლ უ რ - ე თ ი კ უ რ ს ა კ ი თ ხ ე ბ ი ს მ ე ტ - ნ ა კ ლ ე ბ ი ნ ი-
ჭ ი ე რ ე ბ ი ი გ ა ნ ი ნ ი ლ ა ვ ე ნ რ ე ზ მ ი ც ი თ ი („ ი ც-
ნ ე ბ ა “ , „ ბ ე დ ნ ი ე რ ე ბ ა “ , „ ს ი ყ ა რ უ ლ ი დ ა ს ი ძ უ ლ-
ვ ი ლ ი ”) , ნ ი გ ა („ ი რ ი ზ ა რ ი ”) , ვ ა ს მ ს ა ნ ა კ ი თ ი
(„ ი რ ქ მ ა კ ვ ა ლ ი ”); ს ა მ ქ ა ლ ა ქ მ დ ა ს ა მ ა შ უ ლ ი
ო მ ი ს თ ე გ მ ბ ს მ ი ე ძ ღ ნ ა ი ლ ი ა ფ ლ ი თ ი ს „ წ ი თ ე ლ ა

କୁଳୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରକାଶନ
ପଲାତନ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନାଧିକାର

დორშაა, „ლაშქრული“, ნიკოლოზ გაგლოითის „ცეცხლში“ და „მხარდამხარ“. სამუშაოს რომანში რეალისტურ და ფიქციონურ კვლევა-ძიებას, მიწიერ კონკრეტულობას და ფილისონფიურ აზროვნებას, ინტრაციურ და სტილისტურ დაცვეშილობას უკანასკნელ წლებში ფართო გასაქანი მისცეს გაფეხმა („გამარჯობა, ხალხი!“), გოორგი ძუღათმ („დანის პირზე“), ნაფი ჯუსონითიმ („წინაპართა სისხლი“), ალექსი ბუქულოთმ („მთების ყვავილი“), მელიტონ გაბულოთმ („ტყუილს მოკლე ფეხები აქვს“) და სხვ.

თვალსაჩინო წარმატება აქვს მოთხოვნის უანრა. დასახულებულ პროზაიკოსებთან ერთად აქ ნაყოფიერად მოღვაწეობენ მიხალ ბულგათი, ანატოლი უჟითა, ზურ კაბისთი, რომლებსაც უნარი შესწევთ პროზის „მცირე ფართობზე“ გვიჩვენონ ადამიანის სიხარული და სევდა, სიამე და ტკვილი, წარმატება და მარცხი. მათს საუკეთესო მოთხოვნებს ახასიათებს გარკვეული ფსქოლოგიზმი; მცირე, ერთი შეხედვით შეუმჩნეველი დეტალები მათთან ხშირად იქცევა მრავლისმეტყველ სიმბოლოდ, ფართო განაზოგადებელ დეტალდ.

თანამედროვე ოსური პროზა ცდილობს ერთ მთლიან კავშირში, პირინონიულ შენაბუში წრმოადგინოს სოციალური და მორალურ-ეთიკური კონფლიქტები, მოქმედება, სოუკერი და გმორის გაწყვბილება, ისე რომ ერთი მათგანი გმომდინარეობდეს შეორისაგან, განაბირობებდნენ ერთმანეთს. უკანასკნელ ხანს ჩევნს პროზაიკოსებს ადამიანის შინაგან სამყაროში წვდომას რამდენადმე უადგილებო ლირიული მონალოგა, რომელსაც ფართოდ იყენებონ.

შესამჩნევად წაიდა წინ ისური დრამატურგია. ჩერქემენ ბეჭიზათის, სიკო ყულათის, ფარნიონის, ნიგერის შემდგომ დრამატურგიის უანრები მაღალ საფეხურზე აიყვანეს გიორგი ჯიმითიმ, დავით თუათმ, გრის ფილითმ და სხვებმა. სამხრეთ ისეთში დრამისა და კომედიის უანრში გარკვეული ადგილი დაიკავეს მუხტარ საულითის „ბეგამ“ და „სასიძომ“. რომანტიკულ-პათეთიკურ სახეებში წარმოდგვიდვენ რევოლუციისა და სამამულო მოის გმირებს ვლადმერ გაგლოითის პიესები; დრამის უანრს ფსქიოლოგიური სილმე მისცეს გაფეხმისა და ნაფი ჯუსონითის ნაწარმოებებმა მორალურ-ეთიკურ პრობლემებზე. მსუბუქი კომედიის უანრში მომუშვევთაგან შედარებით გამოირჩევა მიხალ გუცმაზთი.

უკანასკნელი იცდათ მანძილზე ისური მსატვრული აზროვნება საქმაოდ წინ წასწია პოეზიამ. ისეთში მოღვაწეობს უფროსი და უმცროსი თაობის მრავალი ორიგინალური ინდივიდუალობის მქონე პოეტი. მრავალი მათი ნაწარმოები იდეურ-ემოციური ღირებულებით, შინაარსისა და ფორმის სიახლით თამამად შევ-

ვიძლია დავაყენოთ ჩევნი მრავალეროვანი სამუშაოს ლიტერატურების საუკეთესო შედევრთა გვერდით. განსხვავებული პოეტური სამყარო გააჩნიათ გრის ფილითის, ალექსანდრე ცარუბათის, თაიშერაზ თეთკოითის, ახსარ ყოდათის, ვასი მალითის, ქამალ ხოდისა და სხვებს.

ომის შემდგომ გაიფურჩენა ძირითადად გაფეხის პოეტური ნიკი, თუმცა მისი შემოქმედების სათავე 30-იან წლებშია. მის ლექსებში რეალისტურად, ხან ამაღლებული, დაძაბული პათოსით, ხან რბილი იუმორით იხატება მოის სისხლიან გზებზე დაღლილი, შვიდობანი შეწებლობაში მცლავდაპიწებული ისი კაცის შინაგანი სამყარო. გაფეხის ლექსები გამსჭვალულია სამშობლოსადმი ღრმა სიყვარულისა და მოწიწების, თავისი დროის წინაშე დიდი პასუხისმგებლობის გრძნობით. გაფეხზე დიდი წვლილი შეიტანა ლექსად დაწერილი ამბას უანრშიც. თავის მრავალსახოვან პოემებში ივი განიხილავს ჩევნი დღევანდელობის აქტუალურ პრობლემებს. ამ პოემებს აერთიანებს საშობლოსადმი სიყვარულის გრძნობა, ოსტის გმირული, მაგრამ ტრაგიკული წარსულისადმი მოწიწება.

ისური ზეპირსიტყვიერების უკვდავების წყაროს ეწაფება პოეტი გიორგი ბეგათი. გ. მალითისა და ნიგერის შემდეგ ახალი დროის ახალ მოთხოვნილებათა შესაბამისად მან თავისებურად განაგრძო და განვითარა ხალხური რბილი, სევდანარევი, მაგრამ ნათელი ლირიზმი. მისი ლექსები მომა, დედაზე, სატრუფოსა და სოფლის ცხვრებაზე აგებულია ხალხური ლექსის საუკეთოსა ტრადიციების შემოქმედებითად გამოყენებით. ხალხური ტიპიური ლირიზმი კვებავს მის პოემებსაც. სიუჟეტურობა, რაც ესოდენ დამახასიათებელია მუხტარის შემოძლებელი და მაღალი დაღუბულობით მის მომენტებისათვის, მდიდრებელია პოეტის ლირიული წიაღსვლებით. ასეთება მისი „სიყვარული“, შექმნილი ახალგაზრდობის მორალის საკითხებზე, „ბინძისიგ“, — სამამულ ომში დაღუბულთა მაღიდებელი.

ომის შთაბეჭდილებანი დღემდე კვებავენ კოსტა მარლითისა და რევზ ასათის პოეზიას. კოსტა მარლითის ლექსი გამოიჩინა პოეტური უშუალობით, ზოგჯერ უბრალობამდე დასული რეალურობით. მის ბალადებში „კორმიი“, „წყარო“, ლირიკულ პოემში „გულის გაერი“ ნაჩვენებია პოეტის თაობის სამარი გზა, მათი ნაფეხრალი და ნაოცნებაზ.

უკანასკნელ ხანს მსოფლიოს ხალხთა ინტერნაციონალურ ურთიერთობათა განმტკიცების უამს, როცა პლანეტის ბედ-ილბალს წყვეტის მსოფლიოს ხალხთა საერთო ნება, გაფართოვდა პოეზიის პორტონტებიც. ეროვნული ნაიაგაში ღრმად ფესვგადგმული პოეტი იმავ დროს ხდება მსოფლიოს მგოსანიც. მისი გული ემსაფუსება დედამიწის სფეროს. ასეთად გვევლინება

თანამედროვე ოსურ პოეზიაში ნაფი ჭუსოითი. მისთვის განუყოფელია ოქანი და მსოფლიო. ერთნაირად განიცდის სკუთარი თავისა და ყველა გულმართალი აღამანის სევდასა და სიხარულს.

ეროვნულისა და ინტერნაციონალურის ერთმანეთთან პარმნიული შერწყმა აღამაღლებას პოეზიას, აძლევს დღევანდელობის ელფერს ფრჩისა და შინაარსის მხრივ. თანამედროვების ასეთ ახალ ტალღს მოჰყვნენ ისურ ლიტერატურაში მიხალ ნართიხთი და გორგი ბესთაუთ. მრავალი კარგი პოეტური ნაწარმოებით გაახარეს ისი მყითხველი და დიდ იმედებს იძლევიან პოეტები ისიდორ ქოზათი და ლეონიძ ხარებათი, ზინა ხოსთიყოთი და ხავუმარ ალბორთი, გრისან ყოდალათი და იური თელეთი, ნუგზარ ბაყათი, ფელიქს ფლითი, სერგო მინდაშვილი და სხვ.

ეროვნულისა და ინტერნაციონალურის მტკიცე განუყოფლობა ისურ პოეზიას დიდმა კოსტამ ხეთაგათიმ უანდეგრა, ამ ანცერს განხორციელების უქარი პარობები შეექნა საბჭოთა ხელისუფლების წლებში პარტიის ბრძნული ლენინური პოლიტიკის მეობებით. ისი საბჭოთა მწერლები სწავლობენ მომებ ერთა ლიტერატურის მდიდარ გამოცდილებას. ამით სრულადაც არ კარგავენ ეროვნულ სახეს.

ერთა სიახლოვე, ერთა თანამშრომლობა აფართოებს ეროვნულ ლიტერატურათ მასშტაბებს. საბჭოთა ხელისუფლების წლებში კიდევ უფრო განმტკიცდა ქართული და ისური ლიტერატურის მმური ურთიერთეკავშირი. 1932 წელს ცნობილი ქართველი მწერლები ტიციან და გალაკტიონ ტაბიძები, პაოლო იაშვილი, გიორგი ლეონიძე, ნიკო ლორთქიფანიძე და სხვები ერთი კვირით ეწვევნენ სამხრეთის მას შემდეგ ტრადიციად იქცა ასეთი შეხვედრები ქართველ და ის ლიტერატურებს შორის. ისური ლიტერატურის მრავალ ნაწარმოებში ისები და ქართველები მოქმედებენ ერთად. მრავალი ლექსი და პოემა, მოთხრობა და რომანი დაწერილია ჩვენი ხალხების მმური

მეგობრობაზე. ისური ლიტერატურის განვითარებას დიდად უწყობს ხელს ქართული სიტყვის თარგატების მხატვრული საშუალებანი, მათი სახეობრივი ჭრები და ღრმა აზროვნება. ქართული ლექსის მაღალი კულტურის მაგალითზე იწვერთხმოდნენ მიხალ ნართიხთი და გიორგი ბესთაუთი.

ისური მხატვრული სიტყვის საგანგურში საპატიო ადგილი დაეთმო თარგმნილ ლიტერატურას. ისმა მწერლებმა მშობლიურ ენაზე აამეტყველეს მსოფლიო კლასიკის შედევრები, მათ შორის ქართული ლიტერატურის საუკეთესო ნაწარმოებები დაწყებული გენიალური შორია რუსთაველის „ვეფხისტუასნედან“, თანამედროვე ქართველი მწერლების თხზულებებამდე.

მრავალი თვალსაჩინო წარმატება მოიპოვა ისურმა საბჭოთა ლიტერატურმ, მაგრამ ეს იღნავ საბაბასაც არ აძლევს მის შემოქმედთ გულდამშვიდებისათვის. მიღწევების მიუხედავად, დღემდე არადამაყმაყოფალებელი მდგრამარება გვაქვს საბაეშვილ ლიტერატურის, კრიტიკის, ნარკევებისა და პუბლიცისტიკის უანებში. გერ კიდევ ხშირია შემთხვევა, როცა მხატვრული პროდუქციის მოცულობასა და ხარისხს შორის მანძილი დიდია.

დღევანდელობა ლიტერატურის მოღვაწეთა წინაშე აკრიტიკაში, ახალ დიდ ამოცანების. იმ დაბაზულ ვითარებაში, როცა მსოფლიო სოციალისტურ და კაპიტალისტურ სისტემებს შორის მიმდინარეობს მძაფრი იდეოლოგიური ბრძოლა. საბჭოთა მწერლის მოვალეობაა წმინდად დაიცეს ლენინური პარტიულობისა და ხალხურობის მაღალი პრიციპები. საკუთარი ეროვნული რეალისტური და მოქალაქეობრივი ტრადიციების ბოლომდე ერთგული ისური საბჭოთა ლიტერატურა შემოქმედებთად სწავლობს სხვა ხალხთა მხატვრული გამოცდილების საიდუმლოებებს და გაბედულად ესწრაფვის ახალი ეპოქის შესაფერის იდეურ-მხატვრულ ღირებულებათა შექმნას.

ქროლა საუკუნეთა...

1.

დროის გრიგალი
გუგუნ-გრიალით
მიაგორებს
დენთით დატენილ
ვარვარა დღეებს!..
გზა-გზა გრუხუნით ფეთქდებიან
ცხელი წუთები, —
საოცნებო და სანატრელი რაც იყო
გუშინ —
დღეს ერთიანად და გულგრილად
მივიწყებულა,
ჯით მოსაწყენი თამაში რამე!..

დრომ დაიტანა
მძღე ნართების მზეც, ცეცხლოვანი!

ნართების სული ზღაპრებში
ცოცხლობს, —
დროთა სიღრმიდან მოგვაშუქებს
ლეგენდა ზოგჯერ;
მაშინ ჩექნს სუნთქვას ემატება
შუქი და სითბო!..
დრო კი... დრო ისევ
გულმოდგინედ და გუგუნ-გრიალით
მიაგორებს
დენთით დატენილ,
ვარვარა დღეებს!...

2.

ჰა, მთათა მიღმა ცისკიდური
ამოხასხასდა.
ამოღამაზდა განთიადი
აღმოსავლეთით,
ერთმანეთს ჩხვერენ,
ირევიან ღრუბლები ცაზე,
ვით მოყრანტალე შავი ყორნები...
ბრძოლის ველიდან დროის ქარი
მოიტანს ჭიხვინს,
ფართა ჯახაჯუხს,

ჭახაჭუხს ხმალთა:

საუკუნეთა ფრთების ტყლაშუნში
ისმის დროდადრო სიმღერა
ბრძოლის!

უცებ ისარი იწიგლებს ცივად
და ის სიმღერა სიმივით წყდება! —
დაჭრილის მკერდზე საწყალობლად
აქვითინდება
დაღლილი ქარი!..

3.

ასე ნელი-ნელ და წვეთ-წვეთად
დაიწრიტა ალანთა სისხლი...
თავის ქალები, —
თეთრი, თეთრი თავის ქალები —
სიმწრით კბილებს ახრჭიალებენ
და დასცინიან
უდღეურ სიკვდილს.

4.

ნართების ჯიღაგს, —
გმირთაგმირ ალანს, —
უზედობასთან უღვთო ბრძოლაში
შემოელია,
შემოაცვდა სხეულზე ხორცი,
სული კი... სული გაექცა სირცევილს,
დაძაბუნებას და მორჩილებას!
დამცირებას და მონბის უღელს
სიღატაების და მარტოობის
მძიმე უღელი არჩია სულმა
და... შეეხიზნა უსიერ ტყეებს,
სადაც ოდითვე ბოინობდა არწივთა
გუნდი!...

დრო კი... დრო ისევ
გულმოდგინედ და
გუგუნ-გრიალით
მიაგორებს
დენთით დატენილ ვარვარა
დღეებს!..

5.

ოსეთის ღამეს, უმთვარო და ყიაშეთ
ღამეს,
ცვლიან დღეები
უმზენი,
ხორმაკოვანნი!..
შორს მყინვარები დამდგარან
ყინჩად, —

შოახლოვებულ სიკვდილივით
ციფად მომზირნი,
სულის მხუთველნი,
ამაზრზენნი,
ქუშნი და კუშტნი!
ადევ ბორკილი კოჟრიან ხელებს, —
ალანთა მოდგმას წურბელასაგით
წოვს სისხლს ბატონი!...
ძლიერია და ამაყია
ადამიანი! —
დარდი და ბოლმა ვულკანივით
ამოხეთქს ზოგჯერ,
გულილან მძლავრად ამოსცდება
სიმღერა ჩერმენს
და ერყევა და ელეჭება მრუმე
კედლები
ძალმომრეობის უბადრუკ ციხეს!..

ოსეთის მთებში
ფრთებს აფათქუნებს ლაღი არწივი
და ქარიშხალი ხევებში ბრუნავს!..

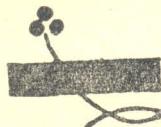
6.

და, აპა! —
ჩაგრულს წყვილი ცრემლი მოსწყდა
თვალთაგან! —
და როგორც მთიდნ დაგორებულ
გუნდას, თოვლისას,
ემატება და ემატება გზადაგზა
თოვლი;
და გუნდა იგი გადიქცევა ვეება
ზვავად, —
ასევე იმ ცრემლს —
ემატა და ემატა გზა-გზა
სხვათა ცრემლები, —
იქცა მდინარედ,
იძრა ერთბაშად,
წალევა ზღუდე,
მიღეწ-მოღეწა,
მიპყარ-მოპყარა,
რაც კი დამზრალი,
დაშრილული ხვდებოდა) გზაზე! —

ოსეთის მთებზეც აელგარდა
ოქტომბრის დილა!..

შზე აყვავილდა —
სიცოცხლის ნერგი!
და...
ახალ ხმაზე ამღერდა თერგი!..

ოსურიდან თარგმანა გივი პეტრევი

ზინა ხოსტიურთი

დ ე ლ ა

თვალს და ხელს შუა
ბერდებიან ჩვენი დედები,
ვერ ვამჩნევთ, როგორ
მიფრინავენ თეთრი მტრედები, —
როცა სიციკით აკანქალდები,
მზეს ფასი მხოლოდ მაშინ ედება...
თვალს და ხელს შუა
ბერდებიან ჩვენი დედები.
მზე პელავ ამოდის უფრო დიდი
ამ ქვეყანაზე,
დედა წავა და არ დაბრუნდება, —

გაი, მოელის ამ გულს
ხვალ, ან ზეგ
გაცამტვერება, განადგურება...
და მაინც, ვიდრე
დღეგრძელობენ ჩვენი დედები,
ვდღეგრძელობთ მათი
ძუძუს მადლით და იმედებით, —
ვერ ვამჩნევთ, როგორ
მიფრინავენ თეთრი მტრედები,
თვალს და ხელს შუა
ბერდებიან ჩვენი დედები.

გამიხანგრძლივდა სტუმრობა ვხედავ,
შორიდან მიხმობს მამული გზნებით, —
მეც მიყვარს ჩემი შშობელი დედა,
მეც მიყვარს ჩემი დები და ძმები!

უნდა დაეშორდეთ...
ო, თორემ შემშლის
მონატრებული სამშობლოს დარდი.
ჟავე მელიან თოვლიან მთებში,
ჩემი აქ ყოფნის საათი გადის...

მივდივირ... ქარი სილაში მღერის,
მივდივარ... რაღაც მინდოდა მეთქვა...
მივდივარ... დგება ზურგს უკან მტვერი,
რომელიც ჩემს თმებს შეღებავს თეთრად.

ჩემმა გაზაფხულმა დამღალა მე,
გული მოიქანცა, გული, —
დედა, მომიჩრდილე ცოტა ხნით მზე,
იქნებ მომეკიდოს რული!

ცოტა ხნით სიმშეიდე დამიბრუნე,
ცოტა ხნით დავხუჭავ თვალებს,

ო, ხვალ კი ცივ ქარებს დავიურვებ,
მე სულ სხვა ვიქნები ხვალე...

ცისკრით მინათდება ოთახი,
ჩიტების მოფრენას ველი,
დედა, დამიბრუნე ცოტა ხნით
ჩემი თხუთმეტი წელი!

ადვის ხისტიანის

ხევში მოჩხრიალე ნაკადულის პირას, თინარ ფლატეზე მარტოდმარტო მდგარი ბებერი ალვის ხე მხიარულად აშრიალებდა ფოთლებს და ჩეროში მითმობდა. სანადიროდ ვიყავი გამოსული. მთელი დღე ტყე-ლრეში დავეხეტებოდი, მაგრამ თოფი ერთხელაც ვერ დაფცალე.

დაღლილ-დაჭანცული ალვის ხისკენ გავემართე, მინდოდა, მზის მწველი სხივების თავმომახდეზრებელი ალერსისათვის თავი გამერიდებინა. როგორც იქნა, მივაღწი ჩრდილიანს, ხასხასა მოლზე გავიშოტე, თვალი დაეხუჭე და ოცნების სამყაროში შევცურე. უეცრად ზემოდან ბზრიალით წამოვიდა მწვანე ფოთოლი და სახეზე დამეცა, როგორ-დაც განაწყენებული ჩანდა.

— ნუთუ აქ დასაძინებლად მოხვე-დით? — მკითხა.

— ჰო, დაღლილი ვარ, — უკმაყოფილოდ მივუვე. გული დამწყდა, ფიქრი რომ შემაწყვეტინა.

— მე კი იმედი მქონდა, რამეს მომიუვებოდით. დედააჩემიც ისვენებს, ჩემთვის არ სცალია. როგორ მინდოდა, ზღაპარი მომესმინა!

— აბა, რა გიყო, ზღაპრები რომ არ ვიცი, თანაც, მართალი გითხრა, ვერაფერი შევილი მოხრობელი ვარ.

— არ იცით? — გაოცდა ფოთოლი, მაშინ, თუ გინდათ, ერთ ზღაპარს გიამბობდა.

— სიამოვნებით მოგისმენ, — დავეთანხმე. უარი რომ ვუთხრა, ეწყინება-მეოქვი ვეიჯრობდა.

— ეს ზღაპარი დედააჩემა მიამბო, დაიწყო მწვანე ფოთოლმა, — ერთ მთვარიან ღამით ამ ფლატეზე კოჭლო-

ბით ამოვიდა კაცი. დასუსტებული და ლონემიხდილი ბებერ ალვის ხეს მიეყრდნო და ღიდანან ათვალიერებდა ვარსკლსვებით მოჭიქულ ცას. მაგრამ ვაი რომ ცის მანათობნი იმ ღამეს მისთვის არ მდეროდნენ, არც ციმციმებდნენ. ნალვლიანი კრთომით ეჩურჩულებოდნენ ზემოადან: „წადი, საცაა მდევა-რი წამოგეწვა, იჩქარე, წადი!“ კაცი კი იდგა და ღიმილით აპურებდა ზე-ცას.

უეცრად მწვავე ტკივილმა სახე მოუღრიცა, სისხლით მოთხვრილ, ნატყვიარ ფეხზე დაიხედა, ალვის ხეს გაშორდა, ჩაბნელებულ ტყისკენ გააბიჯა, მაგრამ ფეხმა უმტყუნა, ვაიმეო, წამოიძახა და უგრძნობლად დაეცა.

მთელი ღამე ცონბამიხდილი ეგდო. გათეთრებული უსისხლო ხელით პისტოლეტი ჩაებლუჭა. დალის სიგრილეშ გონს მოიყვანა, თვალი გაახილა, ტყისკენ წაფორთხდა, ტკივილისაგან ტუჩებს იკვნეტდა.

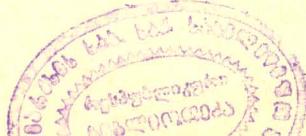
მზის პირველი სხივები ალვის ხის კენწერობებს ელამუნებოდა. ხემ ტოტები დაუქნია, გამომშვიდობების ნიშნად ფოთლები აშრიალა.

მაგრამ დაჭრილმა ტყემდე ვერ მიაღწია, ვერ მოასწრო მიმალვა. ბილიკზე ცხენოსნები გამოჩნდნენ.

„ვინ უნდა იყვნენ, მტრები თუ მოკეთები?“ — ფიქრობდა ალვის ხე და ცხენოსნებს ძრწოლვით გაპყურებდა.

უეცრად სიჩუმე სროლის ხმამ დაარღვია.

„ვაიმე მტრები ყოფილან“, — თქვა ალვის ხემ და შეშინებულმა ფოთლები აშრიალა.

ნაღვლიანად ჩურჩულებდნენ ფერ-
მიძრთალი ვარსკვლავები დილაბნელ-
ზე, როცა ხედავდნენ, როგორ გვემდნენ
მტარვალები სულზე მიგდებულ კაცს
და თან გააფთრებით ყვიროდნენ: „ბოლშევიკია, ბოლშევიკი!“

კაცი სიცოცხლეს ესალმებოდა, თან
თვალს არ აშორებდა აღვის ხეს, თით-
ქოს ცდილობდა სულში ჩაეჭსოვა, თან
წაელო მისი მწვანე ზურმუხტი, შრიალა
ფოთლები, მთელი მისი ხატება.

მერე თავი წამოსწია. ლალად, შვების-
მომგვრელად გაიცინა. მაგრამ ხმალმა
იყლვა და თავგაბობილი კაცი სამუდა-
მოდ დადუმდა. სახეზე სისხლი მოჩქე-
ფდა, თვალთა მრისხანე მზერა კი სად-
ლაც შორეთში, თმაჭალარა მთებისა-
თვის მიეპყრო.

ალვის ხე დიდხანს გაპყურებდა
მკვლელებს, ცხენებს რომ მოახტენენ
და მოჰქმუსლეს. ამ სურათმა მძიმედ
დაუკოდა გული, მაგრამ ერთხელაც არ
აღმოხდენია კვენსა, არც ჭინობა შეპა-
რეია... ისევ ისე ამაყად იდგა და ყოველ
გაზაფხულზე მწვანით იმოსებოდა, სუ-
რდა ეცხოვრა მათვის, ვის ბედნიერ
ცხოვრებასაც სიცოცხლე შეალია უცნო-
ბმა.

ალვის ხის ძირას ნატანჯ-ნაგვემი
კაცი კეთილი მაცნე იყო. მთების გადა-
ლმიდან სასიხარულო ცნობა მოჰქონ-
და: ბოლშევიკები ახლოებებოდნენ...
წითელი არმია ჩვენს სახსნელად, ჩვენს
დასახმარებლად მოეშურებოდა.

...ფოთოლმა რა ხანია თხრობა დაას-
რულა. მე კი აღელვებული და ფიქრში
წასული ისევ ის გაუნძრევლად ვიჩექი.

ირგვლივ ყველაფერი დუმილს მოე-
ცვა. თითქოს ბუნებასაც ესმოდა ჩემი,
თითქოს ისიც იმავე განცდას შეეპყრო
და შეებოჭა. მხოლოდ ნაკადული მო-
ლიკლიკებდა ლხენით. იცინდა ლალი
სიცილით, იმ სიცილით, მწუხარ დილით
მოკლულის ბაგეს რომ გამოსტაცა.

— გმადლობთ, გმადლობთ, ჩემო
ფოთოლო, — ვუთხარი გულით და
ლოყაზე მივიხუტე, მერე ისევ ალვის
ხის ძირას დავდე და წასასვლელად მო-
ვემზადე. მზე უკვე მთებს ეფარებოდა, დალამებამდე შინ უნდა მიესულიყავო.

უეცრად გამახსენდა ბებია. მისი
ტკბილი ზღაპრები.

— ფოთოლო, ძალიან გიყვარს ზღა-
პრები?

— მიყვარს, როგორ არ მიყვარს.

— გინდა, წამოდი ჩემთან, ბებია-
ჩემმა საუცხოო ზღაპრები იცის.

— მინდა, მინდა! — დაიყვირა და სი-
ხარულით შეტოკდა.

ფრთხილად ჩავიდე ფოთოლი ჭიბე-
ში, თოფი მხიარილივ მოვიგდე და ვი-
წრო ბილიკით ნაკადულისკენ დავეშვი-
პეშვით წყალი ამოვილე, დავლიე. ფო-
თოლი ჭიბეში შეფართხალდა.

— რა იყო, მეგობარო, შენც მო-
გზურდა? თუ ჭიბე გევიწროვა?

— გამიშვი, მინდა გავცურო შორს,
ქვეყანა მოვიარო.

— რას ამბობ, დაიღუპები, თანაც
ზღაპრებს ვიღა მოგიყება? ცოტა მოი-
ომინე, ბებიაჩემი აქვე ახლოს ცხოვ-
რობს.

ამაოდ ვარწმუნებდი ჩემს ახალ მე-
გობარს, განზრახვაზე ხელი აელო. იძუ-
ლებული გავხდი, მოჩუხხუჭე ნაკადუ-
ლის ჩქერში ჩამესვა. იქ კი დატრია-
ლდა, დაბზრიალდა ფოთოლი და გას-
ცურს. სისხარულისაგან დამშვიდობე-
ბაც კი დაავიწყდა.

„დიახ, — ვფერობდი გულში, —
კარგია მოგზაურობა, რას არ გაიგებს,
რას არ ნახავს და ყველაფერი, რაც კი
გზად შეხვდება, მშვენიერი და თვალ-
წარმტაცი იქნება, რადგან ჩვენი
ცხოვრება გაგრძელება ზღაპრისა იმ
უსახელო გმირზე, ბებერი აღვის ხის
ძირას მტრებმა სიცოცხლე რომ მოუს-
ტრაფეს.

Վ Յ Ա Ր Ե Ա Բ

და დღე ხუჭავს თანდათან თვალებს,
კარსკვლავიანი
ცით იღვიძებს ვეება ღამე.
უცებ ერთბაშად
ამოგარდა შძვინვარე ქარი
და მდუშირება
აუკვნესა ხევებს და ხრამებს.
ხმელი ტოტები
ნეკნებივით ემტვრევა ხეხილს,
იელის მოწნულ
ღობეებში ქარი სისინებს.
თითქოსდა სივრცემ
ეს-ესაა აიდგა ფეხი
და სხეულიდან
დაიბერტყა ზამთრის სიცივე-
ყინულის ლურჯი
სამოსიდან გამომძერალები
თავჭვე მორბიან
წყაროები ქოშინ-ქოშინით.
მალე, სულ მალე
გაისმება მეხის პრძანება
და განათდება
ზეცა — წვიმის თმებჩამოშლილი.
ვხარობ... მზე ზამთრის
ტყვეობიდან გათავისუფლდა,
ზეცა დადაბლდა...
და უოვალავ ღრუბლის მწერივიდან
მსხვილი წვეთები
ჩამოცვივა, გრილი და სუფთა,
რომ... გაზაფხული
დაიბაზოს ლურჯი წვიმიდან.

ერთი სინჯე
ლაპარაკი რომ გწყურია, —
დამუნჯება.
როგორია, — ძნელია თუ ადგილია?
ერთი სინჯე

გულით რომ გსურს გაცინება, —
აქეთინდი.

როგორია — ძნელია თუ ადვილია?

ერთი სინჯე:

ამხედრება გინდა ბედზე
და არ ძალგიძს.

როგორია — ძნელია თუ ადვილია?

ერთი სინჯე:

გსურდა ხიფათს ასცდენოდი
და ვერ აცდი.

როგორია — ძნელია თუ ადვილია?

ერთი სინჯე:

ძლიერ გვიყვარს ქალიშვილი
და მკვდარს ხედავ.

როგორია — ძნელია თუ ადვილია?

კარგად იცი:

ეს ძნელია შენთვის ძალზე,
მაგრამ სინჯე...

შართლა თუკი

განგიცდია ყველაფერი,
მაშინ იტყვი,
ქვეყნად ყოფნა ძნელია თუ ადვილია.

თარგმნა ტაგუ ვაზურიშვილია

ა ნ თ ი ა უ ც ე ბ

გვიან ღამითაც აქლვარებს სინათლე ქალაქს,
ბრწყინავს ნათელი,

მთელი ღამე ანთია იგი.

იქნებ არც სურდეს ჩაძინებულ ქუჩებს სინათლე
ამ — გვიან ღამით, ამ გარინდულ

შუალამეში.

სახლში სიწყნარე, ჲიმშვილე სუფევს,
რომელშიც მერე ჩაქრა სინათლე;
წამსვე აივსო წყვდიადით სახლი,
თითქოს გაჰკვესეს ღამის შავმა თვალებმა უცებ;
იგი თავისთვის ექებდა ადგილს,
ავი სიბნელე თავის საფარ ჭერს დაექებდა...
და, თუ სინათლემ ერთი წამით მოხუჭა თვალი,
თუ ჩაეთვლომა და ჩაეძინა,
რა მოხდებოდა
მაშინ ამ ჩვენს დედამიწაზე?..

ანთია შუქი,
მთელი ღამე ციმციმებს იგი,

ირღვევა ბნელი,
როგორც მგლისგან დამფრთხალი ფარა...
მარადჟამს ებრძვის სინათლეს ბნელი,
მაგრამ ჩვენს ირგვლივ
სუფევს სიმშვილე,
დიდი სინათლე ბრიალებს რადგან.

ჩემი გზა, ქვეყნად, აბა, ვინ იცის
ციდან წარმოსდგა,
ზღვიდან

თუ ქვიდან.

მე მოველ, როგორც სიხარული
გვეწვევა ხოლმე,
ან, როგორც მწვანე გაზაფხული,
ან, როგორც სევდა,
სევდა — მოსული უმიზეზოდ და უადგილოდ.
ქვაზე ქვა დავდე,
ხეზე ხე დავდე,
დავანთე ცეცხლი,
ავარდა ალი

და მშობელ ზეცას დაკლაკნილი ბოლი შეუდგა.
მე ავაყოლე თვალი იმ კვამლსა;
დავლანდე ზეცა მოჭედილი უთვლელ ვარსკვლავით,
აალებული ყვავილების მორევის მსგავსი
და მოტორტმანე უცხო ტალღები.
მიწას პფარავდა უმწვანესი აღმონაცენი —
და ვერცხლისფერი, მოციმციმე კრთოდა მირაჟი,
ვით მარგალიტის მძივი, რომელიც
იღვრება ხოლმე ბრწყინავ სინაზედ.
მთერალი ვარ ახლა ამ სასწაულით,
დიდი სინათლე მეხლება მკერდზე;
ჩემს სულსა და ხორცს,
ჩემს სიცოცხლეს შევწირავ რასაც.

თარგმნა ანზორ აზულაშვილმა

ქვესპელის სასახლის განძი

ერთ საღამოს ჩვენი უბნის მამაკაცები, ჩვეულებისამებრ, ვისხედით ეზოში და ვსაუბრობდით. ახალი მეზობელი გვყავდა — საბა. საოცრად მჭევრმეტყველი და კეთილი აღამიანი გამოდგა. სწორედ მან გვამშო ეს ამბავიც.

— როცა პროფესორ თუთი ბორექათის არქეოლოგიურ ექსპედიციაში გამოწესეს, ჩემს სიხარულს საზღვარი აღარ ჰქონდა. იმ წელს ვამთავრებდი უნივერსიტეტს და საშუალება მექლეოდა ფაქტური მასალით მესარგებლა ჩემი სადიპლომონ ნაშრომის წერისას. ემუშაობდით ოსეთის მაღალ მთიანეთში ეგრეთშოდებულ „ცარიციანთ ქალაქის“ გათხრებზე. დაგბინავდით „ქალაქთან“ ახლოს მდებარე სოფელში. სოფლელებმა დიდი პატივით მიგვიღეს. ბინაც შემოგვთავსზეს, მაგრამ ბორექათიმ იუარა. სოფლის ბოლოს წყლის-პირას ჩამოვამდინარეთ ჩვენი კარვები. სოფელი არას გვადლებდა: მოჰკონდათ რძე, ყველი, ზოგჯერ საკლავიც მოჰყავდათ.

როცა ექსპედიციაში წასვლა დავაპირე, წინასწარ გულდასმით წავიკითხე ბორექათის ნაშრომები. უბრალო, სადა ენით დაწერილმა გამოკვლევებმა ძალიან მიმიზიდა. პროფესორი ხშირად იყენებს უძველესი დროიდან ხალხში შემორჩენილ ლეგენდებსაც კი.

მაგალითად, როცა შუა საუკუნეებში მონღოლები და თაორები ცეცხლითა და მახვილით აპარტაქებდნენ ჭვეუნებს, ამ ძველი მქვდარი ქალაქის მახლობლად ისების წინაპრები მედგრად დასვედრიან მამას პირსახლიან ურდოებს. სად არ უბრალობით მონღოლებს, მაგრამა, ისე არსად უგრძ-

ნიათ ხმლის ფხა და ისრის მახვილი, როგორც აქ.

ოსების ამაყმა, მუხლუდრეკელმა და თავდაუხრელმა წინაპრებმა სისხლის მორებს მისცეს ურწმუნო და უღმერთო მონგოლი ურდოები. სწორედ ამ ადგილისო, ერთ მუჭა ისებზე თავისი გამარჯვების აღსანიშნავად, მამამი გააკეთა მიწისქვეშა სასახლეები და შიგ შეინახა ყაჩაღურ მოებში შეძენილი განძი: ოქრო, თვალმარგალიტი და ათასი სხვა ძვირფასეულობა. იმ მიწისქვეშა სასახლეებში არისონ ერთადურთი ჩასასვლელი, უზარმაზარი ლოდი ადევსო ზემოდან. ბრძოლებით წავიდნენ ამ ადგილიდან მამას ურდოები სხვა ხალხთა დასამონებლად. მიწისქვეშა სასახლე დავიწყებიათო, და მას შემდეგ ვერც ვერავის მიუგნიაონ მისივის...

ამბობენ, ვითომ გულბოროტ მამას სასახლეში დარაჯად დაუსვამს გრძნეული ჯადოსანი. მას ჩაღაც იდუმალი გრძნებით შიგ აუნთია პატარა მზე და სასახლის კედლები, ჭერი, იატაკი დღედაღამ ელავენ უცხო სინათლით. ზის გრძნეული ჯადოსანი ოქროს სავარეველში და მიწამდე სწვდებაონ მისი გრძელი ვერცხლის წვერი. ელოდებაონ მამას მოსვლას, დარაჯობს მის განძს.

ეს ლეგენდა მოდის თაობიდან თაობამდე. ბევრმა გულადმა ეუკაცია სცადა სასახლის მიგნება, მაგრამ აძაოდ.

ეს ლეგენდა მე მოვისმინე სოფლელებისაგანაც. ვინ მოთვლის, რამდენს უნატრია იმ განძის პოვნა! რამდენ თაობას გაჰყვა სამარეში განუხორციელებელი ოცნება!..

...ექსპედიციაში ყოფნისას ჩემი ძი-

როთადი მოვალეობა იყო მუშებისათვის
თვალ-ყურძნელი დევნება, ყველა პატარი
მიწის გათხრისას გულდასმით გასინჯვა.
ძალიან შემეჩერია ახალგაზრდა ჭან-მაგა-
რი ღამშემწყაზარა ქალი ასიათი, რომე-
ლიც ბორეკათს სადილ-ვახშებს უმზა-
დებდა. საჭმელს რომ შემოიტანდა, რა-
ღაც უცნაურად და დაჟინებით მიყუ-
რებდა ხოლმე. აუცილებლად ჩემს
ახლოს დაჯდებოდა და ისე ყვითლდე-
ბოდა და წითლდებოდა, თოთქოს სახეს
ცეცხლის ენები ულოკავენო. მაგრამ
ცუდი არაფერი გაითვიქროთ ასიათზე.
ქმარიც ჰყავდა, შვილებიც და ძალიან
ტკბილადაც ცხოვრობდნენ. ქმარი —
ანდოც ჩვენს ექსპერიციაში მუშაობდა.
ერთი ჰევიანი, უთქმელი, მზეზე გარუ-
ჭული კაცი იყო, სახე ხორკლებით
ქვინდა დაფარული, თმა აბურქვნოდა.
ყოველივე ეს რაღაც მეაცრ შეხედუ-
ლებს აძლევდა; იციქრებდით, მასზე
გულქვა ადამიანი ქვეყანაზე არ არისო.
მაგრამ ეს გარეგნულად. სინამდვილეში
საოცრად მერქნობიარე, პოეტური გუ-
ლის იყო. ამაში მე პირადად დაურწმუ-
ნდი, უბრალო სიტყვებს ვერ დაცდე-
ვინებდი პირიდან ანდოს. ყოველ წინა-
დადებას ამკობდა მოხდენილი, ზოგჯერ
მეტისმეტად უცნაური შედარუებებითა
და მეტაფორებით. ბიჭები რომ შეჯუ-
ფდებოდნენ და სიმღერას შემოსახებ-
დნენ, ანდო შორს გადგებოდა ხოლმე
და რაღაც წუხილს ეძლეოდა. კრიჭა
რომ შეეცვრებოდა, სიმღერას ვერას-
გზით ვერ ათქმევინებდით. მაგრამ თავს
მარტო დაიგულებდა საღმე თუ არა,
შეგ გულის სიღრმიდან სულ ნელა,
თითქოს ეშინოდა, ჰაერის ტალღა არ
გავგლიჯოთ, ისეთ მომახადოებელ ღი-
ლის წამოიწყებდა, რომ შემიტკვენია
მასთან ბულტულის სტვენა. ისე დღე არ
გავიდოდა, რომ ანდოს ხის ტოტი, ფეს-
ვი, ქვა ან სხვა ასეთი რამისაგან რა-
ღაც ზოატრული ორთავა დევების, ვე-
შაპებისა და ადამიანების ფიგურები არ
გაეკეთებინა. მიღიხარ ტყეში, შენს
ფეხქვეშ ყრია უსულო ხმელი ტოტე-
ბი, ძირკვები, ქვის ნატეხები. თუმცა

ესენი შენ მიგაჩნია უსულოებად
ანდოსთვის კა ისინი წარმოადგენენ
ათასნაირ ცოცხალ არსებას. ერთხელ
მეუბნება:

— საბა, შენ იცი, რომ ხეს სული
უდგას? იცი, რომ ხეებმაც იციან ლა-
პარაკა?

მე გავვოცდი. გამიკვირდა, რომ ამ
მუნჯსა და უთქმელ კაცს ასეთი პოე-
ტური გული ედო მქერდში.

— რას ამბობ, ანდო, ხე ხე არის და
რა ლაპარაკი უნდა იცოდეს? — უკა-
სუხე მე.

ანდოს ალბათ ეწყინა ჩემი ნათქვამი,
საყვედურით მომმართა.

— მშ აბა, სცადე და დილით ადრე
ტყის სიღრმეში შედი, ნახავ ხეები რო-
გორ საუბრობენ, როგორ უსურვებენ
ერთმანეთს მშვიდობის დილას...

არ ვიცი, როგორ უნდა მასლაათობდ-
ნენ ხეები, როგორ უნდა ესაღმებოდ-
ნენ ერთურის. ჩემთვის და ათასობით
ჩემისთანასათვის ტყე უტყვია. ანდო-
სათვის კი ყველა ხე სულმამდგრაია.
ამ გულთამხილავს ესმის მათი საუბარი,
მათი ნელი ჩურჩულიც კი. და ეს იქნე-
ბა მეექვე გრძნობა, უბრალო მოვდავ
ადამიანებს რომ არ გააჩნიათ, ის
გრძნობა. მართლაც რომ საოცრად პოე-
ტური სული აქვს ანდოს...

აი, ამიტომ გაგაფრთხილეთ, ასიათზე
ცუდი არაფერი გაითვიქროთ-მეთქი. ვი-
ცოლდი, ანდო ყველა მის გვერდითმყო-
უზე მაღლა იღვა, რომ ასიათს იგი ძლი-
ერ უყვარდა.

მაგრამ სიმართლე რომ გითხრათ, ძა-
ლიან მაღლელვებდა ასიათის დაჟინებუ-
ლი, ცნობისმოყვარე მზერა და ვუ-
ფრთხოდი. ზოგჯერ ჩემს გვერდით
იქაც კი აღმოჩნდებოდა. საღაც სულ
არ მოველოდი. ასეთ ღრის რაიმეს მო-
ვიმიჩეზებდი და გავეცლებოდი ხოლმე.

ერთ დილაადრიან ვვარჯიშობდი და,
ის იყო, ერთ დიდ ლოდს დავწვდი, ვცა-
ლო-მეთქი მისი მაღლა აწევა, რომ ხელ-
ში წყლის ვეღროებით თავს წამომადგა
ასიათი. ჭურჭელი ძირს დადგა და მე-
კითხება:

— რას უყურებდი, ქვეშ რამეა?

მე სიცილი ძლივს შევიყვავე. არ ვიცი, ლოდს რომ დაწევდი, მაშინ ასიათმა რა იფიქრა, მაგრამ; იმ წამს თავში გამოიღლვა ლუგვნდის ამბავმა და ორი თითო ტუჩებზე მივიდე, ჩუმალ, ხმას ნე იღებმეთქი.

იგი უფრო დაეჭვდა თვალები გაუფართოვდა რაღაც საოცარი ამბის მოსმენის მოლოდინში და მომიახლოვდა. ტუჩები უდნავ შეუტოფდა, თითქოს რაღაც დიდ საიდუმლოს ამბობს და ეშინა, არავინ გაიგონოსო, ისე მომესმა მისი ჩურჩული:

— დედა მოუკედეს, ვინც დამიმალოს, რას უყურებდი?

უვალია, ამ ჯანმაგარ ანგელოზს, ამ დაუინებულ ცნობისმოყვარე ქალს ბევრის მცოდნე, შორსმჭვრეტელი კაცი ვვინივარ. მაგრამ იმ წამს ამაზე არ ვფიქრობდი. ლუგვნდა... მამაის განძი!

— ასიათ, შევიძლიათ თუ არა, ენას კბილი დააჭიროთ? — შიშისმომგვრელი ხმით ჩავეკითხე.

— ეჰ, შე კი სტუმარო, შენა, როგორ გვკარდება, მაგას როგორ მეკითხები? უდნავ ეჭვიც არა გქონდეს ჩემზე. — ვერცხლის ზარების წერიალი მოიღო ასიათის ხმამ.

— მაშ გეტყვი. დიდი ხანია, ამ დიდ ლოდზე გული მეთანალებოდა. როცა გადაწიე და მის ქვეშ ჩავიხედე... ღმერთო ჩემო, რა ვნახე... ქვესკნელის სასახლეში ჩასასვლელი ბროლის კიბე. სასახლე დღესავით ელავს. ზოს გრძნეული მოხუცი, გრძელი ვერცხლის წევერი უბრწყინავს. სასახლე ისე ელვარებდა, რომ თვალი დიდხანს ვერ გავუსწორე, ცრემლი მომადგა. უნებურად ლოდი ისევ თავის აუგილზე შევწიე, რომ ამ დროს შენც მოხვედი...

ასიათი გაოცებით მისმენდა. თვალები გადმოკარლოდა, პირი დაეღლო.

ხელი კვლავ ტუჩებთან მივიტანე:

— არაფერი გინახავს, არაფერი გაგიგონია...

— თვალი დამიღდა, მაგას რას მეუბნები, როგორ გვკარდება. ჩემი პირი-

დან ვერავინ ვერაფერს გაიგონებს. — სწრაფად თქვა ასიათმა, ველრიობს ხელი წამოავლო და გაძუგმული.

მე თვალი გავაყოლე, სიცილს ძლივს ვიკავებდი.

...ასიათს საღამომდე ხმა არ ამოულია. საღამოთი კი ანდოს გაანდო ჩვენი საიდუმლო, თან გააფრთხილა, კრინტი არავისთან დაძრაო, ანდომაც თავი ვერ შეიკავა და ყველაფერი უამბო თავის უახლოეს მეგობარს — ლექსოს. ასე დაასე, განძი, რომელსაც სოფელი დასაბამიდან ნატრობდა, გამოჩინდაო.

ის, რაც გავიხუმრე, უკვი დამციწყებოდა კილევაც, მაგრამ ჩვენი მუშებიდან ვინც ქალაქის გათხრაზე მუშაობდა, იმათ რაღაც დამაუკისეს. რაღაც თითქოს თავითნ თავს აღარ გვდნენ... პირქშები გახდნენ, სიტყვას შეუბრუნებლად აღარ მოგითმენდნენ. დასვენების დროს ერთთავად ხვრინავდნენ, ძლიერსა ვალვიძებდი ხოლმე.

ერთ საღამოს ჩემს ნაცნობ ლოდს ჩაუარე, მიწის ქვეშიდან ლაპარაკი, წერავისა და ბარის ხმა მომესმა. ვხედავ-ლოდი თავის ძველ ადგილზე აღარ არის. რაღა გამოცნობა მინდოდა, რა-შიც იყო საქმე. ანდოს ხელმძღვანელობით მუშები შეუდგნენ მამაის მიერ ქვესკნელის სასახლეში შენახული განძის თხრის. ხმაზე ვიცნი. ბეჭრი ეთხარათ, მთელი კვირა, მაგრამ განძი ვერ ენახათ. მე შიშმა ამიტანა. ამ გულზე მოსულმა ხალხმა არაფერი ამიტებოს-მეთქი, — რად მოგვატყვილეო და თავს ვარიდები. ერთ დღეს ანდომ ცალკე გამიხმო:

— ბიჭო, შენთან საქმე მაქვს.

ჩემს დღეში თქვენი მტერი ჩაგარდეს. ცემისა არ მეშინოდა, მაგრამ მაინც როგორლაც გული შემიქანდა.

— გისმენ, — ჩახლეჩილი, შონანიე ხმით ვუბასუხე მე.

— მითხარი ერთი, სად არის ის განძი — ქვესკნელის სასახლე?

რა ვუთხრა, რა ვუპასუხო? მოდი, რა-
მენაირად თავი დავიძებინო.

— შენ იცი, რა არის მირაჟი? მოჩვე-
ნება, სიზმრად ნანახი საოცრებანი?

— მოჩვენება და სიზმარი როგორ არ
ვიცი, რაა...

— ჰოდა, იმ დილით მეც ეგრე მო-
მეჩვენა სწორედ, თათქოს ის დიდი
ლოდი მსუბუქად გადამეწიოს გვერდზე
და ქვეშ მეხილოს საოცარი ბროლის
კიბე, რომელიც სასახლეში ჩადიოდა.
სასახლის ელვარებამ თვალი მომჭრა-
და როცა ლოდი უკან, თავის აღგილ-
ზე მივწიე, ასიათმა იქ გამოიარა. მჭი-
თხა, რას უყურებდი, რა ნახეო. ვუამბე
რაც ვნახე, მირაჟი.

ანდომ ხმამაღლა გადაიხარხარა, ფე-
რდები ხელით ეჭირა, ისე იცინოდა.
მანამდე არასოდეს მენახა, ასე გულია-

ნად ეცინოს... სიცილზე მისი ამხანა-
გებიც მოგროვდნენ. „მოჩვენება, მირა-
ჟი“ — ამბობდა ანდო და მეტი სიცი-
ლისგან თვალს მომდგარ ცრემლებს თი-
თით იწმენდდა.

მთელი თვე საკუთარი თავის ნაცვლად
მე დამცინოდნენ. მე კი სიხარულით
ცას ვეწეოდი, რომ ასე იოლად გადავ-
რჩი.

მას შემდეგ ასიათსაც ცნობისმოყვა-
რეობით აღარ შემოუხედავს ჩემთვის,
ჩვენი თვალები ერთმანეთს შემთხვე-
ვით რომ შეხვდებოდნენ, უმალ თავს
ხრიდა. ალბათ რცხვენოდა. სიტყვა
გატეხა. ან იქნებ როგორიც ვეგონე,
ისეთი არ აღმოვჩნდი, იმიტომ იქცეო-
და ასე, მაგრამ ეს ჩემთვის სულ ერთი
იყო.

ოსურიდან თარგმნა გიორგი გასთაუთიძე.

მწერალ განო ურკუმელაშეიღს დაბა-
დების 50 წელი შეუსრულდა. უურნალი
„ცისკარი“ ულოცავს მწერალს ამ თარიღს,
უსურვებს ჯანმრთელობასა და შემოქმედე-
ბით გამარჯვებებს.

316 ერავნული მუზეუმი

ი შ მ ა პ ი

დილიდანვე თოვდა.

მინდვრები შეჭალარავდნენ. მოებმა
თეთრი ყაბალახები მოიხვიეს. მოას-
ფალტებული გზა კი შავ არშიას დაე-
შვასა, რაღაც ზედ დაცემული ფიფ-
ქები უმალ დნებოდნენ.

იმ დღეს სოფელ №-ში გახლდით ნა-
რკვევისათვის მასალის ასაღებად.

რაკილა ჩემი მოთხრობისათვის არა-
ვითარი მნიშვნელობა არა აქვს,
თუ როგორ ჩავედი სოფელში, ვინ
ვნახე, ვინ გავიცანი, ან როგორი მასა-
ლა ავიღე, ამიტომ ამის აღწერით თავს
არ შეგაწყვენთ.

დღის ბოლოს კოლმეურნეობის თა-
ვმჯდომარე სახლში მეპატიუებოდა,
თბილ ღუმელს მოვუსხდეთ, თითო ჭი-
ქა ჭაჭის არაყი გადავკრათ, ცხელი კე-
ცის ჭადი გავტეხოთ, ნიგვზით შეზავე-
ბული ლობითით პირი დავიგემოვ-
ნოთ... მერე კი თბილად დაგაძინებ და
დილაზე პირველივე მატარებლით გაგი-
სტუმრებო.

სამართლე რომ გითხრათ, თბილი
ღუმელი და ჭაჭის არაყი ჩემთვის მის-
წრება იყო. თოვლ-ჭყაპში ვიარე და
ფეხი დამისველდა. ცხელი ჭადისა და

ლობიოს ხსენებაზე ნერწყვი მომადგა.
ჩვეულებრივ ცხრა საათზე ვსაუზმობ
ხოლმე. იმ დიღით კი ექვს საათზე წა-
მოეხტი. სულაც არ ვიყავ ჭამის ხასი-
ათზე, მაგრამ ძალით ერთი ჭიქა შინ-
დის მურაბიანი ჩაი დავლიე. თბილისი-
დან ხუთი-ექვსი საათი უნდა მევლო
მატარებლით. მგზავრობაში კი ჩვეუ-
ლებრივზე უფრო მეტ პაპიროსსა ვწევ
ხოლმე და არ მინდოდა ცარიელი კუში
ნიკოტინით მომეშამა.

მთელი დღე ღუმება არ ჩამედო პირ-
ში, მაგრამ თავმჯდომარეს მაინც უარი
ვთხოთხარი. იმ საღამოს ერთი ახლობ-
ლის ჭორწილში ვიყავი დაპატიჟებული
და ჩემი წაუსვლელობა არაფრით არ
ქნებოდა.

რაკილა მატარებელი სადგურამდე არ
იყო, გადავწყვიტე შემხვდურ მანქანას
გაყყოლოდი გორამდე.

კეთილი, რაკილა შენსას არ იშლი,
მალე ჩვენი მანქანა მოვა და იმითი გა-
გისტუმრებ. მანამ კი სასაუზმეში მაინც
შევიდეთ და ღვინით გზა დაგვალოცი-
ნეო, მაცივდებოდა მასპინძელი.

არც ამაზე დავთანხმდი. ჭერ ერთი,
ვინ არ იცის, რას ნიშნავს ქართველი

კაცისათვის ჭიქა ღვინით გზის დალოცვა. თან ისიც მაფიქრებდა, ნახევარ საათს შეუბნება, მაგრამ, ვაითუ, მანქანა შუაღამებდე არ მოვიდეს-მეთქი.

რაღა ბევრი გავაგრძელო, კოლმეურნების თავმჯდომარეს გამოვემშვიდობებს, სოფლის ბოლოს გავედი და გზად მიმავალ მანქანას დაუწყე ლოდინი.

წინ და უკან დავაძიგებდი. კოლმეურნების ნახულსა და მოთხოვნილს ვიხსენებდი, ყველაფერს გონების თვალით ვზომავდი. ვცდილობდი ნარკვევის ჩინჩხის შემედგინა, მაგრამ არაფერი გამომდიოდა. ქორწილის გარდა სხვა არაფერზე შემეძლო ფიქრი. თვალშინ გაშლილი სუფრა მესახებოდა. ისეთი ძლიერი იყო ეს წარმოდგენა, თვალებს ვხუჭავდი, რომ უფრო ნათლად დამენახა ნეფე-დედოფალი, სტუმრები, ლერწმი ქალიშვილები. წინასწარ ვტკბებოდი იმ სიხარულით, რაც ჩემი პრით, ქორწილში უნდა განმეცადა.

შეუმჩნევლად მოსაღამოვდა. ყინვამ მოუჭირა, სუსხი ძვალ-რბილში გამიჭდა, ფეხები დამიზრა.

გულში არაერთხელ ვთქვი, ხუთ წუთს კიდევ დაველოდები, თუ მანქანა არ გამოჩნდა, სადგურში წავალ და მატარებელს გაგყვები-მეთქი. გადიოდა და დათქმული დრო, მანქანა არ ჩანდა, მაგრამ მე მაინც ისევ ერთ ადგილს ვტკეპნიდი.

„ეჰ, ეტყობა უღელტეხილშე თოვლი დადო და გზა ჩაიკეტა, თორებ თუ იქით მიმავალი მანქანები გაწყდა, აქეთ ერთმა მანქანამ მაინც როგორ არ ამოიარა-მეთქი“ — ჩავილაპარაკე ბოლოს გუნებაში, უმიღდოდ ჩაიქნიე ხელი და სადგურისაკენ გავემურე. ოციოდე ნაბიჯიც არ მქონდა გავლილი, რომ მანქანის გულში შემომესმა. გახარებულმა უკან მოვიხედე და ჩეხური ტრაულერი დავინახე, დათოვლილ გზაზე მძიმედ რომ მოიჩინდა.

„ტრაულერი ისე მოზოზინობს, ალბათ შუაღამებდეც ვერ ჩავალთ გორში. თანაც იმდენს ვიჭანჭლარებ, ქეიფის

სასიათი წამიხდება. სოფელში მიბრუნებაც რომ მეუხერხულება! ლოდინით ისედაც გული გამიწყალდა და მატარებლის მოსვლამდე დაცარიელებულ სადგურში ორი საათი როგორლა ვიყურყუტო-მეთქი?“ — ეს ფიქრი მიტრიალებდა გულში და ვერ გადამეწყვიტა, გავყოლოდი თუ არა მანქანას. ტრაულერი კი ჩემგან უკვე ოციოდე ნაბიჯზე იყო. კაბინაში მარტო მძლოლი იჯდა. იგი ისე მიმზერდა, თითქოს ელოდა, გაჩერებას როდის ვთხოვდი.

რაც არი, არი, რაყილა მძლოლმა თვალი არ ამარიდა, გავყვები-მეთქი, გავიწიქრე და ერთბაშად ხელი ავწიე.

მანქანამ გვერდით ჩამიარა და შორიახლო შეხერდა. კაბინის ღია ფანჯარაში მძლოლმა თავი გამოჰყო და ახალმომწიფებული ბიჭის შებოხებული ხმით გადმომძახა, მეგობარო, სად მიღიხარო. გორში-მეთქი, მივუგე. ხელით მანიშნა, დაჭექით, და კარი თვითონვე გამოაღო. მაღალ კაბინას კიბე არ ჰქონდა. რის ვაი-ვაგლახით ავფოფხდი და მძლოლის გვერდით დავგექი. ასე ითქმის, თორემ, კაბინა ისეთი განიერი იყო, ჩვენს შორის სამი კაცი კიდევ დაეტეოდა.

მანქანა მძიმედ დაიძრა.

მძლოლი ხმას არ იღებდა, მეც ჩუმად ვიგექი.

სადღა არ ვყოფილვარ, სადღა არ მიმგზარია. ვიღასთან არ გამიბამს ნაცნობდა, ვიღას არ გამოვლაპარაკებივარ. ამჯერად კი საუბრის საგნის გამონახვა გამიძნელდა, რატომრაც თავს შებორკილად ვგრძნობდი. უხერხულობის დასაფარავად სადღაც სივრცეში ვიხედებოდი. ერთი ორჯერ მალულად მძლოლსაც შევავლე თვალი.

ოცდაოთხი წლისაც არ იქნებოდა. ფუნჩულა ლოები ოდნავ ასწითლებოდა. ყელზე ორი პატარა ხალი აჩნდა. თბილი ქუდის საყურეები უკან გაენასკვა. დაბამბული ქურთუკი ეცვა. ის, ისეთი, მშის ღრის რომ იყო მოღაში. რატომრაც მომეჩვენა, რომ შუბლს იჭმუხნიდა, წარბებს იკრავდა, თითქოს იმას ცდილობდა, რომ გორში სახე მიეღო,

მაგრამ არ გამოსდიოდა. ერთხვად გზას გასცეროდა, ვატყობლი, რომ ჩემი მალული მზერა არ ეჭაშნიკებოდა.

დათოვლილ გზაზე მანქანის უკანა თვლები დასრიალდნენ. მძღოლმა საჭე საწინააღმდეგო მიმართულებით მოსწია, სიჩქარე გამოცვალა და გაზს მოუმატა.

— თუ თვალნათლივ უდელტეხილზე გადავედით, მერე აღარა გვიჭირს რა! — თქვა მძღოლმა, მანქანა რომ სრული სიჩქარით წავიდა.

— რამდენ ხანს მოვუნდებით უდელტეხილზე გადასვლას?

— ორმოციოდე წუთი! — და უფრო მოხერხებულად დაჯდა, საჭეს გულმოლგინედ ჩავლო ხელი.

რაც უფრო მაღლა ავდიოდით, უფრო მეტად თოვდა, თან მოთეთრო-მოყვითალო ბურუსმაც იმატა, ბინდიც ერთბაშად ჩამოწვა და ორ ნაბიჯზე ჰერში დატრიალებული თვლის ფიფქების მეტი აღარაფერი ჩანდა.

მანქანა ბლუილით მიიკვლევდა გზას. დაღმართში დაშვება უფრო უჭირდა, ვიურე აღმართში ასვლა. დაუდილ დაღმართებს კი ბოლო არ უჩანდა.

მძღოლი მაღიმალ ამუხრუჭებდა მანქანას, სიჩქარეს უცვლიდა, აქეთ-იქით უცვევდა. თან ისეთი ყურადღებით ილირებოდა წინ, თითქოს თვლის ფიფქებს თვლიდა, აბრიალებულ ფარებს ღამის პეპლებივით რომ ეხვეოდნენ.

ერთგან, ციცაბო აღმართს რომ შევდექით, უკანა თვლები სახიფათოდ დასრიალდა.

მძღოლმა გაზს მოუმატა. მანქანა დაიძაბა, დაიჭიმა, საშინლად აბღულდა.. დაერილი ვეფხვივით მიბობდავდა. უცებ ძრავა აკვნესდა, აქოშინდა და ერთბაშად ჩაქრა.

— ვერ არის საქმე კარგად! — ხელი ჩაიქნია მძღოლმა, კარი გააღო და ძირს ჩახტა.

კაბინაში მსუსხავი სიცივეც შემოიჭრა. პაპიროსი გავაჩალე და პალტოში ჩაიგბულდნე. სანამ ძრავა მუშაობდა, ფეხზე სიცივე არ მიგრძნია. ახლა კი შემიმცივნა, თითის წვერები დამაზრა.

ამასბაში მძღოლმა ძრავა შეამოწმა, მერე საჯდომის ქვემოდან ჩაქუჩი, საჭემი და კიდევ რაღაც ხელსაწყოები ამოიღო, ხელის ჩაქნევით ჩაილაპარაკა, ვერ არის საქმე კარგადო, და კაბინის უკან რაღაცის მოხსნას შეუდგა.

მეც ძირს ჩავედი, თუ მძღოლს ვერ დავეხმარები, გზაზე მაინც გავიღლება მოვივლი, ფეხებს გავითბობ-მეთქი.

ირგვლივ სამარისებური სიჩუმე იდგა. ქარი არ ჰქონდა, ოთხმხრივ მთები გვიმყუდროებდა. აღარც თოვდა. ცაზე ქა-იქ მოჩანდნენ ვარსკვლავები. ისე მომეჩვენა, თითქოს ყინვას ირგვლივ ყველაფერი გაეთოშა.

მძღოლთან მივედი, ხომ არაფერი დახმარება გესაჭიროება-მეთქი. არაო, მომიგო მშვიდად, ისე რომ ჩემთვის არ შემოუხედავს.

ვიდექი და თვალს ვალევნებდი მძღოლს, შიშველი თითებით რომ ხრახნებს უჭირდა. მერე კაბინის ქვეშ შეძრა და რაღაც შეამოწმა. მანქანის დაქოქვას არაერთხელ შეეცადა, მაგრამ ამაռდ, ძრავა უცებ ამზადებოდა, ოციოდე წამს ითუხთუხებდა და ქრებოდა.

სიცივე კი მატულობდა. ჯერ ადგილზე ვხტოდი. მერე გზაზე დავიწყე წინ და უკან სიარული, მაგრამ ვერც ამითი გავითბე გათოშილი ძვლები. მძღოლი კი ისევ ძრავას ჩაჭირკიტებდა.

სიბნელეში ვერ ვხედავდი მის სახეს, მაგრამ ვერმნობდი, თუ როგორ წურწურით ჩამოსდიოდა ოფლი ლოყებზე, მაგრამ ერთხელაც არ დაუწუწუნია, კრინტი არ დაუძრავს. მხოლოდ ეს თქვა, ნეტავ მანქანამ მაინც გამოიაროს, მე ვწვალობ-ვწვალობ, შენ რაღად უნდა გაწვალდეო.

მძღოლისადმი თავიდანვე სიმპათითა და თანაგრძნობით გავიმსჭვალე. მომწონდა მისი თავაზიანობა, ზრდილობიანი სიტყვა-პასუხი. ის ამბავი კი, რომ ეს გამხდარი, სუსტი ჭაბუკი ასეთ

მძიმე საქმეს შესჭიდებოდა, ჩემში მისაღმი თანაგრძნობასა და სიბრალულს იწვევდა. მძღოლის სიტყვები გულში ტკბილად ჩამეღვარა.

— ისეთი ბედი მაქვს, არაფერი გამოივლის! — მივუგე, გულში კი გავიფიქრე, მანქანამ კიდევაც რომ გამოიაროს, ამ საშინელ ჭურლმულში მძღოლს მარტო როგორ მივატოვებ-მეთქი.

— იგი თითქოს მიხვდა ჩემს ფიქრს და ოქვა:

— ჩემთვის ეს არაფერია, მიჩვეული ვარ!

— მე კი... რა უნდა დაგიმალო, გამიჭირდება აქ მარტო ღამის გათევა.

— მშიშარა ყოფილხარ, — მომიგორ რაღაც გაუბედავად, მაგრამ ეტყობა მიხვდა, რომ გადააჭარბა, ამიტომ უმაღლაშუამატა, — ადრინინ ყველაფერს ეგუება. ნუ მოგიწევს ღამე მარტო ყოფნა, თორემ ისე მშვენივრად გაათენებ, მზე მაღლა იყოს!

თავი რაღაც დამცირებულად ვიგრძენი. უნდა რამენაირად გამომესწორებინა შეცდომა. სხვა რომ ვერაფერი მოვითიქრე, ესლა ვთქვა:

— ის კი არა, მე ვერც შენოდეს შევძლებდი.

— ეს კი მჯერა!..

— რატომ?

— ასეა საერთოდ. ზორბა ვაჟკაცები იქ ვარგანან, საცა დიდი ღონეა საჭირო. თანაც ყინვას მსუქნებზე უფრო გამხდრები იტანენ. — და მის ირონიულ ხმაში თითქოს დამცინავი სიცილიც გაისმა.

მძღოლი ისევ კაბინის ქვეშ შეგვრა, თითქოს რაღაც გაახსენდა და ძრავას ამუშავების იმედი მიეცა.

მე კი გზაზე დავდიოდი, ხელებს ვიორქლებდი, მკლავებს გამეტებით მხრებზე ვირტყამდი, თან თავს ვსაყვედურობდი, ეს რა ღმერთი გამიწყრა, რომ ასეთ ამინდში მანქანას გამოვყევი-მეთქი.

მართლაც, რა უბედო ვარ! კაცი დიდის ამბით ქორწილში დროსტარებას

ვაპირებდი; ჩემი წინდაუხელაობით კი ეს რა საშინელ დღეში ჩავიგდე თავი. აი, ქორწილი და დროსტარებაც ამას ჰქვია. გათენებამდე აქაც ნაკლები ცეკვა-თამაში და ხტუნვა-კუნტრუში არ მომიწევს? ეჭ, რა მძიმე ყოფილა მძღოლის ცხოვრება?! ვთქვათ და მე არ გამოვყოლოდი, საწყალ ბიჭს მარტო როგორ უნდა გაეთია ღამე?!

— სანამ ჩვენი ბიჭები არ ჩამოივლიან, აქ მოგვიცდება ჯდომა! — ოქვა ბოლოს მძღოლმა და ისიც გზაზე სიარულს მოჰყვა.

— მეეძვება, რომ ღამით, ასეთ ამინდში, ვინმემ გაბედოს უღელტეხილზე გადმოსვლა!

— მართალი ხარ. ისინი ისედაც არჩეარობდნენ, დაღლილები ვართ, ამაღლამ უთუოდ უნდა ღავისვენოთო.

— არც შენ უნდა წამოსულიყავი.

— რა მექნა, დილაზე თბილისში საქმე მაქვს.

— განა ისეთი რა საქმე გაქვს?

— ამას კი ვერ გეტყვი!

ისე მომეჩვენა, მძღოლს სახეზე ღიმილი გადაეფინა, რითაც თითქოს უნდოდა ეთქვა, ყველაფერზე როდი ლაპარაკობენო. ვინ იცის, იქნებ მართლაც რა გადაუდებელ საქმეზე მიიჩქარის. ხომ შეიძლება ხვალ სატრიფოსთან პაემანი აქვს დანიშნული. მერე რა მოხდა! პაემანზე კიდევაც რომ დაიგვიანოს, ქვეყანა არ დაინგრევა. ეჭ, რა ადვილია სხვისი განსჭა! კარგად მახსოვს პირველი პაემანი! როგორ ვდელავდი, ვშფოთავდი, წამებს ვითვლიდი. თითქოს განგებ, ღროც ზლაზვნით გადიოდა. ორი საათით ადრე წავედიდანიშნულ ადგილზე. რაოდენ გატაცებით, გულისფანცელითა და მოუთმენლობით ველოდი სატრიფოს გამოჩენს! ვინ იცის, იქნებ მძღოლისათვისაც ეს პირველი პაემანია?! აბა, როგორ ალოდინებს, იმედს როგორ გაუცრუებს ლამაზ ქალიშვილს, პირველი სიყვარულის ძლიერი გრძნობით რომ აუძგერა ჭაბუკური გული?!

ღრო ნელა, ტატით მიიზლაზნებოდა.

რაღაზე არ ჩამოვაგდე სიტყვა. მინდოდა საუბარში დრო მომექლა, მაგრამ მძღოლი მხარს არ მიბამდა, თითქოს ფიქრით სხვაგან იყო და მხოლოდ ზრდილობის გულისათვის მისმენდა.

სიარულით მუხლები ჩამომაწყდა.

მძღოლიც მძიმედ დააბიჯებდა, თითქებს იორთქლებდა, ჩემი არ იყოს, მალიბალ მკლავებს გამეტებით მხრებზე ირტყამდა.

— ის კი არა, მოდი, ცეცხლი დავანთოთ! — ვთქვი მე.

მძღოლმა წინადადება მომიწონა, თან დაუმატა, ბენზინს გამოვნახავო.

ის ბენზინის ამოსადებად მივიდა მანქანასთან, მე კი ფერდობზე ავირბინე და გამხმარ ბუჩქის ძირებში ერთი მკლავის მოდება ფიჩხი მოვაგროვე.

რაღაც ათიოდე წუთში ცეცხლი გავაჩალეთ, კბინიდან ორი ბალიში გადმოვიდეთ და იბრიალებულ კოცონს მივუსხედით.

ხელ-ფეხი რომ გავითბე, პაპიროსი გავაჩალე და ჩემთვის წავილაპარაკე, დაილოცის ცეცხლის მომგონი! ადამიანისათვის რა დიდი სიკეთის მოტანა შეუძლია-მეთქი.

მართალს ბრძანებო, მომიგო მძღოლმა და თითქოს ჩემი ნათქვამის დასადასტურებლად ქუდის საყურეები აი-კეცა და ცეცხლთან უფრო ახლო მოიწია.

ქალიშვილებზე ჩამოვაგდე სიტყვა, გუდას პირი მოვხსენი და რაღა არ ვილაყბე.

მძღოლი თითქოს წახალისდა, ქალების საკითხში გამოუცდელი ჭაბუკივით დაინტერესდა, კითხვას კითხვაზე მაძლევდა. ეს მე სულაც არ მიკვირდა. განა ქვეყნად მოიძებნება ახალგაზრდა კაცი, ვისაც ქალიშვილებზე ლაპარაკი არ სიამოვნებდეს, მაგრამ ის ვერაფრით ამეხსნა, რომ იგი იმათხე არც კარგს ამზობდა, არც ავს, თან თითქოს რაღაც იცისო, დამცინავად მიმზერდა.

ბოლოს ისიც ვთქვი, ახლანდელი ქალიშვილები მარტო გარეგნობით და ჩაცმულობით კი არა, გრძნობებითაც

შეიცვალნენ, აღარც სიყვარული იციან თავდავიწყებით, აღარც ძველებური ერთგულება მოსდევთ-მეთქი. მძღოლმა ხელები გაასავსავა, ვერ დაგეთან-ხმები, რა საერთო აქვს ჩაცმულობას და ვარცხნილობას გრძნობებთან? როგორ, განა შეიძლება კაბებივით ვნებების გამოცვლათ.

რავილა ერთი ვთქვი, იხტიბარს არ ვიტეხდი და ჩემსაზე ვიდექი, მაგალითებს ვიშველიებდი, ის, როგორ მუხთლობენ ქმრებს ქალები-მეთქი.

— გამონაკლისი ქალებშიც არიან და კაცებშიც: არიან ქალები, რომლებიც ძლიერი სიყვარულისთვის სიცოცხლე-საც არ დაიშურებენ! — თქვა მძღოლმა.

— მჯერა, ქალი სიყვარულისთვისაა გაჩენილი!

— სევერა კაციც!

— რა თქმა უნდა, მაგრამ მათ შორის მაინც განსხვავებაა!

— რისი თქმა გინდა ამით?

— ქალი უფრო მერყევია სიყვარულში!

— ეს კაცებზე უფრო ითქმის!

— ჩემს სიცოცხლეში კაცი არ მინახავს, ქალებს რომ იცავდეს.

— ქალებს კი არა, სიმართლეს ვიცავ! ქალის ოდნავი უწესობა კაცებს ანრისხებს, მაშინ როცა თავად ბიშიერების მორევი უტრიალებთ გულში.

— ერიკა, ჩემო ძმაო, ჯერ ახალგაზრდა ხარ, როცა ჩემი ხნისა გახდები, მერე გაიგებ რა ცვალებადია ქალის გული.

ჯდომით კუნთები მეტკინა, ლაპარაკით ყბები მომელალა, თვალები მებლი-ტებოდა, თავს ვქინდრავდი.

მძღოლი უფრო უხიზლად იყო, ნაკერანხალს აქუჩებდა, ცეცხლს ფიჩხს უმარჯვებდა.

ძილი სულ უფრო მერეოდა. მალიმალ ტკბილ ბურანში წასული კაცივით კსერი მწყდებოდა. კიდევ კარგი,

მძღოლი ხელს მაშველებდა, თორემ ცხვირს ნამდვილად ცეცხლში წავყოფ-დი.

მოძალებულ ძილს რომ ველარ ვუმ-კლავდებოდი, მძღოლმა მითხრა, თუ გინდა კაბინაში წამოწექი და დაისვე-ნეო. ვიუარე, ამ ყინვაში რა დამაძი-ნებს, ხომ გავიფიჩხერმეთქი.

— ნუ გეშინია, ლეიის გაგიშლი, ქურთუქს გადაგაფარებ და სიცივე ვე-რაფერს დაგაფლებს! — თქვა მძღოლ-მა და წამოდგა.

— დასვენება შენთვის უფრო საჭი-როა, დილაზე გზას რომ გაუუდგებით, უძილობა შეგაწუხებს!

— არა უშავს რა, მიჩვეული ვარ ლამის თევას!

— მაშ, ბარემ ავდგეთ და ორივე დავწვეთ, კაბინა განიერია, დავეტევით.

მძღოლი დუმდა, არც ჰოს ამბობდა, არც არას.

— ჰო, ასე ემჯობინება. — ვუმტკი-ცებდი მე. — ფრონტზე ჯარისკაცები ორ-ორი ვწვებოდით. ერთ ფარავას ქვეშ ვიშლილით, მეორეს ზევიდან ვი-ფარებდით. გინდა დაიჭერე, გინდა არა, ჩემს სიცოცხლეში ისე თბილად და ტკბილად არ მძინებია, როგორც მა-შინ!

მძღოლი უარზე იყო, მაცივდებოდა, ჯერ შენ დაიძინეო. მეც ჩემსაზე ვი-დექი, ისედაც შუალამეა, რიგ-რიგობით რომ დავწვეთ, ორი საათი ძილი არ მო-გვზევს, ბარემ ორივე დავწვეთ და და-ვისვენოთ-მეთქი.

რაღა ბევრი გავაგრძელო, იმდენი ჩავაცივდი, თან ეტყობა იმასაც ეუხერ-ხულებოდა უარის თქმა და, ბოლოს, როგორც იყო, დავითანხმე, ოლონდ, მისი წინადადებით თავები აქეთ-იქით უნდა დაგვედო.

მძღოლმა კაბინის საჯდომიშე, ლეიიბი გაშალა, ერთ მხარეს მუთაქა დაღო, მეორე მხარეს — პატარა ბალიში.

ორივემ ფეხთ გავიხადეთ, ჩემი პალ-ტო და მისი ქურთუქი ზევიდან დავი-ფარეთ.

დაწოლისთანავე მძღოლი საზურგეს

გაეკრა. მეც განზე ვიწევდი, ტანით არ ვეხებოდი. ერთი სიტყვით, ორივე ვცდილობდით, რომ ერთმანეთი არ შე-გვეწუხებია.

როგორც საერთოდ შეცივნულ და ძილმორეულ ადამიანს სჩევევია, ჩავთ-ბი თუ არა, ძილმა თავი წამართვა.

ძილში რაღაც უცნაურ სიზმრებს ვხედავდი. საკირველება ის იყო, რომ ნახული მაშინვე მავიწყდებოდა. გონე-ბას ვაბავდი, მინდოდა სიზმრები და-მემახსოვრებინა, მაგრამ მიზანს ვერ ვაღწევდი.

ერთბაშად შეშფოთებულს გამომე-ლვიძა. გული გამალებით მიძგერდა, სა-ხეზე სიმხურვალე მომწოლოდა, სუნ-თქვა მეკვროდა. უცებ ვერ გავიგე, ვერ გავერკვევ, თუ რა ხდებოდა ჩემს თავს. ყური მივუგდე გულის მოძრაობას და მივხვდი, რომ იმ სიამისმომგვრელ ნეტარებას განვიცდიდი, კაცს რომ ვნებიანი ქალის სიახლოვე ანიჭებს. „ნამძინარევი ვარ და ასე იმიტომ მე-ჩენება-მეთქი!“ — ვაიმედებდი თავს. შინაგანი ხმა კი ჩამძახოდა, შე კაი კა-ცო, ვაუკაცი არა ხარ, ასეთი სულელუ-რი ფიქრი საიდან მოვიგიდაო. ძალ-ონებს ვიკრები, მინდოლა რამენაი-რად ჩამექრო ჩემში უცებ ცეცხლივით აგიზგიზებული ცრუ გრძნობა, მაგრამ ვერაფერს ვხდებოდი. როგორც კი მძღოლის სხეულს ოდნავ შევეხებოდი, უმალ ტანში დენივით გამირბენდა ხო-ლმე ურუანტელი, რაც ჭკუა-გონებას მიფორიაქებდა, თავბრუს მახვევდა. გა-ნზე ვიწევდი, კუნთებს ვძაბავდი, კბილს კბილზე ვაჭერდი, მინდოდა უც-ებ ავარდნილი კანკალი დამეფარა... თან თავს ვირწმუნებდი, ასეთი რამ ჩემ-თვის უცხოა, ასეთი რამ არასოდეს და-მმართნია, უნდა გავმაგრდე, გონება მო-ვიკრიბო და ყველაფერი გაივლის-მეთ-ქი. ასე კი ვფიქრობდი, მაგრამ, სამწუ-ხაროდ, ჩემს არსებაში მოქალათებული ეშმაკი სულ უფრო მდვინვარებდა, და-უძლეველი ხდებოდა.

კიდევ კარგი, მძღოლს სძინავს, თო-რემ რას იფიქრებს, ამითიღა ვინუგე-

შებდი თავს, მაგრამ უცებ გულში გამკრა, ვინ იცის, იქნებ არც იმას სძინავს, ყველაფერს მიხვედრილია და გატვრენილი წევს. ახლავე უნდა ავდგე, თბილად და რბილად წოლის ღირსი არ ვარ. ახია ჩემზე! ამ ყინვაში ძალლს არ გააგდებენ გარეთ, მე კი ცის ჭვეშ უნდა გავითვაჩხო და ისედაც უძილობით მოღლილ-მოქანულმა გზაზე სიარულით ფეხები ჩამოვაწყიტო-მეთქი.

ურთხილად წამოვდექი, ფეხთ ჩავიცვი და პალტო ავიღე.

კაბინის კარი რომ გამოვალე, მძღოლი შეიშმუშნა. ისე მომეჩვენა, თითქოს გაოცებული თვალებით შემომხედა კიდეც, მერე კი ჭურტუქში ჩაიბუდნა და ტკბილ ძილს მიეცა.

ირგვლივ სამარისებური სიჩუმე იღა, თითქოს ყველაფერი მკვდრულ ძილს მისცემოდა, მხოლოდ ყინვას გაუდიოდა ჭახაჭუხი... დიდხანს ვიღექი უძრავად. აღარაფრის ხალისი მქონდა, საყუთარი თავის მრცხვენოდა, სინდისი მქენჯნიდა.

სიცივემ ტანისამოსში გამატანა, ძვალ-რბილში დამიარა, კუნთებში გამიჯდა და ავძაგდაგდი.

„ემანდ ზეზეულა არ გავითოშო, არ გავხევდე-მეთქი!“ — გულში გამკრა და გზაზე გავიძეც-გამოვიძეცი.

თურმე ადამიანს ზეზეულაც შესძლებია ძილი. ჩვეულებრივად მივაბიჯებდი, თვალებიც მეხილა, მაგრამ ტკბილად ვხერინავდი. ერთგან შევჩერდი. არ ვიცი რამდენ ხანს ვიდექი, რადგან დროის ვარაუდი აღარ მქონდა. ალბათ დილამდე ასე ვიღებოდი, რომ ხელფეხი არ გამფიჩხოდა. ერთგან კიდევ ჭვას წამოვკარი ფეხი, წაგიფორხილე და ცოტას გაწყდა, გზაზე არ გავიშხლართე.

ცალკე უძილობით, ცალკე სიარულით დავიღოდე, არაქათი გამომეცალა და, ბოლოს, ისევ ცეცხლი გავაჩალე. ღრი რომ მოქეცა, რაღა არ გავიხსენე, გონების თვალით რაღას არ მივწვდი. ჩემი საყვარელი პოტების ლექსებიც კი ვთქვი ზეპირად, მაგრამ საქშეში ხარ, არა და არ დაიუერფლა და-

მე. თვალები თავისით მეხუჭებოდა. ცეცხლი ჩაინავლებოდა თუ არა, სიცივე ტანში მატანდა და უმაღლ მეღვიძებოდა. სახეზე თვალს ვისვამდი, გზაზე მივრბიმოვრბოდი, ფიჩხს ვამტრევდი და კოცონს ვუმარჯვებდი. ყველანაირად ვცდილობდი მოძალებული ძილის მოგრიებას, მაგრამ როგორც კი ცეცხლს მივუჯდებოდი, თავს ვქინდრავდი, კისერი მშეყდებოდა, ტკბილ ბურანში მივღიოდი. სიზმარიც კი ვნახე, ვითომ ისევ მძღოლის გვერდით ვიწევი და ტანში ისევ ის სასიამოვნო ურუანტელი მივღიოდა. შეშფოთებულმა თვალები დაგვჭიტე. „ვეღარაფერი გამიგია, ეს რა უბედურებაა ჩემს თავს? იქნებ ჭკუაზე აღარ ვარ, შევიშალე და ამიტომ მეჩვენება ასეთი სისულელები-მეთქი?! — ვეკითხებოდი ჩემს თავს და დაეცვებული საკუთარ გულის ძეგრასა და შინაგან ფიქრებს თვალყურს ვადევნებდი.

უცებ ზურგს უკან ფეხის ხმა შემომესმა, მიხედვაც ვერ მოვაწარი, რომ მძღოლის ხმა გავიგონე:

— გათენებამდე ორი საათიღაა და ურიოგ არ იქნება, შენც თუ ცოტა თვალს მოატყუებ.

— უმჯობესია ისევ შენ დაისვენო, მე კი ხვალ გზაშიც გამოვიძინებ!

— ბეგრიც რომ მოვინდომო, აღარ დამეძინება!

კაბინაში სიმყუდროვესთან ერთად, სითბოც ვიგრძენი. ქურქი წავიფარე თუ არა, ბურანში წავედი. ეჭ, რა კარგი იქნებოდა, რომ ამ ნეტარებაში ჩამეძინა, მაგრამ ტანში ისევ იმ ურუანტელმა დამიარა და ამაფორიაქა.

ეს რა ღმერთი მიშეყრება, ახლა ხომ მარტო ვწევარ და ასეთი აზრები საიდანღა მებადება-მეთქი. ხან რაზე გადავიტანე ფიქრი, ხან—რაზე. ომში განცდილი მძიმე ამბებიც გავიხსენე, მინდოდა ეს გრძნობა, გრძნობა კი არა, ყოვლისმძლე ეშმაკი, ჩემს არსებიდან გამომედევნა, მაგრამ უძლური ვიყავი.

პირიქით, ეშმაკმა თანდათან იმძლავრა, დამიმორჩილა, დამიმორნა. ძალაგამოლეული ტებილ ბურანში წავედი და უცებ ბროლის ჭალებით გაჩაღებულ დარბაზში ამოვყავი თავი. აქვე იყო მძლოლი. აი, მე და ის ვაზის რქაფოთოლოვით ჩავხვევივარო ერთმანეთს და ტანგოს ვცევავთ. საოცრება მეტი გინდა?! ჩემს სიცოცხლეში არ მიცეკვია, ამჯერად კი, მე და ჩემი პარტნიორი ისეთ რთულ ილეთებს ვასრულებდით, ალბათ სახელმოხევის მოცეკვავებსაც შეშურდებოდათ.

სულში ჩამწვდომ ნეტარებას განვიცდიდი, უსახლვროდ გახარებული და კმაყოფილი ვიყავი და არ მინდოდა ამშვეუნად სხვა რამ ბეღნიერება. და უცებ... ისევ ეს უცებ! ამ ნეტარებაში მყოფს ხელში მძლოლი კი არა, ეშმაკი შემჩრა. როგორ მინდოდა მისთვის მებიძება, თავიღან მოვეცილებია, მაგრამ საამისო ძალა აღარ გამაჩნდა. ვცდილობდი სახეში შემეფურხებია, მაგრამ პირს ვერ ვაღებდი, ყელში ნერწყვი გამშრობოდა. ერთბაშად შეშტოთებულს გამომეღვიძა. მთებზე ჩამოწოლილი ოვალის კაშკაშა სინათლემ ოვალი მომჭრა... კაბინის კარმა გაიჩხაკუნა და ვიღაც შუასანს გადაცილებულმა ქალმა ნაცრისფერი თვალებით შემომანათა, რაღაც დამცინავად გამიღიმა და დილა მშვიდობისა მისურვა. მერე მაწვნის ქილებით სავსე კალათა კაბინაში შემოჰვა; ხრინწიანი ხმით მითხრა, ახალგაზრდავ, რა ხანია გათენდა, უცევ წასვლის დროაო.

ქალს მორცხვად მივესალმე, თვალი ვეარიდე და მძიმედ წამოვდექი. კაბინიდან ჩავედი და გაოცებულმა კინალმ შევძახე: „ეს რა უბეღურებაა ჩემს თავს, მეჩვენება თუ ცხადლივ ვხედავ ასას-მეთქი“. კოცონთან გაჩერებული ქალიშვილი, თოვლის ფონზე წითელ მიხაქს რომ პგავდა, მძლოლს მივამსგავსე. თითქოს ის იყო და არც ის იყო. ისევ დაბამბული შარვალი და ჩექმები ეცვა. წითელი ჭემპერი ამბობურცულ მკერდზე შემოტმასნოდა. მოკლედ შეკრეჭილ თმებზე წითელი ბაფთები ეკ-

თა. ფუნქციულა ლოყები მუგჭზლებივით აწითლებოდა. მომცინარე თვალებში დამცინავი სხივი უკრთოდა.

— მოდი, მეგობარო, გათბი, მალე წავალო! — მითხრა მძლოლმა. იმ განაზებული ხმით, სიზმარში ტანგოს ცეკვის დროს რომ მეტურჩებულებოდა.

„აი, ესეც შენი ეშმაკი?! მერე რა ლამაზი ეშმაკია!“ — გულში გამგრა და კაოცებული შევეკითხე:

— ეს შენ ხარ?!

— დიახ, მე გახლავარ!

თავს შებორკილად ვგრძნობდი. აღარ ვიცოდი, რა მეოქვა. ქალიშვილს თვალს ვარიდებდი, უაზროდ საღლაც სივრცეში ვიხედებოდი. უხერხულობის დასაფარავად ჩავილაპარავე:

— მერე მანქანა?

— წესრიგზეა, შევაკეთე!

მალე გზას გავუდექით. რაღაც ითიოდე წუთში ულელტეხილს თავზე მოვაქეცით. ქვეყანას ზეციდან გაღმოვხედეთ. ტყვიისფერ ცაზე ამოწვერილ მზის სხივებს თეორად აექაჭათებია დათოვლილი მთის მწვევვალები. ხევებში ნისლი იწვა. ტყეს ისევ ეძინა.

ისე მეჩვენებოდა, ჩვენს შესახვედრად მქროლავი ნაძვის ხეები, გზაზე მოჩეხილივით რომ ცვიონდნენ, დათოვლილ ტოტებით გულს მისერავდნენ.

„ეს რა ღმერთი გაგიწყრა, ასე რამ გამოგაშტერა, რომ მოწყვეტილი ვარსკვლავით ქალიშვილი ვაჟად ჩასთვალეო?“

სინაულით ტუჩსლა ვიკვეტდი. მალიმალ მძლოლისაკენ თვალს ვაპარებდი, მაგრამ ჩვენს შუა მჯდომი სქელი ქალი, მანქანაზე უფრო მეტად რომ ირწეოდა, თითქოს განგებ, დანაოჭებული ღაბაბით მეფარებოდა. თან, ვითომ მძლოლისათვის ხელი რომ არ შეეშალა, ნელ-ნელა ჩემკენ იწვედა.

ქალიშვილი კი მარჯვედ შართავდა მანქანას. ჩემთვის მიუწვდომელ, რაღაც ტებილი ოცნებით გასცეროდა გზას. და ისე მეჩვენებოდა, თითქოს მზესავით გაბრწყინებულ თვალებში ისევ დამცინავი სხივი უკრთოდა.

ოდა სა ქართველოს...

საქართველოს ცას
და ამ მიწის ცვარს,
ცაზე მზის მეფურ გამობრძანებას...
საქართველოს ზეარს,
საქართველოს გზას,
ჩემი თაყვანი და მოკრძალება.

ქართულ სიმღერას,
ქართულ მოლხენას,
ქართულ თვისებას,
ქართულ მორღვევას,
ქართული კაცის ფიქრს და ხასიათს,
ყველაფერს ქართულს,
რაც ძვირფასია,
ქართველი კაცის ჭირში გაძლებას —
— ჩემი თაყვანი და აღტაცება.

ამ ეკლესიებს,
ამ მაღალ ტაძრებს,
რომ უგვნესათ
და მაინც გაძლეს,
ქართველი კაცის იმედს და რწმენას,
ამ უძველეს და უწმინდეს ენას,
ამ მდინარეებს,
წვიმებს და ტალახს,
ამ მდიდარ ერის
სოფელს და ქალაქს,
ამ მაღალ მთებს და ამ მაღალ წარაფს,
წინაპრებს —
ახლა უხმოდ რომ წვანან...

ამ ბალახს,
ქარში რომ იკეცება
ცალ ფეხზე შემდგარ
ამ ლამაზ ყანჩას,
ამ მარხილს,
თოვლში რომ იქერცლება,
ამ მტკერს,
რომელიც მიწაზე დარჩა,
ჩაქუჩებს, ნამგლებს,
სახნისებს, გუთნებს,
გლეხგაცის ყოფას რომ არ სცილდება.
მოუღლელ მარჯვენს,
დაკუნთულ კუნთებს

და მშრომელ კაცის გამოცდილებას...
ქართულ ადათებს
და ქართულ წესებს,
ქართველ ასულებს
და ქართველ მწყემსებს,
ქართველი კაცის ფიქრს და ხასიათს,
ყველაფერს ქართულს,
რაც ძვირფასია...

ამ რძია-რძიას,
ბაბუაწერას...
რომელიც ქარში დგომასაც ბედავს,
მთასვლელის წრიაპს,
თუნდაც იმ წყველას,
ზოგჯერ ისე რომ დასცდება დედას...
ქართველ კაცის გულს,
ომებში ნაცალს,
თუნდაც ცრემლებსაც — სამარის გართან,
ამ ვენახს, ამ პურს,
კერიის ნაცარს,
კერიის თავზე დაკიდულ კარდალს,
უსაზღვრო სივრცეს,
უსაზღვრო მერმისს,
ყინვას თუ სიცხეს,
მამულის ჩემის...

არწივს,
რომელიც ლაჟვარდში ცურავს,
ჩემი მდინარის
შხვართალა კალმახს,
პედელზე გაკრულ
უბრალო სურათს,
ბოძებზე გაბმულ
უბრალო კანაფს,
ქართველი კაცის ბალსა და ბოსტანს,
— რასაც ქართული სახელი მოსდგამს,
ეზოს და ჭიშკარს,
ღობეს და მესერს,
უბრალო ჭის წყალს
და იმ ბიჭს, სესეს: —
რომელიც ახლა ჩიტუნებს აფრთხობს,
რომელიც ახლა დიღობას ნატრობს...
...საქართველოს ცას
და ამ მიწის ცვარს,
ცაზე მზის მეფურ გამობრძანებას...
საქართველოს ზვარს,
საქართველოს გზას,
— ჩემი თაყვანი და მოკრძალება.

აცრემლებულო ვენახებო,
 მე შემომესმა თქვენი ტირილი
 და დავბრუნდი შორეულ გზიდან.
 ვაზის ლერწიდან
 მზის საკსე წვეთი
 მოქონავს ისევ,
 რომ ჩაიღვაროს მიწის ჭიაღში,
 რომ კვლავაც პპოვოს ძლიერი ფქსვი
 და უსასრულოდ იდინოს მზისკენ.
 მე მეჩვენება,
 რომ იხედებით
 და ეს წვეთები
 გახელილი თვალებივით
 მზეს აგროვებენ.
 მე გავიგონე თქვენი ტირილი
 და გაზაფხულის ცისფერი ბგერა
 იქმით საკსე ჩირგვებთან ახლოს.
 და ახლა თითქოს
 აღარც მაწუხებს
 შებინდების მოახლოვება,
 ღამეზე ფიქრი,
 როცა სიბნელით და სიმარტოვით
 გაყინულ ოთახს
 ძველი საათი
 გულივით უცემს.

ვერ გავექეცი შორეულ ძახილს
 და ფიქრის თვალი შემჯრთალი გიცქერს
 და გაზაფხულის მაღალი ბაღი
 კენჭეროებით აღვიძებს სივრცეს.
 საკმარისია თვალის გახელა,
 ნაბიჯის მოცვლა და ისევ ვუსმენ,
 როგორ მეძახი, შენი ძახილი
 თითქოს ზარივით შემაბეს გულზე.

ღღღ უკავებ

იახსრის გორის
მაღალი ზეცა
ყვავ-ყორნებმა ჩამოაბნელეს
და შავი ფრთებით შეარსიეს
დუშილის ტბორი.

სად ხარ, იახსარ,
ლაღო იახსარ,
შენს გორს ყვავები დაეხვივნენ
და ლეშს ჯიჯნიან.

გუგუნებს ქარი,
იქნებ ეს შენ ხარ,
ჭიუხებზე რომ დევის ტოლ
ღრუბლებს მიედენები
და მიძინებულ ზვავებს აღვიძებ.
ლაღო იახსარ,
ერთხელ შენს გორზეც
ჩამობრძანდი,
როს მოეშვები დევების დევნას,
თორო ნათელი შენი გორი
ყვავ-ყორნებმა ჩამოაბნელეს
და შავი ფრთებით შეარსიეს
სიმშვიდე მისი.

Ե Ր Ա Խ Ե Բ Թ

Քոնասթառ մաղթվեծ էս, հուս ալֆերա-
սաց զաքորեթ. հոգոր զաքորեթ, քյու ձր-
բա մայքը եղորուանադ մոցոյիշեթպուլո, ցո-
լո կո զեղար մոտմենս, սօմ՛զուզ առ
մոցունու Շեսացերո ցորմուս գամուսաժեթ-
նադ. առ զուց հա ոյնեծ յև, մոտերոծա,
նահյացո, ու մոնագուրուս պիծրալու ჩա-
ճաշերո, սատացու կո չկաց թիալա մայքը:
Շուժնո, դա զերացերո զեղար Շեցուլուս
իս; հոգորու սուրպա, ոզո մելուզ մոմ-
ենծունազուա, զետունեմուզանո, աթրոծիրոց սո-
խոսթեշը հոմ ալարու կո զոլութարակութ
(լածա — լածունո — շուժնոն. պայլա-
ցրու նայելուս դա գասացեծ). Կոցուլ
սուրպաս աթրուս ցարլու տաշուս ցմենցա
պյա։ տաշուս սուրնելուց, հեմտզուս
“շուժնուս” ցագոնցեծաց սայմարուսուս, հոմ

մա՛նցը լա՛շեթից զօգրմնու երուուցեծուն
պեղու սլունքա, թիշելու ամեռու. թյ
մոյզահու օցո, հոգորու սաթրուու Շորու-
շուլու դա սանաժրելու. մոյզահու մուլուս-
նադ, տաշուս պայլա նայլուտ դա պայլա
լուրեծուտ. պայլու Շեեցելրա մաստան
իշմու նեմուս հյեմ պեղուրեծամո. յելուց
ուց զար, տույշու մա նեմուսուտուս զեմիա-
ցեցունց. ունեթեշնու յև Շեեցելրա նու-
թաց ուց մեծարեծա, հոգորու նամցուլու.
ամուրու ու զելուաց ան մլուր, տու-
յշու մարտունաց մանյանուս սակյու զուշուց դա
առա հյեմ մզուլութու, փոյծուս մոյր ցուլ-
ուն մոլցոնց դաերուլու մացունա. զելուրաս
ան զեցազ նու դալուցեծուն: զերու օմ
ցուրուցու, հոմելուցու զեշի, զերու Շո-
շնենուս ուսիրուր դաստա, զերու իշմուր-

თმიანი ქვის მტკრიან ნატეხს, ვერც ხოსტის ფრთხებსა და დათლილ ფანჯრებს, ყვავილებივით ჩაშეყობილს თიხის ქოთანწი. ჩემი შვილების სურათებსაც კი ვეღარ ვხედავ... ღია ფანჯრიდან შუაზაფხულის ცხელი ღამე ჩუმად შემოდის გაბოლილ ოთახში და ეს უფრო აძლიერებს ჩემს ილუზიას: სადღაც ძალიან ახლოს არის უკვე უდაბნო...

უკან დამრჩენია გზატკეცილის გასწრივ უშესებად გადაბმული სოფლების რიგი, აღარსად ჩანს შეყვითლებული ტყით დაფარული მაღალი მთებიც. მხოლოდ თრიმლის წითლად მოელვარე დაბალი ბუჩქი თუ გაიღვებს უცებ აქანქ და გამოაცოცხლებს საჭესთან მჯდომი დაღლილი კაცის ძილმორეულ თვალს.

შარაგზა ხრიოკ და ოთხუთხა ველს ირიბად სერავს, მერე ვრცელ და დამრეც ფერდზე მიიკლაპნება და პატარა კლდოვანი ქედის ერთ უნაგიზე უეცრად წყდება. აქ, ქედის გადაღმა იწყება სწორედ ჩემი უდაბნო.

აღმართი ბოლოში ციცაბო და საშიში ხდება. ცეცხლზე შემომდგარ ჩაიდანივით თუხოუხებს ძეველი რადიატორი; ნერვიულად ძაგძაგებს პირველში ჩაგდებული სიჩქარის ბერკეტი; საჭეძლივსღა მემორილება, ხან მარცხნივ ლამბის გაქცევას, ხან — მარჯვნივ, თითქოს უდაბნოს სისხლვით დაშინებული; ფეხის გულსა მწვავს აქსელერატორის უთოსავით ცხელი პედალი. ჩემს თანამგზავრთა შორის დაძაბული სიჩუმეა ჩამოვარდნილი. ცოტაც! ცოტაც! ცოტაც!—მესმის მათი აჩქარებული გულისცემის ხმა, რომელსაც ტაქტში უერთდება ჩემს საფრთხეებში გახურებული სისხლის კაკუნი. და ჰა, ეს „ცოტაც“ უკან არის, მანქანა ღმუილით ათვებს აღმართს, უღლიდან გამოშვებული კამებივით ხვეწის მისი დაღლილი ძრავა, მგზავრებიც თავისუფლად სუნთქავენ და იღიმებიან. შვება დიდია და სასიხარულო, მით უფრო, რაკი თვალშინ ესოდენ დიდებული ხედია გადაშლილი კიდით-კიდემდე.

უდაბნო...

პირველი, რაც აქ თვალში გხვდება ფერთა სიძუნწეა. საოცარი და უკიდურესი. თუმცა ეს უფრო სიმკაცრეა ან ზომიერება. მხატვრის უდავო ნიჭისა და გემოვნების მაჩვენებელი. სინამდვილეში. რა ფერი გინდა, რომ ვერ ნახო მის გრანდიოზულ პალიტრაზე!? დაუკიცირდები და... ფერთა გამა თურმე უფრო სიუხვით გაცებს, ვიდრე სიძუნწით, მაგრამ ტილოშე ეს ფერები ისე ოსტატურად არის შეხამებული, რომ ერთიდან მეორეში გადასვლას ვერც კი ამჩნევ. მაინც რუხი და მღვვენისფერი ანუ ოხრა სჭარბობს დანარჩენთ. ეს არის უდაბნოს ძირითადი, მთავარი ფერი. ცაც კი ამფერია აქ შუადღეზე; დილაობით, სამავიეროდ, ისეთი ლურჯია, როგორც ალბათ არსად მთელ ქვეყანაზე; სალამობით ხდება სოსანი, იისფერი; ბოლოს შავდება. ვარსკვლავთა შუქიც აქ რაღაც თავისებურია. მომწვანოა და არ ციმურიმებს, მზეც დღეში რამდენჯერმე იცვლის ფერს: ამოსვლისას წითელია, მთლად სისხლისფერი. მერე თანდათან თეთრდება და ისე კაშკაშებს, თვალს ვერ გაუსწორებ და ვერც მის ფერს განსაზღვრავ, რაღა თქმა უნდა; ნელ-ნელა გაყვითლდება და შუბისწვერზე ბაჯაღლო ოქროსაგან ჩამოსხმულ ბურთად აელვარდება; ძირს დაგორებულს კი სიმწიფესავით შეუშჩნევლად ეპარება კვლავ მოწითალო, და ბოლოს მუქ ნარინჯისფერ მანათობელ ლაქად ჩაიღვენთება, ჩაიღვრება პორტინტს უკან, ჩაიღვრება, რათა ხვალ იგივე ფერიცვალება გაიმეოროს.

უსასრულოა, ჭეშმარიტად უსასრულოა ჩვენი სამყარო! განსაკუთრებული ძალითა გრძნობს ამას უდაბნოში მოსული კაცი. ამიტომ თუ ეტანებოლნენ აქაურობას ამქეცებიური ფუსფუსისაგან განდგომილი ბერები ძეველად. ისინი ვითომ გაურბოლნენ ადამიანთა მოღვგმის სიჭრელეს, სიმდაბლეს, ბიწიერებას და უდაბნოს ღვთაებრივად მაცდურ სიმარტოვესა და ერთფეროვნებას აფარებდნენ თავს. მაგრამ შენ თავს ვერ გაექცევი, და ვეჭვობ, რომ თუნდაც ერთმა

ჰპოვა იგი, რასაც ეძებდა. ცხოვრება, ბოლოსღაბოლოს, უდაბნშიც იმავე გზით მიეღინება, რომლითაც ყველგან, იქნებ ოდნავ განსხვავებულით. შეგრძნება თუნდაც ამ ოდნავი განსხვავებისა ღრრ და ღრრ ისეთ აუცილებლობად იქცევა ჩემთვის, როგორიცაა გაზაფხული ბუნებისათვის.

და აი, მე კვლავ უდაბნში ვარ.

ჩემს გარდა მანქანაში კიდევ სამი კაცი ზის და ორიც — ძალი. მგზვარობის საბას ამჯერად ნადირობა შეადგენს და საუბარიც ამ თემის ვიწრო საზღვრებს არა სცილდება.

— ხუთი კაცი მოვკალი ერთხელ ადგილიდან ფეხმოუცვლელად! — ტრაბახობს ვიღაც უკანმჯდომი.

— ია! კარგი ერთი! — აღტაცება და უნდობლობა ერთად ისმის ამ შეძახილში.

— თუ არა გჯერათ, მიტოს ჰყითხეთ!

— მელამ თავის კუდიო... — იცინიან დანარჩენები.

... ირგვლივ კი ისეთი საოცარი სილამზეა!

დილაა ადრიანი და ლურჯი-ლურჯი მოწმენდილი ცა უკვე თრთოლვით ელოდება აღმოსავლეთის ბორცვებიდან მზის გამოჩენას. რაღაც სიოსმაგვარი იგრძნება გრილ ჰყარში და ოდნავ, სულ ოდნავ, იდუმალ ხმაზე აშრიალებს გადამხმარ ბალას. ეს ხმა ჩურჩულსა ჰყავს, ლამისეულ ჩურჩულს უდაბნოს ბოროტი თუ კეთილი სულებისა, რომელთაც უკვე უთავდებათ აქ ყოფნის ვაღა და შორეული მოგაურობისათვის თითქოს სინაცულით ემზადებიან.

ამოდის მზე — სისხლით საესე თვალი უდაბნოს მძვინვარე და ულმიბელი მბრძანებელისა. წყდება ჩურჩული. ყოველივე გარინდულა ირგვლივ, გარდაუვალი განაჩენის ძნელ მოლოდინში.

სად არ მინახავს მზის ამოსვლა — ეს საოცება, — მთაშიც და ზღვაზეც, ქალაქშიც, ტყეშიც, ვინ მოთვლის — რამდენჯერ! მაგრამ ვერა და ვერ შევეჩივ ამ ყოველდღიურ და ჩვეულებრივ სანახაობას.

გაღვიყებულ ნაღვერდალისფრად ამოენთო უდაბნოს ცაზე ვეებერთელა მზე და თანდათან მიიწევს მაღლა. ვუყურებ და მიკვირს, რომ ასეთი დიდებული რამ ასე ჩუმად ხდება, ასე დინჯად, ასე უბრალოდ. და ვფიქრობ: როგორც ყველაფერი, უბრალობაც ბუნებისგან უნდა გადმოიღოს აღამიანმა.

ეცხელებაო დღეს, ამბობს ვიღაცა ჩემს ზურგსუკან.

— ჰოდა, კარგია, — უხარია მეორეს, — კაკაბი ნოტიო ხევებს მიეტანება, ბერვრი ძებნა არ დაგვჭირდება.

კანტიკუნტად აღწევს ჩემს სმენამდე მონადირეთა იმედიანი საუბარი, ხმაურობა, სიცილი.

— ამბობენ, წელს უამრავი კაკაბიაო.

— ღმერთმა ქნას, ღმერთმა!

— შენი ძალი კარგად მუშაობს?

— საუცხოოდ!

— გაგიგიათ, ვინმეს თავის ძალი ეძაგვებინოს?

— მარცხნივ წადი! — მკარნახობს გვერდით მჯდომი და მეც ჭარისკაცივით დაუფიქრებლად ვასრულებ ბრძანებას.

აღგილი ვაკეა და არც გზის არჩევაზე მიხდება ზრუნვა, არც სიჩქარეებს სჭირდება ცვლა, რბილად და უხმაუროდ მიგორავს მანქანა მაღალი, ხმელი ბალანით დაფარულ ველზე. არაფერი უშლის ხელს ჩემს უცნაურად ტებილსა და სასიამოვნო გაოგნებას. მაშინდა ვოჭიზლდები, როცა ვამჩნევ, რომ ვაკე გათავებულა და ღრმა ხევებით დასერილ, დაქანებულ ველს წავდგომივართ თავს; ფეხი თვითონ აწვება მუხრუჭს. მანქანა ჩერდება. კარის გალება და ძალების გარეთ გავარღნა ერთია. ჩერც გადავდივართ, გემრიელად ვიზმორებით ხანგრძლივი ჭდომით დაქანცულნი, და ყურადღებით ვათვალიერებთ ხრიოებით მიღამოს: ქვებით მოფენილი ძეძვიანი ბორცვების მწკრივებს, ფლატე-ნაპირებიან უწყლო ხევებს, გალავნის ნაშთებივით შემორჩენილ კლდოვან ქედებს, აქა-იქ შემკულთ

ჭუჭა ღვიებითა და ქარისა და წვიმის შეირ ქვაში გამოთლილი რაღაც ქიმერებით.... საღდაც მათ შორის ჩაკარგულა აღამიანის ხელით ნაშენი მონასტრის ნანგრევებიც, რომელიც ისე შეხამებიან გარემოს, რომ ერთბაშად მათი შემჩნევა ძნელზე ძნელია.

ბურანში მყოფს თითქოს შორიდან მესმის ჩემს გარშემო მოფუსტუს მონადირეთა ხმა, საუბარი: ზოგი თოფს მართავს და მოუთმენლობისაგან ამ იოლ საქმეს ვერ მორევია; ზოგი ზურგჩანთაში იქექება, საუზმეს ეძებს. ძალუებიც მოუსვენრად მიმორბიან წინ და უკან, მომეტებული აზარტისაგან ძაგაგებენ, წკმუტუნებენ, მიწასა თხრიან. თანდათან მეც მედება მოუთმენლობის ეს საერთო განწყობილება. ვიცი, საჩქარო დანამდვილებით არაფერია, და მაინც ვერა და ვეღარ ვიჭერ თავს, ვღელავ, ვნერვიულობ, ვჩქარობ....

— ჰე! აბა ჰე! — ისმის შეძახილი და დაუმთავრებელი საუზმე ფაცი-ფუცით ლაგდება ჩანთაში.

შივლივართ იქით, საითკენაც ღრმავდება ხევები, საითკენაც ქედები მაღლდება. ძალებიც უკვე ჭინკებივით დაძრებიან ძეძვნარსა და ლვიანში და ეძებენ, გაშმაგებით ეძებენ კაჯაბს.

იწყება, იწყება ნადირობა!

ნუთუ მართლა უდაბნოში ვარ, თუ ყოველივე ნაყოფია მხოლოდ ჩემი აღგზებული წარმოდგენისა!?

თუმცა, რა აზრი აქვს ამის დადგენას, თუკი ასე მკაფიოდ, ასე ცხადად ვხედავ უველაფერს, რაც ჩემს წინ ხდება. აი, ის კურცხარი უფრო ყოჩაღი ჩანს ამ პოინტერზე (მაშ პატრონი არა ცდებოდა) — დაურიდებლად შედის ძეგმები, სწრაფად და ენერგიულად ეძებს. ეეჭ! მეც მყავდა ერთ დროს კარგი მექებარი, ეხლა კი ასე, სსვის იმედზე უნდა ვიარო. ძნელია მერვე სართულზე ძალის შენახვა. რაც დრო გადის უფრო და უფრო მაღლდება და დიდდება ქალაქი, უფრო და უფრო შორდება ბუნებას აღამიანი. ყოველდღიურ, განუწყვეტილ ხმაურსა და ორომტრიალში ბევრი სულ უბრალო

რამ ზოგჯერ სამუდამოდ იძირება დავიწყების მღვრიე მორევში. აქ კი ყველა-ფერი ჩამკვდარა თითქმის და ფიქრს უდიდესი გასაქანი აქვს. მიღიხარ და გარევით გესმის შენი საკუთარი მაგის-ცემის ხმა, შენი სუნთქვა, შენი ნაბიჯი. ჩერდები და... სამარისებური სიჩუმე ისაღვურებს წამსვე შენს ირვლივ. ამ უცცრად ჩამოვარდნილი სიჩუმის წყალობით უფრო მძაფრად გრძნობ შენს სხეულში ჩამდგარ სიცოცხლეს, ექიმი-ვით უსმენ თითქოს მას. რა უნდა იყოს ამაზე უბრალო და უფრო სანატრელი!?

მზე უკვე თვალისმომჭრელად კაშკაშებს ცაჟე.

კარგა დრო გასულა, კაკაბი კი არა და არ ჩანს. თანდათან იკლებს ნადირობის ხალისი და მეტყევე რწმენა იღმლისა. ძალებსაც უფრები ჩამოყერიათ, ისე გულმოდგინედ აღარ ყონსავენ თვითეულ ბუჩქს, როგორც აქადეგ. გულგატეხილი მონადირენი ფერდებზე ძრომიალს თავს არიდებენ და ქედებს ან ხევის ძირებს ეტანებიან. ყველაფერი გაწყვეტილა აქ, ერთი კურდღელიც კი არ-სად შეგვეველრია ამდენ ხანს, ან თუნდაც — გულზა, შემოღვომის სიგრილისაგან ქანცგაცლილი და გაზანტებული.

რა იქნა ის დრო, როცა აქ თითქმის ყოველ ნაპიჯზე სიცოცხლას დასტურს ნახულობდა აღამიანი? ნუთუ მსგავსად მონასტერის ნანგრევებისა მთელი უდაბნოც უსულდგმულო ძეგლად ქცეულა ერთ დროს არსებულისა და აუგამერალისა? სადღა გაექცევი კაცი უსიკოცხლობის ხილვისაგან შემოწოლილ ამ სევდის სიმძიმეს? სადღა შეაფარებ თავს, ან სად დაემალები?

ფეხები ძლიერს მემორიჩილება. სინანული მიბორკავს სხეულს, სუნთქვას მიძნელებს. ყოველი ნაბიჯი სულ ახალ და ახალ იარას მიხსნის ნაღვლით პირამდე აუსებულ გულში.

— რა მოგივიდა? — მეკითხება ძალის პატრონი.

— დავიღალე. — ვცრუობ და მიწაზე მოწყვეტით ვჭლები.

— რა დროს დაღლაა?

— ნუ მიცდით, არ დავიკარგები.

... და ეხლა უკვე სულ მარტო ვარ
ჩემს უდაბნოში.

მარტობისას უფრო ძლიერია გან-
ცდა სევდისა და არც ვცდილობ მის გა-
ქარებას. ან რა აზრი აქვს!? თვით მი-
ზეს ხომ ამით არაფერიც არ მოაკლდე-
ბა და არც არამეტება.

მზე თავის ზენიტს გასცდენია. მაინც
არ ცხელა ისე, როგორც უნდა ცხელო-
დეს. წუთუ აქ სიცხეც სანატრელი გამხ-
დარა უკვე? ეს კი ნამდვილად დასსტუ-
ლია!..

ირგვლივ ისევ სიჩქმეა და სიცარიე-
ლე. არავითარი ნიშანი სიცოცხლისა,
თუ არ ჩავთვლი ჩემს საკუთარ თავს,
რაც არც თუ ისე ცოტა არის, თუმც...
არც ბევრია.

ძალას ვიტრებ, ვდგები და განვაგრძობ
ამ უახრო სვლას, არც ვიცი საით. მარ-
ცხნივ მონასტრის ნაგრევები გამოჩენი-
ლა და უნებურად მიუპყრია ჩემი ყურა-
დლება. ღმერთი რომ მწამდეს, ხომ დაუ-
ფიქრებლად გადავუხვევდი იქით, საკუ-
რთხევლის გახეთქილ თაღქვეშ მოწი-
შებით მოვიდრებდი მუხლს და დიდხანს,
მხურავლედ ვილოცებდი გამჭრალი სი-
ცოცხლის განახლებაზე. მაგრამ მე, ჩემივ
ნებით, ამ მცირე იმედის უფლებაც არ
დავიტოვე და ეხლა ისღა დამრჩენია,
რაც შეიძლება სწრაფად და უხმოდ გან-
ვერიდო აქურებას.

ვცდილობ ნაბიჯის აჩქარებას, მაგ-
რამ სამისო ძალა არ შემცევს, ქანც-
გამოცლილი მივლასლასებ უშნოდ
აჩნიჩილ ძეგებს შორის და მეჩვენება,
რომ ამ დაღვრემილ სასაფლაოს არასო-
დეს ექნება ბოლო. და სწორედ ამ
დროს ერთ-ერთ ბუჩქში რაღაც ჩუმი
ფაჩუნი მესმის, ჩუმი მზადება. ან იქ-
ნებ ესეც მეჩვენება? სმენაძეცელლი
ვშეშდგი ადგილზე, ძლივსლა ვიოკებ
საიდანლაც მოზღვავებულ ძალას და
ხალისს. უფრო და უფრო იძაბება ირგვ-
ლივ სიჩქმე, მძიმდება ჰაერი და
უცებ... რაღაც ფეხჭდება ჩემს ფეხ-
ქვეშ, საღაფისფრად მოელვარე შად-

რევანგით ამოდის ბალახიდან და მაშ-
ხალასავით ხმაურით იშლება ცის ნა-
თელ ფონზე.

არც გამიგია, ისე დავცალე ორივე
ლულა და მერელა მოვეგე გონს: კაკაბი
აფრინდა! კაკბის გუნდი! დიდზე დიდი
გუნდი! ყველაფერი გაცოცხლდა ერთ-
ბაშად ირგვლივ, ყველაფერი ამოძრავ-
და, აელვარდა, აელერდა.

აგერ, ხმაურისაგან დამფრთხალი
კურდლელი წამომხტარა ბუჩქის ძი-
რიდან და გამალებული მიხტის ქვიან
აღმართზე.

აგერ, გუნდს ჩამორჩენილი და აქა-
მდე გარინდული ბოლო კაკაბიც ფარ-
თხა-ფურთხით ამოწრა ძეგვიდან, ელ-
გვასავით გადამისერა ცა თვალშინ და
გაქრა.

მე კი, ნაცვლად იმისა, რომ რომე-
ლიმე ამოვილო მიზანში, თოფი გავაყო-
ლო, ვესროლო, გაუნძრევლად ვდგა-
ვარ ადგილზე, ვაზებიც კი არ შემიც-
ვლია, და ვცდილობ გული საგულედან
არ ამოუშვა. ვინე მონადირე რომ
მხედავდეს, მახსრად ამიგდებს.

შორიდან კი უკვე ისმის დაფანტუ-
ლი გუნდის კაკანი.

როგორც იქნა, ვმშვიდდები და მივ-
ყვები აღმართს. უკვე ვიცი, საღაც ჩას-
ხდებოლნენ ჩემი კაკბები. მივალ, ებ-
ლა სათითაოდ ამოვაფრენ მათ და ზე-
ლიზედ, კიდევ და კიდევ, დავტკბები
ამ მშვენების ხილვით. ერთ-ორ ცალს
ვესვრი, მერე მიწაზე მძიმედ ზანარც-
ხებულს ფრთხილად ავიღებ, ბუმბულს
გავუსწორებ და საბოლოოდ დავრწ-
მუნდები, რომ ეს ყველაფერი სინამდ-
ვილეა, არ მეჩვენება. ამით მოვიდა
ჩემს ძარღვებში აღუღებულ ნაღირო-
ბის ეინს და კმაყოფილი გავუღები
გზას ისევ უკან. საიდანაც ვარ აქ მო-
სული. საღმე აღბათ გდურზასაც გადა-
ვეყრები, ეჭვიც აღარ მეპარება ეხლა
ამაში, და ხელს არ ვახლებ. მისი მოკვ-
ლა ამ დროს იოლზე იოლია და არაფ-

რით, სულ არაფრით არ იქნება გამართლებული.

თანდაონა იზრდება ჩემი სიხარული, თრგუნავს დაღლილობას, სპობს სევდასა და უიმედობას.

არა! არ გამქრალა სიცოცხლე უდაბნოში, მხოლოდ გარინდულა, მიმალულა, გარემოსთან შეხამებულა და ფერგავს, ფერგავს თავისი ჩვეული, ნელი, მაგრამ მარადიული რიტმით.

გ ე რ ე ს ი

ნადირობამ, ადამიანის ამ ერთ დროს უმთავრესმა, დღეს კი ძირითადად სპორტადჭეულმა საქმიანობამ, გვიანდა მოულოდნელად გაიტაცა გიორგი მეტრეველი. გვინდ იმ თვალსაზრისით, რომ იგი უკვე ორმოც წელს მიღწეული კაცი გახდათ, და გარდა ამისა, სანადიროც ბევრი აღარაფერი დარჩენილოყო ამ ქვეყანაზე. ძნელი დასაჯერებელი გახდა მოხუცების ნამბობი, რომ თითქოს მათ ჭელობაში კაცი სოფლის განაპირასვე უეჭველად გადაეყრებოდა გარეულ ფრინველსა თუ ნაღირს. დღეს უამრავი დრო და ენერგია უნდა დახარჯო, რათა მიაღწიო გაპარტიაზებული ბუნების ამა თუ იმ შორეულ და მცირე აზისის, სადაც ჩართული უსაბორო ჯური შორის გნოლის ან დურაჭის აფრენის მომაჯადვებელ ხმას, თვალი შეასწრო შვლის მომხიბლავ კამარას ტყეში, ან ტახის ჭურვისებურ გავარდნას გაუვალ ღიჭიანში.

მაგრამ გატაცება გატაცებაა და, თუ იგი ნამდვილია, მასაც გარეულ ტახსავით ვერაფერი დაკავებს, ვერც ვერავინ დაუდგება წინ.

ორმოცი წელი სიბერე არ არისო, უყვარდა თქმა გიორგის, როცა ვინმე მის ასაკშე გადაკრულ სიტყვას გაიმეტებდა; არც ის არისო აუცილებელი, ნანადირევით დატვირთული ბრუნდებოდეს შინ მონადირე. არ ეპუებოდა იგი იმასაც, რომ თანდათან უფრო და უფრო მცირდებოდა ნადირობის ვადები და იზლუდებოდა წესები, რომელთა დამრღვევი მაღლე ლამის სიკვდილითაც დაისჯებოდა. არც ნინოს მუდარა სჭრიდა, მისი ცოლისა, მოაშორეო სახლიდან თოფი და

ტყვია-წამალი, ბიჭები წამოიზარდნენ, რამე უბედურებას არ გადავეყაროთ, შენი ჭირიმეო... ერთი სიტყვით, ამ განუკურნავმა სენმა გვიან, მაგრამ სამუდამოდ შეიძყრო გიორგი მეტრეველი.

ერთი რამით გიორგი მკვეთრად განსხვავდებოდა სხვა ასეთსავე ავაღმყოფთაგან: ვერ იტანდა ბევრ ლაპარაკს ნადირობაზე და გულში ყველა მონადირეს ბაქიად და ტრაბახად თვლიდა. სამავიეროდ, თავისი სანადირო ფათერაკების უხმოდ გახსენება მისი ფიქრისა და ოცნების მთავარ საგანს წარმოადგენდა. საათობით შეეძლო გაუნძრევლად ჭდომა და თითქოს უაზროდ ცქერა ერთ წერტილში, რის გამოც თავის ნაცნობთა შორის ცალებაზური კაცის სახელი ჰქონდა დავარდნილი. იგი სრულ გულგრილობას იჩენდა ამ მცდარი აზრისადმი, რითაც სხვების თვალში კიდევ ერთხელ ადასტურებდა მის სისწორეს. არასოდეს და არავის დამდურებია გიორგი ამისათვის, პირიქით, კიდევაც ამართლებდა მათ. აბა, საიდან უნდა სცოდნოდათ მათ, ქალაქის მარწუხებში მოქცეულო, რა ზღაპრული სურათები იშლებოდა გიორგის თვალშინ სწორედ მაშინ, როცა ფიქრებში გართული, იგი გარშემომყოფთა ყურადღებას იცყრობდა და მათი უქმი ცნობისმოყვარეობის მსხვერპლი ხდებოდა!? ან ის საიდანა უნდა სცოდნოდათ, რა მკვეთრად იცვლებოდა გიორგი ქალაქიდან გასვლისთანავე, რა ხალისიან და ზოგჯერ პოეტურ განწყობაზეც კი მოჰყავდა იგი, უბრალოდ, მიწის სუნსა და სუფთა ჰაერს?! ყოველ ადამიანს ხომ რაღაცა აკლია იმისათვის, რომ სრულფასოვან, ნორმალურ კაცად

იგრძნოს თავი? ზოგს — ასი გრამი არა-
ყი, ზოგს — ცოლი, ზოგსაც — სამოთა-
ხიანი ბინა ან მანქანა... გიორგის კი მხო-
ლოდ ბუნება აკლდა, მასთან სიახლოვე,
მისი შეგრძნება, სხვა არაფერი. ვისაც
ეს უბრალო რამ არ ემოდა, ის ვერც
იმ სურათების რეალობას დაიჯერებდა,
რომლებსაც „ხედავდა“ ხოლმე ფიქრებ-
ში წასული გიორგი. მას კი... მას მართ-
ლა უნახავს, საკუთარი თვალით უნახავს
უსაზღვროდ გაშლილი ველი და ზედ—
ჩამავალი მზისგან ალმოდებულ ცის
ფონზე შავ სილუეტადქცეული ცხენის
თავგანწირული ჭენება... უნახავს გვი-
რილებისაგან თვალისმომჭრელად გადა-
თეთრებული პატარა ახოს უეცარი გა-
მონათება შავად დაბურულ შრიალა
ტყეში, ზემოთ კი — გამჭვირვალე ლე-
ჩაქივით — ცის მომცრო ნაფლეთი, ისე-
თი ნაზი, ისეთი ცისფერი, როგორიც
მხოლოდ ცა არის ზოგჯერ და სხვა არა-
ფერი... უნახავს საღამოს ღმედ ჭევა
ლამაზ ტბის პირას და ის უცაური,
შქრქალი ბინდი, რომელიც რამდენიმე
წუთით აჩერებს ხოლმე თითქოსდა
მთელი სამყაროს ჩეარ მაჯისცემას...
უნახავს პირიქითაც: ერთადერთი კაბის
აფრენისაგან იქამდე სრულიად მკვდარი
და ხრიოყი უდაბნოს უეცარი, ჯადოს-
ნური გამოცოცხლებაც... ეეეპ! რა ჩამო-
თვლის, და მით უშეტეს, რა აღწერს ყო-
ველივე იმას, რაც გიორგის უნახავს!?
რას უნდა შეადარო, მაგალითად, და-
თოვლილი ნაძვების თვლემა მთვარიან
ღამეში? ანდა — პიტალო კლდეზე და-
მფრთხალი ჭიხვების გრაციოზული ანა-
ვარდება?

ამაზე მხოლოდ ოცნება შეიძლება,
სხვა არაფერი.

ამიტომაც არ უცდია გიორგის დღიუ-
რების წერა, არც ფოტოპატი დაუჩ-
ხაუნებია საღმე და როდისმე. ყოვე-
ლივე, რაც მას ენახა და განეცადა თვით
მასში იყო უკლებლივ დაცული და თა-
ვის მომავალს უშფოთველად ელოდე-
ბოდა. როდისმე იქნებ მასაც ვერ გაეძ-
ლო ამ წვერწვეთად დაგროვილი სიძ-
ძიმისათვის და სხვებსავით ეცადა რო-

მელიმე ცნობილი ხერხის საშუალებით
განცდილისათვის გარეგნული სახის მი-
ცემა, მაგრამ, ყოველ შემთხვევაში —
ჯერჯერობით, ეს საშიშროება მას არ
ელოდა.

ამა თუ იმ მიზეზის გამო, გიორგის
ხშირად უწევდა ნადირობა მარტოს და
არასოდეს დაუხევია უკან ბევრისათვის
ამ ძნელად გადასალახი დაბრკოლების
წინაშეც. მალე კი ისე შეეჩვია ამას, რომ
ხალხმრავალ სანადირო ექსპედიციებს,
უკვე თავის ნებით, მარტოობას ამჯობი-
ნებდა.

იმ ღირსშესანიშნავ შაბათსაც, როდე-
საც მას გადახდა ის თითქოსდა არაფ-
რისმოქმედი და მონალირისათვის საქმა-
ოდ ჩვეულებრივი თავგადასავალი, რო-
მელიც, მიუხედავად ამისა, მაინც ჩვე-
ნი ყურადღების სფეროში მოქმედა, გი-
ორგი მარტოდმარტო ეწვია ერთი მაღ-
ლობი რაიონის ვრცელ ზეგანს, განთქ-
მულს თავისი საიხვე აღგილებით, ანუ
პატარ-პატარა ტბების სიმრავლითა და,
რაც მთავარია, უკაცურობით.

თუმც, მთლად მარტოობა გიორგის
ყოფნას მაინც ვერ დაერქმეოდა, რაღაც
თავისი განუყრელი თანამგზავრი —
სპანიელი სანჩო ეხლაც თან ახლდა. ხო-
ლო ამ სასაცილო არსების გონიერება
მრავლისმნახველ ადამიანსაც უეჭველად
გააკვირვებდა.

ავტობუსი, რომლითაც სანჩომ იმ აფ-
რიანი დილის სიბნელეში დასტოვა მის-
თვის საძულველი ჰერმოწამლული დი-
ლი ქალაქი, საბედნიეროდ, არ იყო ხალ-
ხით სავსე, რის წყალობითაც იგი მთე-
ლი ორი საათის მანძილზე — ავტოსად-
გურიდან ვიდრე გზის ოსტატის ნაცნობ
სახლამდე, არხეინად იყო გაშელართუ-
ლი სავარძლებს შორის დარჩენილ ვიწ-
რო გასასვლელში და ტკბილად ეძინა.

ეძინა გიორგისაც და ერთიმეორეში
არეულად ესიზმრებოდა ნადირობის
სცენები, თავისი შვილების ონები და,
აგრეთვე ცალკეული ელემენტები შუა-

გზაში იმ რთული და მომახეზრებელი ექსპერიმენტისა, რომელიც ორშაბათს მას ისევ თავიდან უნდა დაწყო და რომლის დაზუსტებას ჩვენი ამბავი სულ არ საჭიროებს, მით უმეტეს, რომ ნაღირობის დროს ყოველგვარ მნიშვნელობას კარგავს ხოლმე ადამიანის ყოველდღიური საქმიანობა, ანუ პროფესია, და ზოგჯერ — თვით ვინაობაც კი.

საბოლოოდ გიორგი მხოლოდ მაშინადა გამოფხიზლდა, როცა ავტობუსმა დილის ბინდში კვლავ გზა განაგრძო და მერე მისი ორი წითელი შუქი ციმციმ-ციმციმით შორეულ მოსახვევში გაუჩინარდა.

თვით ავტობუსში კი, ხანმოკლე გაჩერებით გამოფხიზლებულ მგზავრებს კი-სრები მოერიცათ უკან ყურებით: დონკიხოტის მოლანდებასა ჰგავდა გზის პირს ერთხანს უძრავად მდგარი მონადირე: მაღალ-მაღალი, მხრებში ოდნავ მოხრილი გამხდარი კაცი, თოფითა და ზურგჩანთით მხარზე, მაღალყელიანი რეზინის ჩექმებით, ყურებამდე ჩამოფხატული ჩაჩისმაგვარი ნაქსოვი ქუდით... მის გვერდით მოუსვენრად ცქმუტავდა რაღაც უცხო ჯიშის დაბალი და ბანჯგვლიანი გრძელყურა ძალი. გარშემო არც სოფელი მოჩანდა რამე, არც გადასახვევი გზა საითვენე. მხოლოდ გზის ოსტატის დაბრეცილი სახლი ეგულებოდათ ზოგიერთებს სადღაც აქ. ამ მიღამოებში ეე! რამდენი დარტყმული დაღის ამ ქვეყანაზე, ვინ რას გაიგებს! ყველას თავისი დარღი აქვს და თვითონ იდარდოს!... ავტობუსშა სიჩქარეს უმატა, მგზავრებს კვლავ ძილი მოერიათ და ვერავინ შეიტყო როგორ უნებურად ჩაეწვეთა მას გულში კიდევ ერთი პატარა დარღი, დარღი სადღაც ტრიალზე ამ დილაადრიან მარტო დარჩენილი უცხო კაცისა. რომელიც მეონი დაბნეული იდგა სიბნელეში და არ იცოდა საით იდო გზა მისთვის განკუთვნილი.

დილა კი ისეთი ცივი იყო.

წელს, საერთოდ, ცივი შემოდგომა იდგა ყველგან, და მით უმეტეს — ნოემბრის ბოლოს ასეთ მაღლობზე.

მანქანა ღმუილით განაგრძობდა გზას და, მალე მონაღირე მტრედისფერება ბინდმა ჩაყლაა.

გზის ოსტატი, ხანმიშესული ცალთვა-ლა რუსი, ისე უცებ და დიდის ამბით გამოეგება ძველ ნაცნობებს — სანჩის და გიორგის, თითქოს მთელი ღამე კართან ატუზული იდგა და ამ წუთს ელოდა. მზისაგან გარუსულ, დანაკებულ სახეზე გულწრფელი ღიმილი უთამაშებდა და ერთადერთი ცისცერი თვალი მხიარულად უბრწყინავდა შუბლზე ჩამოშლილ ქერა თმის ქვემოდან. ყოველი მონაღირე მისთვის სასურველი სტუმარი იყო მუდამ, განსაკუთრებით კი ასეთ ცივ დღეებში, როცა საეჭვოა, რომ მათარა ვინწეს ჩვეულებრივი წყლით ჰქონდეს სავსე.

გიორგის განზრახული ჰქონდა გათენებისათვის უახლოეს ტბამდე მიესწრო და მასპინძლის ათასნაირ შეპატიუებას ათასნაირივე უარი შეაგება წინ. ოთაში შეუსვლელად ამოალაგა ზურგჩანთიდან ვაზნებით სავსე ფალასკა, სანადირო ჩანთა და სხვა თანწასალები წვრილმანები, მერე ბუდიდან თოფიც ამოიღო, გამართა და მხარზე გადაიკიდა, ხოლო დანარჩენი — არყიანი მათარაცა და ორი დღის საქმარი სანოვაგე — მასპინძელს „მძევლად“ დაუტოვა. ოლონდაც დილის ნაღირობას ნუ გამაცდევინებ, ერთ-ორ საათში დაგბრუნდები. დავსხდეთ და, სხვა საქმე რა გვაქვს! — საღამომდე გემრიელად ვისაუბროთო, დააიმედა ერთობ გულდაწყვეტილი გზის ოსტატი, შემდეგ სანჩის შეუსტვინა, წავიდეთო და ღინჯი ნაბიჯით გაუყვა ლოდებშუა აღმართ-აღმართ მიმავალ ძლივსშესამჩნევ ბილიკს.

გათენებამდე სულ ცოტა, ერთი საათი მაინც ჩჩებოდა, ისე რომ ადგილზე გიორგი სწორედ კარგ დროს მივიღოდა. რა არის ამაზე კარგი, — ფიქრობდა იგი. — როცა ასე აუჩქარებლად, თითქმის თვალდახუჭული მიყვები ნაცნობ ბილიკს; მხარზე თოფის სიმძიმესა ჰგრძ-

ნობ, წინ მხიარულად მიძუნდულებს ერთგული მექებარი; დამოუკიდებელი კაცი ხარ, ლალი და თავისუფალი, თვისი უფალი!.. მიღინარ და არც ისე შორს გვეცება ლამაზნაპირებიანი პატარა ტბა. თითქოს უკვე გესმის კიდევაც ნიავისაგან უეცრად აწეშილი ლერწმების ნაზი შრიალი და აქა-იქ წამოფრენილი იხვების ძლიერი ფრთხების ხმა. უნებურად უჩქარებ ნაბიჭს. უფრო და უფრო ახლოვდება გათენების ზღაპრული წუთი. ფილტვებს ნაწვიმარი ღილის ცავი და ნოტიო ჰაერი გივსებს, გულს — რა-რაც უცნაური, უსახელო, პირველყოფილი. თითქმის მტკიცნეული სიხარული თუ ბეღნიერება, არც იცი ზუსტად — რა?! ასეთ დროს მნიშვნელობა აღარა აქვს ამინდს, მერე რა, თუ ისევ წამოჟინულა?!

ამ ფიქრებში გართულს სავალი შეუმნინებლად შემოლეოდა და ცოტა აღრეც კი მოსვლოდა ზეგნზე ფეხის შედგმა. ჯერ კიდევ ბნელოდა, ტბა არ მოჩანდა, მაგრამ აქა-იქ წამომართული თივის ზვინები გიორგისთვის უკვე მისი სიახლოვის ნიშანი იყო. რამდენი ღამე უთენებია ამ ზვინებში მწყერობის დროს! ებლაც ცოცხლად გრძნობდა თივის მათრობელა სურნელსა და გემრიელ სითბოს.

მოულოდნელად წვიმამ იმატა. მერე ისევ იქლო და მალე სულ შეწყდა.

პირქუშად დაჰყურებდა ნაცრისფერი კა სიბრელეში ჩაძირულ მიწას და დილა მოსვლას აგვიანებდა.

გიორგი უკვე ტბასთან იყო, როცა ცამ მკვეთრად იწყო ნათება. უცნაურად გათეთრდა ყველაფერი ირგვლივ და რიგრიგობით, მოჩვენებებივით გაქრნნენ ჯერ მოშორებით, მერე კი — უკვე ახლომახლოს მდგარი ზვინებიც. უცებ ვერც მიხვდა გიორგი, რა ხდებოდა და მხოლოდ მაშინ, როცა მის წინ მყოფი სანჩიოც თვალ და ხელ შუა გაუჩინარდა, ცხადი გახდა, რომ ეს საოცრება ერთბაშად და სქლად ჩამოწოლილი ბურუსის ჩეცულებრივი ოინი იყო.

ორ საათზე მეტ ხანს გიორგი ამაოდ დაექებდა ბურუსში ჯერ ტბას, რომელიც საღლაც აქვე. ცხვირწინ ეგულებოდა, ბოლოს კი — უკან, ცალთვალა ისტატის სახლისაკენ მიმავალ ბილიკს. იხვები უკვე დატოვებდნენ ალბათ ამ პატარა ტბას, ცუდ ამინდში დგება სწორედ მათი აღდგომა, მაგრამ რა დროს ნადირობაზე ფიქრი იყო, როცა საკუთარი წინგაწვდილი ხელი ძლიერს ჩანდა.

თავიდან სანჩიო უბრალოდ, უკმაყოფილო იყო ამდენი სიარულით, მაგრამ ითმენდა და მორჩილად დასდევდა პატრონს კუდში; მალე იგი ვეღარ ფარავდა გაყვირვებას, გამოწვეულს ამ უთავბოლო ხეტიალით; ბოლოს კი, როცა გიორგიმ, ვინ იცის, უკვე მერამდენედ იცვალა გეზი, იგი ჯიუტად დაჯდა ერთ ადგილზე და ფეხს არ იცვლიდა. რა არა სცადა გიორგიმ: თხოვნა, დაპირება, მუქარაც კი... არათერმა გაჭრა. სანჩიო იჭდა და არ ინძრეოდა. იგი საყვედურით სავსე თვალებით შესცემოდა პატრონს, რომელიც დაღლილობისაგან ფეხზე ძლიერს იდგა, და ძალის წინ ჩაცუცჭული, ხმამაღლა ფიქრობდა:

— უკომპასოდ მაინც რამ წამომიყვანა?! თან, თითქოს ჯიბრზე, ასეთი სქელი ბურუსი არასოდეს შემხვედრია აქ. კარგი, მაგრამ ეხლა რა ვქნათ, როგორ მოვიქცეთ? ვძსხდეთ ასე გულხელდაკრეცილები? არ გვარგებს. ვინ იცის, ერთ კვირასაც არ გადაიდაროს. საჭმელიც რომ არათერმა წამოგვილია. შენ ეგა თქვი, თორებ სხვას კიდევ რამე ეშველებოდა; არც იმ ცალთვალას ადგია უკეთესი დღე: ზის ალბათ საწყალი, შესცემერის მათარას და ნერწყვი ახრჩობს. თუმცა იმას რა უჭირს! დაგვიცდის, მოითმენს, მერე ერთხელაც მოხსნის თავს, მიიყუდებს და გადაპერავს ერთსა და ორს ჩვენს მოსაგონებლად. ჩვენ კი...

ტანში უეცრად დავლილმა უსიამოვნო ჟრუანტელმა გიორგის სიტყვა გააწყვე-

დაგით ჯავახიზვილი
აო თ გ რ ე ბ ი

ტინა. ეს სანჩის ბრალი იყო. ტრაგიკული სახით შესცემულდა იგი პატრონს, ყურადღებით ისმენდა მის ყოველ სიტყვას და ბოლოს შემზარავი ხმით დაიყმულა.

— ფუჭ! შენ რა გითხარი! — გაჭავრდა გიორგი, — ხუმრობაც აღარ გესმის! ადექი ეხლავე, შე მშიშარავ, შენა!

სანჩიონაც გამნევდა, მაგრამ წამოდგომას ჯერ მაინც არ აპირებდა. მოთმინებადაკარგულმა გიორგიმ ძალს საყელოში ძეწვე ჩააბა და ღონივრად დაითრია. შეურაცხყოფილი სანჩიონ ზლაზვნით წამოდგა ზეზე, ნაწყენმა აარიდა პატრონს თვალი და კუდამოძუბული გაჰყვა უკან. განახლდა მათი უთავბოლო ხეტიალი იმასობაში უფრო და უფრო გასქელებულ რძისფერ ბურუსში.

ასე გავიდა კიდევ ალბათ ნახევარი დღე. გიორგიმ გვიანდა შეამჩნია, რომ საათი გასჩერებოდა: ორივე ისარი სადღაც თერთმეტსა და თორმეტსა შუა გაერთიანებულიყო და ეხლა მხოლოდ ეშმაქმა იცოდა, რა იყო სინამდვილეში, არაფერი ჩანდა ირგვლივ გარდა ბურუსისა, საკუთარ ჩემებსაც კი ვეღარ ხედავდა ხანდახან გიორგი, და მხოლოდ ფეხებში მოდებული სველი ბალახის ჭრაჟუნი თუ აგრძნობინებდა კაცს, რომ მიწაზე იდგა იგი და ღრუბლებში არ იყო რაღაც ღვთაებასავით გამოკიდებული. გიორგი ატყობდა თავს, როგორ თანდათან უჩლუნგლებოდა ეს განცდაცა და მ მდგომარეობიდან გამოსვლის სურვილიც. უცნაურად, თითქოს თვალდახელშუა ეკარგებოდა ღრიოსა და სივრცის შეგრძნება და ვინმეს რომ ეკითხა, ვერც კი უბასუხებდა, მიღიოდა თუ უძრავად იდგა ამ წუთში, სად იყო, რისთვის იყო ან რას აპირებდა.

აი, მის წინ ბურუსიდან უცებ მკაფიოდ გამიინაკვთა რაღაც ვეებერთელა ლანდი, ნელა დაიძრა ადგილიდან და, ხომალდივით რწევით გამოცურდა მისკენ. შემკრთალი შედგა გიორგი ადგილზე და, ძლივს გონსმოსული მიხვდა, რომ ეს თივის ერთ-ერთი ზვინი იყო, რომელსაც იგი თავის ფეხით უახლოვ-

დებოდა. მაშ თურმე მაინც მოძრაობდა და არა მდგარა. იმიტომაც ასე ძლიერ სტეხდა ხანგრძლივ სიარულს გადახვეული მთელი სხეული, ტყვიასავით დამძიმებოდა და ძლიერდა ემორჩილებოდა ფეხები, მარცხენა მაინც — განსაკუთრებით. არც ხელები ჰქონდა უკეთეს დღეში: ჯიბიდან ჩიბუხისა და ასანთის ამოლებაც კი გაუჭირდა. ცხადია, სიარულს არავითარი აზრი არ ჰქონდა. ციონდა, მაგრამ მაინც ჯდომა და ცდა ჯობდა. კი, მაგრამ... როდემდე?

ბურუსი უფრო და უფრო სქელდებოდა, ღამეც ნელ-ნელა, მაგრამ გარდულად ახლოვდებოდა.

გიორგიმ თავს ძალა დაატანა, ზვინთან ჩაიმუხლა და გათოშილი თითებით ბლუჭა-ბლუჭა იწყო თივის გამოგლეგა. სანჩის დახმარებით პატარა, მაგრამ შედარებით მშრალი თავშესაფარი ზვინის კედელში მალე მზად იყო.

— ესეც ასე! — ხელები ცხეირსახოცე შეიმშრალა გიორგიმ, საფარში ზურგით შეძერა და ჩბილ, სურნელოვან სარეცელზე მოხერხებულად მოიკალათ.

ძალმაც არ დააყოვნა და პატრონის გვერდით კმაყოფილების გამომხატველი ხვენეშითა და კრუსუნით წაკოტრიალდა.

— ჩვენს ბედს ეხლა ძალიც არ დაჰყებს! — თქვა გიორგიმ, როცა როგორც იქნა, გააბოლა თავისი ჩიბუხი.

თანმიმდევრის ნიშნალ სანჩიონ მოკლე კუდი გააქიცინა.

— ისე კი, — განაგრძო გიორგიმ, — კა სიგრილე გველის ამაღამ!

ძალმა საცოდავად დაიწყმუტუნა.

— სსსუ! — დატუქსა პატრონმა, — შენ ა გეთქმის, მატყულივით ბეწვი გაქვს! მე რაღა ვენა, თბილი რომ არაფერი წამომილია? ჩიბუხის წევაც მშიერ კუჭზე დიდი ვერაფერი შეღავაოია, ასე რომ, ნუ გშურს!

სანჩის თვალებში აშკარად უნდობლობა იყითხებოდა, რასაც გიორგიმ ყურადღება არ მიაქცია და ისევ განაგრძო:

— არაყი მაინც რამ დამატოვებინა მე სულელს! უჲ, რას გავთხებოდით! გინ

იცის, ცალთვალამ უკვე ბოლომდე გა-
მოწრუპა ჩვენი მათარა. ო, რა ლოთია!
ეგეთი ოსტატის ნაკეთებ გზაზე კაცს
ტვინიც რომ გელრძოს, საკვირველი
არაფერია. აბა ასე გადარეულივით წა-
მოსვლა ჭიუათმყოფელ ხალხს გვეკად-
რებოდა? არა უშავს, ჩემო სანჩი! შეც-
დომებშე ვსწავლობთო, რუსები ამბო-
ბენ. ერთი ამ ოხერ ბურუსს დავუძერე-
ბოდეთ და მერე ჩვენ ვიცით! სულ ტიპ-
ჭორით ვატარებთ თან არაყსა და
სპირტს...

სანჩი ამპარტავნულად დუმდა და
ღროდადრო იბლვირებოდა.

— კარგი ერთი! — დაუყვავა გიორ-
გიმ, — ნუ მებუტები. ჩემი ბრალი კი არ
არის, რომ ასე მოხდა?! დაგიჩემებია ეს
კომპასი-კომპასი! ერთი დროს ადა-
მიანს, შე კი კაცო, არამცუ კომპასი,
უბრალო ნემსიც არა ჰქონდა, იცი თუ
არა შენ? არც ასანთი ჰქონდა, არც თო-
ფი და დავიდარაბა! აი როდის იყო საინ-
ტერესო ცხოვრება, მე თუ მკითხავ. ეხ-
ლა ყველაფერი გვაქვს იმისათვის, რომ
დიდი წარმოდგენა გვქონდეს ჩვენ თავ-
ზე. და ეგეცა გვაქვს! მოვარეზე ავდე-
რით. შე დალოცვილო, მოვარეზე, გეს-
მის?! და მაინც...

სანჩომ საცოდავად დაიწყმუტუნა.

— შენ რა, ყველაფერს პირდაპირ
იგებდი! — ჩაიცინა გიორგიმ, — გადატა-
ნითი მნიშვნელობით ვამბობ, შე კაცო,
თორემ...

სანჩომ დიდის გულისყურით ისმენდა
პატრიონის ამ ბრძნულ მსჯელობას და
ღროდადრო, იძულებითი დასტურის
ნიშნად, კუდი უხალისოდ აქიცინებდა.

ბურუსი კი უფრო და უფრო სქელ-
დებოდა და სქელდებოდა. იგი უკვე მძი-
მე ფარდად ეკიდა ზგინში მოწყობილი
საფარის კარზე და გველეშაბივით ზე-
დიზედ ყლაპავდა გიორგის გულში
ძლიერს მდებუტავ იმედებს, თავისი თი-
თქოსდა აქსიომური აზრების მცდარო-
ბისას.

სიმართლეც ზოგჯერ ბუნებასავით
მკაცრი ყოფილა და დაუნდობელი!..

ამასობაში დღის მეორე ნახევარიც

შეუმჩნევლად ამოწურულიყო და ჭურ-
ლულად, თითის წვერებზე მოპარულიყო
ნათელი ღმიე, უცნაურად ნათელი და
თან ცივი და ჩუმი, როგორც...

— ... სამარე. — ხმამაღლა წამოსცდა
გიორგის და მერე, მართლაც რომ სამა-
რისებურ სიჩუმეს უნებურად დაძაბუ-
ლმა მიუვდო ყური.

იმედისმომცემი არსაიდან არაფერი
ისმოდა და არც ჩანდა რამე. ყოველივე,
რაც თავს გადახდა, გიორგისთვის უკვე
დავიწყების სქელ ბურუსში იძირებოდა,
წინ კი არაფერი სახარბიელო მას არ
ელოდა. არასოდეს უგვრძნია ასე მწა-
რედ ბედის ძალა და თავისი უსუსურო-
ბა; იგი თითქოს ნათლად ხედავდა საი-
დანლაც ბურუსის ზემოდან ჩამოშვე-
ბულ იმ უშვრილეს ძაფებს, რომლებზე-
ლაც მარიონეტებივით ჰყიდია ადამია-
ნები და, რაც მთავარია, ხედავდა იმ ერ-
თადერთ ძაფსაც, რომელიც მისი იყო
და რომელიც ეხლა განსაკუთრებით
წვრილად, ლამის ბეჭვად ეჩვენებოდა.

სიცივემ იმატა, წვიმაც წამოვიდა,
ბურუსი კი არა და არ იფანტებოდა.

გიორგიმ დასამშვიდებლად თვალის
დახუჭევა სცადა, მაგრამ ამას ეხლა არა-
ვითარი აზრი არ ჰქონდა. ისევ გაახილა
და ისევ დახუჭა. არაფერი შეცვლილა
ამით მის გარშემო. მანც ერთხელ კი-
დევ სცადა თვალის გახელა და ჭრუტად
ჩაშტერდა ბურუსში დაკარგულ სიბნე-
ლეს. უცნაური ცვლილებები მოხდა
ერთბაშად! და მოეჩვენა: მთელი სამყა-
რო გადაშლილიყო თითქოს მის თვალ-
წინ: უცხო, საშიში, * შეუცნობელი და
— ახლობელი, გასაგები, საყვარელიც კი
— ერთსა და იმავე ძროს. საოცარი სი-
ცხადით წარმოიდგინა, მთელი არსებით
იგრძნო ეს ყოვლისმომცველი ერთობ-
ლიობა, რომლის გარეთ აღარაფერი
აღარ ჩებოდა, ისეთი განყენებული რა-
მაც კი, როგორიც ფიქრია, თვით დიდი
ფიქრი, აზრის მშობელი.

როგორც ყველაფერს, ფიქრსაც თავი-
სი საწყისები აქვს, სრულიად უბრალო,
დავით ჯაგარიშვილი
ა მ თ ხ რ თ გ ა ბ ი

მარტივი, მიწიერი. უმაღლესი აღმაფრენის დროსაც კი კაცის ფიქრი ხშირად და უნებურად უბრუნდება თავის საწყისებს.

...ნინო ალბათ უკვე დააწვენდა ბავშვებს, თვითონ კი, ალბათ ვერა და ვერ მიიკარა თვალებზე ძილი. თავისი ჭუბილით იგი, ცხადია, სადღაც აქ არის, ამ ზვინის მახლობლად, ან სადმე სხვაგან, პეტლოდ მის წარმოდგენაში არსებულ უარეს ადგილის... — გიორგის გაელიმა და სანჩის უფრო მაგრად მიეკრა გაყინული ზურგით. იგრძნო, როგორ საცოლვად უთხოთოდა ძალს სველი სხეული და ამან, რატომლაც მხნეობა შემატა მას.

...ბავშვებს ალბათ ტკბილად ჩაეძინათ და ეხლა ორივენი ცალ-ცალკე თავიანთ არასებულ სამეფოებში მოგზაურობენ. ზოგჯერ აღლვევნ კიდეც ალბათ ამ სამეფოთა საზღვრებს, მაგრამ რა უშავს, ეს ხომ კონფლიქტს არ გამოიწვევს? იქ აჩვეურია გასაყოფი ან სადავო, იქ ყველაფერი ნათელია და გამჭვირვალე, როგორიც არის ხოლმე პარი გაფანტული ბურუსის შემდეგ. იქვეა ალბათ ის ზღაპრული ქვეყანაც, რომლისკენაც მთელი სიცოცხლის მანძილზე უნდა მიიღოვოდეს ადამიანი. ეს ლტოლვა ერთადერთი ნამდვილი აზრი სიცოცხლისა, ერთადერთი მისი გამართლება. მიუხედავად თავისი იშვიათი გრანიტებისა, სანჩი მას, რა თქმა უნდა. ვერ გაიგებს. თუმცა რაღა სანჩი! ბევრ ადამიანსაც არ ესმის ეს, არ ესმის აზრი თავისი არსებობისა, ვერ ესმის ან არც სურს გაიგოს. გაებას ფიქრი უნდა, ფრქს — დრო, სად არის ამდენი დრო? — ასე მსჯელობენ ისინი და მაინცდამაინც ვერ გაამტკუნებ. დღეს ისეთი ტემპი იქვე ცხოვრებას, ისეთი თავბრუს-დამხვევი სისწრაფით მიჰქრის დრო, რომ განკუნებულ საგნებზე ფიქრისათვის მართლაც ძნელია გამონახვა თავისუფალი საათისა ან თუნდაც წუთის, ძნელია, მაგრამ შესაძლებელი.

საჭიროა კი?

აქვს ვითომ აზრი, ვთქვათ, გიორგი

მეტრეველის ამ აბდაუბდა საუბარს სან-ჩისთან და საკუთარ თავთან?

აქვს, რა თქმა უნდა!

პირადად მისთვის, ყოველ შემთხვევაში, ეს უბრალოდ აუცილებელია, თუნდაც მხოლოდ იმიტომ, რომ ნათლად გრძნობდეს განსხვავებას იმ ერთგული პირუტყვისაგან, რომელიც ეხლა ასე ეკვრის მას და საწყლად კანკალებს, და კიდევ იმისათვის, რათა ოდნავ მაინც მიუახლოვდეს, სადღაც ბურუსის მიღმა არსებულ იმ მიუწვდომელ ქვეყანას, რომელსაც ჭეშმარიტება ჰქვია. ეგონოს მაინც, რომ მიუახლოვდა. ეცავდის მაინც, რომ მიუახლოვდა. ეცავდის მონახევრები, ნათქვამია...

გათენებამდე ჭერ შორს იყო. წარმოუდგენლად გრძელი ღამეები იცოდა მულგამ აქაურმა გვიანმა შემოღვომაში.

შუაღამისას რაღაც ამოგარდა ქარივით, მაგრამ ბურუსს ვერა დააკლო რა და ისევ ჩადგა.

უფრო და უფრო მატულობდა სიცივე, მატულობდა წვიმაც და გიორგის იმედიან ფიქრსაც თანდათან ისევ ფრთხები ვკვეცებოდა. მისი იცნება, თუ კი მას ეხლა კვლავ ოცნება დაერქმეოდა, თბილ ლოგისნად დასტრიიალებდა თავს, რანაირად არ სწყევლიდა, რანაირად არ დასცინოდა გიორგი თავის წინდაუხედაობასა და უგუნურობას. გვიანდა იყო. ულმობელი სიცივე დაუბრკოლებლად ატანდა ყველგან და ყველაფერში, ბოლომდე შეკრულ საყელოშიც, თითებამდე ჩამოჩახულ სახელოებშიც, მჭიდროდ შემოჟერილ ქამარშიცა და მაღალყელიან რეზინის ჩემებშიც.

ღამეს კი ბოლო არ უჩანდა. არ უჩანდა ბოლო წვიმასაც.

დანარჩენი მიხდა უცირად.

ყველაზე გაუგებარი ამ „დანარჩენში“ იყო ის, რომ ბოლოს და ბოლოს გიორგის მაინც ჩასძინებოდა, და როცა გამოეღვიძა... ო, როცა გამოეღვიძა... სინამდვილებ მის ყველაზე გაბედულ ოცნებასაც გადააჭარბა.

მძინარე გიორგის შეუმჩნევლად წამოჰქმარვოდა სწორედ ის ზღაპრული

წუთი, ყველა მონადირისათვის სანატ-რელი და სანუკვარი წუთი, როცა ჭერ კიდევ ას გათენებულა, მაგრამ როცა ოლარც ღამეა უკვე, ხოლო ბურუსი, ბურუსი თითქმის უკვალოდ გაფანტულიყო. აქა-იქ დარჩენილი მისი მცირე ნაფლეთები ღამის მოჩერებებივით მიიჩქაროდნენ სადღაც მაღლა, ადამიანის თვალს მოფარებულ თვითინ საიდუმლო თავშესაფრებისაკენ.

უღრუბლო და მზიანი ღილა უთენ-დებოდა სველ თვიაში ღამენათევ ჩვენს მონადირეს: ოდნავ შესამჩნევად, მოწი-თალოდ შეფაკლულიყო ჰორიზონტი აღ-მოსავლეთით. თეთრად ღაპლაპებდა მისგან თურმე ოციოდე ნაბიჯითოდა და-შორებული პატარა ტბის წყნარი ზედა-პირი და უკვე იწყებდნენ ჩუმ შრიალს ლერწები. სადაცაა დაიწყებოდა დი-ლის გადაფრენაც: თითო-თითო, წყვილ-წყვილად ან ერთიან გუნდად იშლებო-დნენ იხვები ამ ჭერ კიდევ ბნელ, მუქ სოსან ცაში და შავ ლანდებალქცეულ-ნი სისინით გადაუვლიდნენ თავზე გიორ-გის. თვალის დახამხაშებაში გაიჩენდა.

თვეობით ნანატრი ეს რამდენიმე წუთი; რომლის განმავლობაშიც ალარაფრისთვის ეცლებოდა მას, გარდა ვაზნების გა-მოცვლისა, გულმოღვინე დამიზნებისა და ღროული სროლის.

ფეხმორთხმული წამომჯდარიყო გო-ორგი იქვე, საღაც ღამე ათია: უკეთეს საფარს, რომც ეძებნა, ვერ იპოვიდა,— და სუნთქვაშეკრული ცდილობდა წამი-თაც არ მოეცილებინა მზერა ჰორიზონ-ტის ნათელი ზოლისგან. ამ მოლოდინით ბედს უკვე მთლიანად გამოისყიდა მის მიმართ თაგისი წუხანდელი თამაშის მზაკვრობა. გრძნობდა მონადირე, რა სასიამოვნოდ ეღვრებოდა გათოშილ სხეულში ცანდათან ამოძრავებულ სისხ-ლთან ერთად სიცოცხლის სითბო და საკეთებით ბედნიერ კაცად მიაჩნდა თავი: ალარაფრი აწუხებდა გიორგი მეტრე-ველს: არც შიმშილი, არც სიცივე, არც რთული ფიქრები და არც მათი გაურკ-ვევლობა. მთელი მისი ასება ეხლა ერ-თი მთლიანი მიზნით, ერთი დიდი სურ-ვილით იყო შეკრული: ღირსეულად შეხვედროდა მომავალ დილის.

კლასიკური და დრამტურგი

დღე იწურება, გვიანი შემოდ-გომის უღიმდამო დღე. ნაადრევი ბინ-დი ჩამოწოლილი მანქანებითა და ხალ-ხით სასეს ქალაქის ქუჩებში. მანქანე-ბი მაინც ისე მომრავლდა, ღამის საა-თობით მოუხდეს კაცს გადასასვლელთან დგომა და ლოდინი. ავტოები მალე განდევნიან ცხენებს ქალაქიდანო, მა-გონდება ერთი თანამედროვე მწერლის არც ისე დიდი ხნის წინანდელი და აშ-უკვე ახლენილი წინასწარმეტყველე-ბა და ნაღვლიანად მეღიმება. ცხენებს ვიღა ჩივის, ჩემისთანა ხალხსაც იგივე ბედი. მოელის მგონი.

უკანმოუხედავად გარბის ყველა, ყვე-ლის სადღაც აგვიანდება. მეჩვენება: მე ვარ თითქმის ერთადერთი ადამიანი ამ

თვებრუდამხვევი ფერხულის რიტმი-დან ამოვარდნილი, რატომდაც ამ მოჯა-დოებული წრის გარეთ ღარჩენილი, ნელ-ნელა მივყვები სანაპიროს, ზოგ-ჯერ ვჩერდები და, ქვეს მოაჭირზე და-ყრდნობილი, შეუგნებლად ვაყოლებ თვალს ტალახისფერი მდინარის დუ-ლუნა ტალღებს. ჩემი ფიქრებიც ახლა ამ მდინარესავით მდორეა და ამღ-რეული. მიზეზი ამისა სულ უბრალოა: დღეს შაბათია, ჩემი შვებულების პირ-ველი და მოსაწყენი დღე, მოსაწყენი, რაღგან ნაღირობის თვალსაზრისით არავითარი პერსპექტივა არ გამაჩნია.

დაგით ვარაიზვილი
აოთრობაზე

სად არ ვიყავი, ვინ არ ვნახე, რა არა ვცადე, არაფერი გამომივიდა. ყველგან რაღაც გადამეღობა. ეს — ქოჩწილიო, ეს — დაკრძალვაო, ესეც — დისერტაციის დაცვაო და სხვა წვრილმანი და დავიდარაბა... პოდა, იჯეჭი ეხლა სახლში მთელი კვირადღე. ვიცი, რაც მელის. დილააღრიან ზარების რეკვა გამომაღვიძებს. კათოლიკურ ექლესიაში, ჩვენს პირდაპირ, კვირაობით მუდამ წირვაა. დღიინ! დღიიან! დაიწყებს დიდი, ხრინწიანი, ბებერი ზარი. წლინქ! წლინქ! აჲყვებიან ლაშტირაკები და... მშვიდობით სიწყნარევ! საოცარია პირდაპირ, როგორ ექმნებათ მორწმუნებს სამოთხის ილუზია ასეთ ჭოქონეთურ აურზაურში! ხეირიანი ზარები მაინც დაჲკიდონ. მერე კიდევ, ტრამვაის გრიალი წაიღებს ტვინს და ტელეფონი დამაწყვეტს ნერვებს. ბავშვები სხვისიც მიყვარს და ჩემებზე აბარა მეთქმის, მაგრამ მთელი დღე მათთან თამაშს მტერს არ ვუსურვებ... მოკლედ, სახარბიელო არაფერი მელოდება და ამ ფიქრით დამძიმებული ძლიერდა მიგბარბაცებ სანაპიროზე.

ქველად ასე იცოდნენ უგუნდობის გაქარწყლება: ტივს გაატანდნენ ხოლმე ყარაჩოხულ დარღებსა და ნახატივით ლამაზ ნასუფრალს. ეხლა სხვა დროა და ჩემი დღევანდელი განწყობაც არ არას იმდენად სავალალო, რომ ალკოჰოლით განელებას საჭიროებდეს. ამიტომ არც კი ვთერდები იქით, სადაც ჭყეტია ფერებით აჭრელებული კიდევ ერთი ახალი რესტორანი წამოჭიმულა.

მდორედ მიღელავს და მიღუღუნებს მღვრიე მდინარე და ფიქრებიც თუმცა თან მიაქვს, მაგრამ ამით ჩემი დარღიუფრო მუქდება. აი, იგი უკვე გასცდა ქალაქის საზღვრებს, გასცდა ადამიანის ხელით ნაშენ ვიწრო კალპოტს, შვებით ამოისუნთქა, ლაღად გაიშალა ვრცელ ტრამალებზე და, თითქოს თავისუფლებით გახარებულმა, ულამაზესი, ატეხილი ჭალებით დასახუჭრა ეს ხრიოკი მიღამოები. ჩემი ფიქრიც ახლა სწორედ იქა ტრიალებს. იქ,

სადაც ზღაპრული სანადირო სანახებია, სადაც არა ერთ და ორ ადგილას იხილავს კაცი ხელუხლებელ, პირველ ქმნილ მშვენებას ბუნებისა, და სადაც სამუდამოდ დატოვებს თავისი სულის რაღაც ნაწილს, იქნებ ყველაზე ჭირფასსა და ძნელად შესალევს.

ძალიან აღრე, და თან უცბათ შემოკლდა წელს დღე და გაგრძელდა ლამე. სულ კოტა ხნის შინ ამ დროს უკვე ნათდებოდა აღმოსავლეთი, ეხლა კი ჭვარტლივით შავი ღამე იჭვრიტება ფანჯრებიდან ჩემს ათახებში.

სანადირო ტანსაცმელში გამოწყობილი, ჩემებიანად ვწევარ ტახტზე და ძილგატეხილი ველი მანქანას, რომელიც, რა თქმა უნდა, კვლავ იგვიანებს. აივნის კარი საგანგებოდ ლიადა მაქს დატოვებული. ვდელავ. ვცდილობ არ ვიფიქრო ამ მოლოდინზე, მაგრამ, როგორც ყოველთვის ასეთ შემთხვევაში, სხვაზე ვერაფერზე ვამახვილებ ჩემს ყურადღებას. უცნაურ თრთოლვას აუტანია მთელი სხეული. არ ვიცი, რას უნდა მივაწერო ის, ნაღირობის ყინსა თუ გარედან შემოსული შემოდგომის უკვე მომძლავრებულ სუსხს. მეორე ოთახიდან ცოლისა და ბავშვების მშვიდი სუნთქვა მესმის და მალმოდ მედება გულზე. მაგონდება წუხანდელი დღე, ირონიულად მელომება ჩემს პესიმიზმზე და ვფიქრობ: არასდროს ვარგა თურმე ფარხმალის დაყრა ბოლო წუთამდე; ათასერაც რომ გიმუხთლოს ზედიზედ ბედმა, კიდევ სცადე, ნუთუ ერთხელ არ გაგიღიმებს?! და თითქოს პასუხად ამ ეითხვაზე, აღრიანი დილის სიჩრუმეს უეცრად მუხრუჭების უსიამოვნო ხრჭიალი ფხრეწავს.

თვალის დახამხამებაში გარეთა ვარ, ფეხაკრეფით ჩავრბივარ კიბეზე. ელექტრონის შუქით მკრთალად განათებულ ქუჩაში პატარა ლცხვირპირო მანქანა დგას და მის გარშემო მგზავრობისწინა რიტუალურ ცეკვას ასრულებს ჩემი ერთგული მეგობარი, სახელად კვალისა. გარეგნობით იგი ეზოს უგიშო ძალებ-

სა ჰერი, ნადირობაში კი უწმინდესი სისხლის მღვრები და მექებრებიც ვერ ედრებიან.

უხმოდ მივძრები მანქანის ბნელ ძარაში, ვესალმები მის ძირზე თევზებივით ჩალაგებულ მონადირებს და მოური-დებლად ვეტენები სადღაც მათ შუა. ლოყაზე უცხო ძალლის სველი დრუნჩის მოკარებას ვგრძნობ, ვვერდში — ვიღაცის არც თუ ისე თავაზიან და ნაზ მუჭ-ლუგუნს, მეც ვიღაცას უნებურად იგი-ვეთი უუმასპინძლდები, ამსობაში მანქანაც იძვრის და... ეხლალა მჯერა, რომ ნამდვილად სანადიროდ მივემგზავრები.

მგზავრობა ერთ-ერთი მომხიბლავი ნაწილია ნადირობისა. ოხუნჯობისა და სიცილის მოყვარულნი არიან უშეტესად მონადირენი და მხიარულება ვერ ასც-დება მათ წრეში თუნდაც უცაბედად მოხვედრილ მგზავრსაც. სრულიად ძალ-დაუტანებლადა და უსისხლოდ ხდება ხოლმე ამ დროს რაღაც უცნაური, ძნელად ასახსნელი რევოლუცია ადამიანთა ურთიერთობაში, დროებით ქრება ყოველგვარი სიყალტე და პირობითობა, იშლება მორალური იერარქიის დამღლავი საფეხურები... არა მგონია, მხოლოდ სიბრძელე იყოს ამის მიზეზი თუ ხელისშემწყობი.

— თოფი ხომ არ დაგრჩა, ბიჭო, როგორც შარშანწინ? — ჰკიოთხავს ვინმე ვინმეს და ნურავის გაუკირდება, თუ ეს „ბიჭი“, ღლის სინათლეზე, ხანში-შესულ, თმაჭალარა ეაცად იქცევა.

— შენც აქა ხარ, კაცო? — ხმითა სცნობს ვიღაც ვიღაცას და ვითომ უკ-ვირს, — რა ბაბაჯანას ქოშებივით გადა-მეკიდ?

— მომაშორეთ ეგ ძუნკალი, თორებ გადავსვამ მანქანიდან პატრონიანად! — იმუქრება ვიღაცა და მერე, სიბრძელეში, რომელიღაც ძალლი საწყლად წამუტუნებს.

— მოეშვი მაგ ძალლს, უმაღურო, თორებ მე ვიცი შენი! — იქანება ეხლა დაჩაგრული ძალლის პატრონი, — რამდენენერ მაგას შენთვის ძმობა გაუწევია, იმდენი... ეხლა გინება არ დამაწყებინო!

— შენი წონა საუანტი მწყერზე მაქეს მარტო დახარჯული და რეებს მიბედავ!?

— საფანტის რომ დახარჯავდი, კი მგერა, მაგრამ ეს მითხარი, თუ გიჭა-მია მწყერი, ან ისე, თუ გინახავს მაინც, როგორია!?

— შენი თოფის პატრონს, სამართალი თუა, ხმაც არ ამოგედება!

— ჩემი თოფი! თორებ შენ სულ „გოლანდ-გოლანდის“ ტარებამ გაგწყვიტა წელში!

— „გოლანდ-გოლანდია“ თუ რაღაც, შენს ცალპირა ბადენ-ბადენს მაინც ჯობია!

კიდევ დიდხანს არ თავდება სიბრძელეში გამართული ეს ბავშვური კინკ-ლაბა და სიცილ-ხითხითი. იავანანაზე უტკეცესია ეხლა ის ჩემთვის. ვეება აკ-ვანივით ირწევა მანქანა და თანდათან მიმძიმდება ქუთუთოები. ცა ნელ-ნელა იწყებს ნათებას, მაგრამ ჩემს ძილს ვერაფერი ერევა უკვე. იმის შემჩენევას ვასწრებ, რომ ქალაქს კარგა დიდ მანძილზე დავშორებივართ და მერე ტკბილ სიზმრებში ისე ვეხვევი, როგორც აბრეშუმის ჭია თავის მმზინავ აბლაბუდაში.

შესანიშნავი რამ არის ძილი მგზავრობის ღროს. მისი წყალობით იკარგება ღროისა და სივრცის ყოველგვარი განხომილება და ეფეტი გარემოს უცა-რი ცვლილებისა და გაღვიძებისთანავე მთლიანია და საოცარი.

ასეა ეხლაც.

ღლის სინათლე თვალს მჭრის, მაბრ-მავებს, თითქოს არ სურს ჩემი შემოწვება სინამდვილეში. გვიანღაა, მე უკვე გადმოვლახე ძილის საზღვრი. თვალდასუჭულიც აშკარად ვგრძნობ ჩემს გარ-შემო რაღაც სიახლეს, თუმცა ისევ იქა ვწევარ, სადაც ვიწევი. ეს შეგრძნება ფილტებში ჩნდება, მერე სისხლთან

ერთად ედება მთელ სხეულს და უფრო
მათრობს, იმის ნაცვლად, რომ გამომა-
ფეხილოს. თავს ძალას ვატან, სწრაფად
კლგები და თვალებს ვახელ. გაჩერებულ
მანქანაში მხოლოდ მე და კვალისა ვართ
დარჩენილები, სხვა არავინ ჩანს. წარ-
მოუდგენელი არეულობა სუფეს ძარა-
ში: თოფები, ჩანთები, ქურქები, უსაშ-
ველოდ გადაზელილა ერთიმეორეში...
ვარედან ლაპარაკისა და სიცილის შო-
რეული ხმები მომესმის, ვიხედები და...
სუნთქვა მეცვრება.

დგას შემოღვომის უღრუბლო და
თბილი შუაღლე, გემოვნებით ნაქსოვ,
თვალწარმტაც ხალიჩასავით გადაშლი-
ლა მდინარის ურცელი ვალი, ფერდობი,
საიღანაც მე გადავყურებ ამ სილამაზეს,
საღსაღაზის გაძარცულ ხეებსა და გა-
რეული ბრძოლებით გადახუნდლულ
ბუჩქებს უცყრიათ. სიმწიფისაგან დახე-
თქილი ნაყოფების სისხლისფერი მარც-
ლები ლალის ძვირფასი თვლებივით
ელავნენ მზეზე. ფერდობის ძირას ყვითე-
ლი ბალახით დაფარული მინდორი იწ-
ყება, რომელიც შორით თანდათან მუქ-
ლება და მდინარისპირა ხუცუჭა ჭალებს
ურთდება. ალაგ-ალაგ თეთრად ლაპლა-
პებს მდინარის წყნარი ზედაპირი და ყი-
რამალა იმეორებს მშვენიერ სურათს.
უკან კი, ჩემს უკან, ფერდობის თავზე,
ურთულესი რელიეფის მქონე მიღამოა
გადაჭიმული. მეცნიერულად არც ვიცი
რა ეწოდება ასეთ ლანდშაფტს და, სხვა-
თაშორის, არც მსურს ვიცოდე. ასე მგო-
ნია, რაღაც მოაკლდება ამით მის საო-
ცარ მომხიბლავობას. ხალხი კი, აქაუ-
რულად, ალესილებსა და ღრანტეებს
უწოდებს თურმე. ეს არის ქარისა და
ნიაღვრების ერთობლივი ნამუშევარი
უბაღლო და განუმეორებელი მათი ქმნი-
ლება.

ლრანტე ხევია, ვიწრო, ღრმა და
სშირტობიანი. მშრალ ამინდში ღრან-
ტეც მშრალია, ხრიოკი და მარადმწვანე
ჭუჭა ღვისის გარდა ვერაფერი ხარობს
მის ძირზე, ვერც ნაპირებზე. ალესილე-
ბი კი ღანის პირივით ბასრ თხემიან ქე-
ლებსა ჰყვით, რომელიც ღრანტეებს

ორივ მხრიდან მიუკებიან, მათ კლაკ-
ნილობას იმეორებენ და ერთს მეორისა-
გან დროებით ჰყოფენ. ღროებით-მეო-
ქი, რადგან ნიაღაგი აქ ძალზე ჩბილია
და აღვილად გამოსაფიტი. ალესილის
სიმაღლე ზღვის დონიდან არ არის დი-
დი, მაგრამ მასზედ ფეხშედგმული კა-
ცისთვის თავგრუდისახვევად საქმარისია.
თითქოს მართლაც ვიღიაც დევჭაცს აუ-
ლესიათ ყოველი ქედი. ძნელია მათვის
უკეთესი სახელის დარქმევა და არც
არის ალბათ საჭირო.

შჟვენიერია სანადიოროდ ეს ღრანტეე-
ბი. ღვიის ყოველ ტანმორჩილ და დაძა-
რღვულ ბუჩქში უნდა მოელოდე ღამის
ნავაგაშმის მოსანელებლად ჩაწოლილ
და გარინდებულ ღორს. თოფი მუდამ
მზად უნდა გქონდეს, რადგან ნადირს აქ
ხშირად უკანდასახევი გზაც აღარა აქვს,
მთვარეზე აღრე აღგომა კი მას არაფრად
ეპიტნავება და ამიტომ სასიამოვნოს
მისაგან ნურაფერს ელი. არც ამ ღრან-
ტეს სიგიშროვე გიტოვებს იმედს სხი-
ფათო შეტაკების აცილებისა, და ხერ-
თოდაც, სჭობს ტახთან შეხვედრის მო-
ლოდინში სასაცილოდ შეგართოს კუ-
რდღლის წამოხტომამ ან კაყბის აურე-
ნამ, ვიდრე უშიშარი კაცის ნიღბით მია-
ბიჯებდე და გვიანდა იყოს მერე, რო-
გორც ამბობენ, თითზე კბენანი.

... ვიდრე მე ამ ფიქრებში ვიყავ გარ-
თული, დანარჩენებს უკვე მოუსწრიათ
დაბანაცხა: კარავიც გაუშლიათ, კოცო-
ნიც დაუნთიათ, სასმელი წყალიც უშო-
ვიათ სადღაც და პირამდე გაუვსიათ
ყველა მათარა. მზამზარეული კომფორ-
ტი ყოველთვის მბოჭავს და ეხლაც ოლ-
ნავ დარცხვენილი ვუერთდები მათ. ჩემს
უქნარობას არვინ მაყვედრის, ცეცხლის
გარშემო მდგართ მომავალ ნადირობაზე
ცხარე სჯა-ბასი გაუმართიათ. თანდათა-
ნობით ზუსტდება ყველა წვრილმანი.
დღეს ნალირობა, როგორცა ჩანს, ვეღარ
ესწრება და მხოლოდ მიღამოს დაზვერ-
ვაა გადაწყვეტილი. უნდა ინახოს ბილი-
კები, რომლებითაც ღამე ღორი მდინა-
რისაკენ გაემართება, მერე მათ გასწვ-
რივ საფარები უნდა აირჩის. ეს არც ისე

თოლი სავარაუდო და და-
დავად, მონაღირისაგან სიღინჯესა და და-
კვირვებას მოითხოვს მუდას. ათასი რა-
მაა ამ დროს გასათვალისწინებელი: სა-
ჭურველის მზადყოფნა, მთვარის ამოსვ-
ლისა და ჩასვლის საკითხი, კვალის სიახ-
ლე, ქარის ან თუნდაც ნიავის მიმართუ-
ლება... ბანაკში ძალლების დატოვებაც
არ არის აღვილი. როგორ გინდა გააგი-
ბინო, დამე მათი დახმარება რომ არ
ვპირდება? მათმა წეტუტუნმა შესაძ-
ლოა ღორის კოლტი შორსვე დააფრთ-
ხოს და მაშინ გათენებამდე პირში ჩალა-
გმოვლებულს მოგიწევს ჯდომა, დამ-
ღამობით კი აქ ისეთი სიცივე იცის,
რომ ეს ვერაფერი გასართობია.

ရွှေကြော်အပေါ် ၁၇၇၅ ခုနှစ် မြတ်သူများ
ဗျာတွေ့ဆုံး ပို့ဆောင်ရန် ပေးပို့ဆောင်ရန် မြတ်သူများ

10

უკანასკნელ სიგარეტს ვატრობ და მო-
ხერხებულად ვეწყობი ჩემს საფარში,
შაქარივით ფხვიერი ქვიშაქვის დიდი
ლოდის უკან.

ମହାଦେବ.

მოწმენდილ ცას სავსე მთვარე ეპატ-
რონება. თოვლივით უხმოდ ეფინება
მისი ცივი შუქი მძინარე მიწას და კი-
დევ უფრო უცნაურ ელფერს აღებს ამ
ისედაც ზღაპრულ მიდამოს: ახლადგათ-
ხრილ საფლავებივით ჩაშავებულან მუ-
ქი ჩრდილებით ამოვსებული ღრმა
ღრანტები; საომრად ამოწვდილი ბას-
რი ხანგლებივით ლაპლაპებენ მთვარის
შუქზე აღლესილები; რიგრიგობით ინთე-
ბიან ცაზე დიღრონი კაშკაშა ვარსკვლა-
ვები; მცირედი ჩქამიც არ მოისმის არ-
საიდან; ნიავიც დაშოშმინდა, ღვევების
დაძარღვულ მყლავებში მომწყვდეული...

უკვდავებისა და მარადიულობის შეგ-
რჩებას ჰგავებს ჩემში ამ ღამის რაოდ
ლეთაებრივად სრული სიწყნარე. მეჩვე-
ნება, თოთქოს უსხეულო სულთა სამე-
ფოში ვიძყოფები და მეც თოთქოს უკვ-
დავი ვარ, ვითარცა სული. და მხოლოდ
უკრად ატკივებული კბილი მარწმუ-
ნებს ამ შეგრძნების სრულ სიცრუეში,
თორემ სიწყნარის გარდა სხვა ყველა-
ფერიც მის დასტურად მეტყველებს თი-
თქოს. მაგრამ ი, ეს სიწყნარეც ირღვე-
ვა უცებ: ჩემს ახლოს ორჯერ ისმის თო-
ფის გასროლა და მერე — სასიკვდი-
ლოდ დაკოლილი ღორის ჭყვიტინი.
სწრაფად მავიწყდება ყოველივე: კბი-
ლის ტკივილიც, ჩემი მოკვდავობაცა და
სამყაროს ჩაუწვდომი უსასრულობაც.
გული საგულეს აღარა მაქვს. კედავ,
როგორ ზვავივით მოდის ჩემსკენ დაოთ-
ხილი ვეება ტახი. თათქოს ფოსფორი
უსციაო, ისე ანათებენ სიბნელეში მისი

ରୂପର ଜୀବାଳେଷଣ
ଅନ୍ତର୍ମାଲାକାଳ

ეშვები. ტყვია თუ გააჩერებს მას, მხოლოდ ტყვია, სხვა ვერაფერი. თხუთმეტიოდე წამიღა რჩება იქამდე, ვიდრე იგი სათოფეზე გამისწორდება; უამრავი რაღაცის გაფიქრებას ასწრებს ჩემი გონება ამ მცირე დროში...

ვინ იცის, — ვფიქრობ, — იქნებ ეს ტახი ბედისწერაა, ხოლო მას, როგორც ცნობილია, ვერც ტყვიით გააჩერებ, ვერც გაეჭცევი. მაშ, მოდი, გადავხედო განვლილ ცხოვრებას. არა! ამას მერეც ჰოვასწრებ, ეს „მერე“ თუ კი მაწერაა, რა თქმა უნდა; თუ არა და აზრიც არა აქეს. სჯობს ისევ მომავალზე ვიფიქრო, მშვიდად ვიფიქრო, ისე, ვითომ არაფერი მემუქრებოდეს.

ცხოვრება გზაა და მომავალიც ამის გამო, ორნაირია: ახლო და შორი. მხოლოდ მოსახვევი ჰყოფს ერთს მეორისაგან. ახლო სავალს ხედავ და ამიტომ იცი, რა გელის, შორი გზა კი უჩინარია და მას ვარაუდით ითვალისწინებ. მაგრამ რა ხშირად გატყუებს თვალი! და მაშინ უახლოესი ორი ნაბიჭიც შორეული ვარაუდივით ბუნდოვანია. აი, თუნდაც ეხლა, ამ წუთში: წამებიღა დაგრჩე-

ნია მოსახვევამდე და მაინც ვერ იტყვი, მიაღწევ კი მას? მიაღწევ, თუ კი არ შედრები, არ დაყოვნდები, თუ არ გიღალატებს თვალი ანდა გამბედაობა... რამდენი ასეთი „თუ“ აღიმართება შენს წინაშე აღესილივით, რამდენი ღრანტე შემოგხვდება ცხოვრების გზაზე! მათ დაძლევას სიღინჯე და ძალა სჭირია, ხოლო ერთსაც და მეორესაც — ფოლადივით გულმოდგინე და ნელი წრთობა. მრავალი ხერხი არსებობს სამისოდ და მათ შორის ნადირობაც ერთ-ერთი ძველთაგანვე ნაცადი და საიმედოა.

...და აი, მე ვდგევარ დაძლეული შიშის პირისპირ. გული ისევ საგულესა მაქვს და მასთან ერთად ჩემში კვლავ მძლავრად ფეთქავს უკვდავების მცდარი შეგრძნება, მცდარი, მაგრამ მაინც მუდამ საჭირო, როგორც ჰაერი.

ახლად გათხრილი საფლავებივით ჩაშვებულან ჩემს გარშემო მუქი ჩრდილებივით ამოვსებული ღრმა ღრანტეები და მთვარის შუქზე საომრად ამოწვდილი ბასრი ხანჭლებივით ლაპლაპებენ აღესილები.

ს ა ქ ა რ ი თ ვ ე ლ რ ს გ ზ ე ბ ზ ე

ჸ ა 3 ა

მოვედი,
მომყვა შზე და ამინდი,
ეღვრება სხივი მთებს და ხეობებს,
ახლა ლიახვი სხვა გზით არ მიდის,
შავი ღრუბლები არა ღრეობენ.

ჯავას აყრია მწვანე ჯავარი,
მიახლოვდება გაშლის ბალებით
და მიხმობს როკის გადასავალი,
მწვერვალი შორეთს გადასახედი.

ყველას ღია აქვს სახლის კარები,
მსვდება,
მალალება,
მესალბუნება
ოსის ასულის შავი თვალები,
სტუმართმოყვარე კაცის ბუნება...

და მიხმობს შორეთს გადასახედი,
როკი ბილიკით გადასერილი...
გაიკაშებს შენი სახება,
გზაში მეწევა შენი წერილი.

ვბრუნდები,
ვტოვებ ქედებს, მუხიანს,
ლიახვის ჩქერი მიმატებს ღონეს,
შინ დაბრუნებულს ქარის მუხლი აქვს
და ეს აწუხებს მასპინძელს სწორედ.

სახსოვრად რჩება მხოლოდ სურათი,
(თუმც ერთად ყოფნა გულით გვეწადა),
ცა იცრემლება,
თითქოს სტუმართან
გამოთხვება უმძიმს ზეცასაც.

თბილად მაცილებს მხარე გულღია,
ჯავის ხეობის აგრიალება,
შინ დაბრუნებულს ქარის მუხლი აქვს,
ნუმც მიწერია დაგვიანება.

დგანან კოშკები,
ვით კელაპტრები,
ცადაშოლტილნი ამაყ იქრით,
დღეს სხვაგან ყოფნას არ ვინატრებდი,
კოშკთა ალყაში ვარ ბედნიერი.

კოშკია სგანთა იშედი, რწმენა,
სინდის-ნამუსი და გულადობა,
ქვის ქონგურებმა აიღეს ენა,
ახსოვთ ბრძოლებიც და პურადობაც.

ჭარსულის აჩრდილს კარებთან სძინავს,
სათოფურებთან ოვლემენ ტყვიები,
ბობოქრობს კოშკი,
არ იცის, ვინ ვარ,
იქნებ მელაქს ბოლმა შურისძიების.

იქნებ დაპყრობის ვიყო მოსურნე —
მოსისხლე ტომის ავგული მეფე...
ვწურჩულებ:
— არა, საძმოდ მოგსულვარ
და მზის სხივები აჩრდილებს ფლეთუ.

— მომაქვს სალამი ბლოსა და როშკის,
წინჩადუსა და ჭიმლის ბუნების, —
ჩემს მოსახვევად იხრება კოშკი,
წელში წყდებიან ქვის ქონგურები.

შენ მეგებები ღიმილის მჩენა,
მართალი გულით,
გაშლილ მკლავებით,
ხავსიან ლოდებს ეცვლებათ ფჟრი
და ასკდებიან კოშკს ვარსკვლავები.

ვგრძნობ რაღაც სხვაგვარ
სითბოს და რწმენას,
ხან მთას აქედავ,
ხან ბარს დავხედავ...
ბაღში ხეებმა აიღეს ენა,
მათაც სცოდნიათ სტუმრის დაჭვედრა.

— აი, ეს ჩემი საგვარო ციხე,
ჩემი სახლკარი,
ჩემი საუფლო,
შენს შესახვედრად მზის მანდილს იხვევს,
შენზე მღერის და შენზე საუბრობს.

იგრძენი თავი საკუთარ სახლში,
ჰა, მიეახლე კოშკის კიბეთა,
ცივად მიგიღებს რომელი მახეში,
ცერად შეხედვას ვინ გაგიბედავს, —

სთქვი და ააესე ვერცხლის სურები,
ამოაგვესე ლექსი ძლიერი...
დღეს სხვაგან ყოფნას არ ვისურვებდი,
კოშკთა ალყაში ვარ ბედნიერი.

მ ე რ ქ ე ნ ი

ბიჭები მოედნის განაპირას, პატარა, სამკუთხა მდელოზე გაშოტილიყვნენ, გულისპირები გაეღელათ და გაოფლილ სახეებს აყოლებდნენ მანქანას, რომელიც უკვე მერამდენედ უვლიდა წრეს მოედანზე.

საჭესთან გოგო იჭდა. მეორე მხარეს, კაცი ფერდით მიქრობოდა კარებს. პაპიროსიანი ხელი ფანჯარაზე გაეყო და ბოლსაც გარეთ უშევებდა.

როცა მანქანა ბიჭებისაკენ მობრუნდა, კაცმა ხელებით აუხსნა გოგოს რაღაც. მერე ისევ ფანჯარაზე შემოდოიდაყვი და პაპიროსი საჩვენებელი თოთით დაბერტყა.

— ოჰ! — თქვა ბრტყელცხვირა ბიჭმა. შორიახლო დადებული, გვერდებიაქექილი ბურთი ფეხით მოიგორა, ზედ დაჯდა და იმ მხარეს შემობზრიალდა, საათაც მანქანა მიღიოდა. — ბიძას თავისი ჰერონია ახლა ქვეყანა.

ბიჭები ისევ მანქანას აღევნებდნენ თვალს.

აგვისტოს ბული იდგა. ლია ფანჯრები სასიათვენოლ უგრილებდა შეუბლებს მანქანაში მსხდომთ. გოგომ სიჩქარეს უმარტა.

— ჯერ ნუ, — გააფრთხილა კაცმა, — მოესწრები.

გოგომ იცოდა. ბიჭები თვალს აღევნებდნენ და ცდილობდა, რაც შეიძლება თავისუფლად მფდარიყო. საჭესთან. არ იხედებოდა მათკენ.

კაცი ფანჯარაში იყურებოდა და პაპიროსს პაპიროსზე ეწეოდა. ბიჭებისაკენ რომ შემობრუნდნენ, მოსახვევში გოგომ სიჩქარეს უკლო. უნდოდა, მერე ისევ სწრაფად და მსუბუქად ჩაექროლა. მზე ზენიტიდან გადახრილიყო და მანქანის

საჭარე მინაზე, მზის დამჭერ ბრტყელ ზოლში ლურჯად ბრდოვიალებდა. და ისინი უყურებდნენ ფერად მზეს, ალმურად რომ ვარგარებდა მანქანის კაპოზე. მოულონდნელად დაინახეს მზით გაფერებულ და გაღვივებულ ჰაერში როგორ ბზრიალით მოფრინავდა კარგა მოგორ ბზრიალით მოფრინავდა კარგა მოზრდილი ქვა. სულ ახლოს მძიმედ დაეცა და მანქანამაც იძწამსვე გადაუარა.

— ვაიმე, რომ მოვახვედროდა?! — თქვა გოგომ და კაცს გაკვირვებით შეხედა:

— გააჩერე.

გოგომ დაამუხრუჭა.

კაცი სწრაფად გაღმოვიდა და ბიჭებისაკენ წავიდა. ისინი შეგზულიყვნენ.

— მოდის, — თქვა ვიღაცამ და ყველამ შავხალათიანს შეხედა.

— მოვიდეს, მაგისი... — ხმამაღლა შეიფურთხა შავხალათიანმა.

კაცი სულ ახლოს დადგა ბიჭებთან. ფეხები გააბაჭიფა, ხელები უკან დაიწყო და დინჯად იკითხა:

— რომელი იყო?

კაცს ბოხი ხმა ჰერონდა. შავხალათიანმა თვალით მოუსინგა მხერები, მკერდი, კუნთები, კარგად რომ ემჩნეოდა თხელ პერანგში. ბიჭმა იგრძნო, გინება ნამეტანი მოუვიდა. წამის წინ სულ არ ენალდებოდა, მაგრამ ახლა... კაცს ძალიან ბოხი ხმა ჰერონდა.

— თქვით, რომელი იყო, თორემ სულერთია, ერთ-ორს მაინც დაგიმტვრევთ ყბებს.

ხმას არავინ იღებდა.

კაცს ნესტოები ებერებოდა, ღრმად სუნთქვადა. ხელი მომუშტა და ნაბიჯი წინ წადგა. შავხალათიანმა მის დიდ

მუშტს გაუშტერა თვალი. მერე უცებ მიბრუნდა და მოუსვა. კაცი დაედევნა. ბიჭები ჭერ გაშტერებულები იყურებოდნენ, მერე თანდათან აწრიალდნენ და ისინიც გამოუდგნენ.

გოგო საჭეს იდაყვებით დაყრდნობოდა. უყურებდა, როგორ გარბოდა და დროდადრო უკან იხედებოდა ბიჭი. კაცი მისდევდა. მთა შორის მაინც კარგა მანძილი იყო დარჩენილი.

„ღმერთო ჩემო... რა სწრაფად გარბის, როგორი გაბრაზება სცოდნია, ნეტავი დაეწიოს, ნეტავი...“ — ახლა უფრო დაუინებით დაუწყო ყურება.

„მიყურებს“, — გაიფიქრა კაცმა. მეტი აღარ შეეძლო, მაგრამ მაინც გარბოდა. თუმცა შედარებით ნელა.

ბიჭი თავქვე დაეშვა და აღარ ჩანდა. კაცი შეჩერდა. ცოტა ხანს იდგა, მერე უკან გამობრუნდა. გოგომ მძლოლის საკონტროლო სარკეში გაიჭვრიტა, თმა შეისწორა.

კაცმა მანქანის კარი გააღო. — გადაჭექი, — თქვა ქოშინით, — ასე არ გავუშვებ. მანქანა გააქროლა და იმ ადგილზე დაამუხრუჭა, საიდანაც წელან ბიჭი გაჭრა. სწრაფად გადმოვიდა და კარები მსუბუქად მიხურა. მანქანის წინ, რამდენიმე მეტრის მოშორებით გაჩერდა და დაბლა გადაიხედა.

— ამოდი, თუ ვაჟკაცი ხარ, — დაიძახა, — ამოდი!

გოგო მივიდა და გვერდით დაუდგა. აქედან დამრეცი ფერდი პატარ-პატარა ბუჩქებით ჩადიოდა ხევში, საღაც ბუჩქნარი სქელდებოდა. გოგომ დაინახა, როგორ მოსჭიდებოდა ბიჭი მიწიდან გრძლად ამოშვერილ ფესვს. დამფრთხალ კურდღლელს ჰგავდა.

— ამოდი, ამოდი! — იმეორებდა კაცი.

ხალხი მოგროვდა. ბიჭებიც აქ იდგნენ.

— რა მოხდა? — იყითხა ვიღაც ახალმოსულმა დარბაისელმა.

— შემაგინა. — თქვა კაცმა და ბარძაყზე დაირტყა ხელი, — შვილი მიზის გვერდით და შემაგინა მაგ ლაშირაკმა.

ბიჭებმა ერთმანეთს გადახედეს.

— არა, კაცო, ხულიგნებია, — თქვა დარბაისელმა, — აღარ ლირს არაფერი. კაცი ახლა იმ ნაწიბურს გადასცდა, დაქანება რომ ქმნიდა მოედნის სიბრტყესთან. ღორღიან ფერდზე ნაბიჯი ჩადგა. ფლატე ჩაიშალა და კენჭები ბზრიალით წავიდა ძირს. კაცი ისევ ამობრუნდა.

— გეშინია? — დაიძახა. — ამოდი.

— წამო, მამა, დაანებებ თავი. მაგის გულისთვის იშლი ნერვებს? — თქვა გოგომ. წავიდა და მანქანაში ჩაჭდა. კაციც უხმოდ მიჰყვა. საჭეს მიუჭდა. მანქანა დაიძრა. კაცმა ცალი ხელით გაპრერა ასანთი და პაპიროს მოუკიდა.

გოგო ზურგით მიეყრდნო კარებს. კაცისათვის არც შეუხედავს, ისე თქვა ჩუმაღ:

— ჩემი ბრალია...

კაცმა განიერი მხრები აზიდა, ქვედა ტუჩი ოდნავ წინ წამოსწია:

— შენ რა შუაში ხარ...

გოგომ თამამად შეხედა კაცს. პერანგის ლილი შეხსნოდა და ბალნანი, მამაკაცური მკერდი მოუხანდა. ერთხანს უყურა, მერე ჩაიღიმა, სწორედ ისე, როდესაც რაიმე ახალს აღმოაჩენ იქ, სადაც არ ელი... კაცის საფეთქელს გაუშტერა თვალი. მოეწონა მისი შეჭიდარავებული თმა, დიდი, ცისფერი თვალები. „რა სიმპათიურია“. — გოგომ მოედანი მოათვალიერა. ქველ ადგილას ისევ ჭიგუფად იდგნენ ბიჭები.

— წავიდეთ აქედან, — თქვა გოგომ.

— რატომ?

— რა ვიცი...

— გაღმოდი. — კაცმა მანქანას წინიდან მოუარა და გოგოს აღგილას დაჭდა.

ახლა გოგო მართავდა მანქანას. კაცი იჯდა და პაპიროს ეწეოდა. წრეზე რომ შემობრუნდნენ, კაცმა თქვა:

— პირდაპირ გადაჭერი! — და ხელით მოედნის დიაგონალზე ანიშნა. სწორედ იქედან მოდიოდნენ ბიჭები. შუაში შავხალათანი იდგა. გაცხარებით კამათობდნენ. მანქანა რომ მიუახლოვდათ, შედგნენ. კაცი დინგად გადმოვიდა, ბიჭებთან მივიღა. ხუჭუჭეომიანი ბიჭი გვერ-

დაზე გასწია, თვალები მოწყურა და ისუ შეხედა შავხალათიანს. ისიც მორჩილად იღგა. კაცმა მარტენა ხელით მისი გულისპირი ჩაბლუჭა, მარჯვენა მოიქნია და სილა გააწნა. ბიჭი წაბარბაცდა. ხმა არა-გის ამოულია. ბიჭები სერიოზულად იდ-გნენ და ისე უყურებდნენ ყველაფერს, თითქოს კაცი კანონს ასრულებსო. ბიჭები არც უცდია თვეის დაცვა. ტუჩები მაგრად მოეკუმა და კაცს თვალს ვერ უს-ტორებდა.

— ააა, ვის გაუტედე... — თქვა კაცმა. — ძმაკაცების იმედი გქონდა? ერთიც მიაყოლა სახეში და უკან გამობრუნდა.

როცა გოგომ მანქანა გზაზე გადაიყვანა, ბიჭები ისევ იდგნენ და მათ უყურებდნენ.

— ვიჭერე გული, — თქვა კაცმა. — რომ არ დამერტყა, გავგიუდებოდი.

გოგომ გაიღია და კაცს შეხედა. კაცმა იგრძნო, გოგო გამოცვლილიყო, გაევლო შებოჭილობას. კაცი კარგ ხასიათზე დადგა.

— როგორ იყო, მამა რომ დამიძახე? — კაცმა გაიცინა.

„კეთილი სიცილი აქვს“. — გაიფიქ-რა გოგომ. მერე მასაც გადაედო სიცილი.

კაცმა ფრთხილად შეახო ხელი გო-გოს მხრებზე დაფენილ თმას. ისე ფრთ-ხილად, თითქოს ასაფეოქებელ პატრუქს ცეცხლს უკიდებსო.

— წავიდეთ. — თქვა კაცმა. — დღეს უეხბურთი რომ არ იყოს, მეტხანს გა-ტარებდი.

იმ სამკუთხა მდელოსთან უნდა გაე-ვლოთ, საცა აღრე ბიჭები ისხდნენ. იქიდან კი ვიწრო გზა უხვევდა მთავარი ქუჩისაფენ. საჭესთან კაცი დაგდა. გო-გომ მოედანი მოათვალიერა. ბიჭები ისევ ისხდნენ მდელოზე, კლავ მანქანას უყურებდნენ. შავხალაოიანი გულ-აღმა დამხობილიყო.

— კარგი კაცი იყო. არა? — თქვა ერ-თოა დაბალი ხმით.

— ხო, იცი? ვაუკაცური იყო...

მერე გაჩუმდნენ. მანქანა უკვე მოა-ფალტებულ გზაზე მისრიალებდა და სულ მალე აღარ ჩანდა.

ლ ტ ლ ი ა ნ

ბიჭი ჩაბნელებულ ქუჩაში მიდიოდა. ფიცრით შეღობილ ეზოსთან ნაბიჯს შე-უნელა, ფიცრსა და ფიცარს შუა ზო-ლად დატოვებულ ღრიჭოში შეიჭყიტა და მელოდიურად დაუსტვინა.

გოგო ლოგინზე წამოჭდა. დედის სა-წოლისაკენ გაიხედა. სიბნელეში მის სუნთქვას დაყურადა და მიხვდა, ეძინა. მერე ფრთხილად გაღმოცურდა იატკზე, საჩქაროდ მოირგო სარაფანი, ზემოდან ხალათი შემოიცვა. ხელის ფათურით მოძებნა ფეხსაცმელები, ცალ ხელში დაიკავა. კვლავ დედას გახედა. თვალი მიჩვეოდა სიბნელეს. გარკვევით გაარ-ჩია მისი სახე. პირი გაეღო და ისე სუნ-თქავდა.

წინა ოთახის კარები მუდამ ჭრია-

ლებდა, ამიტომ ნელა გააღო. მაინც გა-ისმა ჭრიალი და მაშინვე სტვენაც.

დერეფნის კიბეები რომ ჩაიარა, ფეხ-საცმელები ჩაიცვა, ეზოდან ქუჩაში გა-სასვლელ კარს მიაღვა და შეყოვნდა, უკან მოიხედა. დერეფნში შუქი ენთო და ზოლად გარბოდა ღიად დარჩენილ კარგიდან ერთმანეთში გამავალ ოთა-ხებში.

გასაღები გადაატრიალა. ისევ უკან მოიხედა. სიწყნარე იყო. ალაყაფის კუ-ტიკარი გამოაღო.

ბიჭი იღვა, ხელები შარვლის ჭიბეებ-ში ჩაეწყო. ხმას არ იღებდა.

— რა გინდა, — ჩურჩულით თქვა გოგომ.

ლალი გრევავა

აოთხოეთში

ბიჭმა პაპიროსს მოუკიდა.

— წადი ახლავე, — გოგო ეზოდან გა-
მოვიდა, კარები ზურგსუქან მოიხურა,
— წადი!

ბიჭმა მის ფეხსაცმელებზე შეაჩერა
თვალი.

— შეიძნიე.

— არ რის შენი საქმე, წადი ახლავე.

— რად გამოიპარე, ხომ არ შეგჰამდი....

— ჰო, შემეტინდა.

გოგომ კარები ორნავ შეაღო და თვი-
თონაც შებრუნდა.

— მოიცა, — თქვა ბიჭმა, — სერიო-
ზულად უნდა მოგელაპარაკო.

თავი უკან გადასწია, წარბები აზიდა
და ისევ შეხედა გოგოს.

— გისმენ. — გოგომ ისევ მოიხურა
კარები.

— აქ არა, წამოდი. — თითით უჩვენა
ქუჩის გაგრძელებაზე. გოგომ ხალათის
ჯიბეებში ჩაიყო ხელები და უსიტყვოდ
წავიდა. ბიჭი აეღვნა.

გოგო ნელა მიაბიჯებდა. ხანდახან
მთვარეს რომ ღრუბელი ჩამოსცილდე-
ბოდა, მოჩანდა გზა და ზედ გართხმული
ორი ჩრდილი. ბიჭი გოგოს ლანდს
უყურებდა და ღრმად ურტყამდა ნა-
ფას. გოგო ცდილობდა ისე ევლო,
ჩრდილები რაც შეიძლება შორს ყოფი-
ლიყვნენ ერთმანეთისაგან.

გზა სულ მაღლა და მაღლა მიღიოდა.
ჩამოხნელდა. აღარც ლანდები ჩანდა,
აღარც მიმვალნი. ბიჭის ფეხის ხმა ის-
მოდა. გოგო ცდილობდა, რაც შეიძლე-
ბა უხმოდ ევლო. ღროდალრო აყურა-
დებდა ფეხის ხმის რიტმს. ბიჭი სულ
ჭომიერი, ერთნაირი ნაბიჯებით მისდევ-
და.

ქუჩა გათავდა. გზა მარჯვნივ უჩვევდა.
აქ ბოშათა დასახლება იყო. პატარ-პატა-
რა ფიცრულები შორი-შორს დაედგათ.
„სძინავთ“, — გოგო შეეცადა, წარმოე-
დგინა ხალხი, მთელი დღის ხმაური
ფუტკრის სკებივით სხლების ჭრებვეშ
რომ მოეტანათ და ჭუჭყიან საბნებში
გაეხვიათ. — „ალბათ არცერთი ცარიე-
ლი საწოლი არ ექნებათ, თუმცა რა შუა-
შია“...

დასახლება გაიარეს და აღმართი და-
წყო. აღარსად იყო სახლი. გოგო უცებ
შედგა, მობრუნდა. ბიჭისათვის არც შე-
უხედავს, ისე იკითხა:

— კადევ?

— წადი...

სწრაფად შეტრიალდა. ინანა, რატომ
გავჩერდიო. უნდოდა შეცდომის გამოს-
წორება. თავი ასწია, შეეცადა თამამად
ევლო, თან უდარდელი ადამიანის სახე
მიეღო. მერე გაასხენდა, რომ სიბნელე
იყო და ამას მნიშვნელობა არ ჰქონდა.
ტანში გააურეოლა, მალე მუხლებიც
აუცახცახდა. ნაბიჭს შეუნელა. დედა გა-
ახსენდა: ლიად დატოვებული სახლის
კარები, ღერეფანში ანთებული შუქი,
თავისი საწოლი... მოეჩვენა რომ შორს,
ძალიან შორს დარჩა ყველაფერი.

ტრიალ მინდორზე გავიღნენ. „ნუთუ
ზღვაზე უნდა ამიყვანოს, ნეტავი რა
ძევს გუნებაში.“ ძირს, მიწაზე, სულ
პირდაპირ, თეთრად მოჩანდა რაღაც-
მალე მიუახლოვდა; ღიდი თეთრი ლოდი
იყო. გვერდი აუარა.

— გაჩერდი, — თქვა ბიჭმა.

შედგა. მობრუნდა, ბიჭის წინ გაჩერ-
და.

— ღაფექი, — ბრძანა ბიჭმა.

გოგო უსიტყვოდ ჩამოჯდა ლოუზე.
ბიჭიც ღაფლა. გოგომ ფეხსაცმლის თას-
მების შეკრი დაიწყო. ხელები უკანკა-
ლებდა: ქურდულად, ირიბად გახედა
სიერცეს ბიჭის მხარეს. უნდოდა გაეგო,
უყურებდა თუ არა. ცალი ლოყა და ყუ-
რი აეწვა. ახლა ბიჭის ფეხსაცმელს მია-
შტერა თვალი. „როგორ მეზიზლება ასე-
თი გაბრიალებული“.

— იცი რა? — თქვა ბიჭმა, — ვერ გა-
ვიგი, რა ტიპის გოგო ხარ.

— ამის გასაგებად ამომიყვანე აქ?

— კარგი რა, კარგი, ნუ მექცევი ასე.

გოგომ იგრძნო, იმდენად აღარ უკან-
კალებდა ხელები, მთელი სახე გაუხურ-
და მხოლოდ.

— შენთან არაფერი არ ჭრის. — თქვა
ბიჭმა.

გოგომ სახეში შეხედა ბიჭს:

— მოკლედ თქვი, რა ვინდა.

ბიჭს ტუჩები აუცახცახდა.
გოგომ გაიცინა. მერე კიდევ და კიდევ·
ბიჭი წამოვარდა, წინ აეტუზა გოგოს

და იყვირა:

— მოგვლავ!... მოგვლავ, იცოდე!
გოგო იჯდა და უყურებდა ბიჭს.
— ვერ მოქმლავ. — თვითონაც გაუ-
კვირდა, ისეთი მშვიდი ხმა ჰქონდა.
— მოგვლავ, — ისევ იყვირა ბიჭმა.
ჯიბილან დანა დაიძრო, ღილაკს დააჭირა
და პირი გამოუშალა. ლითონი მთვარის
შუქზე ალაპლაპდა.

გოგო არ განძრეულა, ოლონდ ისევ
აუტყდა კანკალი, მხრებიც აუცახცახდა.
თვალებში უყურებდა, ბიჭს ფეხები გა-
ეფარჩხა და ქანდაკებას ჰგავდა.

გოგომ ხელები მუხლებზე შემოიჭ-
დო და თავი მკლავებში ჩარგო. ახლა
ბიჭი მის ვიწრო, ბავშვურ მხრებს დაშ-
ტერებოდა. ნაბიჯი გადადგა... ბნელში
კარგად არჩევდა კაბაზე მოჩითულ
წვრილ-წვრილ, ლია ფერის ყვავილებს.
უცებ, მაგრად მოუჭირა ხელი დანის
ტანს. ნელა ასწია მკლავი. შუბლზე
მოისვა... ოფლმა ხელისზურგი მოუსვე-
ლა.

გოგოს ალარ აკანკალებდა, მხოლოდ
ბეჭები გაუხდა საოცრად მგრძნობიარე.
შეხების მოლოდინში ნაწილ-ნაწილ
ეკუმშებოდა კუნთები.

მაგრად დახუჭა თვალები და დედის
შავი, ძალიან შავი ლანდი დაინახა.
მოეჩვენა, რომ ასე არასოდეს არ ყვა-
რებია დედა. „ვაჟკაცი, რალას უყურებს
ნეტა“. კვლავ შეეცადა წარმოედგინა

დედა. ბეჭებზე ისევ ეკუმშებოდა კუნ-
თები, ძალიან მოუნდა, დიდი ტკივილი
ეგრძნო. წამები გაიწელა.

ტკაცანმა გაბზარა სიჩუმე. „დაკეცა“...
— და გოგოს მოეჩვენა, რომ დამთავრ-
და უსასრულოდ გრძელი თამაში....
იცოდა: ბიჭი ისევ ქანდაკებასავით იღვა
და უყურებდა.

გოგომ თავი ასწია, თმები შეისწორა.
აღგა და დაღმართს დაუყვა. ბიჭი ერთ-
ხანს შეჩეკიფდა, მერე ისიც აედევნა.

გოგოს სარაფანზე მოცმული ხალა-
თის ღილები ჩახსნილი ჰქონდა ზა როცა
კარი კალთებს აუფრიალებდა, ასე ეგო-
ნა, ფრთები ესხა.

ახლა ჩრდილები მათ უკან მოცო-
ცავდნენ.

ჩქარა მოდიოდა გოგო, მუხლები ისევ
უცახცახებდა, მაგრამ მაინც გამართუ-
ლი ნაბიჯით მოდიოდა. უკან მოიტოვა
ბოშათა პატარა სახლები, წელან რომ
ისევე იმედად ეგულებოდა, როგორც
ახლა ის ფეხის ხმა, ზურგს უკან რომ
ესმოდა. აღარ უკვირდებოდა ნაბიჯების
რიტმს.

როცა თავის ეზოს კარებს შიაღგა,
მოეჩვენა, თითქოს ქუჩა საგანგებოდ
დაემოკლებინათ. კარები შეაღო. უძან
არც მოუხედავს, ისე გადაბიჯა
ზოლურბლს, რომელიც ახლა საზღვრად
იღდ მასსა და ბიჭს შორის. ეზოში შევი-
და, კარები მიხურა და როცა გასაღები
გადაატრიალა, გაიფიქრა: ცუდია, რომ
ლამეა და ყვილას სძინავს.

პირევ ტიროდა ვიღაც...

გახსოვს, ეკა, ჩვენი ჭადარი? იქნებ გახსოვს, ან იქნებ არ გინდა გაიხსენო? მაგრამ მე მახსოვს, რადგან ჭადარი ჩემი სახლის სარკმლიდანაც კარგად მოჩანს. მიკვირს, როგორ შეეგუა უჩვენობას. ჩვენ ხომ მის ძირში ავიდგით ენა და პირველად გავიგე შენგან სიტყვები:

— გიგა, იცი, მიყვარხარ!

ასე მგონია, საუკუნე გავიდა მას შემდეგ.

მაშინ მეორე კლასში ვიყავით. გაჭვთილების შემდეგ, როცა ეზოში გამოვედით, დავინახეთ ჩვენი მშობლები, რომლებიც ორმოებს თხრიდნენ და ხეებს რგავდნენ. მამაჩემმა შორიდანვე შეგვამჩნია, დავვიძახა და ორივეს ნიჩაბი მოვგააჩეჩა ხელში, თვითონ კი ხის მაღალი ნერგი ჩაღო ორმოში.

— მიაყარეთ მიწა, აბა, სწრაფად!

ჩვენ ჩანთები გვერდზე მივაწყვეთ და ფაფუკი ხელებით ჩავბლუჭეთ ნიჩბის ტარი, რომელიც ჩვენზე ბევრად მაღალი იყო.

— ეს თქვენი ჭადარი იქნება, — გვითხრა მამამ.

მარტის სუსტიანი ამინდი იყო. თოვლა ჭყაპი გვასველებდა.

იმ ჭადარს ჩვენი სახელი დავარქვით. გახსოვს გაზაფხული, ის პირველი გაზაფხული, როცა ჭადარმა კვირტები ამოყრა? შემდეგ იყო თუ არა საჭირო, გამუდმებით ვრწყავლით, რომ მაღალებაზრდილიყო.

იზრდებოდა ჭადარი, ვიზრდებოდით ჩვენც.

შრომის გაჭვეთილზე რაღაც სკამის-მაგვარი გამოეჩორქნე და ჭაღრის ძირში დავდგი. ჩვენ გვიყვარდა იმ სკამზე ჩამოსხლომა და საუბარი. ვეჯიბრებოლით ერთმანეთს ლექსების სწრაფად დაზეპირებაში.

ჭაღრის ფოთლების შარიშური, მოწმენდილი ცა, მზის ჭიატი გვახარებდა და ნათელი თვალებით შევყურებდით ჩვენი სკოლის სამსართულიან შენობას, მასწავლებლებს, სიცოცხლეს.

ჩვენ ხომ ერთ მერჩხე ვიჯექით ფანჯარასთან, მესამე რიგში. შენ ჩემზე უფრო გვიან მოდიოდი, დამაღგებოდი თავზე და მეტყოდი:

— გიგა, შემთხვენი ღილები, გამხადე პალტო. — და მე ვემორჩილებოდი შენს ყოველ ბრძანებას.

ფანჯარაში ცქერა მიყვარდა და მასწავლებელმა არა ერთხელ ამიწა ყური.

— ეყოფა მასწ! — წამოიკავლებდი და ჩემს ტკივილს იზიარებდი.

გერკინა? — შეკითხებოდი და აწითლებულ ყურებზე შენს ფაფუკ ხელებს მისვამდი.

— ახლა არა.

შენ გჯეროდა, რომ ასე მაღვ მიყუჩდებოდა ტკივილი და დედის კილოთი მეტყოდი:

— გაჭვეთილზე ყურადღებით უნდა იყო, წელში ნუ იხრები, მერხს ნუ ეყრდნობი, მელნით ხელებს ნუ ითხუპნი...

მე კი არ გისმენდი, სახეში შემოგყურებდი.

შენ გრძელი ნაწნავები გქონდა, ეკა.

მე მიყვარდა მისი წვალება. შენ ბრაზ-დებოდი და გაბუტული ტუჩებიდან გა-მოსცრიდია:

— იცოდე, აწი ხმას არ გაგცემ.

მეორე გაცვეთილზე დაქაღნებული გაფრიპდებოდა და ჩუმად მკარნახობდი „ორი ჯამის სხვაობის კვადრატს“.

ჭადარი კი იზრდებოდა, მისი კენჭერო უკვე მეორე სართულს აღწევდა და ფანგრიდან ვხედავდით მის სამკუთხა ფოთლებს.

გვიხაროდა გაზაფხულის მოსვლა. ჭადარიც იზიარებდა ჩვენს სიხარულს. ზამთრის სუსხიანი ჭარებისაგან თავმობეზრებული ხარბად ისუნთქვდა თბილ ჰაერს.

გახსოვს, ეკა, — გალაკტიონის ლექსი, „მერი“? შენ მათემატიკა უფრო გიზიდავდა, „მერი“ კი მოგეწონა და ორი დღის შემდეგ ზეპირად მითხარი. ჭადარის ძირში ვუზიარებდით ერთმანეთს სიხარულსა და გულისტიკივილს.

როგორ მიიღია წლები, ჩვენც არ გვახსოვს, ეკა. მე უკვე აღარ მთხოვდი ღილების შეხსნას და პალტოს გახდას. პირველ ხანებში მეუცხვოა ეს. ერთხელ ჭადარის ძირში ჩემთან მარტო დგომას თავი აარიდე და მითხარი.

— უხერხულია, მუდამ მარტონი რომ ვდგვართ აქ.

მაშინ მე ვერ მივხვდი, თუ რატომ იყო უხერხული ჩემთან მარტო დგომა. ზოგჯერ ქრისტიან ლიას ჩასჭიდებდი ხელს და რაღაცას ეჩურჩულებოდი, მე კი თითქოს ვერ მაჩინევდი.

გახსოვს ის პირველი სექტემბერი, როცა მეათე კლასში მივუსხედით მერხებს? შენ სოფელში იყავი იმ ზაფხულს. შეცვლილი მეჩვენე. შემდეგ, როცა გვერდით მომიჯექი, შევამჩნიე, ნაწნავები, ჩემი ბავშვობის ძრონიდელი საყვარელი ნაწნავები, აღარ გქონდა.

შენ ონდავ შეგავიანდა იმ დღეს. მე კი მოუთმენლად გელოდი. ეს შეამჩნია ლიამ და მითხარა.

— გაფრინდა შენი მერცხალი.

ამ ღროს შენც შემოხვედი კლასში.

ზაფხულის ორი თვე ზღვისპირეთ-

ში გავატარე. ხშირად გიგონებდი. გამსაყურებით მაშინ, როცა ნაპირზე შენს ტოლ გოგონებს მოკრავდი თვალს. მინდოდა შენც იქ ყოფილიყავი.

შემპირდი, წერილებს მოგწერო, მაგრამ ზაფხული ისე დაილია, შენ არაფერი გამიგია. განა წერილის მოწერას და გზარდებოდი. უბრალოდ არ ვიცოდი, საღ იყავი. რატომღაც გულში ჩამრჩა შენი ცივი გამომშვიდობება ჩემთან, იქ, ჭადარის ძირში.

იმ ორ თვეში ჭადარი უფრო გაზრდოლიყო და აქა-იქ ყვითელი ფოთოლიც გარეოლა.

მე ორი დღით ადრე ჩამოვედი სოხუმიდან. იმ ორ დღეს ჩემს პატარა დასთან ერთად დიდხანს ვიზექი ჭადარის ძირში და მის გაუთავებელ ტიკტიქს ვაყოლებდი გულს. გელოდით შენ — მე და ჭადარი.

სკოლაში მისვლისთანავე დაგეძებდი. მომიახლოვდა საბა, შენი სოფლელი, ნახევრად ყრუ-მუნჯი საბა, თავისებურად გაიცინა და ძილის გამაგებინა:

— არ არის.

საბას ჩემზე გულითადი მეგობარი არ გააჩნდა, მაგრამ ვატყობდი, რაღაცას მიმალავდა.

სახელდობრ, რას? პირველმა ეჭვემა გამერა გულში. დაონებული და ჩაფიქრებული რომ ვუჭექი მერხს, ამ ღროს გამოჩნდი შენც.

ვგრძნობლი, როგორ გამებადრა სახე, გადამავიწყდა წელანდელი გულის ტკივილი. შენ გალიმებული პირდაპირ ჩემს კენჭავედი და ხელი გამომიწოდე.

— გამარჯობა, გიგა.

სხვა ღროს აუცილებლად მაკოცებდი. ცივი მეჩვენა ჩვენი შეხვედრაც. ის მიამიტური და ბავშური გამოხედვა, რომლითაც ჩვენ დაგშორდით ერთმანეთს ზაფხულის დამდეგს, თითქოს საღლაც გამჭრალიყო.

ლარო კოკაი

კიდევ თიროდა ვიღაც...

შენ ორ თვეში დაქალიშვილებული-
ყავი, ეკა.

შესვენებაზე ჩვენი ჭადრის ძირში
იდექი ლიასთან. რაღაცას ეჩურჩულე-
ბოდი. სხვა დროს შენთვის მეტოქე იყო
ლია, ამიტომ მეც არ ვაქცევდი ყურად-
ლებას. იმ შემოღომაზე, ყაზბეგში რომ
წავედიო ექსკურსიაზე, შენ საბას გვერ-
დით დაჭექი ავტობუსში, ჩემთან კი...
ლია.

— რაო, გიგა, ეკას გარდა ვერავის ამ-
ჩნევ? — მითხრა მან და მრავალმნიშვნე-
ლოვნად გამიღიმა.

— არა. — აგდებულად მივუგე.

ახლა კი რა გქონდა საერთო მასთან?

ჭადარი კვლავ შრიალებდა. გაძარცუ-
ლი და სევდიანი ეთხოვებოდა შემოდ-
გომას. მის ძირში გაყვითლებული ფოთ-
ლები ეყარა. ჩვენ მას ფეხით ვთელავ-
დით.

ახლა მივხვდი, თურმე ვეთხოვებო-
დით ბავშვობას.

იმ ზამთარს დიდი თოვლი მოვიდა და
ჩვენი ჭადარი სარჩე წამოცმულ პირა-
მიდას დაემსგავსა.

შესვენებაზე კვლავ ვიდექით მის ძირ-
ში შენ, ლია, საბა და მე. ირგვლივ ხვა-
ვიანი ფანტელები ირეოდა და ბუნების
ეს რომანტიკა გარკვეულ სიამოვნებას
გვანიჭებდა. შენ კისკისებდი, როცა ჭა-
დარს შევარხევდი და თოვლის ზვავი
დაგვემხობოდა თავზე.

გადიოდა დრო და ვხედავდი შენ ის
ეკა არ იყავი, მე რომ მახსოვდა. საბას
და ლიას ძალზე დაუახლოვდი. ლიას სი-
თამამე არ აკლდა. ბოლო ხანებში, არ
ვიცი შენთან შეთანხმებული იყო თუ
არა, მოუხშირა ჩემს გვერდით გაკვეთი-
ლებზე ჯდომას. შენ კი საბასთან გადა-
ჭექი. ალბათ შენც არ მოგითმინა გულ-
მა. გრძნობდი, რომ განაწყენებული ვი-
ყავი და კვლავ გამახარე შენი ახლოს
ყოფნით.

მაგრამ ბავშვური და გულუბრყვილო
ეჭვი სადღაც გულის სიღრმეში მიკუნ-
ჭულიყო და ღროდაღრო ამოყოფდა
თავს.

იმ გაზაფხულზე უკანასკნელად ამწ-
ვანდა ჩვენთვის ჭადარი. დღებს ვითვ-
ლიდით. როგორ აიყარა ტანი იმ პატარა
ლერომ, მე და შენ რომ ფუნჩულა ხე-
ლებით მივაყარეთ მიწა.

გაიზარდა ჭადარი. გავიზარდეთ
ჩვენც.

შენ ხანდახან მოსწავლის ფორმას ღა-
ლატობდი და თეატრსა და კინოში ყოფ-
ნისას ცისფერ კაბას იცვამდი, თმასაც
თავისებურად ივარცხნილი და ბაბულია
მასწავლებელი გეტყოდა:

— თმებში გაქვს ჭკუა? ნუ ცემუტავ,
მოესწრები.

მეოთხე მეოთხედი კი ზღაზვნით მი-
იწევდა წინ. ზაფხულის პირველ დღეს
გვიანობამდის შევრჩით ჭადრის ძირში.

ჩემმა პატარა დამ — ნანამ და მისმა
კლასელმა ბუბამ ორჯერ მოირბინეს და
მამა გიბარებსო, მითხრეს. ჩვენ კი ვერ
ვშორდებოდით ბავშვობას და როცა
ბინდი დაეუფლა მიდამოს და ელექტრო-
ნის ბოძე დამაგრებული ნათურის შუ-
ჭი ძალში შევიდა, ჭადარების ფოთლე-
ბის შრიალში ოდნავ გასაგონად ჩამიტურ-
ჩულე.

— მიყვარხარ, გიგა, მაგრამ ლიას
უფრო მეტად უყვარხარ, იცოდე.

ეს მოულოდნელი არ იყო ჩემთვის,
მაგრამ რატომ მითხარი ჩურჩულითა და
ათროთოლებული ხმით?

ასე დაშორდით ერთმანეთს.

უნივერსიტეტში მისაღებ გამოცჟებ-
ზე ერთად გავედით. შენ პირველ გა-
მოცდაზე ჩაიჭერი, მაგრამ თითქოს არც
შეწუხებულხარ. მე კი მოგვიანებით გა-
მოვედი და შენც გამოვეშურე. შენ-
თან ვიღაც მხარბეჭიანი, შავგვრემანი
ბიჭი იდგა.

— გაიცანი გიგა, საბას ძმა არის.

პირველად გავიგე, საბას ძმა თუ ჰყავ-
და.

მას შემდეგ ხშირად გავყურებ ფან-
ჯრიდან ჭაღარს, რომლის ძირში ხშირად
თამაშობენ ნანა და ბუბა.

შენი გათხოვების ამბავი ჯერ ლიამ,
შემდეგ საბამ „მახარა“.

შემოდგომის იმ წვიმიან დღეს ჩვენს
ქუჩაზე მანქანების ნაირნაირი საყვირე-
ბის ხმა გაისმა.

— ეკა ბრუნდება შინ. დიდი ქორწი-
ლი აქვთ. — მითხრა დედამ და გაუკვირ-
და, მე რომ არ დამპატიუეს.

ვეცი ფანჯარას.

მანქანების რიგი ნელა მიიწევდა წინ.

ნათურების შუქზე ვხედავდი ციდან
წამოსულ წვიმის გადაბმულ მძივებს,
რომლებიც ეცემოდნენ ჭაღრის გაყვით-
ლებულ ფოთლებს, ფოთლებიდან კი
მიწაზე წვეთავდნენ.

სარკმლის მინაზე წკანწკარით მოედი-
ნებოდა წყლის ზოლები, როგორც მო-
ხუცის დაღარულ სახეზე ცრემლები...
ტიროდა ჭაღარი...

ტიროდა ზეცა...
და...
კიდევ ტიროდა ვიღაც.

Հ Ա Յ Ա Յ Ե Ր Ծ

ଭୂଷାନାଥ ମହାନାନ୍ଦିତ

ას შეგაცდინოთ ამ ლამაზმა სახელმა, რომელიც მსოფლიოს ყველა ასულს დაამშენებდა. პატერო დედამიწაზე ყველაზე ცოდვილი გრიგალია. თხრის ხეებს, სახურავს ხდის შენობებს, ძირავს გემებს...

თუმცა შეა მაისი იყო, მაინც თბილოდა (მა-ისი სამხრეთ ნახევარსფეროში შემოღვმების უკანასკნელი თვეები) მე და ლუდა მთელი ღლე-ვხეტიალობდით. ლუდა „ბალაკლავაზე“ მუშა-ობს. ერთი მალალი, კოხტა ტანის გოგოა. მხერებამდე აყრია ოლნავ ხევული ჩალისფერი თბა. ხორბლისფერი სახე აქვს. ლამაზი, რო-მაული ცხვირი, დიღრუნი ცისფერი თვალება, რომელსაც ხანდახან ეშმაკურად მოჰუტავს ხოლმე. თუ ამას დაუვარავთ, რომ ლუდას დაი-ქმარს ყირიმში დიდი პოსტი უკავია და მამაც მეცნიერი მუშავი ჰყავს, მაშინ გასაგები იქ-ნება. თუ რატომ ჰყავდა ლუდას „ბალაკლავაზე“ ესოლენ ბევრი თავიანისმცემელი.

ლუდას ხელოვნება უყვარს. დიღხანს ვიღე-
ჭით სანაპიროზე გაუჩინს ძეგლთან.

ଲୋଳ, ସାମକ୍ରତ୍ତାମୟରିଷୁଳୀ ଗାଢାକୁରୁଳୀ
ଶ୍ରୀରମ. ଗାୟହିଲେ ଶିଗ ପ୍ରେସି କାରି ଶ୍ରେବଦାମି, ତାଙ୍କ
କାନ୍ଦ ପ୍ରାଣଶ୍ଵର ଧାରମାରୀ, ଫଳାବନ୍ଦା ଶିଗ
ଶ୍ରୀରମଶି ମନ୍ତ୍ରତାଙ୍ଗସବୀ ଏବଂ ମୀର୍ଯ୍ୟକ୍ରେଦିବ. ତୁମୁ-
ଳ କାମିଦିଶ ମନ୍ତ୍ରେତୀଲ୍ଲା ଗାୟହିଲା.

შევღებ დაღუპული მეზოვაურის ძეგლს 33-
სტუმრეთ. შეერთი ძეგლი მინახავს! დაღუპული
შეზღოვაურის ძეგლი ალბათ ერთ-ერთი საუკე-
თესოა. რაც ჩვენს საუკუნეს შეუქმნია. ცხოვ-
რების დიდებულება და ვერაცობა, სიხარული
და ტანკება, ადამიანის ძლიერება და უკვდა-
ვება — აა, რას განკუცლევინებთ ეს ძეგლი.

8 საათზე უჩუგვაის პარლამენტის შენობას-
თან სამხრეთ ამერიკის ნაპირებთან მომუშავე

საბჭოთა ფლოტის უფროსს ჰორგი მიხედვის ქედზე, მთვარის სამართველოს აწმუნებულს ალექსანდრე ნიკოლოზის ქედზეც, „ბალაკლავას“ კაპიტანს ვალენტინ ვასილის ქედზეც, „კოლხეთის“ კაპიტანს შაბური გუნას და ჩემი გემის უფროსს მექანიკის ნიკოლოზ ხებუას უნდა შევხვედროდით. ახლა რვას უკვე გადასული იყო.

სასტუმრო „კოლუმბიასთან“ ტაქსი დავი-
შირავეთ და პარლამენტისაკენ გავეშურეთ.

କୁଟି ଶାଶ୍ଵତର ଶେଷନିର୍ଦ୍ଦୀ ଏହିପରିବାସି କ୍ଷେତ୍ରରେ
ବିନିର୍ଦ୍ଦାତିର ହାମିଶ୍ରଣିଗ୍ରହଣିତ ତତ୍ତ୍ଵରେ ବିନିର୍ଦ୍ଦ
ପାତ୍ରିତ ଯାହାକୁଳମିଶି ଘାଗାନାନ୍. ଶିଖରୀର ନିର୍ମାଣ ଶେଷ
ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦନ୍ତ ଏ ଶାଶ୍ଵତୀ ରାଜାଙ୍କୁ 16 ମାହିର
ଶୂନ୍ୟତାରେ ଉଚ୍ଛବିତ ଏହିପରିବାସି କ୍ଷେତ୍ରରେ

— სად დაიკარგეთ, როგორ შეუვარებულებივით დაეხეტებით? — ღიმილით ვვათხრა გირჩა ითვალისწინება.

ლიტერატურა ლომის თელავ ჩიაკვინა

— ხელოვნების ძეგლებს ვათვალიერებდით. მამაჩრემი ხელოვნებას ასწავლის და არა პელენ- ისის კუთხისა — თობებრა ლოტომი

— რაოდ მაგაშინია ხელოვნებას ასწავლის?

— ଏହା, କୁଳ ତାଙ୍କ ମାନ୍ଦିଲେଖ, ଶୁଣ ବାନ୍ଦାରି-
ଶବ୍ଦ ଶୁଣିବାକୁଣ୍ଠିତ ହେଲା. ଡେବିଟ୍, କର୍ଗଲିଂଗ ଓ ଏବ୍ୟା
ଶେଷମୁଦ୍ରାକୁ... ଏହିତ କେବଳ ମିତକାରିତ, ପରିବର୍ତ୍ତନକିଛିବା ଏବ୍ୟା
ନିମିତ୍ତିରେ — ଯାହାକୁ ଉପରେଥିଲା.

ପ୍ରାଚୀନ ମହାକାଵ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟ ମହାକାବ୍ୟ

— Ըստո პაოგნოზօս, Տամპերը օწյածա...
ուստի Տանը մը կմռաց Տամպերայի կղութեան Տա-

შინელი გრიგალის პამპეროს შესახებ, „შევტბი... ჩევნი ბიჭები, იქ, გემზე არან, აქედან ორასი მილის დაშორებით. პამპეროს რომ მოესწორო, მაშინ, „ბალაკლავაზე“ უნდა დაერჩნილიყავი, „შოთა რუსთაველით“ საშობლოში დაბრუნება აღარ მეტერა. „ბალაკლავა“ სულ ახალი მოსული იყო რეწვის რაიონში, ჩევნ კი უკვე ვამთავრებდით რეწვებს. ესე იგი, მთელი შვიდი თვე კიდევ უნდა ვყოფილიყავი სამხრეთ ამერიკაში.

როგად. რაღაც სიტყვამ ჩეშვა მოიტანა, ერთ ამ-ბავიც უნდა გავიხსენო, ქართულ გემებს ჩვენი საცნობარი ვეჭნდა, რასკვირველია, არა ოფიციალური. როგორ რომელიმე გმირ თევზის ლიდერადან წარწყდებოდა, ეთერში ვაისმოდა

მეგრული სიტყვა — „აბა მუჭო“. ეს იყო ჩვენი საცნობარი. ერთმანეთს ვეძახდით თევზის დიდ ქარავანთან. მთელი ფლოტი რომ მოგვეხმო, არავის არ გვეყოფოდა. თუმცა მარტო ქართულ გემებს კი არა, ზოგ ისეთ გემებსაც ვეძახდით, რომელთა კაპიტენებს პირადად ვიცნობდით და კარგი მეგობრობაც გვეწონდა. ასეთი იყო, მაგალითად, გემი „რეპინი“, რომლის კაპიტანი ალექსანდრე თევდორეს ძე გურექო ჩვენი ახლო მეგობარი განლდათ და ახლც სიამოგნებით ვიგონებ. ასეთი იყო „ბალაკლავა“ და კიდევ სხვები, სულ რამდენიმე გემი.

ქართულ გემებზე რუსი შტურმანებიც მუშაობდნენ. ისინი ასო „ჭ“-ს ვერ წარმოსთვევამდნენ და როცა ეთერში გადასცემდნენ ჩვენს ნიშანს, „მუჭოს“ მაგივრად „მუჩის“ ამბობდნენ. მუჩინ კი ესპანურად შევხს ნიშანას. პირდა, როცა სულ პირველად დავდგი ფეხი სამხრეთ ამერიკის მიწაზე, პირტის მუშაკები მეკითხებოდნენ, რატომ ვიძახდით ასე ხშირად ესპანურ სიტყვას — „მუჩის“. სახრეთ ამერიკის კონტინენტზე კარგად ისმოდა ჩვენი ფლოტის საუბარი ეთერში და ალბათ ყურსაც გვიგდებდნენ, ვისაც ვევალებოდა და ვისაც არა.

მე სუმრიბთ ვუთხარი, რომ ქართველ ტომებს შორის არს ერთი ტომი, რომელიც ესპანელებს ენათესავება. ამ სიტყვასაც ამ ტომის შეიღები იყენებენ-მეთქი. ისიც დავშემატე, რომ რიარია მეგრულად რევოლუციას ნიშანას (რიარია ესპანურშიაც არის). რამდენად გამიგებს ეს ხუმრიბა, ამას ვერ გატყვით.

— გემზე წაგიდეთ, შიმშილისაგან სული მდერება, — თქვა ლისიცინშა.

— გემზე რატომ? სადმეთ რესტორანში შევიდეთ, — ვთქვი მე.

— ბიჭოს, რესტორნის ფული გვაქვს! — გაიკვირვა ილგოვმა.

— მე გეპატიუებით, თხუთმეტი ფუნტი მაქვს, თავს გადაგვიგა.

შევტრხა ილგოვმა აშკარა კმაყოფილებით გამიღმით.

— მეც მაქვს ფული, — ჩაილაპარაკა კოლია ხუბუამ.

— მეც! — დაიყვირა შაბურიმ.

— და მეც, — ეს მომხიბლავი სოპრანო უკვე ლუდას ხმა იყო.

— მორჩა, წავედით რესტორან „მორინი“, — დაიდიხე მე და საქმისათვის უფრო საჭეომ იქრი რომ მიმეცა, ესპანურად შევყვირე, — Viva „Morini“!

ჩვენი შესანიშნავი შევიდეული „მორინისაკენ“ დაიძრა.

როგორც იუდა არ წასულა სამი ლურსმანის საშოგნელად შორს, ასევე არც ჩვენ გვიხეტიალია ბევრი, „მორინიც“ იქვეა, — ურუგვაელ მეზოგაურთა საყვარელი ადგილი. ორმა რფიციანტმა შეკვეთის მიღება იწყო.

შეკვეთას ყველა აძლევდა. ზოგი რუსულად, ზოგი ქართულად, მგონი მეგრულადაც... უკვე-თავდა ვის რა სურდა. დაბნეული რფიციანტები თავაზიანად იღიმებოდნენ, ეჭვი მეპარებოდნა ამ დომხალიდან ცოტა რამ მაინც რომ გაგოთ.

— შენ ეი, რა თავს იღებ, უთხარი რამე, — დამიძახა ილგოვმა.

მე მთელი ეს ტაიმაუტი გამოვიყენ იმისათვის, რომ მთელი ჩემი ესპანური გადამექექა.

— სენიორ!

— დიახ, გისმენთ, სენიორ.

— შვიდი ასადო (ისიც უნდა შევნიშნო, შვიდი თათებით ვიღოვხატე). მაღლობა ღმერთს, ჩვენ მხოლოდ შვიდი ვიყავით და გამჩენმა თით თით მომცა. ათზე მეტი რომ ვყვითლიყავით, მაშინ უკველად ფეხსაცმლის გაძრობა მომიწევდა).

— შვიდი ასადო.

— Si seniore. (დიახ, სენიორ).

— Patato. (კარტოფილი).

— Si seniore.

— Tomato. (ბამიღორი).

— Si seniore.

შემდეგ საქმე უფრო იოლად წავიდა.

— ვისკო.

სამი თითი აღვმართე და ლუდამ მაშინვე გააპროტესტა, მაგრამ შაბურმა ლუდა შერსონა ნინ გრატად გამოაცხადა.

— პეპსიორლა.

აქ კი კანალამ დამჭირდა ფეხსაცმლის გაძრობა, მაგრამ ესპანურმა სიტყვამ „მუჩიმ“ მიშევდა.

დიდებულმა კაბალერომ თავი დაიქნია; ლუდას გაულიმა. თოქოს თქვა, ეს საქმე მე მომანდეთო.

ის იყო იფიციანტი უნდა შასულიყო, რომ კოლია ხუბუამ დაიყვირა:

— სინიორებო, ეს რა ხდება — წიწილები!

— მართლაც, წიწილები როგორ დავგვიწყდა! რაულ, რა ჰქვა წიწილებს ესპანურად? — დამიძახა ლისიცინმა.

— მე ვიცი, — დაიყვირა კოლია ხუბუამ.

წამოდგა და რფიციანტთან მივიდა.

— შენ გეუბნები, იდევ რა გესურს, იცი — ყიყლიყორო... — გაგრძელა კოლიამ.

ორი რფიციანტი სიცილისაგან კინალაში იქვე გამოეხოვა სიცილისებრი. ჩვენც ბლომად ვიციონეთ. მიზანი მიღწეული იყო.

დიდებული სუფრა გავვიშალეს. ორი სუფთად გაბარსული რფიციანტი ჩვენს უკან იდგა და როგორც კი ჭიქებს გავლილით, მაშინვე გვივისებდნენ.

სამხრეთამერიკული ასადო მაყალზე შემწვა-

როდებ ჩაჩინდა

კამპარი

რი, სულ ცოტა, რვაასი გრამი ხორცია. ჩეენ
ისე ენერგიულად შევსტიეთ ცვრაან მწვადს,
რომ თვალისდაბას მხამებაში გააქვრეთ. მერე
სალათას მოვდევთ.

— დიდებული რამაა, ჩემმა მზემ, — თქვა
შაბურიმ და ვისკი გადაპერა.

იღვომ რაღაც სადღეგრძელო თქვა, მაგ-
რამ მოსმენით არავის შევწუხებია თავი. ყვე-
ლა თავის სატკიარს ამბობდა და სვამდა.

მერე შვიდი წიწილაც მოგვიტანეს. ეს უკვე
მეტისმეტი იყო. უკანდასახევი გზა არ გვქონ-
და...

ლუდმ ფიჯაკის კალთაზე მოქააჩა.

— გაიხედე ხელმარჯვნივ, ჩეენმა მადამ
პირდაპირ ჭეუაზე შეშალა მაგიდასთან მჯდომი
ორი ღალაბიანი სენიორი.

გავიხედე. ორ სამხრეთეულს ზრდილობის ყო-
ველგვარი საზღვარი დაყრაგათ. კუს ბაკანის
საოვალებიდნო ორი წყვილი გაოცებული თვა-
ლი გვიყურებდა.

წიწილას ბარკალი ივახიე.

— მშვენიერია, — მიჩურჩულა ლუდმ.

— მართლაც, კარგი შემწვარია.

— საშობლოს გაუმარჯოს! — დაიყვირა შა-
ბურმა.

ყველა გაირინდა.

— Viva Patria! — დაესჭირე.

— Viva, viva! — მაშინვე დამეთანხმა ორი
ოფიციანტი.

მერე ოჯახის წევრების სადღეგრძელო შევ-
ვით და სანამ ხილს მოგვიტანდნენ, სული მო-
ვითქით.

ბოლოს თავაზიან ოფიციანტებს ანგარიში
გაუსწორე. ლუდა მელოდიებოდა, დანარჩე-
ნები კიბეებზე ჩადიოდნენ და მე და ლუდა
მხოლოდ ჭებაში დავეწიოთ.

კარგ ხასიათზე იყო ლუდა. დალოცვილმა
ვისკიმ ენა აადგევენა. თუმცა უენობა მაინც
და მაინც არ შემიჩნევია.

— ჰეი, ამხანავო ფლაგმან!

იღვოვი შეჩერდა.

მის გვერდით მაღალი, ლამაზი ვალენტინ
დროინი იდგა. დროინისთანა კაპიტანი ჩემი
სამი წლის ნაოსნობის განმავლობაში, ერთიც არ
შემხვედრია.

ელეგანტური აგებულობისა გახლდათ. კოხ-
ტა, მომხიბლავი, ჭკვიანი, კარგად აღზრდილი
და ტატტიანი.

ერთხელ ვუთხარი კიდეც, ყველაფერზე გე-
ტყობათ, რომ განათლებულ ოჯაზში აღზრდი-
ლი ხართ-მეტვი. გაიცინა „იყით რა, რაულ,
მამაქემი ბურლაკთა ნაშიერი იყო, ხეებს აცუ-
რებდა ვოლგაზე“. სახტად დაგნიჩი.

ჰოდა, ახლა ვალენტინმა ღიმილით ჩათვა-
ლიერა ლუდა.

— ლუდა ივანოვნა, რა მოხდა?

— არაფერი, დროუინ! ცოტა ვავმხიარულდა.

— წავედით, — თქვა დროუინმა.

ბორტისკენ მიმავალ ჭუჩას დავყევით.

ტრამზე ვედით თუ არა, დროუინმა მორიგე
შტურმანს ჰქითხა, უკვე კველა დაბრუნდა თუ
არაო.

— ყველანი გემზეა, ამხანავო კაპიტანი!

— კიდევ ერთხელ გასინჯეთ და დაუყოვნებ-
ლივ მომახსენეთ. მანქანები მოამზალონ!

— გასაგებია!

მე და კოლია ხუბუა კაპიტანის პირველი თა-
ნაშემწის კაიუტაში შევედით. მე „ბალაკლა-
ვაზე“ ჩემი კოლეგის კაიუტაში ვცხოვრობდი.
ტელეფონის ყურმილი ავიღე. მორიგე შტურ-
მანს ვთხვე, რადიოთი ჩემთან გამოეძხები-
ნა „შოთა რუსთაველის“ მომარაგების უფრო-
სი შალვა ბიბილეიშვილი, რომელიც თან
მყავდა წყვანილი მონტევიდეოში პროდუქ-
ტების საყიდლად.

ბიბილეიშვილი გამოაცხადეს თუ არა რა-
დიონი, კაიუტის კარზე კაცუნი მაშინვე გა-
ისმა.

— Да, да! — დავუძახე.

ბიბილეიშვილი შემვიდა. მთლად გათეთ-
რებული, სამოც წლამდე მიღწეული კაცი,
მაგრამ მხნე და გამრჩე.

— თქვენ მეძხდით, ამხანავო რაულ?

— ყველაფერი მოიტანეს?

— ყველაფერი: ყველი, კვერცხი, ქათმები,
ხორცი. ნეტავ გენახათ რა ხორცა... ხილი,
მწვანილი, ბოსტონული და...

— და კიდევ რა?

— სამი ყუთი ვისკი და კონიაკი, საჩუქრად,
შვიდი მოწეული შოთაფი — შავი ლინით.

— ავაშენის ღმერიმა.

— ხომ არ გაგემინჯა, ამხანავო რაულ?

— ჯერ ხილი მოგვიტანე, ზღვაში რომ გა-
ვალთ, ლვინის მერე ავულოთ ჭაშინიკო.

— ვისხნებით?

— ჰო, მივდივართ, პამპერო იწყება, რო-
გორმე ჩეენს გემადე უნდა მივაწრიოთ.

— რა კანდაბაა ეს პამპერო? — წარბები
შეჰყარა შალვა.

— პამპერო გრიგალია... თანაც ისეთი, ხეებს
რომ ძირფესევიანად თხრის. რაღანაც ნაეს
ვერ ჩაუშეგებრ, „ბალაკლაზე“ დავრჩებით.

— როდემდე?

— სანამ გრიგალი არ ჩადგება.

— კი მარა, როდის ჩადგება?

— როცა გამოზაფხულდება.

— კარგად ყოფილა ჩვენი საქმე.

შალვა წვიდა. მე და კოლია ხუბუამ სიგა-
რეტები ამოვილეთ. კოლიამ ხელი ჭიბუში მოა-
ფათურა ასანთის ამისალებად, ბარათი ამოჟყ-
ვა.

— ცოლის წერილი წამომყოლია.

— მოიტა, ერთი, კიდევ წყვიკითხოთ.

კოლიას ქართულად კითხვა უჭირდა, წერი-

ლებს მე მაკითხებდა ხოლმე. ერთხელ, ორჯერ, საჭერ, ათჯერ და ასჯერ.

სანამ სივარუტს მოვუკიდებდი, წერილი გავ-შალე. ეს წერილიც ბევრჯერ გვქონდა წაკი-თხული.

„სალამი, ძვირებასო კოლია!

როგორ ხაჩ? შენი დარღით აღარა ვართ. რომ ღავშვებით, ბავშვები სულ შეწე მეკი-თხებიან, მამა როდის მოვა. მერე ათასნაირ მშებს ვუყები და სამივენი შენ გიგონებთ, გიგონებთ და გიგონებთ. აი, „ფოთი“ დაბრუნდა. როგორ გაიხარეს მათმა ოჯახებმა. შენ კი, უკვე ექვის თვეა ზღვაში ხარ და თავი მოგვანატერე. არა, აწი კი ნამდვილად ვეღარ ვაგიშვებთ. ჩემს პაწებს ვეფიცები“.

ვკითხულობდი და ჩემი ცოლ-შვილი მაგონ-დებოდა. იგვევ სიტყვები „აწი ვეღარ გაგიშვებთ“ და მაინც მიღიარ ზღვაში. ზღვაში კი არა, ბობოქარ რევანეში.

ნელ-ნელა შემებარა ხრინწი, მერე ხმა მთლად გამებარა და თვალები ცრემლებით ამეცსო. გავიხედე, კოლიაც ტირილა. ამ ალა-ლი ცრემლის ფასი მხოლოდ მეზღვაურმა იცის.

ბიბილიშვილი შემოვიდა. მაგიდაზე ხილი დაყარა.

— წერილს კითხულობთ? — თქვა და გავი-და.

მერე ლუდა მოვიდა. თვალები სწავად ამოვიმშალეთ.

— რად მოვიწყენიათ, რაინდებო? ჩენი გაწყობა ლუდასაც გადაედო.

— ხილი მიირვით.

ლუდამ მსხალი იონ და ჩაბინა.

— გინდათ, საპელენგო ხიდურზე ივიდეთ, გავხდოთ სიბნელეში ჩაკარგულ მონტეს.

— წავიდეთ!

სამივენი საპელენგო ხიდურზე ივედით. სწორედ სამართავი ხიდურის თავზე დავდე-ჭით, გრძელ, მაღალ მოაკირთან. შუაში მე ვიდები, აქე-იქით ლუდა და კოლია. წინ ჩანდა ურუგვალთა სამი სამხედრო კატარლა. კატარლები სადღესასწაულო ჭრელ-ჭრელი დრო-შებით იყო მორთული.

უფრო იქით, გრძელი, შვიდასართულიანი შენობა. შენობის მეშვიდე სართულზე ყო-ველ სამ წუთში ინთებოდა და ქრებოდა რეკ-ლამა:

„Tome pepsicola, Tome cocacola!“

მარჯვნივ და მარცნივ, ცაში და სახლებზე, რეკლამა, რეკლამა. როგორც ჭუნგ-ლში ყოველი ხე მისწრაფის ცისკენ, რომ როგორმე დედა მზეს შეხედოს, ასევე ქაცა, ყველა ცდილობს თავის ნაცოდვილას ყაღრა დასძოს.

ცა იყო ძალიან ლამაზი, სულ ვარსკვლავი-

ბით მოჰკედილი. ჩენგან სამხრეთ-დასავლეთი სადღაც დრეიფით თუ დედოფალ მონდის მწის თავზე ეკიდა სამხრეთის კვარი და მთე-ლი სამხრეთ ნახევარსფერო ზედ ქრისტესავით გაეკრა.

ლუდა სულ ახლოს მოვიდა. ჩალისფერი თმე-ბი ყურის ბიბილოზე მიღიტინებდნენ.

— შენ ეი, რომანტიკოსო, ხომ ამაზაზია სი-ცოცხლე. როგორ თქვი ერთხელ, მოვრალი რომ იყავი — ქვეყნად სიცოცხლე რომ არ ყო-ლომი იყავი — ქვეყნად სიცოცხლები ფილიკო, მე შევმინდიო. გავაცოცხლებილი ულევი, ჩენებს, ჩანქერებს, ზვიგენებს, დალი-ლამაზ ხეებს, ჩანქერებს, ზვიგენებს... ულევანგებსაც კი, გაუმარჯოს სიცოცხ-ლების! მაშინ ძალიან აგზნებული სახე გმინდა... არ ლაპარაკობდი, ყვირილი, მაგრამ ლმა-ზად კი ყვირილი, შენში ძალა იგრძნობოდა და გულაზილად რომ გითხრა, მომეწონე.

რაღაც ჩავიჩიტრებულ.

— ახლა კარგად გიცნობ, რა ზვიგენიცა ხარ! ბეჭებზე ლუდას ხელი ვიგრძენა...

ჩენება გემა გამოსათხოვარი საყიძირი მისცა. აუგუსტა საყიძირი. ნელა დავიძრით.

რიო-დე ლა პლატის ყურე, სადაც ორი ქვეყნის დედაქალაქი — ბუენოს აირესი და მონტევიდეო მდებარეობს, თხელია. ამიტომ არგენტინისა და ურუგვაის დედაქალაქებში შე-ასავლელად ყურეში გათხრილია არხები. არ-ასავლელად ურუგვაი ახალი ლე-დაფები. მონტეს შეასავლელში ახალი ლე-დაფები. მონტეს შეასავლელში არ არმდენმე წლის წინათ თავთხელზე დაჭადა. გემის კორპუსი წყალ-ში დევს, დანარჩენი — ზევით.

ლმერთო, დაიფარე ყველა გემი!...

„ბალაკლავა“ ნელა მიცურავდა წინ, რიო-დე ლა პლატის გასასვლელისაკენ. სულ ახლოს ჩავუარეთ ყურეში ჩაძირულ გემს. მოელი სკლით მიღდიოდით წინ, რეწვის რაიონისაკენ, სადაც ჩენი „შოთა რუსთაველიც“ შემობ-თავით დარიგდით საბაზო სამონებით ვისუნ-თქადით იზინონ საგენერაციო სუფთა პატას და რო-მორც წყალში ხელახლა გაშვებული თევზები, ისე ვიმეტავდით.

„შოთა რუსთაველის“ კაპიტანის პირველ თანშემწეს იწვევენ კაპიტანის კაიუტაში, — გაისმა რადიოში.

ლუდამ შემომხედა.

— თქვენ გთხოვენ, — რატომდაც თქვენობით მომმართა.

კაპიტანის კაიუტაში ილგოვი, ლისიცინი და

როდამ ჩაჩნიდე

პამპი რო

„ბალაკლავას“ კაპიტნის პირველი თანაშემწერე იყდა. გიორგი ილგოვს პატაგონიის შელფის დიდი რუკა მაგიდაზე გაეშალა.

— რაულ, ჩვენ ასეთი გეგმა გვაქვს. მივდივა ვართ ბაზა „სევასტოპოლისაცენ“. იგი ახლა ჩვენსკენ მოდის. მას შევხედებით ოცდათევეცს შეტი საათის შემდეგ. ჩვენ დავდებით 217 კვადრატული. დალით გადაეცით თქვენს კაპიტანს, დაუყოვნებლივ წამოიდეს 217 კვადრატისაცენ. ერთ წუთსაც ნუ დააყოვნებს, ყოველ წუთს მოსალოდნელია გრიგალი პამპერო, მერე ყველაფერი ამამ იქნება, გემზე ველარ დაბრუნდებით.

— მესმის, გიორგი მიხეილის ძეებ!

„ბალაკლავას“ ტრიუმები საგეს აქვს თევზით. ნეტავ გრიგალის დაწყებამდე მოვგასწრებინა დაცულა. თქვენ ამდენი გავჭოთ?

ჩვენ წამოსვლამდე 100 ტონა გვქონდა, რეწვა კარგი იყო, ახლა ალბათ 240 ტონამდე იქნება. კიდევ ორასი ტონა და წავალო სამშობლოსკენ.

სიხარული ვერ დავფარე, სახეზე ბედნიერმა ღიმილმა გადამიჩნანა და ილგოვსაც გაეცინა.

— დიახ, კარგი საქმეა შინ დაბრუნება. ვეგმასაც კარგად ასრულებთ:

— 119 პროცენტით. სხვათა შორის „შოთა რუსთაველი“ თავისი ასებობის მთელს ისტორიაში, ახლა პირველად ასრულებს გეგმას. ეს მაშინ, როცა ამჟამად შეშვიდე რეისში იმყოფება.

კაიუტაში ვალენტინ დროებინ შემოვიდა.

— სტუმებიც ყველანი არიან, არა? — მიუბრუნდა მას ილგოვი.

— ყველანი.

„ბალაკლავაზე“ „შოთა რუსთაველისა“ და „კოლხეთის“ გარდა კიდევ სხვა სამი გემის წარმომადგენლებიც იმურებებოდნენ. ისინი მონტევადეოში თავიანთი გემების ეყაბავებისათვის პროდუქტის საყიდლად იყვნენ წამოსული.

— ახლა დავშალოთ, ყველანი დალლილები ვართ, ძილი ნებისა, მეგობრებო, — თქვა ილგოვმა.

— ძილი ნებისა, — ვთქვი მეც და კაპიტნის კაიუტიდან გამოვეღი. პირველი თანაშემწის კაიუტაში შევედი, ტანთ გაინადე და დივანზე დაგწერი. საწოლში კი მასინძელი იძინებდა.

სხვათა შორის ნაოსნობაში ძალიან მივეჩვეუ დივანს, ჩვენ კაიუტაშიც კი, საწოლში იშვიათად ვიძინებდი. წამოწვებოდი გაუხდელად დივანზე, თავს მივდებდი სალდათურ თბილ ბაბულაზე, სამი-ოთხი საათი დავიძინებდი. შერე ავდგებოდი და გემს შემოუვლიდი, გაგსინვადი, რომ ყველაფერი წესრიგზე ყოფილიყო. სულ ბოლოს თევზის სააქტო ჩაიდიდოდი. გემზე ხომ დღედღამ სულ ერთნაირი მუშაობა და შრომა არც თევზის სააქტოში წყდებოდა.

ჩავიდოდი იქ, ბიჭებს გავამხნევებდი, მეც წავიმუშავებდი ცოტას და ისევ უკან ვპრონდებოდი. ამ პროცედურას მთელი ღამის განმავლობაში სამუშარ-ოთხეგრ მაინც ვიმეორებდი.

ას პრდანტურად რომ ვიცეოლი, ვასრულებდი ჭევიანი ზღვასნების ნათევებს: „ზღვას ხუმრიბა არ უყვარს. იგი მკაცრი მამა და პატარა შეცდომასც კი არ გაბატიებს“. ეს „პატარა შეცდომა“ ზევრს დაუჭდა ძეირად.

კაიუტაში „ბალაკლავას“ კაპიტნის პირველი

თანაშემწე შემოვიდა. ზანტად იწყო გახდა.

— გძინვაში?

— არა, ასე თათარიახნად რა დამაძინებს!

— კერგა ჩაგატარეთ. თუ ორ დღე-თაბეში არ დავცალეთ ტრიუმები, მერე ალბათ შეუძლებელი გახდება. რა ცუდ დროს მოვედით, ერთი ტვირთის ალება ძლივს მოვასტაროთ. თქვენ ბეჭნიერი ხალხი ხართ, ბოლო ტვირთის როგორმე აიღებთ. კილოობით რომ აგროვოთ, მაინც აიღებთ.

— ჰო, თუმცა დაცდილი მაქვს, ყოველთვის ძნელდება ბოლო ტვირთის აღება. თითქოსდა ითარებები.

იგი ლოგინში ჩაწვა.

— მაინც აიღებთ. ხომ არ შეგციდა? თუ გინდა, ილუმინაროს დაგხურავ?

— არა, მე საერთოდ არ ვხურავ ილუმინაროს.

— მეც ასე ვარ.

ერთბაშად დივანზე წამოვჭერი.

— რა კარგი გოგოა ლუდი.

— ეს, შენ ჯერ კიდევ არ იცი, რა გოგოა, პირდაპირ საცრებაა.

— მაგას უნდა ესწავლა, ზღვაში რა უნდოდ!

— არ გითხრა? იყო სწავლობს. დაუსწრებდა სწავლობს, მეორე კურსზე. სულ ხუთები ჰყავს.

— ჩემთვის არაფერი უთქვამს.

— საცავი გოგოა, სხვათა შორის, მეორე შტურმანი სულ ლექს მაგაზე, ეგ კი ზედაც არ უყურებს. კადევ ბევრი ეკურურება. მიკვირს, შენ როგორ დაგიახლოვდა. შენთან ძალიან შინაურულადა.

— უბრალოდ, მეგობრულად. ჩვენ, ორივენი მეცნენები ვართ.

— შენც ოცნებამ წამოვიყვანა აქ, არა? ლუდა ამბობს, მე მსურდა ზღვის გემი გმესინჯა და ა, მოვედი კიდეცო.

— მიხედა, მარილიანი რომა?

— თუ ძმა ხარ, ლისიცინივით ნუ ლაპარაკობ. ზღვის მარილიანობასაც მიხედა და მის ვერა-გობასაც, სუ, მგონი დაიწყო...

ზღვა ნელა იშვებდა ბუბუნს, თუ ერთი საოთის უკან მთლად ასფალტივით გადაჭიმულ წყალზე მიგურულიდათ, ახლა გემი უკეთ იჩწეოდა და ზღვაც ბუბუნებდა.

— არა, ეს უბრალოდ, პამპერო ჭერ არ დაიწყებოდა. ალბათ უკვე გავედით ოკეანეში, იმის ბრალია.

— შენ ასე ფიქრობ?

— თუ მას ხარ, მიშა, დამტესენი, არაფერსაც არ ვფიქრობ, — უთქვი ნერვიულად და დივანზე მივეგდე. განერვიულებულსა და დაღლილ-დაჭანცულს დამტენა. უკვე დროც იყო ძილისა, რა ხანია, ისარი სამს გადაშორებოდა.

გულიანად მემინა, ფეხიც კი არ გამინტერევია. დილით, როცა თვალი გავაჩილე, პირველი რაც იყო, ვიგრძენი, რომ ქარი უბრავდა, მაგრამ არც ისე ძლიერი ქარი.

ხელ-პირი დავიძანე, კაიურიდან გამოვედი და ხიდურისაკენ გავსწირ. ხიდურის სქელ, განიერ მინებთან იდგნენ ილგოვი, ლისიცინი, ღრუჟინი და მეორე ზტურმინი. მესაჭეს საჭე ავტომატურ მართვაზე გადაერთო, თვითონ მინაზე ცხვირი მიეცყლოტა და ყურადღებით იყურებოდა წინ.

მისალების შემდეგ მეც მინათან დადგევი მესაჭეს გვერდით, ცას გავხდე. ღრუბლები სამხრეთიდან ჩრდილოეთისაკენ მიისწრავიდნენ. გულმა სიხარულის რეჩხი მიყო. მერე ხიდურის მარჯვენა კარი გამოვალე და მოაგირთან გავხერდი, ქვევით გადავიხდე. ტალღებიც სამხრეთიდან მობათქუნებდნენ. სახეში აშკარად მცემდა ანტარქტიკიდნ მონაბერი ცივი, გამჭილო ქარი. რასაკირეველი, ეს არ იყო პამპერო, ეს ჩევლებრივი ზურიდი იყო (სამხრეთის ქაჩი). ზურიდი არ გახლდათ საშიში და გული ღამიშვილდა.

ისევ ხიდურზე დავბრუნდი. კარგ გუნდაზე რომ დამინახა, ილგოვმა გაიცინა.

— დამშვიდლი?

— რასაკირეველია, რომ ავდექი, მეგონა პამპერო იშყებოდა, თურმე ჩევლებრივი ზურიდია.

— ეგ ნუ დაგამშვიდებს, პამპერო ვერავი ძია, ისე წამოგებარება, რომ სულისმოთქმასაც არ გაცილის. აბრამისა დაუკავშირდი?

რაციათან მივდიდ. სალაპარაკო ავილე, კნობზე რამდენერმე დავჭირე თითო.

— „რუსთაველი“, „რუსთაველი“, უსმინე „ბალაკლავა!“ „ბალაკლავა“ გიხმობს!

იმწამსვე გაისმა ჩევნი მეორე რადისტის ჩახრინწული ჩხა.

— მე „რუსთაველი“ ვარ, გისმენთ „ბალაკლავა“.

— ვანო, კაპიტანი სად არის? დაუძახე!

— ახლავე, ამხანაგო რაულ, ამ წუთში.

— რაულ, გისმენ, კუკა ვარ.

— გამარჯობა, კუკა. მისმინე, ძალიან ცუდი პროგნოზია, ყოველწუთს მოსალოდნელია პამპეროს დაწყება. თუ დაუყოვნებლივ არ დავბრუნდით შინ, მერე გვინდ იქნება, ნავს ვეღარ ჩაუშებ. ახლავე წამოდი ჩევნსკენ,

ხეგალ დილით 217 კვადრატზე დავდგებით, ბაზა „სევასტოპოლის“.

— ბიჭო, ძალიან მიჭირს წამოსვლა. თევზი კარგად მოდის, სულ ბესუგია... ახლაც ტრალით მივდივარ.

— თუ კარგი ტრალი იქნება, მაშინ მეორეს ნულაზ ჩავგდებ, წამოდი!

— ჰო, თუ კარგი იქნება, აღარ ჩავგდებ. თუ არა და...

— მშინ კიდევ ერთიც და, თუ მას ხარ იჩქარე. ამ გრიგოლში სხვის გემშე არ მინდა, სახლში მინდა ვიყო...

— რაულ, გამარჯობა, — რაციაში ახლა სამხრეთ ამერიკის საბირებთან მომშავე ქართული ფლოტის უფროსის იაშა ფაციას ხმა გაისმა.

— გამარჯობათ, ამხანაგო იაშა!

— ყველაფერი წესრიგზეა?

— რასაკირეველია, მხოლოდ შინ მომერქარება.

— ჰოდა, ჩვენც წამოვალთ. პამპერო რას გვიზამს.

სალაპარაკო დავკიდე.

— როგორ შეთანხმდით? — მკითხა ილგოვმა.

— წამოვლენ.

— მაში, ყველაფერი კარგად მოეწყობა. მგონი თევზის გადატვირთვაც მოვასწროთ და თევენი გადასხმაც. ისაუზმე?

— არა, სულ ეს წუთია ავდექი. ძალიან გულიანად კი მემინა.

— ხელ-პირიც არ დაგიბანია?

— არც სულ მასეა საქმე, ხელ-პირი კი დავიბანე.

— აბა, წავიდეთ, ვისაუზმოთ. მასპინძელო, წინ გავვიდეხი!

ღრუჟინი წინ გავიძიღოლეთ და კაიურტკამპანიას მივაშურეთ. იქ უკვე საუზმობდა გემის მეთაურთა შემაღენლობა. ჩვენც ვემრიელად ეისაუზმეთ და რაღიონეს დაჭრა, თავისი განუყრელი, ილგოვი რაციასთან დაჭრა, თავისი განუყრელი, დიდი ბლოკნოტი გაშალა, გემების კაპიტენების გამოძახებს შეუდგა. სათითაოდ იძახდა ყველას. მიმართავდა სახელითა და მამის სახელით. ეკითხებოდა, რამდენი ჰქონდათ გემზე თევზი, რა დახმარება ესაჭიროებოდათ და შემდეგ აფრთხილებდა მოსალოდნელი გრიგალის გამო.

ეს საუბარი თითქმის სამი საათი გაგრძელდა. მერე ბუნკერები გავსინჯეთ. საიმედო იყო, მთელი წელიწადი რომ ეთარეშა გემბაზე იკავანის ტალღებს — წევ წყალსაც არ გაატარებდნენ. მერე ლუკები შევამოწმეთ,

როგორ ჩარჩოდა

პამპერო

სლიპი და სასადილო. კაიუტეამპანიისაკენ რომ
წამოვედით, უკე თხი სათი იწყებოდა.

კაიუტეამპანია დაკეტილი დაგვხვდა. გემზე
სადილი პირველის ნახევარზე მთავრდება, აბა,
თხის ათ წუთამდე ვინ შევინახავდა.

— ძალიან კი მომშევდა, — თქვა ლისიცინ-
შა.

— ოც წუთში სამხარი იქნება, — ცოტაც
მოითმინე, — უთხა იღვოვმა.

— ჩემს კაიუტეში შევიდეთ, მზარეულს რა-
ღაცას მოგამზადებინებ, — თქვა დროინმა.

ქალების კაიუტასთან რომ გავიარე, ვიოლი-
ნის ხმა მომესმა, ვიღაც უკრავდა. უკრავდა
დიდი ისტატობით.

ვუალატე გემზე შემუშავებულ კარგ
ეთიკას და პირველად ჩემს სიცოცლეში და-
უკავშებლად შევაღე კარი. ძალზე ფრთხი-
ლად შევაღე.

ილუმინატორთან ლუდა იღვა. მხოლოდ
ლუდა და მეტი არავინ. მარტენა ბეჭედზე ვიო-
ლინოს ბოლო დაედო. მრგვალი, ლამზი ნიკა-
პით ენერგიულად აწვებოდა. თავი მკვეთრად
ჰქონდა მარცხნივ დახრილი, ქამანს სწრაფად
იქნევდა.

მინახავს ლუდა მხიარული, უდარდელი, ზოგ-
ჯერ ფუქსავატიც მომჩენებია. მინახავს ლუ-
და სევდიანი, როცა დიდორნ, ცისფერ თვა-
ლებს ფართოდ გაახელდა და ნაღვლიან მზერას
მომაპყრობდა.

ასეთი ლუდა ჭერ არ მენახა...
ეს სულ სხვა ლუდა იყო...

დამინახა.

მგონი ეწყინა კაიუტაში შეპარვა. ცოტათი
ილუმინატორისაკენ შებრუნდა. ახლა მის ლა-
მაზ პროფილს ვხედავდი, ვხედავდი, თუ რო-
გორ დაცურავდნენ რბილი, ჩალისფერი თმე-
ბი მხრებზე.

ივი მთელი იგზებით უკრავდა, მთელი გატა-
ცებით. უკრავდა თავისთვის და მეტი არავის-
თვის.

მერე დაამთავრა.

მავიდას მიეყრდნო და ქვეშიდან ამომხედა.

— რას უკრავდი, ლუდა? — რაც შემეძლო
თბილად ვუთხარი.

— ძალიან გაინტერესებს?

— რასაკირველია.

— ჩემი პიესაა, წუხელ დაწერე.

— შენი?

— ჰო, ხანდახან ვწვალობ.

— რას ამბობ! შესანშავი მუსიკაა.

— აბა, თქვი, რა განგაცდევინა?

— უპირველეს ყოვლისა, ზღვა, ტალღები...

— ეს ისე ამშობ.

— შვილებს გეფიცები.

— იცი, ვის უუძლებელი?

— აბა, საიდან უნდა ვიცოდე!

— დალუპული მეზღვაურის ძეგლს, მონტე-
ში რომ ვნახეთ.

— დიდებულია, თითქოსდა მეც ეგ უნდა
მეტევა.

— ახლა მთლად ნუ გამასულელებ. ისე კი
ვცადე, თბილი ყოფილიყო.

— არც სითბო აყლია და, როგორც მუსიკო-
სები იტყვიან, გამომხატველობა.

ვიოლინო მაგიდაზე დადო.

— იცი რა, რაულ, არ გეწყინოს, ახლა ცო-
ტა ხნით დამტოვე, როცა ვინმეა, ვერ ვმუშა-
ობ. მთლად დახვეწილი როდის, კიდევ უნდა
გავკრა ხელი. არ გეწყინოს, რა...

ლუდას კაიუტიდნ გამოვედი თუ არა, გა-
საღების ჩხაუნი გაისმა. კართან შევიცადე. მა-
ლე ისევ სამოდ აუღერდა ვიოლინო.

კარს მივეყრდნე და უკრავდებით ვუსმენ-
დო.

— აქ რას აყეოებ, გოგოებს ყარაულობ? —
მომესმა შაბურის ხმა.

შაბურის ხელში ვისკის ორი ბოთლი ეკავა

— სად მიგაქვს?

— ოკეანეში უნდა გადავყარო. სად წავილებ,
მაინც ტყურიად ვართ, ყელი მაინც ჩავისვე-
ლოთ. გჭიმე-გამოჭიმე ერთი დღე დაგვრჩა. მერე
დაიწყება ისევ თვეზეწერა.

— სულრა უკვე გააწყეს?

— აწყობენ.

— მეც მოვიტან ვისკის.

— ჭერ ეს დავლიოო, მერე ვნახოთ. წამო-
დი!

— კოლიას მოვიყვან.

— კოლია უკვე იქ არის.

შაბურის გავყევი.

კაპიტნის კაიუტაში მაგიდას უკვე უგდა
დროინ, ილგოვი, კოლია ხუბუა და ლისიცი-
ნი. ეს ოთხელი მე და შაბურიმ შევასეთ. მე-
ბუჟეტებმ შემწერი ხორცი, კარტოფილი და
ყველი შემოვეიტანა. მებუჟეტეს ფეხდაფეხ
კაპიტნის უფროსი თანშემწე მოჰყვა...

მაღანად შევექეცით საჭმელს.

კარზე დაკავუნეს, გაილო და ლუდა გამოჩი-
და.

— შეიძლება? მთელი კამპანია აქ შეკრები-
ლა, მე კი...

დროინი ჩემს ვერდით იჭდა. ლუდა რომ

შემოვიდა, შაბურის გვერდით გადაჭდა და აღ-
ვილი გათავისუფლა. ლუდა დაჭდა და მაშნევ
ჩემს ჟიქაში ცოტათდენი ვისკი ჩაასხა.

— აქვენი გამარჯვებისა იყოს, ზღვის მგლე-
ბი! როგორ მოიწყინეთ, ჩემი შემოსწრება
ვერაციანთ?

ვეღაცამ მაგრიტოფონი ჩართო.

მე და ლუდა ავდეჭით. ორივე ხელი წელზე
შემოვხვევი, მან კი ბეჭებზე დამატყო ხელები.
საცყვავა აღგილი ჰილოფისოდენა იყო, მაგ-
რამ ვიყმარეთ.

— იცი, რა უნდა გითხრა, ლუდა?

— არა, არ ვიცი.

— ძალიან მიჭირს, მაგრამ მაინც უნდა გი-
თხრა.

— რაო, კომპლიმენტის თქმას ხომ არ პი-
რებ?

— არა, საქმე უფრო სერიოზულადა.

და ლუდამაც მაშინვე სერიოზული სახე მი-
ოღო, თვალში გამისწორა.

ლუდა ცოლად უნდა გააჰვეს „ბალაკლავას“
შეორე შტურმანს, რომელსაც ეს აბეზარა გო-
ვნოა სულით ხორცამდე უყვარს. დედამიწის
ზურგზე არავინ არ შეიყვარებს ლუდას ისე,
როგორც კოსტია.

დილით მაგარ ნაბახუსევზე გამომედვიდა. ყე-
ლი მთლად გამშრალი შენდა. ვასკისა და სი-
გარეტის მყრალი სუნი მიღიტინებდა. მაგრამ
ყველაფერმა ერთბაშად გამიარა, როცა ოკეანის
ბუბნი მომეშა. ეს არ იყო გრიგალის ღრია-
ლი, მაგრამ მაინც კარგად მივხვდი, რასაც ნი-
შნავდა საეჭვო ხები იყენიდან.

სწრაფად წამოვარდი და ილუმინატორში
გადაიხედე.

უკვე ბაზა „სევასტოპოლის“ ვიდეჭით.
შექახარე ტალღებს ჩევნი გემი აქტონდათ სულ
ზევით და ზევით, „სევასტოპოლის“ კორპუს-
ზე ზევით და შემდეგ მიექანებოდა უფსკრულ-
ში. ეს უკვე არ იყო ზუიდი, აშკარად ჩანდა,
რომ ბაზაზინი პაპერო იშევებდა ჭირით.

პირი არც კი დამიბანა, ისე გავვარდი ხი-
ფურზე. ხიღური ნახევრად ჩაბნელებული იყო.
მეზღვაურებს უკვე აეხადათ ტივინდექის (მთა-
ვარი ტრიუმფი) უზარმაზარი ლუკა. ეს ლუკა
მოელს წინა ფანჯრებს ფარავს.

ხიღურზე მორიგე მატრისი და დროენი
დამხვდა. დროენი უხასითოდ იყო.

— მიდგმა როგორ ჩატარდა, ვალენტინ ვა-
ნილევიჩ? — გვითხე მას.

— შესანშანვალ. ეს არის, ამინდმა აგვი-
რია. ძალიან ვეკირს თევზით სავსე ყუთების
ვადატია ბაზაზე.

— ცუდი საქმეა.

— ცუდზე ცუდი. თქვენები ჯერ არ ჩანა,

მაგრამ კიდეც რომ მოგვადგენ, ნავს მაინც ვერ
ჩაუშებენ, გაიხედე, რა ტალღებია.

მე აივნები გავედი. დროენიც გამომყვა.

ქარი კარგა ბარაქიანად უტერავდა. ოკეანე
ზანზარებდა, გემები ტოკავდნენ.

— არა, ასე თუ იქნა, ჩაუშებენ, ამ ღელვას
გავუძლებო, — ვუთხარი დროენის.

— საშინია, ძალზე სარისკო. მე ასე რისკს
არ გაშევდი. მით უმეტეს, ბარომეტრი სულ
დაბლა და დაბლა იწევს. სანამ თქვენები მოვ-
ლებ, მანამ აღბა პამბერო მთელ თავის ძლე-
ვამისილებას გვანახება.

— შორს ხედავთ? ვალენტინ ვასილევიჩ, აი,
ჩევნებიც.

— შორს, პორიზონტზე პატარა ლაქა შეენი-
შნე. ზღვისა და ცის ფონზე გამოკლებული,
ეს ლაქა უეცველად გემი უნდა ყოფილყო.
ხიღურზე შემოვარდი და ჭოგრიტი გავტანე.

მართლაც გემი იყო, თანაც „ტრიპიკის“ ტრი-
პის. ე. ი. „შორთა რუსთაველი“ მოდიოდა ჩევნ-
ენ. მალე ზინ ვიქენებოდი...

ბიბილეიშვილი გამოვიდახე და ვუთხარი,
ჩევნი სურსათი ჩასატერითად მოემზადებანა,
მერე უფროსი მექანიკის კაიუტაში ჩავედი.
ეს კოლია ხუბუას გარდა ლისიცინი და ილგო-
ვიც დამხვდა.

— „რუსთაველი“ მოვიდა, — შეეყვირე მე.

— კი, მოვიდა, მაგრამ ნავს როგორ ჩაუშე-
ბენ? ეს შეუძლებელი ამბავია, რაულ, ასეთ ღე-
ლვაში ნავის ჩაშება, სიკდილს ნიშნავს. არ ვა-
ცი, რა სჭობია.

— არა, ნავს ჩაუშებენ. თუ გადაბრუნდა,
უილეტები გვეცმევა, შორს მაინც არ ჭავალთ.

— დინგბაში თუ მოხვდი, მდინარესავით გა-
გაქანებას.

გაეჩიმდი.

„რუსთაველი“ მალე სულ ახლოს მოვიდა.
თუ შეიძლება ახლოს ეწოდოს ნახევარ კოლ-
მეტრს. ასეთ ცუდ ამინდში უფრო ახლოს მო-
სკლა საშიში იყო. ყველანი სულგანაბული ვუ-
ყურებდით მის მანევრებს. სიხარულით შეეპა-
ხე, როცა დავინახე, როგორ ჩაუშევს ბობოქარ
ოქეანეში მოტორიანი ნავი.

ილგომა ჭოგრიტი მოითხოვა და პირელად
მოვისმინე მისგნ მაგარი, მეზღვაურული გინე-
ბა. ოკეანეს აგინებდა თუ პამპეროს, ეს კი ვერ
გავიგო.

შემდეგ დავინახეთ, თუ როგორ გამოჩნდა
ნავი, „შორთა რუსთაველის“ სატრალო ხიღურ-
თან. ჩევნი მმაცი შეზღვაურები პირდაპირ
ხიღურის მოაჭირიდან ხეტებოდნენ ნავში. ერთ
წუთს პატეში გაიცლებდა მათი ალისფერი
საცურაო უილეტები და შემდეგ სწრაფად
უჩინარდებოდნენ. ისეთი შთაბეჭდილება იქ-
მნებოდა, თითქოსდა პირდაპირ ოკეანეში სტე-

როდაზ ჩაჩანიდა

კამპირო

ბოდნენ და ილგოვმა ისევ შეუკურთხა, შეუკურთხა მაგარი, მეზღვაურული გინებით პამპეროსაც, უკალსაც, მუსონებსაც და მორნი უწყინარ პასატსაც.

— შენ გეუძნები, ქართველები ნამდგილი ალექსები ხართ, წყლის აქეაჯები. ამ ორობრიოლში ვინ გატელავდა ნავის ჩაშვებას!

ის ჩენი საბედისწერო ნავი კი ძლივს მოლასლასებდა უზარმაზარ ტალღებში. ხანდახან მთლიან გაუჩინარდებოდა ხოლმე. მაშინ შიშით გაყიურებდით ოქეანეს, ვფაქტობდით კიდევ გამოჩნდებოდა თუ არა იქვინის ზედაპირზე. როცა ალისურ უილეტებს დავინახვილო, სულს მოვითქვამდით. მერე კლავ გაუჩინარდებოდა ნავი და ისევ და ისევ სულმოუთქმელად ველოდით.

ბოლოს, როგორც იქნა, ნავი სულ ახლოს ამოტივგრივდა. დავინახე უფროსი შტურმანი როინ იოსავა (ახლა ტრაულერ „შოთა რუსთაველის“ კაპიტან-დირექტორი), ბოტანი ნორდარ მაქაცარია, რეფერენციისი როლანდ ჩარგივილი (ახლა „ახუნის“ კაპიტანის პირველი თანაშემწერი); მატროსი ანდრო გაბოშილი და მეოთხე მექანიკოსი ვალერი ბასილაძა.

— ჰერ, ალექსებო, აქეთ, აქეთ! — თავი ვეღარ შევიავე და მოელი ხმით გავძახე.

ბიჭები მთლიან გალუბმეული იყვნენ თავით ფეხებმადლე. ანდრო გაბოშილისა და ბოტანის ხელში დიდი ვეღარები ეკავათ და ნავიდან წყალს ხახავდნენ. წყალი კი, მოგვუათ ლხენა, ბლომად იღვირებოდა ნავში.

ილგოვმა უკანასკნელად ერთხელ კიდევ შეიგინა და ბრძანა გემი ასე შეიძლებოდა ჩრდილოეთისაკენ შეებრუნებინათ ისე რომ აღმოსავლეთის მხარე, სადაც ჩენი ნავი უნდა მოდგომდა, ცოტათი მაინც ყოფილიყო და-ცული ტალღებისა და ქარისაგან.

„ბალაკლავას“ უკანა გემბანი „სევასტოპოლის“ მიებინა და ცხვირით ცოტათი შებრუნდა ჩრდილოეთისაკენ. ეს მომენტი კარგად გამოიყენეს ჩენენა მეზღვაურებმა და „ბალაკლავას“ უკანა გემბანის მარჯვენა მხარეს მოადგნენ. სწრაფად ისროლეს საბმელები, ნავი გემბანს მომაგრეს, მაგრამ ას მომაგრება იყო, ტალღები ერთს წამოიდებდნენ ჩენენს ნავს და კორპუსის სიმაღლეზე ისროდნენ, ისე რომ მისი ერთი ბორტი ტრაპის სამაგრეს წყდებოდა.

გაბედე და ამოყევი ასეთ ორობრიალში ტრაპის. ნავს შეეძლო ზედ გემის ბორტზე მიკეჩევე. ისე მიეჩეჩევ, რომ ხერხემალიც დაემსხვრია და მოელი სახსრები და ძვლები. დიას, ტრაპზე ამოსვლა დიდ რისკთან იყო დაკავშირებული. მიუხედავად ამისა, როცა ნა-

ვი ტალღამ ზევით მოისროლა, როინმა შესძლო ტრაპის თავს მისჭიდებოდა, მერე, სანამ ნავი მეორედ ამოყურყუმელავდებოდა ოკენის უფსკრულიდან, მოასწრო გემბანზე გაღმოხმა:

— გამარჯობა, როინ!

— გვიარგობა, რაულ! დროს ნუ დავგარებავთ. შალვა, სწრაფად ჩაგრევირთოთ. ეს საცურაო უილეტი ზევენთვის წამოვიდე.

როინმა ალისფერი უილეტი მომატოდა. სწრაფად ჩავიცვი ნაილონის ქურქის ზემოდან და დასამშვიდობებლად ილგოვის ჭგუფს მივა-შურე.

— ნახვამდის, მეგობრებო, მომავალ შეხვე-დრამდე.

ილგოვი გადავკოცნე, მერე ლისიცინი, დროებინი, ჩემი კოლეგა და სხვები. როცა სატრალო ხილურზე დავპირუნდი, ჩატვირთვა მთავრდებოდა, ძროხის უკანასკნელი ბარკალი მოისროლეს ნავში და მას შალვა ბიბილეიშვილიც მიჰყეა.

ნავი მძლავრად ასკდებოდა „ბალაკლავას“ ბირტს და საშიში იყო ზედ არ შემსხერეულიყო. საჭირო იყო სწრაფად მოვშორებოდით „ბალაკლავას“. მართალი გითხრაო, ლუდასთან გამომშვიდობება მსურდა, ის კი არ ჩანდა. ლრო აღარ იყო და ტრაპთან მივეღი. ნოვემბრზე, როგორც კი ნავი იკვანის უფსკრულიდან გამოჩენას დაწყებდა, მშინვე შეგ რომ ჩაგ-მხებარიყავი. კოლია ხუბუა და შალვა ბიბილეიშვილი უკვე შეგ ისედნენ. ად, წამოვდა ნავი, მოაგირზე გადავედი და ის იყო უნდა მესკუპა, რომ ლუდა გამოჩნდა. იგი ერთ წამში მოგრება და მეოცე. ამ ერთმა წამში კი კნალმ სამუდამო ხეიბრად მაქცია. უკანასკნელ წამს, სულ უკანასკნელ წამს, როცა ნავს ბორტზე უნდა მიიღესრისე, გისკუპე. ფეხებით ძროხის ბეჭებ დაეცეც და სანამ იკვანეში გა-დატრიალებას მოვასტრებდი, ორმა წყვილმა მძლავრმა ხელმა შემაჩერა. მარჯვენი ანდრო გაბოშილი მიდგა, ხელმარცხენივ — როლანდ ჩარგეიშვილი.

— როგორ ხართ, ამხანავო რაულ?

— არა მიშავს, — სული მოვითქვი და მერე უკანასკნელ როლანდ ჩარგეიშვილს.

— მოხსენით საბმელები! — დაიძახა როინმა.

საბმელები სწრაფად აითრიეს ჩენენა ბიჭებმა და ნავი ათულუხდა. გამოვედით თუ არა იმ „მყუდროებილან“, რომელსაც „ბალაკლავა“ ვვიქმნიდა, მაშინვე უზარმაზარი ტალღა დავგვეხანა. ტალღამ ნავი მთელი 45 გრადუსით შეაბრუნა და მერე ციც ჩემერებში გაგვანვია. ერთ წუთს ისეთი სიმსუბუქე ვიგრძენი, რომ მეგონა იკვანეში ვეგდე და არა ჩენენ ნავში.

ମେଲ୍ଲାଙ୍ଗ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ବୀପ୍ତି ବୀପ୍ତି ବୀପ୍ତି ବୀପ୍ତି ବୀପ୍ତି
ଦିନା ଦିନ ଜ୍ଞାନେବଳ ମହାକାଶ ଗାନ୍ଧୀଯିନୀ ଅନ୍ଧରା ଦିନ
ଶକ୍ତିବାନୀ, ରହ୍ଯୁକାରୁ ଶୈଖଳିତ ବ୍ୟାପକର୍ଣ୍ଣ, ମାତ୍ରା
କାଥ ଯେ ସାହେବ ମାଲୀନ ନେଇଲେ ପୁର, ରାଧାକନ୍ତ
ତାତୋକ୍ଷମି ପ୍ରକାଶର ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରାଣରେ ପ୍ରାଣରେ
ମୁଣ୍ଡ ସକିନ୍ଦାରୁ.

საცივემ მთლად ამიტანა. ქარიც სახეში
მცემდა. თუ, რა დაწყევლილი მგზავრობა იყო.

საბმელები ვტყოჩინეთ. გერხე კარაცი თა ტაცეს კაპირინის მაჭის სიმსხო საბმელები და მსხვილ ძელაყინებზე დაახვიეთ.

პირველი მე უნდა აგსულიყავი. მიზანი კეთილდღიურებიდა, როგორ ეხეთქმბოდა ჩვენი მიმედინავი გემს. ასელის დროს ნავსა და გემს შორის რომ მოგმეცდარიყავი... ნახვამდის, ატლანტი!

ნაგება წელ-წელად იშვით ზევით აგორება. ტკ
ვაკეშადე და როცა კორპუსს ვაუსწორდა
ტრაპისაკენ ვისუქებ. ნახტომი კარგად მოზო
მილი გამოდგა. ახლა მთვარი იყო ფეხები მა
ნამ გადამეტანა გემბანზე, სანამ ნავი კვლა
მოეხერხებოდა ბორტს. მიუხედავად იმის,
რომ მთლიან სველი ვიყავი (საცლებელიძ მო
ყოლებული), მიუხედავად იმისა, რომ გალი
ცული ვიყავი და თითებსაც ძლივს ვმორთა
დი, ფეხების მოწვევის შიშით მაინც მოვა
წარი გემბანზე გადატომა. ახლა ყველაფერ
დამთავრებული იყო, უკვე შინ ვიყავი, საკუ
თარ სახლში, ახლობლებს შორის და გული
ნად აჭივისუნდეს.

— მოდი, გამოიცვალე, ბიჭო, გაცივლები, —
მიოხერა თავიდამ.

სიცივისგან მაკანელბრძა, ძლიერ მივაბი
ჭებდი დერეფანში. როგორც იყო კაიტის პ
რა შევათვა უ.

ଶ୍ରୀକଣ୍ଠ ଗୁରୁଚନ୍ଦ୍ରପାତ୍ର ଯାହା ମହାନ୍ତିରରେ
ଗୁମିଳାରୀ, ଅଳାର୍ଜ ଶ୍ରୀମତୀ, ଅଳାର୍ଜ ମାତ୍ରଙ୍କଣାଲୀଭିତ୍ତି
କ୍ଷାପିର୍ବାନକାନ୍ ଶ୍ରୀମତୀ ମହାନ୍ତିରାଶ ପାତ୍ରିରୀ ଏ
କ୍ଷାପିର୍ବାନକାନ୍.

- გონი? — კეითხა კუტჩ.
- ღირებულად, საიმ მიღლივარო?
- ძავე წევნის კვალრატზე. ძალან კარგად
მოიდას ოვეზი, სულ ბესუგო (ბეჭუგო ძირიად
ორუაბოლი თვეზია).

— კარგია, ამას ჩა ჭობია.
— უდი ირთვი უთხარი ვისეკი მოვლიტანონ

— ପରେବ, ଏହାର ପ୍ରତିକଳା କୁଣ୍ଡଳ ଦେଇ ଦେଇ
ପ୍ରତିକଳା ଗ୍ରାନ୍ଟ୍‌କୁଣ୍ଡଳଙ୍କୁ ଲାଭିଲେ ଫାରମାଲିଗୋପ ଶ୍ରେଣୀ
ଖର୍ବା, — ଯେତେ ଓହାରିବାରେ

— ვისკი კარგი საქმეა. სანამ მოიტანდ
თვეზეს სამშეროში ჩავალ, ბიჭებს ვნახავ.

თევზის სამეტოში ჩავედი. კონვეიერს ვერ-
ეთოს-თორი ბიუჯეტს დასრუბი მოჰქმნდა.

— შეხვდეთ, რა თევზია, ოქროა, ნამდვილი არის ოქრო, — მითხრა თევზის სტატმა ზურბერი იშვიათია.

ზოგადი სახე გაბრწყინებული პქონდა

— ღღე-ღამეში 30-35 ტონას ვყინავთ. გი-
ჟიბი მგლებივით მუშაობენ.

“ ჟაჟურნალის სიტყვები გასაგები იყო, როგორც კი
ტრაქტორის ავავსერდით, მაშინვე მოვალე
ნებოდით რეწვიდან და შინისაკენ გავსჭევდით
უკვე მეტვიდე თვეს ვათავებდით აჩერიკაში,
ამა იმას არ მიიჩნარებოდა შინისაკენ... ”

- ზაურ, ბუნკერებში არის თევზი?
- მოლენ და მეოთხე მთლიად სავსეა

1

იაშა ფაციამ, ძველმა, ნაცალმა შეზღვაურმა
ილუმინატორს გახდა.

— ეს უკვე ნამდვილი პატვროა!
კაუტბაში შემსულ მეტუტებეს სუფრა
დაცუტოვთ, ჩვენ კი ქვევით გავიწეული. საჭი-
რო იყო სასწახოზ საგანგებო ზომები, იწყე-
ბოდა სასტიკი ბრძოლა მძვინვარე, ღარისელ-
ბით სტრიქონი.

ဗုဒ္ဓဘာသာပညာ၏ ပုဂ္ဂန်များ၊ အေဒီ ၁၈၀၀ ခုနှစ်တွင် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဆုံး ပုဂ္ဂန်များ ဖြစ်လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဆုံး ပုဂ္ဂန်များ ဖြစ်လေသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပထမဆုံး ပုဂ္ဂန်များ ဖြစ်လေသည်။

၆၀၉၁၂ ၁၂၇၅၀

ପ୍ରକାଶିତ ଦିନ

მოსალოდნელი იყო ლუკებიდან წყლის შეჭრა თევზის სამქრიზი.

შემდეგ მატრიცები სასადილში შევკრიბეთ. იაშა ფაცია მათ დაუფარავად ელაპარაკა პამპეროს ვერაგობაზე, რომ სიფხიზლის სულ პატარა მოღუნებასაც კი შეეძლო დავეღუბოთ.

უცრიად გამაყრუბელი ქუჩილის ხმა გაისმა. ხმა ბაყიდან (წინა გმბარი), მოდიოდა. ერთ წუთს გემი მომავდავი კაცივით ახაგაძგდა. სასადილოს წინა კედელს ტალღასთან ერთად რაღაც ნამსხრევები მოხეხეთა.

ყველამ ყური ცევიტა, შიშით გადავხედეთ ერთმანეთს.

რა მოხხდა..

მე, ფაციამ და კაპიტანმა ხიდურისკენ მოვატურცხეთ. ხიდურზე როინ იოსავა იდგა. ფანჯრის სქელი მინაზე ცხვირი მიეყჟლითა, ხელებით ლოკატორს ჩასვიდებოდა.

— ხედავთ, რა მოხდა? ფორშტევენთან ტალღამ მოაჭირი შემოანგრია.

გადავიხედეთ.

ფორშტევენთან მოაჭირის მაგარ რეინაში ჩანდა იმოდენა ნახვრეტი, რომ დედა დათვიც არ თვეისუფლად გაძუნებულდებოდა.

— ტრიუმი ხომ არ გასინჯეთ. იქაც არ იყოს ნახვრეტი.

— ბოცმანი გავგზავნე ტვინდექში.

სანამ ბოცმანი დაბრუნდებოდა, გარინდებულები ვიყავთ.

მაქაცარია, როგორც იქნა, ამოლასლასდა.

— ტრიუმში სიწყნარეა, წყალი არ უონავს.

— იქნებ შენს საკუჭნაოში შეიჭრა (ბოცმანს ფორშტევენთან საკუჭნაო აქეს).

— იქ არავრია, თუ გინდ წყლით გაიგსოს,

— თქვა ფაციამ.

მოელი დღე ასეთ წეწავ-გლეგაში გავატარეთ. პირში ლუქმაც კი არ ჩამიდეთა, ჭიქა წყალიც არ დამიღევთა, მაგრამ პამპერო თურმე მთავარ სიურპრიზს ღამისათვის ამზადებდა.

თერთმეტი საათი იქნებოდა, როცა ჩემს კაიუტაში შევეღი. ყველაფერი თავდაყირა ეყარა, კიდევ კარგი, რომ ჭიქები და გრაფინები მაგარ ბუდეში იდო... დანარჩენი, საფერფლე, სპონი, დიდორნი, ვერცხლისფერი ნიერები, წიგნები, კალმები და დიდი ალბატროსის ფოტოლი, რომელიც კაიურას მიმშენებდა, იატაზე ეყარა. ყველაფერი ერთმანეთში იყო არეული. გემის ყოველ გადაქნებაზე ეს ავლადიდება გარბოდა ერთი კუთხიდან მეორისაკენ.

ყველაფერი ერთად შევაგროვე და დივანში ჩავყარე. იქაც საყმა უწესრიგობა იყო. გრიგალს ბორჯომის წყლის ჩემი მარავი სანახევროდ შეემტიცებინა.

ხახვით და პურით ცოტა სული მოვითევი, მეტე თბილ ქურქში გავეხვი და დივანზე

მივევდე („რუსთაველზე“ კაიუტებში გაობდა ორ გვერდა). ეს დალოცვილი პამპერო ჩემს კაიუტაში, საკუთარ დივანზე ისეთ მაღაყებს მაკეთებინებდა, რომლის მაგვარი ალბათ ცირკის არც ერთ არენაზე არ უნახავთ, ხან ფეხები მქონდა ზევით და ხან თავი. ხან კიდევ თავითაც და ფეხებითაც ჰაერში ვეკიდე. დღემდე ვერ ამინისნა, როგორ ხდებოდა ასე.

მეტე, როგორც იყო ჩამოვლიმა და... კაპიტანის შემზარავი ხმა მომესმა. უკვე ორი წელი ვიცრობდი კუკა აბრამისა, მაგრამ მის ყელს ასეთი ხმის გამოცემა თუ შეეძლო, არ მეგონა.

თოვლების ფშვენეტით წამოვვარდი.

კუკა აბრამისა სახე მოთად ბინტებით ჰქონდა შეცვეული (ნერვიულობის დროს კაპიტანს კბილების აუტანელი ტკივილები ეწყებოდა, ლოკები უსივებოდოდა), მე მხოლოდ მის თვალებს და აბზეკილ ცხვირს ვხედავდა.

— ვიღულებით, ვიღუბებით, ბიჭო!

აბრამისა გარეთ გავარდა.

ერთი შევავლე თვალი კედელზე გაკრულ მეუღლისა და ბავშვების სურაას და მეც ძუნაურით მივყევი აბრამისა.

გემი მაგრად ირწეოდა, ჩვენ დერეფნის კაღლებს ვეჯახებოდით.

— ვერ გრძნობ, მარჯნივ რამოდენა დახრილობაა, წყალმა თევზის სამქრი გაავს.

ჩვენ, როგორც იყო, თევზის სამქრომდე ჩავაღწიეთ, ჯერ კიდევ კიბებზე მესმოდა წყლის ტლაშური. აბრამისა სწორი იყო.

სამქრო წყალს თითქმის აევსო. გემის მდგრამარეობის ცვალებადობის კვალობზე, წყალი ხან ერთ კუთხეში ადიოდა ჭერამდე და ხან მეორეში. იაკობ ფაცია მეტრდამდე წყალში იდგა.

ის ძალიან მშვიდი, აუღელვებელი და თავშეკავებული მეჩევნი.

— არა უშავს, არა უშავს, ცოტა უნდა ვიბანაოთ. აბა, რის მეზღვაურები ვართ.

ყოველივე ამას ისე წყალარად მებობდა, თითქოსდა თევზის სამქროში კი არა, მონტევი-დეოს პლაზე ვკოფილიყავით.

მისი სიმშევიდე რაღაც ძალით ჩემნზედაც გაღმოდიოდა და ყველა, მიუხედავდა იმისა, რომ სიკვდილი უკვე გემშე დაიღიდა, აუღელვებლად მუშაობდა. შემდეგ იაკობ ფაცია მივყებოდა, რომ საკარისი იყო შეგვშინებოდა, დაგნეულოყავთ და ყველაფერი თვალისდახამბებაში დამთავრდებოდა.

წყალში შევტოპე, ცურვით წავედი კონვეირისაკენ. წყალს ვამბობ თორებ რა წყალი იყო... რაღაც აქოთებული, შავი მასა. ეს გასაგებიცაა, ზღვის წყალმა სანამ აქამდე ჩამოაწევდა, გამოიარა ბუნერები, გულდაგულ გამორეცა, შემდეგ თევზის სამქროში გარეცხა. თევზის სამქროში კი მუშაობის დროს აქა-იქ

სამალავებში რჩება ძველი თევზი, რომელიც შემდეგ ქოთდება. პოდა, ეს ნარეცხ-ნაბინძურალი წყალი იდგა ახლა თევზის სამქროში.

კონვეირიამდე მიყცურე. კონვეირზე როინ იოსავა შესკუპებულიყო — ამ სიმაღლე კაცი სულ დამატავებულიყო.

— რა ხდება, როინ? — წარმოვთქვი ყველაზე უაზრო კითხვა ამ სიტუაციაში.

— შეიგატები ვაიბინდა, წყალი არ გადის.

მარცხნი მხარეს, საღაც შეიგატების მთელი წყება, ჩვენი ბიჭები ყვინთავდნენ ქოთებულ წყალში. ისინი ფსკერამდე დადიოდნენ. ხელების ცეცებით ექტენდნენ შეიგატებს და მერე ასუფთავებდნენ თევზის ნარჩენებისა და ხელთამანების ნაფლეთებისაგან. ეს იყო მძიმე ბრძოლა სტიქიასთან, მაგრამ ვაკაცური...

ეს ომი სულ არამდენიმე საათი გაგრძელდა. სულ არამდენიმე საათი ვცურაობდით ყინულივით ცივ, ქოთებულ წყალში. ყველა ჩვენგანის სიცოცხლე ბეწვზე ეკიდა. დიახ, სულ რამდენიმე საათი ვიყავით ამ შავ დღეში, მაგრამ მომეჩვენა, თითქოსდა მთელი წელი გავიდა. ტანგვითა და ვაებით, დიდი სულიერი ტკივილებით სავსე წელი...

ბოლოს წყალმა ითქრიალა და შეიგატებში ჩაეშვა. შეიგატებიდან აცდამეათე ტანქში ჩაედინებოდა. ოცდამეათე ტანქიდან პირდაპირ ბორტს იქით.

სული მოვითქვით. წარმოუდგენელი, უდიდესი სიამოვნებით ვუყურებდით, როგორ მირაკლებდა წყალი შეიგატებში. გარშემუნებთ, ამაზე ტყბილი და სასიამოვნო ხმა აქმდე არ მომესმინა. ეს იყო კარგი სიმღერაცა და მუსიკაც. ეს ყველაფერი იყო და, მიუხედავად იმისა, რომ ყველანი მთლად სველი, ათასნაირი სუნით აქოთებული და გაყინული ვეყვანით, სიცოცხლის ამ საგალობელს უდიდესი ყურადღებით ვუშენდით. ბელისტერა მთლად ჩვენსკენ არ იყო შემობრუნებული და როცა ეს საგალობელი შუა გზაზე შეწყდა, ყველაზე ყური ცეკვითა.

რა მოხდა?

სამერინში ვალერი ბასილაი შემოცურდა.

— საქაჩივი ვაიბილნა, საქაჩივი! — დაიყვირა მან.

ერთმანეთს გადავხედეთ. სიცვდილის, ყვითელი, მძალე აჩრდილი კვლავ აკიაფდა ჩვენს სახეზე.

— არა უშავს, არა უშავს, ყველაფერი გამოსწორდება, — გაისმა იაშა ფაციას ხმა.

ნახევარ საათში მართლაც ყველაფერი გამოსწორდა, შეიგატებმა კვლავ დაუკრეს სიცოცხლის საგალობელი.

სიქავავარდნილი როგორც იყო შხაპამლე მიღლასლაბდი. თუმცა თბილი ქურქი არ მეცა, მაგრმ ტანსაცმელი მაინც საშინალად მამძიმებდა. ძლიერ გავიძვრე წყლით სავსე რეზინის ჩემები და პირდაპირ იატაქზე დავგექი სულისმოსათქმელად.

ჩვენი გემის თანამშრომელმა ლია მიქელოვამ გამოიარა.

— ლია, იქნებ საცვლები მომიტანო. აღგომის თავი არა მაკვს. თანაც ხომ ხედავ, ვყარვან.

— რა მოგივიდათ, რას გავხართ? — შიშით უემომხედა მან.

— მთელი ომი გადავიტანეთ, იქ სიკვდილი იყო და ვავეციეთ. იც, სიკვდილი დავამარცხეთ!

ლიამ იფიქრა, რომ გავაფრინე და კაპიტნის დასახებლად დაპირა წასვლა, მაგრამ დერფუანში მალე კაპიტანიცა და ფაციაც გამოჩნდენ:

— რა მოხდა, ხალხნო, არ მეტყვით? — დაიყვირა ახლა მან.

— არაფერი, არაფერი, თევზის სამქროში წყალი შემოიჭრა და გადატუმბეთ. ეს იყო და ეს — თქვა ფაციამ.

— მერე ვერ გაგვალვიდეთ, ჩვენც მოვეხმარებოდით.

— რომ გაგველვიძებინეთ, მთელი პანკა და იწყებოდა, ამიტომ იმათ იმუშავეს, ვისი ცვლაც მორიგეობდა, — ჩაილაპარაკა ფაციამ.

შხაპში მაგრად ვამანავე. მერე საცვლების ამარა ვამოვედი და მთელი ქოთებული ტანკების პარმეროს ვაჩქერე ჩემდა სამახსოვროდ.

უკვე დილის 8 საათი იყო.

კაიუტამდე მივხანხალდი და ისევ ჩემს ჭრეში გავეხვიო.

რა დამაზრებდა, გარედან აღწევდა გრიგალის ყრუ, მრისხანე ხმა. ოკეანე ჭაფქაფებდა ისე, თითქოსდა აღუღებული წყალი ყოფილი იყოს. ირგვლივ სულ მთასავით აღმართული თეთრი ტალღები ჩანდა.

არ მსურდა მეფიქრა რაიმეზე, არც ზღვაზე.

როდება ჩაჩანიდა

კამპი რო

არც ხმელეთზე. მსურდა, რომ დამძინებოდა, ვა-
ცოდი, ძილი ნერვებს მომითოკავდა, მაგრამ სად
იყო ეს ოხერი ძილი.

შუაღლისას გულმა არ მომითმინა და ისევ
ჩავჭდი თევზის სამქროში. სანამ იქამდე მი-
ვალშვდი, გზაზე დღვის გამო სულ მალა-
უბს გადავდიოდი.

— ყველაფერი რიგზეა? — ვკითხე მორიგე
მატროსს დავით ჭოჭუას.

— ყველაფერი, შპიგატები ახლა კარგად მუ-
შაობს. ღმერთმა ნუ ჰქონას, რომ კიდევ რაიმე
მოვიდეს.

შპიგატები მართლაცდა კარგად ატარებდნენ
წყალს. თუ რომელიმეში რაიმე გაიბილნებო-
და, ბიჭები მაშინვე ასულთვებდნენ.

— ძალიან გადატრჩნილვართ. არა, ჩვენ კი
გვეძინა და არაფერი გავვიგია, — თქვა მარ-
როსმა რამაზ ნუროშვილმა.

— არ იყო საჭირო ყველას გაღვიძება. სამა-
ვიეროდ, ახლა თქვენ იყავით ფხიზლად,
თქვენმა მეგობრებმა კი დაისვენონ.

ოვეზის სამქროდან წამივედი. კამბუზის
კართან შეფეხარეული კარლო ხარბელია იღ-
ვა და როლანდ ჩარგეიშვილს რალაცაზე ხმა-
მალლა ესაუბრებოდა. რომ არ წაქცეულიყვ-
ნენ, ორივენი კამბუზის კარზე იყვნენ ჩაჭი-
დებულნი.

— რა მოხდა, ბიჭებო?

— ქურაზე შევდგი ორი დიდი ქვაბი. უიფი-
ქებე, ბიჭებს ხორცის მაინც მოუხარშავ-მეტეი. რის ვაივაგლაბით წამოვადულე, მერე მაგარმა
ტალლამ დარტყა და ხედავთ, ადულებული
წყალით სავსე ქვაბები ძირს გაღმოყარა. კი-
დევ კარგი, მე და კაკო ჯგუბურიამ გარეთ გა-
მოვასტრით, თორემ შიგ მოვისარშებოდით.

კამბუზში შევიხელე. იატაზე კოტრიალებდა
ორი დიდი ქვაბი. მდუღარე წყალი ხან იქია
ასკდებოდა და ხან აქეთ. მებურე კაკო ჯგუბუ-
რია მაგიდაზე შემხტარიყო, მაგრად შემოხევია
წელები მისთვის და შიშით დაპყურებდა
წყალს.

— თქვენ, თუ რაიმე ცოდვა გაქვს, თორემ
ისე არ ჩამოგსვამთ მაჭებან, — დაუძახა რო-
ლანდ ჩარგეიშვილმა.

— არაფერი ცოდვა არ მაქვს, ერთი საცო-
დავი კაცი ვარ, ოთხი შვილის მამა, მიშველეთ
რამებ.

ჰაქოს ოთხი შვილი შევიბრალეთ და მებურე
მაგიდიდან ჩამოვიკვანეთ.

მიღიოდა დღეები. პამპერო თავის შობაკვდი-
ნებელ ცაცებს თანდათნ გვეტერდა. ფლოტის
ყველდღიურ თაბირებზე გაისმოდა კაპი-
ტონების მოწყენილი ხმები: „გრიგალმა სლიპი
მომიგლიჭა, მივდივარ მონტევიდეოსაკენ“. „ბუნ-
ერებში წყალი შეიჭრა“. „მოაჭირი შემოლე-
ჭა“ — და კიდევ ათასი რამ. რასაკვირველია,
„ბალაკლავამ“ ვერ ჩააბარა თავისი ტყიოთი
„სევასტოპოლის“. „სევასტოპოლი“ საერთოდ
უტეიროთოდ წავიდა აფრიკაში. აბა, რამდევ ხანს
უნდა ეცდა გაცოფებული გრიგალისათვის. ინვ-
ერეოდა ყველაფერი... გრიგალი ნელა, მაგრამ
თანმიმდევრობით თავის საქმეს აკეთებდა.

ჩვენი კაპიტანი კბილის ტყივილმა მთლად
გააძალდა. მოლად შეცუთვილი დადიოდა. კო-
ლია ხუბური იშვიათად ვხედავდი, სულ ერთ-
თავად მანქანაში იჯდა, იქ, სამანქანო განკო-
ფილებაში კი ნამდვილი ჭოჭოხეთი იყო...

კაიუტაში როლანდ ჩარგეიშვილი შემოვი-
და...

— როგორ / ხართ?

ქურქიდან თავი გამოვყავი.

— ეპ, ჩემი როლანდ, როგორ ვიქნები, მა-
რთალი გითხრა, დავიქანცი. ფიზიკურად კი
არა, რაღაც მორალურად.

— მეც ეგრე, ამხანავ რაულ, ფიზიკურად
ძლიერი კაცი ვარ. ერთ დროს ვერდაობდი კი-
დეც. ახლა რა მემართება, მეც არ ვიცა. ხან-
დახან, გემი რომ დაიწყებს გადაყირავებას,
ვამბობ კიდეც, ბარებ გადაბრუნდი და, ყველა-
ფერი დამთავრდეს-მეტე, მგონი, მორალუ-
რად დავეცი.

— მეც ეგრე ვარ. მართლაც, ხანდახან გა-
ვიფაძრებ ხოლმე, ბარებ გადაბრუნდეს და
ყველაფერი დამთავრდება-თქო. მაგრამ ეს
ხომ დიდი სისულელეა. იქ, ხმელეთზე გვი-
ლდებიან მშობლები, ცოლი, ბავშვები, არა,
ჩვენ დალუბის უფლება არა გვაქვს. უნდა გა-
უძლოთ, მეტი გზა არა გვაქვს.

კაიუტაში კაპიტანი და იაშა ფაცია შემოვი-
დნენ. ორივენი საწოლზე ჩამოსხდნენ და რომ
არ გაღმოვარდნილიყვნენ, ხელი საწოლის შუ-
სანდარას ჩაეკლეს.

— საჭმელს რომ ვერ ვაკეთებთ, ხალხი უკ-
მაყოფილი ხომ არავა? — იკითხა ფაციამ.

— რას ამბობთ, განა არ ვხედავთ, რა
დღეშიც ვართ. რაც კეთდება, ისიც დიდი ამ-
ბავია.

— ჰო, ცოტა კიდევ გავუძლოთ.

— ხალხი დაიღალა, ამხანაგო იაშა. ცოტა წომ არაა, ორი კვირა გრიგალში ვართ. არავინ უშესის როდის ჩადგება, — ვუთხარი მე.

— მეც დავიღალე, ამ კბილებმა სულ მომსპეს, — თქვა კაპიტანმა.

— იქნებ რამე გვეღონა?

— ვნახოთ, შეიძლება სულ დავტოვოთ ეს რაიონი, წომ არ აჭიბებდა, აფრიკაში წაგუშლიყვავთ და იქ დაგვემთავრებია ტვირთის აღება, — თქვა ფაციაზ.

— მგონი აჭიბებს, რამდენ დღეში მივალო ქეიპტაუნთან?

— ჩვიდმეტი დღე გვეყოფა.

— ჯობია, წავიდეთ.

იმ ღამით კაპიტანმა გამაღვიძა. დაფეობული წამოვეარდი.

— კუკა, კიდევ მოხდა რამე?

— ნუ გეშინია, არაფერიც არ მომხდარა.

კუკა პარმინა სკამზე დაჭდა. ძალიან გამიკვირდა, სკამიდან რომ არ გადმოვარდა. ილუ-მინატორში გავიხედე.

— კუკა, პამპერო ჩადგა?

— არა, არ ჩამდგარა. იაშა ფაცია გეძახის, წავიდეთ.

იაშა ფაცია საწერ მაგიდასთან იჯდა.

— რაულ, მივიღეთ გადაწყვეტილება, მივ-დივართ აფრიკაში. შენ გეძინა და ოლარ გაგა-ღვიძეთ. უკვე ვეღაპარავე ფლაგმანს. ოთხი საათია, რაც კურსი შევცვალეთ. პამპერო ახ-

ლა მარცხენა ბორტიდან გვიბერავს. სლიპი რომ არ შემოენგრია, ჩვენ კურსი ჩრდილო-აღმოსავლეთისაკენ ავიღეთ. მივდივართ წმი-და ელენესაკენ, როცა პამპეროს რადიუსიდან გავიალოთ, შემდეგ კურსს კეიპტაუნისაკენ ავი-ღებთ.

— ჩინებულია, — შევძახე.

— დიახ, ვატყობ, აქ ჩვენი საქმე აღარაა, ღმერთმა უწყისის, როდის ჩადგება გრიგალი, ჩვენ კი დღეებს ვკარგავთ. ამ საქმეს. დასვე-ლება უნდა, — მიუბრუნდა კაპიტანს ფაცია, — მოდით, ის ურუგვაული ღვინო გავსინჯოთ.

კუკამ ურუგვაული ღვინო გამოიტანა და აფ-რიკისაკენ ჩვენი შგზავრობა მართლაც დავა-სველეთ.

გაშ, ასე, მომავალ შესვედრმდე, პამპერო, შენ საქმაოდ მომაბეზრე თავი, მაგრამ გულ-წრფელად რომ გითხრა, კიდევ ერთხელ სია-მოენებით ვიურავებდი შენს მიერ აქაფებულ იკეანეში. რაც მართალია, მართალია, ღირს კაცმა რომ გემო კარგად გაგისინჯოს...

ბოლო მინაწერი: ახალ წელს სევასტოპო-ლიდან მიღებულ ფოსტას ვათვალიერებდი-ერთი კონვერტი გავეხსინი. იქიდან მისალოცი ბარათი და ფოტო გამოვიღე. იცით, ვინ იყო ფოტოზე აღბეჭდილი? ლუდა, ის შეორე შტუ-რმანი და კიდევ მესამე. ალბათ უკვე მიხვ-დით: — მესამე ზღვებისა და ოკეანების მომა-ვალი დამპურობი გახდათ.

ქართველი

ღავით მარტონი

მშევთური სურათები

რა დიდი ყოფილა ტერფი წინაპარის,
ბარე ხუთი ჩემი მტკაველია,
აქ რომ უამრავი სამარეა,
ზოგში ხევსურია, ზოგში ფშაველია.

აქ რომ უამრავი წყლები ირევიან,
ზოგი მტკვარია და ზოგი არაგვია,
აქ რომ მტერი ქვიშას მირევია,
ზოგი სპარსელია, ზოგი არაბია.

აქ რომ ტაძრებია, — ზეცას აცხრებიან,
აქ რომ ნიავია — დროთა ჭიდებაა,
კოცონს მასაენებენ, აქ რომ ნაცრებია.
და ეს ყველაფერი ჩემი დიდებაა.

ვ ე ღ რ ე ბ ა

ერთი წუთით სდექ,
მხოლოდ ერთი წუთით შესდექი,
მხოლოდ ერთი წუთით ნუღარ იტყვი:
— ვინ არის შემდეგი!

მხოლოდ ერთი წუთით მინდა უკვდავება
და მსურს დავიჯერო მხოლოდ ერთი წუთით,
მხოლოდ ერთი წუთით მინდა დავამშვიდო,
სული შემკრთალი და სათუთი.

ერთი წუთით სდექ,
მხოლოდ ერთი წუთით შესდექი,
მხოლოდ ერთი წუთით ნუღარ იტყვი:
— ვინ არის შემდეგი!

პ ლ პ ა ნ ა ნ თ ა ნ

გლეხგაცის სული ზრუნვად ანთია
და ძლიერაა აქ შესამჩნევი,
დაკორძებული ხელი საგუთნე
და სამამულე კვირტის ამჭრელი.

აქ გაოცება კაცს არ უყოფა
საჭირო არის რაღაცა მეტი,
თითქოს ქალწული გადაგვედობა
და ცხელ ტუჩებზე შეგვახო კერტი.

დ ი ლ ა

გახსნილ ფანჯრებში შემოდის მაღალ
და ფერნაცვალი ქორაფის ჩრდილი,
აღვიզებს დედა წუხანდელ მაყალს
და ყველაფერი ცოცხლდება დილით.

ჯოხებზე სხედან ჭინკა ბიჭები
და სამხრეული მიაქვს მეზობელს,
ტყიდან ჩიტები, როგორც კენჭები,
აცვივა სოფლის ძნებს და ეზოებს.

ბუხარი, როგორც სიმშვიდის ძეგლი,
სდგას და აზროვნებს ცისფერი ფთილით
და მზის ამოსვლის მაცნე და მეკვლე:
კარებზე დადის ქორაფის ჩრდილი.

ს ი ც ხ ვ

რამდენი დღეა, შევება არა ჩანს, მთები აიკლო ხვატმა ჭენებით,
გამომშრალ ველზე უხსენებლის ჩინჩხს მიასვენებენ ჭიანჭველები.
რამდენი დღეა, არაგის სილბოს მზე მუჭა-მუჭა სხულზე ივლებს,
რამდენი დღეა, პურის ყანები სიცხეს ითმენენ, როგორც ტკივილებს.
რამდენი დღეა, ხრახარებს ფერი, სოფლის ჭალაზე თალხი და ხამი,
მახსოვს, ოდესღაც აქ აცინგანთა კარავში ბავშვმა ვათიე ღამე,
იყო ღვიძლი, შიში და კდემა, თავისუფლება ხორცის და სულის,
რაც ყველაფერი არა თუ კვდება, მაგრამ უღმერთოდ არის წარსული.
დავინებული თვალებში მიმზერს უამი უმიზონ და უმოწყალო,
მომწვარ ჭალაზე სიცხე ფართხალებს, როგორც მაყალზე თვეზი ცოცხალი.

შ 3 0 6 ლ 0

მოუახლოვდა ყელს სიმღერა, თუმც ცა და მიწის,
ჯერ არ გახსნილა პორიზონტთან შეკრული ბაგე,
ისევ ხრაშუნობს წიფლნარებში ლელი და ღიჭი
და მეზობელი ორდობეში ტყავებით მიდის,
მაგრამ ვით სიტყვა, უნებურად წამოცდენილი,
გადმა პირმზითში ნაადრევად აყვავდა შვინდი.

მთაში მთიბლების დადგმული ზვინი,
ჰგავს, პირამიდას, მაღალს და მწვანეს,
საჟსეს სურნელით და ფუტკრის ზუნით.

და სადედოფლო სამოსელივით,
მოკეცილია ვრცელი ნაფთევი,
და განისვენებს ზვინში ზაფხული
მჭკნარ გვირილების ფერად ბაბთებით.

განთიადისას, როცა ძალუმად მზეს აღვიძებენ სოფლის მამლები
და ჭირხლიანი ზეცის სამოსში დაფათურობენ ლურჯი კვამლები,
გიღაცა მღერის ტყეთა სიმღერას, ფოთოლცვენისას ნამღერს მრავალგზის,
ქვედების თავზე ნისლი იმსხვრევა, უახლოვდება ზეცას ტრამალი.
და მხოლოდ ტყეთა ჩუმი სიმღერა, გადაფანტული ფოთლის მორევად,
უარყოფს, როგორც თალხი სამოსი, ცას მოსულს მიწის საამბორებლად.

თვალსაწიერი, ვით ნაჭუტში, სარგმელში მიზის,
მზე იხედება, მაინც მოდის და მოდის თოვლი.
მზე უმიზნოა, როგორც ყალბად ნათქვამი ფიცი.

მოდის თოვლი და გიორგობას აბმული ქსელი,
მიფიცხებია მაყლის პირას ჩაჩოქილ ბუხარს,
— უნდა დამთავრდეს, ხეალ თენდება აჩალი წელი —

სოფლის ქალები წუწუნებენ, ქსოვენ და სწუხან...

ପ୍ରକାଶନ କେନ୍ଦ୍ର

ԱՐԵՎԵԱՆԴԻ ՀԵՐԱԿՈՆ

3 M E 6 J 3 J

ମେଘନାଥ ପଦମଣିକା

მაზებას გულში ისევ ქარია,
ისევ მოაგნეს ჭმუნების ღრუბლებმა
და აღარც ესმის, აწლა მარია
თვალებით რასაც ესაუბრება.
ის სხვაგანაა, შორეულ მზარეს,
სხვა მიწაზე დგას, სხვა ცის ქეშ ცხოვრობს
და საწყალ ქალის ჩურჩულს და ალექს
მკაცრი დუშილით პასუხობს მხოლოდ.
დამცირებული და დაბნეული
მარია ფეხზე წამოდგა წამსვე,
აუცახცახა ბრაზმა სხეული
და მიაზალა მაზებას ასე:
„გამოიხვდე, გეტმანო, წუთით
და მეც დაშიგდე ცოტა ხანს ყური,
შენ შემოგწირე უსიტყვოლ, გულით,
რაც კი მებადა, კარგიც და ცუდიც.
სანაცვლოდ მხოლოდ სიყვარულს გთხოვდა,
არც მდომებია სხვა არაფერი
და სიყვარულის ცაში ნაფრენი
თაეს ბედნიერად ამითაც ვერძნობდი.
არ მენანება ვინმე ან რამე,
მაგრამ ხომ გახსოვს ის ჩუმი დამე,
როცა პირველად შემახე ხელი?
სად გაქრა ახლა ის ვნება, მწველი?
ან იქნება აღარ გიყვარვარ? მაშინ...

გავრძელება. ლასაწყისი იხ. „კისკარი“ № 13

ჩ ა ზ ე პ ა
ჩემო ძიირდასო, ბავშვი ხარ, ბავშვი
და უსამართლოც. მალე ეჭვები
სულმთლად შეგძამენ. ნუ შეეჭმევი,
ნუ დაუჯერებ, რადგან შენს მეტი
არავინ არ მყავს, ხოლო შენს გვერდით
ბეღნიერებით მევსება გული,
ძალაუფლებაც, დიდებაც, ფულიც
უფერულდება.

મારો

თვალთმაქცობ ისევ,
ისევ მატყუებ და ოუგი გისმენ,
შხოლოდ იმიტომ, რომ მივხვდე იქნებ
რა დაგემართა, რა გიმღვრევს ფიქრებს.
მივარდებოდი გუშინ თვალებში,
დღეს კი გაბრაზებს ჩემი ალერსი,
არც მე გახსოვარ, აღარც სახლისთვის
აღარ გცალია და ვიღაც გლახის,
თუ ვიღაც ლოთი მამასახლისის
და ჩემთვის დღემდე უცნობი ჰალხის
წრეში ტრიალებ და დაქეიფობ,
მე კი, ოხ, თითქოს მართლა ტყვე ვიყო,
ჩემს ოთახში ვარ გამოკეტილი,
ყველაფერსა აქეს ქვეყნად წერტილი.
ან ის ვიღაა, დუღსკოის ქალი,
იმ დღეს ხოტბას რომ ასხამდი მთვრალი?

მაზეპა

ჰევიანიც ხარ? განა შემფერის
შე, ჩემს ასაგში, ქალების დევნა
და უსაფუძვლო ოხვრა და ხვენა?
ან ესი რად უნდა კუროდ ბებერი?
ეს ყმაწვილების საქმეა მხოლოდ,
რომ თვალმაქტობით, ბოლოს და ბოლოს,
აცდენონ ხოლმე სხვათა ცოლები,
ყალბი გრძნობებით ანათროლები.

მარია

არა, ჩემს კითხვას თავს ნუ არიდებ
და მიპასუხე გარკვევით, სადად.

მაზეპა

ყველაფერს გეტყვი, ყური დამიგდე,
ამოიწურა დუშილის ვადაც.
დიდი ხანია, რაც განვიზრახეთ
ჩვენ ერთი საქმე და აი, უკვე
დარკვაეს ქამი და დაგვიძახებს,
აგვიღრიალებს საომარ ბუქებს.
დიდხანს ვითმენდით მონობის პატივს
და თავდახრილნი ვიდექით ჩრდილში
ვითომ მფარველი ვარშავის ხათრით,
თუ თვითმპურობელი მოსკოვის შიშით.
ახლა კი დროა, რომ უკრაინაც
თავისუფალი ქვეყანა იყოს
და არ უსმიონს სხვების დაირას,
თავის დაირა არ პერნდეს თითქს.
ორივე მეფე თათბირობს ჩემთან,
ჟევე მზადა ვართ და, ალბათ, მალე
ვიტევებთ პეტრეს მეხად და ელდად
და გამოვიტანთ ჩვენს დროშებს გარეთ.
და იქნებ მართლა დავიდგა ტახტი,
გარს მახვევია ერთგული ხალხი:
დულესკაია, გლახა, იეზუიტი,
მაგრამ შენ მაინც ნურსად ნუ იტყვი;
თანამზრააზელთა ხმა და ბარათი
მათი წყალობით აღწევს ჩემამდი,
აი, აქამდე რითი ვღელავდი,
ეს იყო, დღემდე რომ გიმალავდი.
დამშვიდი ახლა? შენი ფიქრები
რომ განიფანტენ?

მარია

შეფე იქნები?

შენი მშობელი ცისა და მიწის?
ოო, ძვირფასო, მეც ვგრძნობ და ვიცი,
რომ აღსრულდება...

მაზეპა

შენი მტკაველით
ნუ ზომავ ხოლმე. იქნებ რა მელის,
იქნება გულში რას ფიქრობს ღმერთი.

მარია

არაფრის შიში არ მაქვს შენს გვერდით
და ვიცი კიდეც. რომ ტახტი უცდის
შენს ძლიერებას.

მაზეპა

ან იქნებ კუნძი?

მარია

მაშინ მეც კუნძებე, მეც შენთან ერთად!
თუმცა რას ვამბობ? გარკვევით ვხედავ
შენს მაღალ შუბლზე დიდების ნიშანს.

მაზეპა

შენ თუ გიყვარვარ?

მარია

ეგ რაღას ნიშნავს?

მაზეპა

გინ გირჩევნია: მამა თუ ქმარი?
ოქვი გულაზდილად.

მარია

ოი, უფალ!

რად მეკითხები? ტყუილუბრალოდ
სულს რად მიწეწავ? ნუ ვიტყვით, არ ღირს,
მე ხორ უბედურ მშობლების სახლი
ხალხს სალანძღვად ჩავუგდე პირში
და, ალბათ, უკვე (ვერც მითქვამს შიშით)
დაწყევლილც ვარ, რომ მეტცეს შხამად
ეს სიყვარული...

მაზეპა

ქმარი თუ მამა?

რატომ გაჩუმდი?

მარია

ფიქრიც კი მზარავს.

მაზეპა

მითხარი-მეთქი!

მარია

გეყოფა! ქმარა!

მაზეპა

ყური დამიგდე: — ვთქვათ, გაწყდა ღმერთი
და მოხდა ისე, რომ ორში ერთი
უნდა გაწირო, ორივე ბედის,
ორივე სულის შენ ხარ მსაჯული,
შენი ბრძანებით ვართ შივაჭვულნიც
განკითხვის სკამზე. რას იზამ მაშინ?
რომელს დაინდობ? ვის სახელს წაშლი?

მარია

ნუ ხარ მაცდური და გთხოვ ძალიან,
ნუდა მაწვალებ ასე...

მაზეპა

მარია!

მარია

რატომ გაფითრდი? რა მოგივიდა?
ნუ მიბრაზდები: მსხვერპლად მივიტან
შენთვის ყველაფერს, არც დაფიქრდები,
მაგრამ მაშინებს შენი სიტყვები,
აზრიც არა აქვთ არავითარი.

მაზეპა

არ დაივიწყო, რაც დღეს მითხარი.

წყნარი ღმეა, უკრაინული,
კრიალებს ზეცა, როგორც ყინული,
ბრჭყველალებს, ფეოქავს ვარსკვლავთა რემა,
ვერ მორევია პაერი თვლემას
და ვერცხლისფერი ფოთლები ალვის
სულ თდნავ თრთიან. ციდან კი კრძალვით
დაპყურებს მთვარე თეთრ ეკლესიას
და გეტმანების დიდებულ ბაღებს
და ძევლ ციხესაც ბურანში ახვევს
და სიჩუმეა, როგორც წესია.
ციხე კი შფოთავს, ჩურჩულებს ისევ,
მის ერთერთ კოშკში, პატივაყრილი,
ზის კოჩუბეი, დარდით დაღლილი
და სიმწრის თფლი გადასდის პირზე.

დილით დასჯიან. დე, იყოს დილით!
ზოგჯერ სიგვდილიც, თურმე, ტებილია.
რაა სიგვდილი? ნანატრი ძილი.
არა, არც დარდობს, არც ეშინია.
მზადაა ჩაწევს კუბოში იგი,
რაკი ბოროტი ბობოქრობს ირგვლივ,
მაგრამ ამქვეყნად ხომ არის ღმერთიც?
როგორ დაემხოს ბოროტის ფერხთით
ასე უიტყვოდ, როგორც ცხოველი,

და ასე როგორ დასთმოს ყოველი:
სულიც, სახელიც და მეგობრებიც,
მისთვის მარადუაშს დაუდგრომლები
და დაღუპულნი მისი მიზეზით;
როგორ დაუდოს ნაჯახს კისერი,
როგორ დალიოს სული ბებერი
და მტრის ზეიმი, დაუფარავი,
ვით აიტანოს, თუკი არავინ
არ რჩება შერის მაძიებელი.

და გაახსენდა ტებილი წარსული,
პოლტავას ზეცა და სანახები,
შინაურები, ამხანაგები
და სიმღერები ნაზი ასულის;
და ძველი სახლიც, სადაც ის გაჩნდა,
სადაც სიცოცხლე ზეიმით ხარჯა,
სადაც იგემა შვებაც და დარდიც,
განცხრომის სიტებოც და შრომის მადლიც;
და ყველაფერი, რაც დღემდე ნახა,
ნებაყოფლობით რომ დათმო ახლა
და თანაც ვისთვის? —

მაგრამ უღრიალებს
უანგით შეჭმული ბოქლომი კარზე.
ის უბედურიც ფხიზლდება წამსვე,
გული ელვა და უფრიალებს.
და ფიქრიბს: აპა, მოგიდა ისიც,
მოძღვარი ჩემი სულის და სისხლის,
ჭმუნვის ქეიმი და ჯვრის მტკირთველი,
მიმტებელი და გამკითხელი,
ჩენგნან მოკლული და დამარხული,
ჩენგნოვის ჯვარცმული ქრისტეს მსახური,
მომტანი მისი სისხლის და ხორცის
და ნეტარების მოგვერელი ლოცვის,
რომ მათი მაღლით ნაზიარები
მშვიდად მიგაბყრო სიკვდილს თვალები.

აპა, მზადაა, რომ ყოვლისშემძლეს
დახვდეს მორჩილი და მომღიმარი,
გაანდოს დარდი და სატკივარი
და მიეხუტოს ბავშვივით მკერდზე,
მაგრამ ნანატრი მოძღვარის ნაცვლად
ბილწი ორლიგი სწვევია სტუმრად,
ისიც მიწაზე დაეშვა უმალ
და მიახალა შემოსულს მკაცრად:
„ისევ შენა ხარ? რა სურს მაზეპას?
რომ წამიბილწოს ბოლო ლამპარიც?
რომ ჩემი ბოლო თავშესაფარიც
დააგესლინოს შენს ბილწ არსებას?
რისთვის მოხველი?“

ო რ ლ ი კ ი

შენს დასაკითხად.

კ ო ჩ უ ბ ე ი

აკი დამკითხე, მეტი რა გინდა?
შემეშვი.

ო რ ლ ი კ ი

არა. გეტმანმა ბრძანა,
არ დავიშურო თავი და ძალა
და გათქმევინო.

კ ო ჩ უ ბ ე ი

კი მაგრამ, რაღა?

მე ვთქვი და მოვრჩი და ვიტყვი ახლაც,
რაც გუშინ ვიყავ, ისა ვარ დღესაც:
მზაკვარიც, ბილწიც, ვერაგიც, ქლესაც,
ბოროტი სულიც... და რაცე გინდათ;
ხოლო გეტმანი წმინდაა, წმინდა,
ცამდე მართალი...

ო რ ლ ი კ ი

გეყოფა, გმარა!

დიკანგაში რომ ოქროებს მალავ,
ის მიგვასწავლე, შენი მამულიც
და რაც რამე გაქვს გადამალული,
გადაეცემა ჯარის ხაზინას.

ასეა წესი, კანონის ძალით
შენც აღასრულე ეს ბოლო ვალი:
რაც შენბა ხელმა გაავაზირა
და გადამალა, გვიჩვენო უნდა,
რომ ამ ქვეყნიდან წახვიდე სუჟთად.

კ ო ჩ უ ბ ე ი

მართალსა ბრძანებ: მე სამი განძი,
დაცული გულის მიწით და ნაცრით,
მქონდა აქვეყნად, სამი ოცნება!
ერთს ერქვა შვილის პატიოსნება,
ბედნიერების მზით რომ მაქსებდა,
მაგრამ მომპარა იგი მაზეპამ.
მეორეს ერქვა ჩემი ღირსება
და მამდიდრებდა, ძლიდარს ისედაც,
მაგრამ წამართვა ისიც წამებამ,
უბედეურებამ და მწუხარებამ.
და ახლა მხოლოდ ერთიღა დამრჩა,
ისაა ჩემი ოქროც და ფარჩაც:
შურისძიების სურვილი წმინდა!
მას თან წავიღებ, ღმერთისთვის მინდა.

ო რ ლ ი კ ი

ბებერო, კმარა ფუჭი ყედობა,
ღმერთს, გირჩევნია, თხოვე შენდობა,
განთიადს შენი სიკვდილი მოაქვს,
რა გეხუმრება? ხუმრობის დროა?
სად გადამალე, მითხარი, გისმენ,
თორემ ჯალათი კართან დგას ისევ-

კ ო ჩ უ ბ ე ი

ბოროტო მონავ, რაღას მაწვალებ!
სულის ამოსვლა მაინც მაცალე,
კუბოში მაინც ჩამდეთ, ჩამაგდეთ,
კერ გულზე ლოდი მაინც დამადეთ
და თუკი თქვენი გულიც გაძღვება,
მერე გაქევებ შენ და მაზეპამ
ჩემი სკივრები და სარდაფები,
ჩაიმხეთ ფაშვიში ჩემი ჩაფები,
დასწევით, აჩეხეთ ეზოც და კარიც
და გაიყოლეთ თან ჩემი ქალიც:
მარილის კეჭი თუ მატყდის ფთილა —
სად რა დევს, გეტყვით ქველაფერს

წერილად.

ახლა კი მართლა იწამე ღმერთი,
მარტო მამყოფე სიკვდილის გვერდით.

ო რ ლ ი კ ი

ფული სადა გაქებს, თვალთმაქცო, ფული?
თქვი, თორემ ბრაზით გასივდა გული,
ან რა აზრი აქვს ხელს რომ აფარებ
იცოდე, უფრო იფუჭებ საქმეს,
მე მითვამს, შენ კი თაგს დააბრალე.
ამბობ თუ არა? ჯალათო, აქეთ!

რაღა ჯალათი უნდოდა, ბეჩავს!

ოხ, ტანჯვის ღამევ, ქვე! ელის ხატო!
მაგრამ გეტმანი სად არ ამდროს,
სად ემალება სინდისის ქვა ნას?
ის მიჯდომია მძინარე ნათლულს,
მარის ძინავს უზრუნველ ძილით,
ის კი დასცემერის და ფიქრში გართულს
სახეზე ადგას წუხილის ჩრდილი.
ზის თავდახრილი და მოღუშული
და ერთმანეთზე მწარე ფიქრები
სულს უწეწავენ: „რაღას გუშველა!
მაგრამ რაც უფრო მკაცრი ვიქნები,
მით უფრო კრძალვით შემხედავს მტერი.
სხვა გზა არ არის, დამსმენის მტერი
ქარს უნდა მიგცე.“ მაგრამ მაშინვე
ახალი ფიქრი ეხვევა გულზე,

ახლა მარიას ბედი აშინებს,
როცა მის ნეტარ განცხრომას უმზერს:
„ოხ, ღმერთო, ამას რა ეწველება,
ვერც გადაიტანს, საბრალო, ალბათ;
ქვეყანას მოსდეს ჟკვე ენებმა,
ან ვინ დამალაგს ამხელა ამბაკს.
დილით კი ბასრი ნაჯახის ელვა
მოეფინება მთელს უკრაინას,
რითი ჩავახშო, ან რანაირად
ხალხის ყაყანი, შფოთი და დელვა.
მე ახლა მიგხვდი, მე ახლა ვხედავ,
რომ ვინც ჩემსავით გასწირა ბედმა
და ვინც სიძმიდე არ მიიკარა,
ის მარტო უნდა დახვდეს გრიგალსაც,
მას ცოლის შერთვის არა აქვს წება,
სად გაგრინილა ერთ ეტლში შებმა
ცხენის და ორმის? ეს დამავიწყდა,
ამ გზაზე ფეხი მაინც დამიცდა
და ახლა უნდა ვუხადო ხარჯი
ამ სიგიშესაც... ამქეყნად კარგი
რაც კი არსებობს და რასაც ფასი
არ დასდებია, ცხოვრების თასი
რითაც ტკბილდება — ამ საცოდავმა
მე შემომწირა, მე კი ოდნავაც
არ ვზოგავ ახლა და ახლაც ვძარცვავ
და შხამს ვუმზადებ, მაღლობის ნაცვლად¹.
ის ასე ფიქრობს, ხოლო მის გვერდით
მარიას ძინავს უზრუნველ ძილით,
ბაგე ვაგანია და უთროის მექრდი
მშვიდად, თანაბრად... მაგრამ ხვალ
დილით...

მაზეპა შევრთა, წამოდგა წამსვე,
მძინარეს ძალით მოსწყვეიტა თვალი,
სიზმრებთან მარტო დატოვა ქალი
და კვლავ მტანჯველი ფიქრებით სავსე
ბაღის ხეიგანს დაუყვა ფრთხილად.
საბედისწერო ახლოა დილა!

წყნარი დამეა, უკრაინული,
კრიალებს ზეცა, როგორც ყინული,
ბრჭყვევალებს, ფეოქავს გარსკვლავთა რემა,
ვერ მორევია პაერი თვლემას
და ვერცხლისფერი ფოთლები ალგის
სულ ოდნავ თრთიან, ციდან კი კრძალვით
დასცექრის მთვარე თეთრ ეკლესიას.
მაგრამ მაზეპა მწარე დღეშია:
ვით მბრალდებელთა მკარი თვალები
უტრიალებენ სულს გარსკვლავები,

მსაჯულებივით იქნევენ თავებს
ალვის ხეებიც, მათი ჩურჩულით
სავსეა ბაღის ყველა კუნძული;
და ჩახუთულა ზაფხულის დამე.
უცრად... სუსტი კივილი... ოხვრა
ნიაგა ციხიდან აქამდეც მოჰყვა.
ის ხმა ნადირის ყმუილსაც გავდა
და მიკიოტის გაბმულ ტირილსაც,
ტანჯული გაცის კვნესასაც, ანდა
გონება ისე გადაინისლა,
რომ ნაფიქრალი წარმოიდგინა,
მაგრამ აქამდე თუკი ითმინა,
ვეღარ გაუძლო მაზეპამ ახლაც,
ვეღარ მოთოკა წუხილის ტალღა
და დაიყვირა იმ ხმით თვითონაც,
რა ხმითაც ომის ცეცხლში ვიდოდა
და აყრუბდა ცას და ქვეყანას,
რათა მტრის ჯავრი ამოეყარა,
როცა ქარივით გასული მინდვრად
მიაგელვებდა ცხენს გამალებით,
როცა ზაბელა და გამალე
და... კოჩუბეც მის გვერდით იდგა.

დაიძრა ბინდი და განთიადმა
ცის ტატნობს ოქროს კიბე მიადგა.
გაბრწყინდა ველი, ყანა და მთები,
მდინარის ზვირთმა ცისფრად იალა,
გაისმა დილის ჟღურტულა ხმები
და გაიღვიძა ადამიანმა.

მაგრამ მარიას ჯერ კიდევ ძინავს
და ძილში ესმის, რომ ვიღაც ფრთხილად
მიუახლოვდა და მორიცხებით
მოუთათუნა ფეხზე თითქბი.
გამოეღვიძა, მაგრამ თვალები
მოაჭუტვინა მზის სხივმა წამსვე
და სამური განცხრომით სავსემ,
წაიჩურჩულა ზანტაც, მთქნარებით:
„მაზეპა, შენა?...“ მაგრამ მარიას
სულ სხვა ხმა ესმის, ფხილდება უმალ.
ოხ, ღმერთო ჩემო! რა ამბავია?
დედა დგას მის წინ...

დ ე დ ა

მარია, ჩუმად!

მთლად ნუ დაგვღუპავ, თხოვნა მაქეს ერთი,
ცრემლებითა გთხოვ, იწამე ღმერთი!
დღესაა დასჯა, შენ შესძლებ მხოლოდ,

რომ შეუბორებო ხელები ბოროტს.
უშენელე მამას.

შვილი (შეძრწუნებული)
მამას? გის მამას?
ვის სჯიან? რატომ?

დ ე დ ა

სადა ხარ? ვინ ხარ?
სასახლეში ხარ თუ ჭურში ზიხარ?
უნდა იცოდე შენ სხვებზე მეტად,
ქვეყნა როგორ შესტირის გეტმანს;
უნდა იცოდე, რომ მისმა რისხვამ
გაუთავებელ ცრემლად და სისხლად
გადაგიქცია სიცოცხლე ყველას,
ვიღას მივადგეთ? ვის ვთხოვოთ შეველა?
მეფეც მფარველობს... მაგრამ შენს დედას
ნუ გააწილებდ... თუმცა მეც ვხედავ,
მაზეპა ოჯახს რომ გირჩევნია.
ვითომ მშობლები მოგირჩენია,
ნებივრობ მშვიდად, როცა ჩვენს თავზე,
შურისძიების სურვილით საგსე,
კითხულობს იგი სასტიკ განაჩენს
და აღრიალებს განკითხვის ბუკებს,
მამაშენი კი კუნძთან დგას უკვე,
გონს მოდი, შველა უნდა მამაშენს!
გონს მოდი მეთქი! ექმენ მფარველად,
ჯერ კიდევ დროა, მარია, ჩქარა!
წადი, ემთხვევ მუხლებზე მტარვალს,
შესაგინებლად და დასალევად
ნუ მისცემ მის სისხლს.. ოხ, ღმერთი თუა,
შენ როგორ გეტმანი უარს,
შენ ხომ გაწირე დედის ალერსიც,
დირსებაც, ღმერთიც...

შ ვ ი ლ ი

ღმერთო, რა მესმის!
მამა... მაზეპა... და სათხოვნელად
საპუთარ შეილთან მოსული დედა.
მართლა გავგიშდი, თუ მძინავს, ნეტავ?

დ ე დ ა

არ გინავს, არა! არც დაყოვნება
არ შეიძლება! არ უთქვამთ შენთვის,
მამაშენმა რომ გასცა გეტმანი?
(შენი გულისთვის გასცა, ღმერთმანი,
ვერ აიტანა, საწყალმა მეტი).
მაგრამ თვითონგე დასწამეს ცილი,
თავს მოახვიეს ახალი ჭირი,

გადააბრალეს მზაკვრული ფიქრი,
ამოუდაღეს სასა და ყელი
და აიძულეს წამებით იგი,
რომ სიმართლეზეც აეღო ხელი.
ხელმწიფეც შეცდა და მისი თავი
მტერს მისცა ხელში... ნუთუ არ ცი,
რომ დღეს, საქვეყნოდ, მთელი ჯარის წინ
უნდა აღსრულდეს განზრახვა ავი,
როს აიწევა გეტმანის გურზი...
ჯერ კი, საბრალო, ციხეში უზით.

შ ვ ი ლ ი

ოხ, ღმერთო, ღმერთი! დღეს... მამაჩემი...
ჩემი სიცოცხლე... ჩემი გამჩენი...

და კოჩუბეის ტურფა ასული
დედის ფეხებთან წევს გულწასული.
ეჯიბრებიან დოლებს ბუკები,
ჭრელი ქუდების ტორტმანებს ტბორი,
ეწყობა ჯარი და მწკრივებს შორის
დაპქრიან სწრაფი სერდიუკები.

ბრძო კი გროვდება, ყაყანებს, ხენუშის,
ფანცქალებს გული, დიდდება თვალი,
გზა, გაჭედილი გაცით და ქალით,
მიიღლანება გელიგით მტკვრში.
შუა მინდორში დგას ეშაფოტი,
ირგვლივ ახალი ყრია ნაფოტი
და ეშაფოტზე, როგორც ხანძარი,
დაძრწის ჯალათი, გაუმაძღარი.

აჩქარებს ხარბი და ბილწი სული,
სანატრელ მსხვერპლის მოელის მოსულას
და ხან ლაყბობით თაგს იქცევს ბრძოსთან,
ხან კი სიმძიმეს ამოწმებს ცულის.

უცებ ბუზღუნიც, ოხვრაც, ყაყანიც,
ქალის კივილიც, სიცილ-ხარხარიც —
ჩაჩუმდა, ჩაკვდა. გალურსულ ველზე
ფლოვთა თქარუნი ისმოდა მსოლოდ,
თვითონ გეტმანიც გამოჩნდა ბოლოს,
ამჟედრებული ყორნისფერ ცხენზე.

გარემოცული ერთგულ ამაღლით
მოპქროდა მისი რაში, ფრთამალი.
ხოლო ფორანი კიევის გზაზე
მოჭრიალებდა და ყველამ წამსვე
მისენ მიაბყრო შემკრთალი თვალი:
იქ, იმ ფორანში, ბოროტი ძალის
უარმყოფელი და გადამტანი,
ზის კოჩუბეი, ალალმართალი;
და ისკრაც, მშვიდი და დიდებული,

ბედს ბატკანიგით შერიგებული.
ფორანი შედგა. ამღერდა დასი,
წამოიზღაუნა საგვევლის ბოლი,
მზურვალე ცრემლით და გულის
თრთოლვით
გზას ულოცავენ ტანჯულებს ცაში,
ხოლო ისინი მტრისთვის გოდებენ,
ღმერთს ავედრებენ და აცოდებენ.
გაქვავებულა ხალხი, დიდალი,
და უშებურალ მშერას არიდებს
ბრჭყვიალა ნაჯახს. აპა, ავიდნენ
და კოჩუბეიმ ბოლო პირვევარიც
გადაიწერა და გაწვა გუნძზე,
ბასრი ნაჯახიც გაბრწყინდა უცებ,
გაგორდა თავი... აპა, მეორეც.
არც უბრალო ხალხს და არც მეომრებს
არ ადევთ ფერი. ხოლო ჯალათმა,
სიხარულს ახლაც რომ ვერ მალავდა,
თავებს ქოჩრებში დასტაცა ხელი
და ბოლო ცრემლით და სისხლით
სველი,
შაღლა ასწია — ბრძოს დასანახად,
დასაშინებლად და გასალახად.

დამთავრდა დასჯა. გულგრილი ხალხი
ჰქვე იშლება, შინ მიიჩქარის,
კველას თავისი ადარდებს სახლი,
კველას თავისი — ეზო-ჭიშკარი.
დაცარიელდა მინდორი კიდუც,
აქა-იქ თითო-ოროლად იდგნენ,
როდესაც ორმა დალლილმა ქალმა
ოხერით, ბორძიკით გადმოსტრა შარა;
ჩამოხეოდა ორივეს კაბა,
სეირის ხილგას ჩქარობდნენ ალბათ.
„დაგაგვიანდათ“, — უთხრეს და თანაც
შეს მინდვრისკენ ანიშნეს ხელით:
გუდა-ნაბადი აეკრა ჯალათს,
დაფარფატებდა მის ნაცვლად შღვდელი,
შეხის კუბოში ჩაჭედილ ცხედარს
ორი კაზაკი ფორანზე დებდა.

ილტვოდა იგი, რისხვად ქცეული,
თავზარდამცემი ედო იერი
და საშინელი სიცარიელით.
შეგვემებოდა მთელი სხეული.

გაბობერვოდა ძლიერი მქერდი,
ოფლში ცურავდა მისი შერანი,
სიტყვა ვერ უთხრა გეტბანს ვერაციხ,
არ გაიკარა არავინ გვერდით.
ტანჯავდა ეჭვი გულსჩასაცული
და შინ მისულმა იკითხა წამსვე
მარია, მაგრამ წუხილით სავსე,
შეცბა, დაიძნა, დაფრთხა შასხური.
ჯიუტი ეჭვი ტანჯავს, აშინებს,
მარიას ოთას ეცა მაშინვე,
სიცარიელეს წააწყდა თვალი,
ვერც ბაღში ნახა მარიას კვალი,
ბუჩქებს ტყუილად ქაქვდა იგი,
სიცარიელე სუფევდა ირგვლივ.
წასულა! ჩქარა! — და აი, უპვე
მიამტვერებენ გზებსა და შეკებს
მისი ერთგული სერდიუკები.
დიდი ხნით გაქრნენ მტვერში შეკები.
და ღობე-ყორის დამაქვევარი
ველურ ყიუინთ მიქრის მდევარი
ოთხივე მხარეს და მთელი ძალით
ცხენებს მუხლებში ჩაუდგათ ქარი.

ყველას დაწვა წუხილის ლოდი,
არ ჩანს მარია, მისი გზაკვალი
კაცმა არ იცის: რატომ ან როდის
გაიქცა იგი. გულის კანკალით
გზას გასცერიან. წამს მისდევს წაში
და მაზებასაც ერევა შხამი,
გარინდებულა წუხილის ჩრდილში,
მსახურებს გული უსკდებათ შიშით,
ჩაეტელია იგი ოთახში,
ზის სარცელოთან და საცოდავი,
უხმობს მარიას ხევწით და ფიცით
და ჯოჯოხეთურ კოცონზე იწვის.

დილით მობრუნდა უკან მდევარი
და გუშინდელი მედიდურობის,
რიხის, სიმეგირცხლის და მორთულობის
არ მოპყოლია არც ნახევარი.
ჩამოფლეთილნი იყვნენ ყველანი,
მტვერსა და ოფლში იდგნენ ყელამდი,
მაგრამ ამბავი ვერ თქვა ვერავინ,
ვერ უნახიათ მარიას კვალიც,
მიწამ ჩაყლაპა საბრალო ქალი.

საზოგადოებრივი რევულუცი

ჯანი როდარი

ტელევიზონით მოყოლილი ზღაპრები

თუ გული გულობს

გული შეუბნება, აი ნახავ, წაიკითხავენ პატარები ქართულად ამ შენს ზღაპრებს და მოწონებითაც მოწონებათ, გართობითაც გაერთობიანო. კე-თილი და პატიოსანი, მაგრამ ერთი ქართული სიტყვა მაინც ვიცოდე წამ-ლად! აბა ეს საქმეა? მართლა სირცევილია და მეტი არაფერი! კარგი, მე არ ვიცი, არ ვიცი, ნუთუ შინაც არა მაქეს რა ისეთი, ქართული ლაპარაკი რომ შეეძლოს? როგორ არა, შინ თბილისის პატარ-პატარა ხვდები და ნიკო ფი-როსმანაშვილის სურათების კარგა მოზრდილი წიგნი მაქეს. სხვას ვერა-ცერს ვითქმივი, იშვიათი სურათებია. ერთზე რთველია გამოხატული, ვაზებს უფრო დიდი მტევნები ასხია, ვიდრე მერთველებს თავები აქვთ, ყურძნის მარცვლები კი იქ მოტრიალე ხალხის თვალებზე დიდებია. აი, ყურძნი თუ გინდა, ამასა ჯევია!

მეორე სურათზე მთვარე მოჩანს: მთვარე კი უკე ჩვენებურია, ზუსტად ისეთივეა, როგორიც რომში. სანაძლეოს დაედებ, ქართველი ბავშვებიც ისე-თივენი არიან, როგორიც რომაელი, მიღანელი და ნეაპოლელი ბავშვები: მხიარულები, ანცები, საყვარლები.

რაღა ბევრი გაფაგრძელო, იტალიელ ბავშვებსაც ვენაცვალე და ქართ-ველებსაც. აბა, რაღა თქმა უნდა, რუსებსაც და ფრანგებსაც. ბავშვი ბავშვია, გინდა ევროპელი იყოს და გინდა ამერიკელი, გინდა აზიელი და გინდა აფრიკელი, გარჩევა როგორ შეიძლება! მე მთელი დედამიწის ბავშვები გულში მისხედან და თვალში რომ ჩამიცვიდნენ, ხელს არ ამოვისეამ. პა-ტარები მთვარეზე ანდა მარსზეც თუ არიან, იმათაც კარგსა და კეთილს გუ-სურევე. საწინააღმდეგო აღბათ არც თქვენ გექნებათ რამე.

კაცია და გუნება, კარგი ზღაპრი ქვეყანას მირჩენია. ზღაპრებს რომ არ ვიგონებდე, მაშინ ან სათამაშოებს გაგითლიდით, ანდა ვიოლინოს და-გიკრავდით. რა ვენა, გაეჟილს გატეხილი სჯობს: ტყეში და ზღვის პირას ხეტიალიც გიჟიეით მიყვარს. წარმოდგენა არა მაქეს, რატომ ამაში გასა-მრჯელოს არაფერს იძლევიან!

საყვარელო პატარა ქართველები, გისურვებთ ამ წიგნის გულიანად წაკითხვას და საღსალამათობას. გაიზარდენით კარგები, თქვენს ქვეყანასაც გამოადევით და მთელ ქვეყნიერებასაც. შრომაში მუდამ სიხარული გენა-ხოთ და მეგობრები არ გამოგლედეთ. რა საბრალო და საცოდავია, ვისაც მეგობარი ვერ უპოვნია! საკვირველია, გარშემო რატომ არ გაიხედ-გამოიხე-დავენ? თუ გული გულობს, მეგობარს რა გამოლევს!

ჩვენ რა, მეგობრები არა ვართ? მაშ რა! აი ამიტომაც ვაწერ ხელს

თქვენი მეგობარი ჯანი როდარი:

ცხოვრობდა ქალაქ ვარეზეში ვინმე სინიორ ბიანკი. ის სინიორ ბიანკი ერთ-ერთ საგაჭრო ფირმაში მასტურობდა, ფირმა წამლებისა იყო, წამლებით ვაჭრობდა, და სინიორ ბიანკი კვირაში ექვსი დღე სულ გზას ადგა, მთელი იტალია ფეხებეშ პერნდა ამოდებული. ხან აღმოსავლეთში იყო და ხან დასაკლეიტში, ხან სამხრეთში და ხან ჩრდილოეთში, ხანაც ქვეყნის შუაგულში მოექცეოდა ხოლმე. წამლების ნიმუშები დაქვენდა, კარგ მუშტარს ხელიდან არ გაუშვებდა, უეჭველად გაურიგდებოდა. კვირაობით შინ ბრუნდებოდა, ორშაბათს ისევ გზას უნდა დასდგომოდა. წასვლის წინ თავისი პატარა გოგო მუდამ ყელგადაგდებით ეხვეწებოდა:

— საღამობით თთო ზღაპარი მიაშე ხოლმე, მში, გენეცალე!

უნდა გითხრა, რომ პატარა გოგო უზღაპროდ ვერაცრიო ვერ იძინებდა, დედას კი უკვე სულ მოყოლილი ჰქონდა, რა ზღაპრებიც იცოდა, თანაც ზოგი სამ-სამჭერ. და აი სინიორ ბიანკი, სადაც არ უნდა ყოფილიყო, ყოველ საღამოს შინ ტელეფონით რეკავდა და თავის პატარა გოგოს ზღაპარს უყვებოდა. ამ წიგნში სწორედ სინიორ ბიანკის ზღაპრებია თავმოურილი. ალბათ შეამჩნევთ, რომ თითქმის ყველა ზღაპარი მოკლეა. თუმცა სხვანაირად არც გამოვიდოდა. ტელეფონით ლაპარაკის საღირალს სინიორ ბიანკი თავისი ჯიბიდან იხდიდა, და ამიტომ იყო, რომ ბევრს არასოდეს არ ლაპარაკობდა. მაგრამ თუ სახეირო საქმეს ჩაიგდებდა ხელში, ზოგჯერ ერთი-ორი წუთით შეტა ილაპარაკებდა. როგორც მითხრეს, სინიორ ბიანკი ქალაქ ვარეზეს გამოიძახებდა თუ არა, ცენტრალური სადგურის ტელეფონისტი ქალები თურმე ალარავის პასუხს არ აძლევდნენ, იდგნენ და ბიანკის ზღაპრებს უგდებდნენ ყურს. კაცმა რომ თქვას, თავშესაქცევად ზოგიერთი მართლაც ურიგო როდი გამოვიდა.

ბედოვლათი მონადირე

ერთ დილით დედამ შვილს უთხრა:

— აიღე, შვილო ჭურებე, თოფი. სანადიროდ შადი. ხვალ შენი დის ნიშნობაა და კურდლის ხორციანი ფაფა მოინდომა.

დაავლო ჭურებემაც თოფს ხელი და წავიდა სანადიროდ. ჭერ თავის კარმიღმოს არც გაშორებოდა, რომ კურდლელს მოჰკრა თვალი, ყურცევით იმიდან გამოიძრა და შურდულვით გავარდა მინდვრისაკენ. ჩამოიღო ჭურებემ თოფი, დაუმიზნა და ჩახმახიც დაცუცემინა. მაგრამ რად გინდა რა! გასროლის მაგივრად, თოფმა კაცის ხმით „პუმ!“ დაიძახა, და ტყვია იქვე მონადირის ფეხებთან დაეცა.

გავკირვებულმა ჭურებემ პირი დაალო. ტყვიას დასწვდა, კარგა ხანს ხელში თვალიერა, ახლა თოფს უკირკიტა, ხან გადაატრიალა, ხან გადმოატრიალა, ვერსად ხინჯი ვერ უშოვნა. მაშინ, ის „პუმ!“ რა ოხრობამ დაიძახა, ბაზაზი მოუვიდა. ლულაშიც კი ჩაიხედა, შიგ ვინმე ხომ არ ჩაძერაო. ამა თოფის ლულაში ვინ ჩაძერებოდა. „ეჭ, რა ტყუილად შემეცეშა დედახემი, წადი იქნებ როგორმე კურდლელი მოკლაო, — ფიქრობდა ჭურებე. — ის ჩემი დაც უკურდლისხორცი დარჩა.“

ამის ფიქრი იყო, და გავიხედოთ — ისევ ის კურდლელი არ გამოხტა! კოტად თავდახურულს თეთრ ლეჩაქე ნარინჯის ყვავილი მიებნია, არც აქეთ იხედებოდა, არც იქით, სულ სკუპ-სკუპით მიხტოდა თავჩალუნული.

„იღბალს უყურე ერთი! — შესძახა ჭურებემ.

— დედალი კურდლელი ყოფილა! ეგეც ჭვრის-დასწერად მიდის! ჯანდაბას!.. სულ არარაობას, ხოხობს მიანც მოვკლავ“.

შევიდა ბეჭი ტექში და ცოტა წინ შადგა თუ არა, რას ხედავს — ბილი-ბილიკ მართლა ხოხობი არ მოგოვგანობს! თანაც შიშის ნატამალი არ ეტყობა და თავიც სტეთნაირად უჭირავს, იტყვი, ქვეყნად ნადირობის პირველი დღეა და თოვი რა არის, არც იცისო.

ჭურებემ ხელად ფეხზე შეაყენა თავისი ორლულიანი, მიზანში მოილო და ჩახმახიც დასხლიტა, თოფმა კი, რის გასროლა, რა გასროლა, ერთბაშად „პამ! პამ!“ დაიძახა — ორჯერ მიაყოლა და მიაყოლა — ის როგორც პატარა ბაშებმა იციან, ხის თოფს როცა აჭახუნებენ. ტყვიამ იქვე ზედ წითელ ჭიანჭველებზე მოადინა რაკვანი. ჭიანჭველები დაფრთხენენ, არიათ, თავს დაგვესხენო, და ნაძვის ქვეშ მიმალნენ.

— კარგი საქმეა მე და ჩემმა მზემ! — ბაზიონად წაიღუდლუნა ჭურებემ. — რალა მინდა რა! დედახემი, ვიცა, სულ ტუჩებს დამიკოცნის, ხელცრაილს რომ დამინახვას!

ამამობაში, სიფრთხილეს თავი არა სტკივაო, ხოხობი ბალახებში შეძერა, ოღონდ დიდხანს არ დარჩენილა. ბიქმა მიხედ-მოხედვა ვერ მოასწრო, ისევ ბილიზე მოჰკრა თვალი. მაგრამ ახ-

ჯანი როდარი

ტელეცონით მოყოლილი ზღაპრობი

ლა მარტო ოღარ იყო, უკან თვეისი ლაპრები ასდევებოდნენ. წალიერ-შალიე, ბაზრალებით მოხუსასუსებლენენ. უხარიდათ, რა კარგია, მამა რომ ვერა გახედავს, გიყვარდეს, გიცელქებთ და ვიეშმაკებთ იმის ზურგს უკან. მალე დედა ხეხოძიც გამოგოგდა. თავი ისე ყინჩად ეჭირა, ისეთნაირად მოფარფაშებდა, თოქოს ეს-ეს არის პირველი პრემია მაინიშეს და აღარ იცის რა წნას.

— შენ რატომ არ იფართაშებ რა! — წაიბუტბუტა ჯუზებემ — ქმარიცა გვავს და შეილებიც. ჩემს დას რაღა პარით ვეჩვენო? რას ვესროლო, აბა, რა მოვკლა?

ამ ბუტბუტ-დუდუნში წერანდლებზე გულმო-დგინდე გატენა თოფი და, იქნებ ბერდა ახლა მა-ინც გამილიმოსო, აქეთ-იქით გაიხედ-გამოიხედა. იცქირა, იცქირა, მაგრამ გარშემო შულდგმული არა ჭაპანებდა რა, მარტო ერთი შაშვი ჩამომჯ-დარიყო ტოტზე. იჯდა აჩხინად და უსტვენდა,

თოქოს ეუბნებოდა, ამა თუ ბიჭი ხარ, მოდო და მესროლეო.

ჯუზებემაც, იცოცხლე, ესროლა. მაგრავ თო-ფი არც ახლა გავარდა, მხოლოდ ერთი „ბას!“ დაიძის მხიარულად, როგორც პატარა ეშმაკი ბაჭი. შესმახებს ხოლმე, როცა ყჩალებზე დაწე-რილ სურათებიან წიგნს ათვალიერებს. „ბას!“ თან აღალაც სიცილისნარიც მიაყოლა. უშვა-ხომ ლამის ტოტილან ჩამოგარდა სიხარულით.

— ვიცოდი, ასეც იქნებოდა! — ჩაილაპარა-კა ჯუზებემ. — დღეს თოფებს ალბათ აჯანყება აქვთ.

— რა ქენი, მოკალი რამე, შვილო! — ჰეკითხა დედაშ შინდაბრუნებულ ჯუზებეს.

— როგორ არა, მოვკალი, დედაჩემო. მართა-ლია, ხორცი გამილინდა, მაგრამ სამაგიეროდ ფრთები მოვიტანე. ოღონდ არ ვიცი, ფაფასთან-გემრიელი იქნება თუ არა.

ნაყინის სახლი

არცთუ დიდი ხინის წინათ ბოლონიაში, ზედ მთავარ მოედანზე, ნაყინის სახლი ააგეს. ვინ იცის, საიდან აღარ მოგროვდნენ იმ მოედანზე ყმაწილები, კველაზე მივირდნილი მხარეები-დანაც კი ჩამოვიდნენ, გავიგეთ გემრიელი სახ-ლი აუშენებიათ და იქნებ ცოტა მაინც გავა-ლოკინონ.

ნაყინის სახლს მარმელადის სახურავი ჰქონ-და, საკვამურებიდან კვამლის მაგივრად გათქ-ვეფილი ნადევი მორდიოდა, ბუხტები კი სულ ერთიანად დაშაქრული ხილისა გაემართათ. დანარჩენი კველაფერი ნაყინისა იყო — კარ-ბიც, ჩელლებიც. ვევგი რომ ავეგია, ისიც ნაყი-ნისა იღგა.

ერთი პატარა ბიჭი ლამის ზედ აეკრა სასადი-ლო მაგიდას. იძღენი ულოკა თოხივე ფეხი, რომ მაგიდამ ველარ გაუქლო და თავშე დაემხო თავის თელშებიანად და ლამბაქებიანად. მერე სულ შოკოლადიანი ნაყინის თელშები და ლამ-ბაქები ეწყო იმ მაგიდაზე! თანაც ნუღარ იტყ-ვი, როგორი შოკოლადიანი ნაყინისა! იმნაირი ტყუილია!

ერთხელც იქით ქალაქის ყარაულმა ჩაირა და დანახა — ერთი ფანჯარა თანდათან დნე-ბოდა, ფანჯარას მინები მარწყვის ნაყინისა ჰქონდა და იმიტომ იყო, რომ ვარდისფრად წურწურებდა.

— არიქათ! — ყვირილი ატეხა ყარაულმა. — მალე!

ყველანი ერთბაშად მისცვიდნენ შემდნარ-სახლს და გაჩარდა ლოკვა, მაგრამ რა გაჩარდა! აი ჰირის ჩიტყაბარუნება იქ იყო!

— დედაშვილობამ, საგარელი მაინც გამომი-ტანეთ! — საბრალოდ იხევწებოდა ერთი დე-დაპერი, რომელსაც იმდენ ხალხში თავგზა ჰპა-ნეოდა. — ნუ მაწყუნინებთ მოხუც ალამიანს! ბერეს არა გთხოვთ, საგარელი მინახეთ რამე, იქნებ სახელურებიანი იყოს!

ერთი გულებითი მეხანძრი მართლაც შევა-რდა სახლში და დედაპერს კრემითა და ბუსტუ-ლის გულით მორთული ნაყინის საგარელი გა-მოუტანა. უნდა გენახათ, რა დღეში ჩავარდა-საცოლავი, აღარ იცოდა რა ექნა სიხარულით! იცოცხლე, ხელად მოულხინა კიდეც და სწო-რედ სახელურებიდან დაიწყო!

რაღა ბევრი გავარებელო, ნამდვილი დღეო-ბა გაიმართა! ღმერთმანი, მუცელიც კი არავის ასტკივებია, — ექმებს ებრძანებიათ, ბუყბუ-ცი და თუხთუხი არ გავიგოთ.

ამ ამბავს ახლაც ჰეკითხანებიან.

თუ ბავშვი ატყდა, დედას ან მამას ჩაიცი-და, გინდა თუ არა, ნაყინი მეორედაც უნდა მი-ყიდოო, მშობლებს გული მოძდით და უჯავრ-დებიან:

— კიდევ რა გინდა! ბოლონიელებისა არ იყოს, იქნებ ნაყინის სახლიც ამაშენებინო!

დასაწყრევი სახლი

ჭალაქ ბუსტო-არსიციოში ბაეშვები ერთი ხანობა ისე აფუშებდნენ, მძგრევდნენ და ხევ-დნენ ყველაფერს, რომ იქაუჩები მართლა ძალიან შეფიქრიანდნენ, ვინების არ ეკონის, ფეხ-საცმელსენ, ზარვლებზე და სკოლის ჩანთებზე კლაპარაკობდნე. არა, რა საოქმელია! ფეხბურ-თის თმაშს რომ დაიწყებდნენ, მინებს სულ ლაშალუში გავქრინდა, მაგიდას თუ მიღუსხებოდნენ, ერთი მთელი თევში არ გაფარისხებოდათ, ფინჯნებს ხომ ნულაზ იტყვა, რომელ კაუშიც შევიღოდნენ, ამსვრევდნენ და ამსხრევდნენ. კელლებს კი ჭრებერობით ილარი იმიტომ არ მტრევდნენ, ხელო ჩაქუჩები არა ჰქონდათ.

მშობლებმა პირდაპირ აღარ იცოდნენ, რა ექ-ნათ, რა ეღონათ, და, ბოლოს, ჭალაქის თავს მო-ადგნენ.

— რას იტყვით, ჭარიმა რომ დავაღოთ, ჰა? — აზრი ჰყოთა ჭალაქის თავმა.

— ძალიან კარგი იქნება! — ერთხმად შესძა-ხეს მშობლებმა. — ავდგებით და სულ ნამტვ-რევგბითა და ნატეხებით გადავიხდით.

იმ მხარეში იღბლად ქვეყნის ბულალტერი იყო. ყველ სამ მცოცვებზე თითო ბულალტერი მოდიოდა. თანაც სუვერელა ბულალტერი-მა ჩინებულად იცოდა ანგარიში. ყველაზე უკმ-თესად კი მინც კევლი ბულალტერი სინიორ გა-მშერონი ანგარიშობდა. მოხუც გამშერონის კინგველზემივით ეხვინენ შეიღლვილები, რო-მელთა წყალობითაც დიდად გაწაული იყო ნამტვრევებისა და ნატეხების დანგარიშებში. ერთხულაც აღირ ფურცელ-ქალალი, ფანქარი და სულ იანგარიშია, რაც ბუსტო-არსიციოლმა ბაეშვებმა ქალაქს ზარალი მიაყენეს. იანგარიშა და, იცი, რამდენი გვმოვიდა ზარალი? გაუგონა-რი თანხა კარისელიანდ ბასტილიანდ მარმელი-ონ ოცდაცმეტი!

— გამიგონეთ, ხალხო, — გულში ცეცხლს იყიდებდა სინიორ გამშერონი, — მა ფულის ნა-ჟევრით ერთი ვევერთელა სახლი აშენდება. აქერა აღარ უნდა, აეაშენოთ და, რახონ არ იშ-ლიან, სულ თავანთი ხელით დავანგრევონოთ. თუ მინც არ დაცხენენ და რა დაშოშმინდნენ, მორჩა, აღარაფერი არ უშველის.

ბულალტერის აზრი ჰქეაში დაუჭდათ. მალე მართლაც მშვენიერი სახლი წამოჭიმეს. პატარა კი არა, შვილსართულიანი, ოთხმოცდაცხრამეტ-ოთახიანი. ოთახები სარკებით მორთეს, ზოგან მომცრო, ზოგან მიზურდილი ონკანები დაგაყენეს, ავეგს ხომ თვლა არა ჰქონდა. მაგიდებზე და კა-რადებში ჭურშელი და სათმაშოები იღარ ეტე-ოდა. ნანატერი დღეც დადგა. ბაეშვებს ჩაქუჩები დაურიგეს და, ჭალაქის თავმა ანიშნა თუ არა, მთელ იმოუნა შეღისართულიან სახლში სუყ-ველა კარი ერთხმად გაიღო.

ძალიან საშუალებაროა, რომ ტელეკამერები ღროვით ვერ მოიტანეს და ამ უჩვეულო სანახა-ობას მთელმა ქვეყანამ არ უცემირა. ვინც იქ შე-ესწრო, თავისი თვალით ნახა და თავისი ყურით მოისმინა, ყველა იმას ამბობს, ღმერთმა ნუ ქნას, მაგრამ ნამდვილად გვეგონა, ეს არის და მესამე მსოფლიო ომი ატყდაო.

ბაეშვებს გუნდი ლომგული ატილას ლაშეა-რივით დაპქროდა ოთახიდან ოთახში და შავ დღეს აყენებდა, რაც რამ იქ იყო. ჩაქუჩის ხედ მარტო ლომბარდისა კი არა, ნახევარ შევიცა-რისაც ესმოდა. კატის ჭუდის ტოლა გაფო-ბი-ჭები კრეისტერის ხელა უზარმაზარ კარალებს უჯაგურებოდნენ და თავს მანამ არ ანგებდნენ, სანამ სულ ლუკმა-ლუკმად არ აქციოდნენ. ზოგი ცისფერ წინასაფარის დაურისალებდა, ზოგიც ვარდისფერის. შენ ბაგის ჭიები დაუძინებ, ცავის ჭურჭელს ზედ რომ შესღებოდნენ, უნდა გნა-ხა, რა გულიანად ნაყაღდნენ! ფხვნილი და ვატრეცული და დევილი რა მოსატენია, პირდაპირ პულრი გვანიშებოდა, ისე აბურნულებდნენ.

პირველი ღლე რომ დაომდრა, იმ თომბოდა-ცხრამეტ თოახში არსა მთელი ჭიები აღარ იყო მეორე ღლეს სკამებს მოუდეს ბოლო. მესამდ დალით კედლებს დაერინენ. ბოლო სართული-ლან დაწყებს, მაგრამ ის იყო მეოთხემდე დაყიდ-ნენ, რომ ხასათი წაუხდათ და ფირ-ტმალი დაყა-რებს. ქანცგაზევეტილებს ღლასუტების თავი არა ჰქონდათ, მთლად მტევრები იყვნენ ამგანგლუ-ლები, როგორც ნაპოლეონის ჭარისკაცები უდა-ბნოში. ვაი მა წასკლას, ისინი რომ შავილ-წა-მოვიდნენ. რას ვახშამი, რა ვახშამი, საშემელი არც გახსნებით, საძილედ უკვდებოდათ თავი-დაწყლა და დაძინება ერთი იყო. ხელები უკვე ასრა ევეგებოდათ, მართლა გემოზე მოიხეს გალი, მტვრევითაც დამღნენ და ნერჩევითაც. თვალის დახმარებაში გამოიცალნენ, ჰელლე-ბივით ჭრთხილები და ნაზები გახდნენ; ახლა ბროლის ჭიებით მოფენილ მინდობრზე ცებუ-რთის თამაშიც რომ ეპრატებინათ, აღბათ ვრ-თი ჭიები არ გაუტყელებოდათ.

ბულალტერმა გამშერონიმ დაიანგარიშა და ყველას ღაუმტკიცა, რომ ჭალაქმა ბუსტო-არ-სიციომ ირ ტრიუფელიარლზე ცოტა შეტა წმინდა მოვება ნახა.

რაც კი იმ დასანგრევად განკუთვნილი სახ-ლისაგან გადარჩა, საქალაქმ საბჭომ ბუსტო-არ-სიციოლ მშენებელს გადასცა, როგორც გინდათ, მოიტმორეთო. მერე არ იტყვა, რა მო-და? ერთ სათასაც არ გაეცლო, რომ იმ მინგრე-ულ-ჭონგრელ შენობაში თვალი მოჰკებს

ზარი როდენი მოყოლილი ზღაპრიში

ტუვის ჩანთიან და ოქროს სათვალიან დაბაი-
სელ სინიორებს — ზოგიერთი მუნიციპალური
მრჩეველი იყო, ზოგიც ვექილი და დირექტორი
განმკარგულებელი. ხელში ყელას ჩაჭრი ეჭი-
რა. ხან კელლებს მისცვიდებოდნენ და ანგრევ-
დნენ, ხანაც კიბებს დაუშენდნენ ხოლმე.
ჭინკა ბიჭებივით დახტოდნენ, უხაროდათ, ეს რა
კარგი გასართობი და ძალ-ლონის გამოსაცდელი
საქმე ვიშოვნეთ.

დაბნეული ბიჭის არაკი

— წავალ, დედა, ცოტას გავიცლი.
— წალი, შვილო, ოღონდ ფრთხილად იარე,
ეჭით-იქით ცქერა ნუ იცი.
— კარგი, დედა, ნახვამდის.
— ძალიან დაბნეული ხარ, შვილო, ძალიან.
— კარგი, დედა. წავედი, აბა.
ჯოვანინო მხიარულად გამორჩის სახლიდან
და, სანამ თავიანთ უბანს გაილიდეს, სულ იმის
ცდაშია, ეჭით-იქით არ გაიზინდონ და ყურად-
შება არ გამეფანტოს. წარამარა ჩერდება და
თავ-ტანს ისინჯავს — ყველაფერი თავის იდ-
გვლწე მაქვს თუ არაო. თანაც ეღმიება, სულ-
ლი არავის ვეგონოო.

გახარებულია, რა დაკავირვებული ბიჭი ვარო,
ბეღურასავით დახტის და მალე სუჟველაფერი
ავტყდება. ხან ვიტრინების ცქერა იტაცებს,
ხან მაქანებს ვერ ამორებს თვალს და ხანაც
ღრუბლებს აშერდება. აი სწორედ აზლა იწ-
ყება მოელი უბედურება.

ვიღაც სინიორი საყვედლის კილოთ ეუ-
ნება:

— ეგრე რამ დაგაბნია, ბიჭო? ვერა ხედავ,
თითები დაგარგვია!

— რას მელაპარაკები! მართლა რა დაბნეუ-
ლი ვინმე ვა!

ჯოვანინო თითებს ეძებს და ცარიელ ქილას
პოლობს. ვინ იცის, იქნებ ცარიელი არც არის.
დაიცა, ჭერ ნახოს. ნეტავი შიგ რა იყო, სანამ
დაცარიელდებოდა. არა, სულ მუდმი ასე ცა-
რიელ-ტარიელი ხომ არ იქნებოდა, როგორც ახ-
ლა.

ამასობაში ჯოვანინოს სულ გადაუგარდა გუ-
ლიდან, რომ თითები აქვს საძებნელი, მერე სა-
იდანდაც კოჭლი ძალი გამოხტება და ის ქი-
ლაც გადავიწყდება. რა ლარი და ხაზი უნდა,
ბიჭი ძალს დაედევნება, და მოსახვევმდე არც
არის მისული, რომ მკლავი სწყდება და ეკა-
გება, მე შენ გატევი, გაიგებს თუ რა! შენც არ
მომიკდე. ასე გარბის, ვითომც არაფერი არც
მომზდარიყოს.

შინ რომ ვმსხდარიყავით, ან საფერფლე გაგ-
ვიტყდებოდა, ანდა ნაჩუქარი სერვიზის თევზი,
და ჩერენ ცოლებს ვეღარ გადავურჩებოდით,
ხითხითებდნენ ისინა და კიდევ უფრო მეტი ძა-
ლით იქნებოდნენ ჩაჭრებს.

ბუღალტერ გამბერინის კი მაღლიერების
ნიშნად შუაში გახვერეტილი ვერცხლის მედალი
გადასცა ქალაქმა ბუსტო-არსციონმ.

— ჯოვანი! — ეძახის ვიღაც კეთილი ქალი.

— ჯოვანი! ხელი დაგეკარგა, ბიჭი!

ეძახოს რამდენიც უნდა! ჯოვანინო აინუშიაც
არ ივდება.

— არა უშავს რა, — ამბობს ის ღვთისნიერი
ქალი. — წავალ, დედამისს წვეულებ.

ჯოვანინოს დედა შინ არის.

— თქვენი შვილის ხელი მოგიტანეთ, სინიო-
რა.

— დედა, დედა! რა მყავს ამისთანა დაბლუ-
რი! რა დაბნეულია, რა ვქნა, რა წყალში გადა-
ვარდე!

— რას იზამ! ყველა ბავშვი ეგეთია.

ახლა სხვა ქალი მოდის.

— სინიორა, თ ფეხი ვიპოვნე, ნახეთ ერთი,
თქვენი ჯოვანინოსი ხომ არ არის!

— იმისია, აბა ვისი იქნება! მაგის ძირგახ-
ვრეტილ ფეხსაცმელს რა ღიდი ცნობა უნდა.
ნეტავი სულ არ გამჩენდა! თქვენ მაიც მას-
წავლეთ, რა ვქნა, როგორ მოვიქცე.

— რას იზამ! ყველა ბავშვი ეგეთია.

ცოტა ხნის მერე დედაბერი მოდის, იმას
მეფურულუშე მოსდევს, მეფუნთუშეს მეთევ-
ზე, მეთევზეს მევეგონე, და ია მოხუცი პენი-
ონერი მასწავლებელიც მოხუცესუსებს. ყველას
რაღაც მოაქვს ჯოვანინოსი, ზოგს ფეხი, ზოგს
ყური, ზოგსაც ცხვირი.

— არა, ჩემი შვილისთანა დაბნეული არავის
არ ყვოლება ქვეყანაზე, — დარღაბანად ამბობს
ჯოვანინოს დედა.

ბოლოს ასკინილათი შემორბის თვითონ ჯო-
ვანინო. ცალებება, ცალებელა და ცალყურა, მა-
გრამ მაიც არხეინად არის.

რა ქნას დედამ, შვილია და ებრალება, ჭერ
ხელს იოლებს და მიაბამს, მერე ფეხსაც მიაკე-
რებს...

— ყველაფერი კარგად მომერგო, არა, დედა?
ხედავ, რა ყოჩაღად მოვიქცე!

— ჰო, ყოჩაღად მოქცეულხარ, შვილო, კი-
დევ კარგი, თავიც არ დაკარგე!

საკალა, პაკალა

ორი პატარა ბიჭი ეზოში შჩის გულზე იჯდა
და ახალ ენას იგონებდა. იმათ გარდა დედამი-
წის ზურგზე ის ენა არავის არ უნდა სცოდნო-
და.

- საკალა, პაკალა, — თქვა ერთმა.
- პაკალა, საკალა, ბრაფ! — უპასუხა მეორემ.
და ორივენი ლამის სიცილით გაიგუდნენ.
- იქვე, შორისახლო, მეორე სართულის აივანზე
ერთი კეთილი ხნიერი სინიორი იჯდა და გაზეთს
კითხულობდა. მობირდაპირე სახლის ფაზრი-
დან კი ხანგიშესული სინიორა იცქირებოდა.
ჩევეულებრივი ქალი იყო, არც აფი, არც კეთილი.
- მაინც რამ გამოისულელა ეს ბავშვები,
ჟა? — თქვა სინიორამ.

კეთილი სინიორი არ დაეთანხმა. მე ვერაფეს
სისულელეს ვერ ვატყობო, გაეძისუხა.

- თქვენ ალბათ იმასაც იტყვით, მაგათი ქა-
ჭრის გაგებას რა უნდა, სუსყილუფერი მესმა-
სო.

— მესმის, აბა არ მესმის! — შეესიტყვა კე-
თილი სინიორი. — ერთმა უთხრა, რა კარგი

დღე გმორეიდაო, მეორემ კი უპასუხა, ხვალ უფ-
რო კარგი დღე იქნებაო.

სინიორამ ცხვირი შეჭმუხნა, მაგრამ ხმა აღარ
ამოუღია, ვინაიდან ბიჭებმა ისევ თავიანთ ენა-
ზე დაიწყეს ლაპარაკი.

— გარასკი, ბარაბასკი, პიმპარამოსკი, — თქვა
ერთმა.

— ბამბარამბამ ბასკი, კუმპარასკი, ბრუფ! —
უპასუხა მეორემ.

და კელავ სიცილი აუვარდათ.

— იქნებ ახლაც მითხრათ, ყველაფერი გავი-
გეთ? — ბრაზიანდ ვასძხა სინიორამ.

— რასაკვირველია, გავიგე, — ღიმილით უპა-
სუხა ხნიერმა სინიორმა. — ერთმა თქვა, რა კა-
რგია, მზეს რომ ვუცემერითო, მეორემ კი უპა-
სუხა, ცხოვერება შევენიერი რამ არისო.

— ვითომ მართლა ეგრეა? — ფარ-ხმალს არა
ჰყრიდა სინიორა.

— ბამბარამბამ ბასკი, ბრაფ, ბრუფ, ბრუფ, —
უპასუხა ხნიერმა სინიორმა.

გაულიონარი წვიმა

ერთხელ პიომბინოში შაქარყინულის წვიმამ
წამოუშინა. რალა სეტყვა და რალა ის წვიმა. სულ
რაკარუე აუყენა იქაურობას. მაგრამ ძირს
თეთრად კი არ დაედო, ხალიჩასვით აცრელა
მთელი მიღამო. რა ვიცი, რა ფერის შაქარყინუ-
ლი აღარ ცვიოდა. საითაც არ უნდა გაგებელა,
მწვანეც ეყარა და ვარდისფერიც, ცისფერიც
და იისფერიც. ეს რა ფერად-ფერადი კენჭები
წამოაყარა, არც სეტყვასა ჰვავს და არც ხოშა-
კალასა, გულისხმაში ჩავარდა ერთი პატარა ბი-
ჭი და მწევანე ფერისას დასწედა, გავნიტა და
პირში იმშუთას საამონ სიგრილე იგრძნო, აი,
როგორც პიტნის შაქარყინულის მერე იცის. მე-
ორე ბიჭმა კი ვარდისფერი ჩააგდო პირში და
იმწას მარწყვის სუნი-ეცა.

— კამფეტებია! კამფეტები! — ყვირილი მორ-
თეს ბიჭებმა.

კამფეტების ვაკონება იყო, და დიდიან-პატა-

რანად სუყველა გარეთ გამოცვიდა. ზოგი
უტეში ცირიდა, ზოგმა ჭიბები დაიტენა და მა-
ინც კერა და ვერ გამოლიეს. ან რა გამოლევდა,
წარლენა მოღალდა კამფეტისა!

ნაწიმიანზე სასრული ვაჭირდა, — ქუჩებში
კოჭები ეყარა კამფეტი. მთელ ქალაქში საამო-
ნუნი იდგა. სკოლა ვისაც ცოტა გვიან დაუმთა-
ვრდა, იმ მოწაფეებსაც ჟეხვდათ თავიანთი
წილი, იცოდეს დავსეს ჩანთები. დედაბრებს
ხომ ნულარ იტყვაო! რაც იძოთ კამფეტი ზიღეს,
ნურსად ნურავინ ნუ დაიტრაბახებს.

იმ მართლა ტკბილი დღე ის იყო!

ბევრს აქამდე ახსოვდა. ზოგიერთი ელოდე-
ბა კიდეც, ან ახლა წამოვა კამფეტის წვიმა, ან
ახლაო. მაგრამ ის საწიმიარი ღრუბელი რალაც
აღარა ჩანს არც პიომბინოში, არც ტურინში,
არც კრემონში.

ალისა — ქარისა

ყური დამიგდე, ალისა-ქარისას ამბავი უნდა
მოგიყვე. ქარისას რატომ ვამბობ? რატომ ვამ-
ბობ და, ქარისას გოგო იყო, პატარა, დასკლიკუ-
ლი. წარამარა ეცემოდა, იჩეხებოდა.

ერთხელ პაპას ბალში უნდა წაეყვანა და ქებ-
ნა დაუწყო:

— ალისა! სადა ხარ, ალისა?

— აქა ვარ, პაპა.

— სად აქა?

პანი როდარი

ტელეფონით მოყოლილი ზღაპრები

— საათში.

მართლა საათში იყო, მაღვიძეარა საათიდან დაუძახა, აქე ვარო. საათს უკან რომ პატარა ჰეჭპრუტანა აქეს, თავი შეგ შეეყო, მოდი ერთი ვნახო, დღედამაზ რა აწიეშიებსო. შეეყო და, სანამ დაიყვაიებდა, მიშველეთო, კბილნებსა და ზამბარებს შუა ჩავარდნილიყო. ხტოდა საწყალი კბილანიდან კბილანზე, იქნებ გადაეჩჩე, ბორბლებმა არ ჩამიტანონ. საათის მიხლართულ-მიხლართული მოწყობილობა კი უფრო ძროებოდა ამ ხტომა-ხტომში და, მე შენ გეტყვი, ენა დაელლებოდა, წიკწიკებდა და წიკწიკებდა.

მეორედ კი პაპა პურის საჭმელად ეტებდა ალისა.

— სადა ხარ, შეიღო ალისა?

— აქა ვარ, პაპა.

— სად აქა?

— ბოთლში ვარ, ვერა მხედავ?

— მანდ რა გინდა, შეიღო?

— წყალი უნდა დამელია, თავი ჩავყავი და ჩავირავდი!

ბოთლში კარგა ბლომაზ იდგა წყალი. უნდა გენახა, რა დღეში იყო, რანაირად იფარხხალებდა საცოდავი გოგო ხელებსა და ფეხებს, არ დავიხსრიო. კიდევ კარგი შარშან ზაფხულს სპერლონგაში რომ წაიყვანეს, ცოტა ბაყაური მანც ისწავლა.

— დაიცა, შეიღო, ახლავე ამოგიყვანო,—უთხრა პაპმ და ბოთლში ბაშარი ჩაუშვა. ალისა ყოჩაღად ამოკვევა ბზრას და ამოვიდა ბოთლიდან, აი სწორედ მაშინ მიხვდა, რა სასარგებლოც ყოფილა ტანვარჯიშის მიყოლა.

ერთხელ კი მართლა დაიკარგა ალისა. პაპც ეტებდა, გზებიაც ეტებდა, მერე ის მეზობლის ქალიც წავიდა საძებნელად, ყოველდღე პაპს ნაყიდ გაზეოს რომ კითხულობდა და ამით ორმოც ლირას ზოგავდა.

— ღმერთო, რა გვეშველება! — ჩურჩულებდა შეშინებული ბებია. — რა უნდა ვენათ, თუ ვერ ვიპოვნეთ და სამუშაოდან მაგის დედ-მამა მიგვისწრო.

— ალისა! ალისა! სადა ხარ, ალისა?

უყვიროდნენ, ეძახდნენ, მაგრამ არსაიდან

ალისას ხმა არ ისმოდა. ან რა ხმა უნდა გაეცა, როცა ძახილი არც ეყურებოდა? თურმე სამზარეულოში რომ დაცუნცულებდა, თავისი მჩხრე-კელი ცხვირი იმ უჯრაშიც ჩაეყო, სადაც სუფრებსა და ხელსაშენებლებს ინახვდნენ. ჩაეყოდა, მას რაღა ტარჭელი კოვზები უნდა, თან გადაპყოლოდა კიდეც. რაკი თავი რბილად ეგრძნო, ხელად ჩასძინებოდა. მერე ვიღაცას ჩავვლო და უჯრა მიეწია. აბა, ვინ იფიქრებდა, რომ შეიგ ალისა იყო? როცა გაიღვია, დაინახა, რომ იჩველივ უკუნითი იღვა. მაგრამ, შენც არ მომიკვდე, იმას არ შეშინებია. ადრე წყალსადენის მიღწი რომ ჩავარდა, აი იქ ბნელლიდა, თუ ბნელლიდა.

„მალე ალბათ ივარშემებრნ. — ფიქრობდა ალისა — სუფრის წასაღებად მოვლენ და შეც მიმოვნიან.“

მაგრამ აბა ვახშმის დარღი ვიღისა ჰქონდა, როცა ალისა ჭერაც არსად არა ჩინდა? ვარშემიკ კი არი, თავი არ ახსოვდათ. საღამოთი ალისას დედა და მამა სამუშაოდან მოვიდნენ და, უნდა გენახა, რა დღე დააყენეს პაპას და ბებიას. გავშვი დაგვიყარეთ, თქვენ რა პაპა და ბებია ხართო.

არა, ჩვენი შეიღები წყალსადენის მიღებში არა ციონდნენო, სიტყვას უტრიზავებდნენ პაპა და ბებია, ჩვენს ძროს ბაშვი დიდი-დიდი საწლოიდან გამოვარდნილიყო და შებლებ კოპა დასკომოდათ.

ალისას კი ამასბაში ლოდინით გული გადაელია. გაღრმნა სუფრები და ხელსაშენებდი, როგორც იყო, უჯრის ძირმდე დავიდა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, პაპუკი დაიწყო.

„პაკ! ბუკ! პაკ! ბუკ!“

— სსს! — თქვა მამამ. — მგონი, სადღაც კაცკუნებენ.

ალისამ კი უფრო მოუმატა:

„პაკ-ბუკ! პაკ-ბუკ! პაკ-ბუკ!“

უჭრიდან რომ ამოიყვანეს, ლამის ხვევნითა და კოცნით დაახტება. ახლა ალისას არ იყითხავ, რა ქნა? ბარემ გიბეგსთან ახლოსა ვარო, ისკუპა და მამის ბიგავის გიბეგში ჩაყირავდა. იქიდან რომ ამოკვადათ, იმდენი ებლაუჭა კალმისტარს, სულ მელნით მოითხუპნა პირი.

ლურჯი შუქნიშანი

ქალაც მიღანში დუომის მოედანზე რომ შუქნიშანი ჰქიდია, იმ შუქნიშანს ერთხელ მართლა საკვირველი ამბავი მოუვიდა. უარესი რა უნდა მოსვლოდა, სუყველა მინა გაულურჯდა — წითელიც, ყვითელიც და მწვანეც! ამის დამანახველ შილანელებს დატორები აერიათ, აინ-დაინენ, აღარ იცოდნენ, რა ექნათ, გაევლოთ თუ გაჩრეულიყვნენ.

შუქნიშან თავის სამივე თვალს ლურჯად აპ-რალებდა და გარშემო მხოლოდ ლურჯ შუქნა აფრქევედა. მიღანის ცა რომ მიღანის ცა, ისიც კი არსაოდეს არ ყოფილა იმ შუქნისთანა ლურჯი!

რა მოხდა, რა ამბავია, ყვიროდნენ პანჭანების ფარგლებიდან თავვამოყოფილი მძლოლები. მოტოცილისტებს ხომ ნულიაზ იტყვა, ყურთა-

სმენა აღარ იყო, ისე არისჩებდნენ თავისინთ
მოტოცილეტებს, ღიანინი, ქვეითად მოსიარუ-
ლენი კი მუშტებს იქნევდნენ.

— ვითომ რა ხუმრობაა? იცით, ვინა ვარ? —
იძლინებოდა ზოგიერთი.

ვინც ცოტა კვიმატი ენისა იყო, ეშმაკურად
ხითითებდა:

— მწვანე შუქი, გენაცვალე, ერთ სქელჯიბი-
ანს უყიდაა. იმის ეზოში თურმე ბალახი არ
ამოდის და, იმიტომ ვყიდე, მოლის მაგივრო-
ბას გამიწევსო, უთქვამს.

— გაიგო, რა მომხდარა? რაც შითელი შუქი
იყო, სულ ცენტრალურ პარკში წაულიათ, თევ-
ზები უნდა შევდებოთ.

— ეგ კი არა, ყვითელი შუქით თურმე ზეი-

თუნის ზეთს აზავებენ. რას არ გაიგონებს ადა-
მიანი!

ბოლოს, როგორც იყო, მოიჩინია პოლიციე-
ლმა, გზაჯარებიზე თავისი ადგილი მოქებ-
ნა და მომრაობის მოწყვისრიგებას შეუდგა. მალე
მეორე პოლიციელი უკან მოჰყვა და, შუქნიშ-
ნის სამართავი მოწყობილობის კოლოფი რომ
არის, თავი შეი ჩარგო. სანამ თავს იმ კოლოფში
ჩაყოფდა და მოწყობილობას დაშლიდა, რასაკ-
ვარებელია, დღი გამორთო.

თუმცა შექნიშამბა ჩაქრობამდე მაინც მოას-
წრო და გაიფერა: „ვაი, რა ტურილად ვარიშე,
გზა ცისენ თავისუფალია-მეტე. ეგნი რომ
ჩემს ნიშანს მიმხვდარიყებნენ, ფრინველებივეთ
უკვე ცაში ინავარდებდნენ. ეჭ, ალბათ გამშედა-
ობა არ ეყოთ!“

როგორ წავლო ჯოვანინომ მეფეს ცხვირზე ხელი

ერთ მშვენიერ დღეს ჭოვანინო ჩიტირეკიამ
რომში წასვლა გადაწყვიტა. წეტავი აქ რას ცუ-
ზივარ, წვალ, მეტეს ცწევირზე ხელს მაინც წავავ-
ლებო. მე შენ გრძევი, ჭიუა დაუშლიდა! ცეხი
არ გაადგა, თავი არ დაიღუპოო, დაეხვივნენ ნა-
ცნობ-მეგობრები. ხან რით პარეგდნენ, ხან რა
დასაფრთხობს ერგებოდნენ, იქნებ როგორმე
გადავათქმევინოთ და აღარ წავიდესო.

— ეგ ადვილი არ გეონოს, იცოდე, — აფრ-
თხილებდა ზოგიერთი — მეფე რომ გავარდეს,
მერე რასა შერები? საყუთარ ცხეირსაც უნდა
გამოეთხოვო და მაგ თავსაც ზედ მიაყოლებდნ.

მაგრამ ჭოვანინო თავისნათევამი იყო, კერძი,
ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა. რასან უთქვა,
უთქვიო. ჩაალაგა ჩემოდანი და, სანამ რომის გზას-
დაადგებოდა, ჭერ თავიანთა ეკლესის მღვდელი
და ქალაქის თავი მოინახულა, მერე მუნიციპა-
ლიტეტშიც შეიარა მიჩევლის სანახავად. აბა
ერთი ცცალო, რას იზამენო, იფიქრი, და ხელის
გასავარჯიშებლად სამთავეს ცხვირზე ჭარტანა,
ისე ფრთხილად და მარჯვედ წაწვდე, არც
მღვდელს გაუგა არაფერი, არც ქალქის თავს
და არც მუნიციპალურ მრჩეველს.

მაინცდამაინც ძნელი არა ყოფილო, გული
დაიარეხენა ჭოვანინომ და გზას გაუდგა.

მეზობელ ქალქში რომ მიგიდა, პირველ ყო-
ვლისა, დიდი კაცების ნახვა მოისურვა, ქალაქის
თავის, პროცესორისა და მოსამართლის გისამა-
რთი იყოთხა, და, რაკი გაიგო, აქა და აქ ცხოვ-
რობენო, აღარ შეყვინებულა, იმწუთას წავიდა
იმათ სანახავად. თუ მოვახერხე, არ თითს
წავალებ ცხვირზე, თუ არა და ერთით მაინც
შევხებით. ის ჭარტანებული ძალიან გაუკირ-
ვა ჭოვანინოს საქციელმა, ვინაიდან ერთი შე-

ხედვით მან ქარგად აღზრდილი ყმაწვილის შთა-
ბეჭდილება მოახდინა, რაც რამ ჰყითხეს, ყველა-
ფერზე თავაზიანად უბასუხა, არაფერი არ შეშ-
ლია, ბოლოს რაღა ღმერთი გაუშურა, რა ხელები
აფათურებსო, უკვირდათ.

პროცესორიმა ცოტა იწყინა კიდეც. მგონი,
ცხვირზე წამავლეთ ხელი, აბა, ეგეთები არ იყო-
სო, შეუბლებირა.

ალბათ ბუზი დაგადათ, ბატონო, ხელი რა
შეაშია, უბასუხა ჭოვანინომ.

მოსამართლემ აქერ-იქით დაიწყო ცერერა, გა-
გრამ ვერც ბუზი დაინახა, ვერც კოლო. მასო-
ბაზი ჭოვანინო გარეთ გამოიძურა და, მოგეცა
ლენი, მოლესა. თანც კარები გამოიკეტა, არ
გამომეკიდოო.

ჭოვანინოს ერთი თხელი უბის წიგნაკი ჭერნ-
და, სადაც ხელშივლებულ ცხვირებს უკლებლივ
ალრიცხვდა. იმ წიგნაში არ იყო არც ერთი
ჩევლებრივი ცხვირი — სუყველა ცნობილ და
გველენიან ხალხს ეკუთვნოდა. თუმცა ზოგი მო-
სახოცი იყო და ზედ აპტეცებულ წვერზე ცინგ-
ლიც კი ეკიდა.

თხელი წიგნაკი აბა როდემდე ეყოფოდა? თა-
ნც ბოლო დროს რომში რაღაც ძალიან იმატა
მაღალა აშელლი ცხვირების რაღდენობამ და ჭო-
ვანინოს სქელი რველის ყიდვა დაჭარდა, მერე
რა არის აქ საკვირველი? ქალაქ ადგილას, მით
უჯრო დედაქალაქში, სანამ ერთი ქუჩიდან მე-
ორეზე გადახვალ, ათას მინისტრსა თუ მინისტ-
რის შოადგილეს და სახელმწიფო მდივანს შეს-
დები. თავმჯდომარეებს ხომ ნულარ იტუვი,

ჯანი როდარი

ტელეცონით მოყოლილი ზღაპრიში

თვლა არა აქვთ. რომში ისინი უფრო ბევრნი არიან, ვიდრე ღარიბ-ღატუნი. საითაც არ უნდა გარშვილინო ხელი, აუგალებლად ვინებ ბრწყინვალე გვამის ცხვირს მოხვდება. ლაპარაკი არ უნდა, ჭოვანინო ჩიტირებია ნების უცნეში ძვრებობდა, არც ერთი თანამდებობის ცხვირი ხელშუვლებელი არ გამომეჯაროს. მა ცხვირების პატრონებს კი ეგონათ, ახლებურად გამოხატავს ჩემინ მიმართ პატივისცემას. ის კი არა, ზოგმა თავის ხელშვეითებსაც გამოუცხადა, ამერიკიდნ თავს ნულარ დამკარგთ, ახალი წესჩვეულებით ცხვირზე წამავლეთ ხოლმე ხელიო.

ხელშვეითებს პირველად გამშედობა არა ჰყოფნილა, ცხვირში როგორ ვწვდეთ ჩემს უფროსებსო, და თანამდებობის პირი შუქმანირი ღიმილით ამნენებდნენ, რას იზამთ, ახალი ჩვეულებაა. ხელშვეითნიც გამნენებდნენ, რახნა წველებაა, წავლება იყოსო, და ყოველი შეცვერისას ისე გულმოდგინედ გამოხატვენ თავიანთ პატივისცემას, რომ მალე წარჩინებული ცხვირები კმაყოფილებით წითლად ალაპლაპდნენ.

არა, არავინ არ იფექტოს, ჭოვანინოს დაავიწყდა მეფისათვის ცხვირზე ხელი რომ უნდა წავლოთ. კი. არ დაავიწყდა, შემთხვევას უცდიდა. სული სცვიოდა, როდის ჩამოვლის მეფის ეტლიო. რაღა ბევრი გავაგრძელოთ, ჩამოიარა კიდეც. ჭოვანინომ თვალი მოკვრა, რომ ხალხიდან ხან ერთი გამოვარდებოდა, ხან მეორე, შეცტებოდა სამეფო ეტლის კიდეზე და ჭოვერტს აწოდებდა მეფეს. ალბათ რამე სახოვარი ან საჩივარია, ფიქრობდა ჭოვანინ. ღიმილმოფენილი გვირგვინოსანი კი თავის პირველ მინისტრს ანახვინებდა იმ კონვერტებს.

ეტლი კარგად რომ გაუსწორდა, ჭოვანინომაც ისკუპა და კიბეზე შეხტა. მეფეს ეგონა, კონვერტი უნდა მომატოდოს, და გაულიმა. ჭოვანინომ კი სწორედ ამ დროს აშვირია ხელი, თქვენ უდიდებულესობავ, მომიტევთო, უთხრა, და სალოკი თითი ზედ ცხვირის წვერზე მოუცაცუნა.

გაცეცლებულმა მეფემ ცხვირზე ხელი იტაცა და, ის იყო, პირიც დაადო, მაგრამ არც ჭოვანინოს ეძინა, ხელდახელ ძირს ჩამოხტა, ხალხს შეერთი და, თითქოს მიწამ ჩაყლაპაო, გაქრა. გარშემო ჩიჩქოლი იტყდა, ბეკრმა გაიწია კიდეც ეტლისაცენ, თუ ახალი წესია, ბარემ ჯვილასათვის იყოსო. უნდა გენახა, რა ამბავი დატრიალდა, არა ჭერ მე უნდა წავაგლო, არა — მეორე. ერთი სიტყვით, მეფეს მალე ბუშტივით გაუხადეს ცხვირი.

— ნუ დელავთ, თქვენო უდიდებულესობავ, პატივისცემის ახალი წესია, — ღიმილით წასჩურჩულა მეფეს პირველმ მინისტრმა.

ნეტავი რას იღიმები. თავი გაქცს წასაცლელიო, გულში უბრაზდებოდა გამწარებული მეფე თავის პირველ მინისტრს. გასიებული ცხვირიდან რაღაც წყალივით მოსწვეთავდა, და იმის თავიც აღარა ჰქონდა, ცხვირსახოცი ამოელო და მოეშმინდა. ერთგული ხელშვეითნი აღარ აცლიდნენ, ხან ერთი ავლებდა ცხვირზე ხელს, ხან მეორე. მეფეს ძალიანაც არ მოსწონდა ახალი წესი, მაგრამ რა ექნა, რომელი ერთისთვის დაებალა!

ჭოვანინო კი, გიყვარდეს, შინ კმაყოფილი დაბრუნდა.

ზარების ომი

ერთხელ მართლა სამკვდრო-სასიცოცხლო მომ ატყდა. თუ ვინებ გადავრჩებოდით, არავის არ გვეგონა. დაჭრილ-დახოცილი ჭარისკაცები ჭერეხივით ეყარჩენ. აქეთ ჩემ ვიდექმთ, იქთ ჩენი მტრები, დღედაღამ ვესროდით ერთმანეთს, მაგრამ რა გამოვიდა ომს მაინც დასასრული არ უჩინდა. ბოლოს ისე მონდა, რომ საზარბაზნე სპილენძიც გამოგველია და სახიშტე ფოლადიც.

ჩეებმა მხედართმთავარმა დაპკა-პოლკოვნიქმა, გვარად ყუმბარატო სროლატო სამარეტიმ, ბრძანა, სარაც რა ზარი ჰეკიდი, სულ ჩამოხსენით სამრეკლებიდან, გადააღწერ და ერთი უზარმაზარი ზარბაზანი ჩამოასითო. თანაც დაყყოლა; ერთი იყოს, მაგრამ ისეთი იყოს, გავისურით თუ არა, მტერს კუდით ქვა გასროლინოთ.

ის ზარბაზანი ასი ათასმა ოშინარჩა ძლივს ას-

წია თურმე და ფრონტზე რთხმოცდაშვილებაგრანიანი მატრებლით ჩამოიტანეს. დაპკა-პოლკოვნიქმ სასრულით ფეხზე აღარ იდგა — აინახეთ, გასროლა და მტრის დატიშვა ერთი იქნება.

ბოლოს ბატქაბუთქის წუთიც დადგა. ქვემების ლულა მტერს მივიშვირეთ და ყურები ბამბით დაციერეთ, — სმენა არ წაგვერთვას; უცაბედად არ დაცურულებოთ, გვეშინდა.

— ცეცხლი! — ბრძანა დაპკა-პოლკოვნიქმა. მეზარბაზნემ სასროლს ხელი გამოჰკრა და გასროლის მაგივრად ზარის წკრიალი გაისმა:

„ნაუ! ნაუ! ნაუ!“

მთავა და ბარს ზრის ხმა მოეფინა. აქ რაღაც სხვა ამბავია, დავიძახეთ და ყურებიდან გამადაციძრეთ. უზარმაზარი ზარბაზანი ზარივით აეკავდა:

„ნაუ! ნაუ! ნაუ!“

მთებსა და ხეობებში რატომ ასი ათასი გამძახილი არ გუგუნებდა:

„ნაუ-უ! ნაუ-უ! ნაუ-უ!“

— ცეცხლი! ცეცხლი-მეთქე! — მეორედ შეკვირა პოლკოვნიკმა ყუმბარატო სროლატო სამარეტიმ.

მეზარბაზნეემ ისევ გამოკვრა სასროლს ხელი.

და სანგრებს კედავ ზარის ხმა მოეფინა. თოთქოს ზარბაზანს კი არ ისცრიან, რაც დედამიწის ზურგზე ზარის სუყველას ერთად ჩეკავენო.

დაჟყა-პოლკოვნიკმა სიბრაზით მთელი ქრისტი დაიბდება. ბოლოს ერთადერთი ღრერი თმაღა შერჩა.

მასახმაში ნელ-ნელა სიწყნარეც ჩამოვარდა. მაგრამ ცოტა ხანს გასტანა. ჩეკენი მტრის სანგრებიან ერთაბაზად გუგუნი მოისმა. ზარბაზანემ კი არ დაიქუთხა, თოთქოს და ჩეკენს გამოსაფარებლად იქცე ზარების ჩეკეა ატყდა:

„ნაუ! ნაუ! ნაუ!“

თურმე მტრის მთავარსარდალმა ობერ-ბაზ-

ბუხმაისტერ ფონ ნაცარტუტამაც ერთ ვეებერ-თელა ზარბაზანად ჩამოასხმევინა მთელი თავიანთი, სამეფოს ზარები.

და უნდა ვენახა, რა მოხდა!

„ნაუ! ნაუ!“ — რეკავდა ჩეკენი ზარბაზანი.

„ნაუ!“ — ებმაურებოდა მტრისა.

გარსეკაცები სანგრებიდან ამოცვიდნენ და სულ ცეკვა-ცეკვით მოძუძგეს ერთმანეთისაკენ.

— მშევიღობაა! — მშევიღობა! — ყვირალდნენ ისინი. — ზარების ხმა არ ვესმით? მშევიღობის ზარები რეკავენ, მშევიღობისა!

დაჟყა-პოლკოვნიკი და ობერ-ბაზბუხმაისტერი თავით ავტომობილებში ჩასტრენ და გველნაკენებივით გაცვიდნენ! ბევრი ცხრა მთა გადაიარეს, მაგრამ ზარების რეკვის ხმა მაინც ჩაესმოდათ. ეტყობა, მთელ დედამიწის ზურგზე, არც ზღვასა და ოკეანეში, არც ხმელეთზე, არსად აღგილი არ იყო, სადაც იმ ზარების ხმა არ ისმოდა.

მსუნაგეთის სამეფო

იყო და აღარ არის. დღეისას ან გუშინდლისას არ ვამბობ. ძველად იყო. არც ახლო ექვმდებოდა, არც შორი. ცხრა მთას კი არა, სამ მთას რომ გადაივიდი, ვისთვისაც არ უნდა ვეკითხა: მსუნაგეთის სამეფოს გუბას ვერ მიმასწავლიო სუყველა გეტუნდა: რამა მიგამწავლო, აი აქვეა, სმა-ჭამეთის სამთავროს გვერდითო. მსუნაგეთის პირველ მეფეს სახელად მუცელა ერქვა, ხალხი კი კუჭმოკალულის ეძახდა. იმისთანა მადის პატრიონი ტკუილია. მთელი დღე ჯამში ჩაიტირებოდა. მუცელს ხან ლორებდა, ხან აქორებდა. მაყარონს სტომაჟში რომ ჩაუძახებდა, ჯამსაც ზედ მიაყოლებდა, თიხისა იყო თუ ხისა, არ დაიღევდა. თავის დღეში არც გვრემა იცოდა რა იყო და არც ჯდომი მოსწოდა.

კუჭმოკალულა მალე სამკოვზად სახელწოდებულმა მუცელა მეორემ შეცვალა. სამკოვზა იმიტომ შეარქევს, რაკე შეჭამანდს ერთაბაზად სამი ვერცხლის კოვზით მიიღომევდა: ერთი მარჯვენა ხელით ეჭირა, მეორე — მარცხნით, მე-

სამე კოვზით კი დედოფლალი აჭმევდა; ვაი იგის ბრალი, თუ კოვზი გალიცლიცებული არ იყო.

მსუნაგეთის სამეფო ტახტი დღენიდაც სამოთხესავით აყავებული სუფრის თავში იდა. სამკროვზის მერე იმ ტახტზე ავიდნენ.

მუცელა მესამე, სუსნიად წოდებული:

მუცელა მეოთხე, ანუ პატმული კატლეტი;

მუცელა მეხუთე, იგვე ტვლებია;

მუცელა მეექვს — ქათმის ჭირი;

მუცელა მეშვე, რომელსაც „აღარ დარჩა?“ ერქვა და იმით გაითქვა სახელი, რომ თავისი საკუთარი გვირგვინიც კი გადაყლაპა, თუმცა ნაჭედი რკნისა იყო.

მუცელა მერვე, მეტსახელად ყველიქერქა, რომელმაც ერთხელ სუფრაზე ვერაფერი საჭმელი რომ ვერ იპონა, ადგა და სუფრა შეჭიმა:

მუცელა მეცხრე, რკნის ყბად ცნობილი, რომელმაც სამეფო ტახტი თავის მუთაქებიანად გადასანსლა.

ასე და ამგვარად ამოწყდა მთელი მუცელაზო ვარი.

კიბოს ამბავი

ნეტავი მაცოდინა, ჩეკენი მოდგმა სულ უკანუკან რად დაფოთხებს თავისი დღე და მოსწრებამ, — საგონებელს მიეცა ერთხელ პატარა კიბო, — არა, მე ეგრე აღარ ვივლი, ჩეკენი რომ დადიან, კუდი შემახმეს, თუ ბაყავიყით სკუპსკუპი არ ვისწავლოთ.

თქმა და ქმნა ერთი იყო. პატარა კიბო თავიანთ ხევში ქვებს შუა უჩუმრად შეუდგა ფეხე-

ბის ქნევას, ეგება მალე გავიწაფოო. მტერს, იმას პირველად დღე დაადგა! ხან რას წამოედო, ხან რას მიენარცხა. ათ ფეხს გაქნევა-გამოქნევა არ უნდოდა! ერთმანეთში აეხლართ-დაეხლართ, უკანას წინა ფეხზე იდგამდა, წინას — მარ-

ჯანი როდარი

ტელეფონით მოყოლილი ზღაპრის

ცხენაზე, წამდაუწუმ ყირამალა გადადიოდა, მთელი ჭავშან-ბაჟანი დაუკაწრა და ჩატებულა, მაგრამ მაინც თავისას არ იშლიდა. დღე არ იყო, არ ცვალიშა, და მონდომების აბა წინ რა და-ზღვება!

მალე ის დღეც დადგა, როცა პატარა კიბოშ უკვე გაბედა, რაც არის — არს, მოდი ჩვენებს ვუჩვენებ, როგორ უნდა ნამდვილი სიარულიო. მთელმა ოჯახმა ერთად რომ მოყიდარა თავი, ამ მაშინ შესძახა, აბა მიტქირეთ, და უნდა გენახს, რა ყოჩალად ჩაუტბინა ცხეირწინ! — უკან-უკან ფოფებით კი არა, ბაყაყივით ხტუნვა-სკუ-პიო ჩაუტბინა.

ამის დამნახველ დედა-კიბოს ცრემლი წასკ-და:

— ვონს მოდი, შეილო! მამაშენს არ უვლია ეგრე და დედაშენს, შენ რა ღმერთი გაიწყრა. იარა, როგორც ჩენ დადიდიგართ, როგორც შენი საყვარელი და-მანი დადიან!

საყვარელი დები და მები კი მასხარად იგ-დებონენ, ემანებოლდნენ.

მამა-ებობ ჯერ კარგა სანს ხმას არ იღებდა, ჩუმად უბლვერდა, მერე ერთბაშად დაუტია:

— აი, შე ლაწირაკო, შენა! აქ ყოფნა თუ გინ-და, კიბონ ხარ და კიბოსავით იარე! თუ არა და ხევი დიდია, სათაც ვინდა, იქით წადი. ლონდ უკან ალარ მობრუნდე.

პატარა კიბოს ძალიან უყვარდა დედაცა და მამაც, მაგრამ თან ისე სევროდა თავისი სიმარ-თლე, ერთი წუთითაც არ შეყყუმანებულა, წა-ვიდე თუ არა. ჯერ დედას გადახეხვია, მერე ჩამოართვა მარწუხა ფეხი, დებსა და მებსა თა-ვი დაუჭნია, კარგად იყავით, და გზას გაუდგა.

ამა, რაღა თქმა უნდა, სხვა კიბოებივით უკან-უკან ფოფხვა არც უფიქრია, პირდაპირ დაადო თავი და წაიდა. ხევის ბოლოში ერთი გადაშ-ლილი დუმუარის ძირას ბაყაყებს ქოჩი შეეკ-რა და „ყუა-ყუას“ იძახდნენ. წალმა მიმაგალი კიბონ რომ დაინახეს, კინალამ თვალები წამოს-ცვიდათ.

— ვაი დედა! — შეიყიდინა რომელიდაც პა-

ყაყმა. — ნამდვილად ქვეყანა იღუპება! შეხე-დეთ ერთი, ამ კიბოს შეხედეთ! ტერავთ? კიდევ არა გვერათ, ქვეყანა იღუპება-მეტქი!

— სულ აღარა აქვთ უფროსების პარივისცე-მა, — კვერი დაუქრა მეორემ.

— ერიძა! — ჩაიყიდინა მესამემ.

პატარა კიბონ კი აიუნწმიაც არ იგდებდა იმათ ყიყინს და გაკვერილი მიღიოდა. უცემ რაღაცა ხმა შემოესმ. უკან მიიხედა, ნეტავი ვინ უნდა იყოს, და რასა ხედავს: იქვე ლოდთან ცხრად მოკაული ბებერი კიბონ დგას და თავისირი ჩა-მოსტირის, იტყვი, სული მოსდისო.

— გამარჯობათ, კიბონ ძია, — მიისალმა კი-ბონ წიწილიო.

ბებერმა კიბომ ნაღვლიანად შეავლო თვალი და ამოიხრა:

— ახლა რაღას აპირებ? შენ რომ იცოდი, ჩემს ახალგაზრდობაში მეც ბევრი ვეცალო, კი-ბოებს წინ სიარულს ვასწვლი-მეტქი, მაგრამ შენც არ მომიკვდე. ი ხომ მიყურებ, რა დღეში ჩაიგდე თავი. გამინაპირებ, ბაიყუშვილ გარ-ტორმარტონ დავდიდეარ. ხმის გამცემიც არავინა მყავს. ყური დამიგდე, სანამ დღოა, მძღუნდი და შენც ისე იცხოვდე, როგორც სხევები ცხოვ-რობენ. ბოლოს აღმართ მაღლობას შეტყვი.

პატარა კიბოს ხმა არ ამოუღია, არ იცოდა, რა ეპასუს. გულში კი ისევ თავისის ფიქრობდა: „არა, მე გართალი ვარ“.

ცოტა ხანს კიდევ იდგა, მერე თავაზიანად დაუქრა თავი ბებერ კიბოს, გამოემშვიდობა და გზას გულმხიარული გაუყვა.

ნეტავი სადამდე ივლის? ვითომ აისრულებს საწადელს? რაც ამ ქვეყანაზე უბედურებაა, ცოტას მაინც თუ უშველის? არ ვიცი, წინას-წარ რამის თქმა ძნელია. ან რა უნდა ვთქვა, როცა ჯერ კიდევ გზაშია. ერთი კი — წინ ისევ მეცვირცხლად მიღის და თავისი სიმართლისაც ისევ სევრა, როგორც იმ პირველ დღეს სევ-როდა. მაში, მოდი, წინ მიმავალ ჩვენს პატარა კიბოს ერთად უსურვოთ გზა მშვიდობისა.

გაქცეული ცხვირი

არ გახსოვს, რა სასაცილო ამბავი მოუვიდა კოლეგიის ასესორის კოვალიოვის ცხვირს? ჰო-იმ ცხვირს, რომელმაც თავისი კანონიერი პატ-რონი უცხვიროლ დაგადო და თვითონ კი არ-ხენად პეტერბურგში ეტლით გაისეინ-გამოი-სეირნა. მერე რა სასაცილო მოგვიყვა ამ ამ-ბავს გოგოლი! გახსოვს, არა?

იტალიის ყველაზე დიდი ტბის — ლავო-მა-გორეს პირა ქალაქი ლავენონ რომ არის, იქაც ზუსტად ამნაირი რამ მოხდა.

ერთი ლავენორი სინიორი, რომლის სახ-ლიც ნავსადგურის პირდაპირ იდგა, წვერის გა-

საპარსაძ დილაადრიან სააბაზანოში გავიდა. ჩა-იხედა სარკეში და გირვით შეცვერა:

— ვამე დედა, ცხვირი! მიშველეო, ხალხო! ცხვირი აღარა ჰქონდა. ლავაშივით გაბრტ-ყელებულ სახეზე მარტო პირი და თვალებიღა ერტყობოდა. სინიორი ისევე, პერანგისამარა ვა-ვარდა აივანზე, გაიხედ-გამოიხედა და იღბლად თვალი მოკერა თავისი გაბარულ ცხვირს. ის იყო, უკვე მოედანი გაველო და ნავსადგურისაკენ ჩქარ-ჩქარა მიღიოდა. ბორანზე მანქანებს ტვი-რთავლენ, და ხან ერთ მანქანას უქცევდა გვერდს, ხან მეორეს.

— არ გაუშეთ! — ყვიროდა სინიორი, — ჩემი ცხვირია! დაიჭირ, ხალხი არა ხარ!

ამცლელ-ჩამცლელნი იიგნისკენ იცქირებოდნენ და იცინდოდნენ:

— ცხვირი მოგაპარეს და თავი დაგიტოვეს? ეს ცერ მოგსვლია კარგი საქმე!

სინიორის ერთიღა დარჩენდა — გარეთ უნდა გავაჩდნილიყო და გამოჰკიდებოდა. გამოეკიდა კიდეც. სახეზე სურდლიანივით ცხვირსანიცი ითვარი და მოკუცტლა. ფეხებს სულ ზურგზე ირტყამდა, მაგრამ ნავსადგურში რომ მიიჭრა, უკვე გასული ბორნის ბოლოლა დაინახა. დიდხანს არ უფიქრია, ხელად წყალში ჩახტა და დაედევნა.

— აბა, ჰა! აბა, ჰა! — უყვიროდნენ მგზავრები.

ბორანი კი უკვე გაქანებული მიდიოდა, და მებორნეს აზრიადაც ის შოსვია — ვიღაც დავგანებულ ბუზიყლაპიას გავტჩრო.

— მეორე ბორანს დაუცადე, რა თავს იხრჩობ, ჰე კაი კაცო! დაუყვირა მებორნემ. — ნახევარ სათში მოვა!

არაქათგმოლცლიმა სინიორმა, ის იყო, მართლაც დაპირია, უკან გავბრუნდებიო, რომ უცბედებად თავისი ცხვირი დაინახა. ცხვირს წყალზე მოსასხმი გაეშალა და, აი, როგორც ლეგნდშია, წმინდა იცლიანესავით მშვიდად მიცყვებოდა ბორანს.

— ზედ არც ასულხარ, ჩემი მოტყუება გინდოდა, არა?! — გასახა სინიორმა.

ცხვირი ხმას არ იღებდა. ძველი მეზოვაურივთ დინჯად ეჭირა თავი და პატრიონისკენ ერთხელაც არ შებრუნებულა. ტალღებზე გაფენილ მოსასხმს თამთამი გაჭერნდა, როგორც მეღუზებ იცის ოკეანეში.

— ის მაინც მითხარი, სად მიცურავ? — ხმა დააწია სინიორმა.

ცხვირის კრინტი არ დაუძრავს. ჭანდაბაშიც წასულხარო, დაუმახა ქნიცვაწყვეტილმა სინიორმა და ნაპირისკენ გაბრუნდა. ტბის მისალევომი პირდალებული ხალხით იყო სავსე. ცხვირსახოცაფარებულიმა სინიორმა ძლიერ გააღწია თავი. შინ რომ მივიდა, ცხრავლითულში ჩაიკეტა, თვალით არავინ არ დავინახოო, მოახლეს უბრძანა, სარკე აღღო და თავის უცხვირო სახე-ზირს ჩაცექრდა.

გამოხდა ხანი. ერთხელ მავანმა და მავანმა ანანკოლმა მეთევზემ ბადეს თევზებთან ერთად

ის გაქცეული ცხვირიც ამოაყოლა. საცოდავს შუა ტბამდე ძლიერ მიეღწია. იმ დაფარებული მოსასხმის პატრიონი, საკვირველია, რატომ უფრო ადრე არ ჩაიძირა! მეთევზემ კალათაში ჩაუძახა და, რაღა ბევრი გავაგრძელო, ლავენოს ბაზარში წაიღო გასაყიდად.

სწორედ ისე მოხდა, რომ ზედ იმ დღეს სინიორმა თავისი მოახლეც ახალ თევზებზე გაგზავნა ბაზარში. აუარ-ჩაუარა მოახლემ დახლებს და უცებ სახტად დარჩა: გასაყიდად გამოტანილ ქარიყლაპიებსა და კაპარჭინებში თავისი პატრიონის ცხვირს შეასწრო თვალი.

— ამას აქ რა უნდა? ჩემი სინიორის ცხვირია! — ელდანარეგივით შესძახა მოახლე ქალმა. — მომე, წავუღო!

— შენი სინიორისა თუ ვისია, მე სულ არ მეკითხება, — გამოუცხადა მეთევზებ. — ჩემი დაჭერილია და ვყდი.

— მაინც რას აფასებ?

— რას ვაფასებ და თავის წონა ოქროს. უბრალო ქორჭილა თევზი არ გეგონოს.

— მოახლემ ხელად შინ მოუსვა, და, რაც ნახა, პატრიონს უამბო.

— ჭანდაბას, მიეცი, რამდენსაც ითხოვს, — ცრემლნარევი ხმა აღმოხდა სინიორს — ბოლოს და ბოლოს როდემდე უნდა ვიარო უცხვიროდ?

მოახლემ კარგა ხანს ითვალი, რამდენია გადასახადით, ითვალი, ითვალი და ვერც კი დაითვალი, იმდენ გამოვიდა. სინიორის ცხვირს იაფად აბა ვინ მისცემდა! საწყალმა საყურებებიც კი გაყიდა უულის დასამატებლად. ჭერ არ აპირებდა, ენანგებოდა, მაგრამ სინიორის ისეთი ხარი ჰკენდა, ბოლოს მაინც გაიმეტა.

წავიდა მოახლე ბაზარში, ცეცხლის ფასად გამოართვა იმ რანკოელ მეთევზებს სინიორის ცხვირი, ხილაბანდში გამოკრა და შინ წაიღო. შენ წარმოიდგინე, ცხვირს ერთ ნესტოც არ შეურჩევია და არც დაუსრუტუნია, როცა სინიორმა აკანჯალებული ხელი წაავლო.

— აბა, რა მიგარბენინებდა ჩემგან, ჰე სულელო, შენა? — ნაღვლიანად ჰკითხა სინიორმა.

— ისეთი რა დაგრძავევ?

ცხვირმა ალმაცერად გახედა თავის პატრიონს, ზიზღით მოიცმუხნა, და წაიღუდღუნა:

— რა გითხრა, იცი? ან ცხვირში თითის შეყოფას გადაეჩივი, ან არადა ფრჩხილები მაინც დაიჭერი, ჰე კაი კაცო!

ტროყიას თმა

იყო და არა იყო რა, ოთხი ძმის უკეთესი აბა რა იქნებოდა. სამნი ქონდრისკაცებივით ერთი ზეწოები იყვნენ, ოღონდ ეშამაკობით ყველაზე კულან მელასაც არ ჩამოუგარებოდნენ. მეორე ძმა ნამდვილი ტროყია იყო, რომ შეგეხდა, დევსა ჰგავდა. სამაგიეროდ იმისთანა უეშმა-

კო და მიამიტი ჭერ დედამიწის ზურგზე ადამიანიშვილი არ დაბალებულა.

მთელი ძალ-ღონე მკლავებში ჰკენდა, ჭერა

ჯანი როდარი

ტროყიანით მოყოლილი ზღაპრიში

კი — თბაში. უჭიულს, რაღა თქმა უნდა, აღვილად გააჩრია ყებდნენ, და მიტომ იყო, რომ იმ ბაჯგუნა მებს სულ თავგადახოტრილი დაპულდათ. გადახოტრავდნენ და, რაც საქმე იყო, მარტო იმას აკეთებინებდნენ. რომელი ძალლონე არ ეყოფოდა რა! თვითონ კი გულხელდკრეფილი ისხდნენ, უყურებდნენ, როგორ წურებოდა ოფლში თავითი ტროყია მა და ჯიბეში არხენიად ფულებს იჩხრალებდნენ.

შერე რაღას არ აკეთებინებდნენ ის ვირეშმაგა ძმების საწყალ ტროყიას! ხან ღამის ხარში უკავდნენ თავს, ხან შეშა აზიდებინებდნენ, ხან ხელსაჯევავს ატრალებინებდნენ. ის კი არა, ზოგჯერ ცხენის მაგივრად ღრიშინაშიც შეაბამდნენ ხოლმე. თვითონ ზედ ავიდოდნენ, ტომრებზე ჩანაც ჩუმჩუმად ერთმანეთს თვალს უპაჟნებდნენ.

— ღმერთმანი, უცდება კიდეც კოტორა თავი. — წაიჩურჩულებდა ერთი.

— მართალს ამბობ, — იტყოდა მეორე, — კულულები აბა რა ვეჯაცის საქმეა.

— ერთაც! ცოტა რაღაც ქოჩორი წამოზრდდა. ამ საღამის უქველად უნდა გადაჭრიკოთ, — დაუმატებდა მესამე.

ჩურჩულებდნენ, ქირქილებდნენ და თან ერთმანეთს მუჯლუგუნს ურტყადნენ — რა ჭიუის კოლოფები ვართო. მიიყვანდა საწყალი ტროყია თავის კუსპარა ძმებს ბაზიარში, სამივენი კარგად ივაჭრებდნენ, გიბებს ფულით დაიტენიდნენ და იქიდანვე პირდაპირ დუქაში გაქანდებოდნენ. თვითონ კოტებად სუფრას გააშლევინებდნენ, ტროყია კი ჩამოვდებოდა კოფოზე და უცდდა.

ჭამით, მართალი უნდა გითხრათ, ძლომისად ამეცნენ. მშერი აბა რას გაუკეთებდა! არც სმას უშლიდნენ, თორნდ ღვინო კი არა, ჭის ციუცივი წყალი რამდენიც უნდა დაელია. რალა ჭა და რაღა ქევერიო, ჭკუით ატყუებდნენ.

მაგრამ ერთხელ ტროყია ავაგ გახდა. ძმებს ფერიფური ეცვალათ, ტროყიას კი არა ჩიოდ-

ნენ, თვალითი დარღი ჰქონდათ. ეგ თუ მოგვიყვდა, უკელაფერი ჩვენი თავში საცემი იქნებაო. გაქანდნენ, ხელად განთქმული მკურნალები მოუყვანეს, ათასაზი დასალევი და დასახელი წამალი შეიძეს, სულ თავს ვლებოდნენ, საჭმელსაც კი ლოგიში ამეცნენ. უნდოდა თუ არა, ხან მუთაქას უსწორებდნენ, ხან ზეწარს უცვლიდნენ და შეშინებული ხმით თაფლად იღვრებოდნენ: ია ხედავ, როგორ გვიყვარხარ, გენაცვალე? ემანდ სისულელე არ ჩაილინ, მართლა არ მოგვიყვდეო.

ისე გაერთნენ ტროყიას მოვლა-პატრონობაში, რომ იმის თმა გადავაიწყდათ კიდეც. ამასობაში ტროყია კარგა მაგრად გაიბურძება და თმასთან ერთდ ჰქუაც მოუვიდა. ნელ-ნელა უკვირდებოდა ძმების საქციოლს და ყველაფერს გულის ფიცარზე იწერდა.

ბევრი იწერა, თუ ცოტა იწერა, ბოლოს მაინც მთელ ვერაგობას მიუხვდა, ოონდ არ შეიმჩნია. დილიდან დალმებამდე ხმას არ იღებდა. უცდიდა, სანამ ისევ ძველებურად მოღონიერდებოდა, და ერთ შევენერ დღეს, როცა ძმები ჭერ კიდევ გულის ძილში იყვნენ, ტროყია ლოგინიდან წამოდგა, ძევებივით გაბაზრა ისინი და ღრიშინზე დაუდო.

— სად მაგყვერარ, გენაცვალე? რომელ გზას გაგვიყვნენ შენი საყვარელი ძმები? — ეკითხებოდნენ ის კრუნსას პალოები.

— ნუ ჩეარბოთ, დანანახვთ, სადაც მიგიყვათ! — ტროყიაც ნიშნისებით ეუბნებოდა.

წაასხა, სამიერი სადგურში მიიყვანა, ბარდანებივით შეყარა ვაგონში და, სანამ გამობრუნდებოდა, პირში უთხრა:

— სიითაც გინდათ, იქით წიდით, გზა დიღია! გეყოთ, რაც ბურთივით მათამაშეთ! უთქვენოდაც კარგად ვიქნები.

ერთბაშად ორთქლმავალმაც შეპკივლა, ათუხეობდა, ვაგონები ერთმანეთს იდევენენ, და არავინ არცის, საით წაიყვანა მატარებელმა ის ეშმაკი ძმები. იმ დღის მერე აღარც ერთი არ გამოჩენილა.

ზღაპარი წელმწიფისა, რომელიც უნდა მომკვდარიყო

იყო ერთი ყოვლისმბლე ხელმწიფე. იყო და ერთხელ სიკვდილმა სატკივრის პირით შეუთვალია, მოვდივარ და დამიხვდიო.

— რა უნდა, რას მემართლება? სიკვდილწერთან რა ხელი აქვს? — საგონებელში ჩავარდა ხელმწიფე. — სხვა მეტი ვეღარავინ ნახა?

მერე უცა ყვირილი მორთო, ის ჩემი ვულთმისნები სად არიან, ახლავე მომგვარეთ, მიშველონ რამეთ.

გავიდნენ, ბევრი ეძებეს, მაგრამ ვერც ერთი იპოვნეს. რაკი ხელმწიფეს სააქაო პირი აღარ უჩანდა, — ჩვენც ზედ არ წაგვალანო, სუყველანი სხვა სახელმწიფიში გადახეწილოვნენ. მთელ იმოდენა სამფლობელოში მარტო ერთი გადაყრუებული გულომასინიდა დარჩენილიყო, ისიც ხელმწიფისაგან კარგა ხნის წინათ მოძლებული და სასახლეში ფეხამოვეეთილი. აბა ის შერევილი რა სათვალავში ჩასაგდებია, ხან თვითონაც არ იცის, რასა პრუტუნებსო, გა-

დაკრულ-გაღმოყრულად მოახსენეს სასიცვდილოდ გადადებულ მშრალებელს. ხელმწიფესაც ასლიან არ უნდოდა იმისთვის ჭირა ყეითხა, მაგრამ მეტი რა ჩარი პეტრიდა, ჯანდაბას, დაუქახეთო, ბრძანა გამწარებულმა.

— გადარჩენთ, წუ გეშინია, გადარჩება. — უთხრა გულომისანმა. — ოღონდ, რასაც გეტყვი, უნდა დამიტერო. ადექი და ერთი დღით უარი თქვი ხელმწიფობაზე, მიიკითხ-მოიკითხე, ვინც ტუშის ცალივით გემგვანება, ეგ ვირგვინი იმას დაუმტე, დასცი ტახტზე, და შენს მავიღრად ის მოკვდება.

იმშუთას მთელ სახელმწიფოში ბრძანება და გზავნეს: „რომელი ძეხორციელიც ჩვენს მორნცხებულ ხელმწიფესა ჰყავს, სუყველა ვალდებულია, არაუგვიანეს ხვალისა, გამოცხადდეს სასახლეში. თუკი ვინმე უურად არ იღებს და არ შეისმენს ბრძანებასა ამას, დაისჭება ვითარცა ყაჩაღი და კაცისმკვლელი“.

სასახლეს ზღვა ხალხი მიაწყდა. ზოგი წვერ-ულვაშით ჰყავდა სასიცვდილოდ განწირულ გვირგვინოსანს, მაგრამ ცხეირი ან ცოტა გრძელი ჰქონდა, ან ცოტა მოკლე, და გულომისანა უკან აბრუნებდა, არ გამოღებდი. ზოგაც ზედ-გამოყრილი ხელმწიფე იყო, ან როვორც გაშლი გაჭრა, გულომისანი კი რატომლაც უარით ისრუმებდა იმათაც. საბაბ-საბაბი არა და არ ელეოდა.

— შენ ეგრე სუყველას გაპყრი! — გაუბრა-ზდა მშრალებელი. — ერთი ვინმე მაინც დატოვ საცდელად!

— არა, აქედან არავინ არ გამოგადგება! — თავი გაიქნია გულომისანმა.

მესამე დღეს ხელმწიფემ თვის ამალიანალ ქალაქის განაპირა მხარეს აიარ-ჩაიარა. უცებ გულომისანმა ვიღაცაც ხელი მიაშეირა და ვაუივით შეცყვირა, აი ის კაცი, ვასაც ამდენი ხანია დავერებოთ.

ქუჩის კუთხეში ერთი საცდავი კუზიანი საძყარი იდგა, სულ მოლად ჩამოგლეჭილ-ჩამოფერეწილი, გაძვალტყავებულ ხელებს აქეთივით იწვდიდა და მოწყალებას ითხოვდა.

— შენ ისევ ცელებურად ურევ! — წამოენ-თო ხელმწიფე და კინძამ ხელი შემარტყა. — მეტი შესაღარებელი ვეღარავინ ნახე?

— ნუ გწყინს მბრძანებელი! — შეეპასუხ გულომისანი. — შენც მაგ უბეღურივით სიკვ-დილის შვილი ხარ. მიდი, გაუცვალე ტანსაცმელი, ერთი დღით დასვი ტახტზე და — გადარჩენილი ხარ!

მაგრამ ერთი დღე რა არის, ხელმწიფემ ერთი დღითაც კი არ ინდომა ვიღაც მათხოვრის ბრძანების ჩაცმა. განდღენძილი მიტრიალდა სასახლეში, ჩქარ-ჩქარა ავარდა ტახტზე, ემანდ მართლა არავინ წამართვასო, გადაბრუნდა და კვერთხებულმა განუტევა სული.

ამბავი კატების მჭამელი თაგვისა

იყო ერთი ბებერი თაგვი. ტყუილი რა სათქმელია, მართლა იყო. თანაც სორო სამყითხველოში ჰქონდა. იდგა ერთხელ და დიდი ხხის უნასავ დასტულებთან გაეუნებულდა. ისინი ძირგავარდნილ ჭურუში ცხოვრობდნენ და ამ კვეუნისა არა გაეგებოდათ რა.

— ეს, თქვენც იტყვით, ვცხოვრობთო! მჭიდრიდან ნაშირი ეერ გამოგილიათ, — ეუპნებოდა ბებერი თაგვი თაგვის ბუტუსურა დისტულებს. — წერა-კითხვა მაინც გესწავლათ, თქვე მამაცხოვებულებოთ!

— შენ ვინ შეგეძრება, სათავეთის იმედო! — შესტრუშუნებდნენ თაგუნები.

— თქვენ ისე გატყობთ, ალბათ კატის ხორცა არც გიჭიმიათ!

— არა. ჩვენში პირიქით ხდება. აქ კატები მიირთმევნ თაგვის ხორცს.

— უწიგნერები წართ და ეგ იმიტომ მოგდით, ბენტერებო. აბა მე მნახეთ, რა გემრიელად ვაკანტუნებ ფისუნიას ძელებს! ერთს დავაფრინდებო ხრლებე და მორჩი, დანენკლებასაც ეერ ასწრებენ. მაშ, რა გვონიათ, თქვე უშოებო, თქვენა!

— გემოთი რანაირია ნეტავი?

— გინდ ქალალდი გიჭიმია, გინდ მჩხავანა კარის ხორცი, სულ ერთია. ცოტა მელნის გემო კი გაქვრას. მაგრამ კატა არაფრი, ოქვენ ის მითხარით, ძალის ხორცი თუ გიჭიმიათ?

— უმებ, რას ამბობ!

— რას ვამბობ და გუშინაც ერთი კარგა მოზრდილი ნაგაზი შევახრამუნე. ჩემხელა მარტო კბილები ჰქონდა. მივეპარე, ყანყრატოში ვწვდი და, არც დასტუმუტუნია, ისე გავათავე.

— ძალი რაღა გემოსა?

— ისიც ქალალდივით საჭმელია. აი მარტორებას ხორცი თუ გაისინჯავთ?

— გავვისინჯავს კი არა, მარტორქა თვალი-თაც არ გვინახავს. ისიც არ ვიციო, რომელ კველსა ჰყავს, გუდისას თუ პოლანდოურს.

— ეგრე რამ დაგიბნელათ ტვინი, კველსა და მარტორქას ვეღარ აჩევო! არც სპილო გიჭი-მიათ? — აცვდებოდა მწიგნობარი ბიძა უბირ თაგუნებს. — არც მღვდელი გაგიძიგნიათ? არც მეფის ასული? სასალწლოდ მორთული

ჯანი როდარი

ტილეფონით მოყოლეილი ჯლაპროგი

ნაძვის ხე მაინც არ გიგემიათ, ოქვე მართლა
საცოდავებო?

ନେଇବି କେବଳ କୁଣ୍ଡଳା ଏବଂ ପରିମାଣରେ କରିବାକୁ ପରିଚାରିତ ହେଉଥିଲା ।

კტრის ჩემ გაიგოხეს თუ არა, უნდა გენია, რა დღეში ჩაცვიდნენ შემძაჭამი თავვები. ზოგი საით გარბოდა, ზოგი საით. გასწრებაზე იყვნენ. სამჟანთხევლოს ბებერი თავვი კი ერთ ადგილს გაქვადა. ელდანაცემი ველარც აქეთ მიძრავნდა, ველარც იქით. კატას ბევრი არ შფრინია, ისკუპა და თვალის დახამსამებრაში თა- თებშუა მოიქცა, მაგრამ შეჭმით არ შეჰვა, ჯერ გამასხარავება დაუპირა.

— შენ ის თავი არა ხარ, კატებს რომ ახ-
ლამუნებ? — ჰეთხა ხატაურამ.

— დიახ, ბატონო, ის გახლავართ... ოოზნდ

ՀԱՅՈՑՄԵԼԱ ՇԿՄԱՆՏՈՒՍ ԱԲԾԱՋՈ

ଓ ମେହେବାନଙ୍କୁ ଦିଲ୍ଲୀ ଦେଖିଲୁ ଯାଏଇଲା, ମାଘରାଥ ଠେ
କୁମ ପୁଣ, ତୁମାଲିଲା! ଶିଳ୍ପିଙ୍କରେବାଟ ଡା ଗାନ୍ଧେର-
ଲେବାଟ ଘର୍ଷଣ ବାହ୍ୟାଲେବୁଲା କେତନକାହିଁ ମିଳିଲା
ପ୍ରତିକ୍ରିୟାବିଶ୍ଵାସାନ୍ତି, ଅଛାମିବାନ୍ତି ତୁ ମିଳିଲୁଗଲା ଡା
ମହିନେବେଲାର, ଆହା ରା ଫଳିବାକିମିଳା, ମାଘରାଥ ଉଦ୍‌ବ୍ରା-
ଦୁର୍ଲେଖ ଠେ ପୁଣ — କାହାକୁ ବେଳାବିନ ବେଳ ଅଦ-
ଲୁଗଲା.

၁၆ ဂိုဏ်စွဲမှု လာ ဖြန်စွဲ ဥပဒေကျော်တေ ၀၀ အမိန့်တေ၏
နှစ်ခုဗျာရီး:

— നാൽമും ഏറ്റവും മാത്രം മാറ്റിയുണ്ട്?

კველანი გაყვირებული შლილნენ შელებს, ამას რას გვეკითხებათ, და ამაოდ ეძებდნენ პასუხს.

უჯრა ყუთია, რასაც გრიდა ჩატყობ და შეინახავო, უხსნიდა ზოგიერთი. ეგ მეც ვიცი, ოლონდ უჯრას მაგიდა რატომა ქეცს, ის მინც თავისისა გაიძახდა. ტყობდღენებ — იმსთან დაპარაკი შელის ნაყვა იყო, და თავს გაანებებდნენ ხოლმე.

ერთი ხანობა ახლა ის ამონიჩემა, კულს რა-
ობოდ აქვს ნეტავი თევზიო, მერე — ულვაშს კა-
რა რატომა აქვსო. ყველაფერს უკუღმა კითხუ-
ლობდა.

— გავიგე, ძალიან კარგად გავიგე. შენი დღე
და მოსწრება იდექი და სურათებიან წიგნებს
ღრუნილ!

— ბევრი არა, პატივცემულო ციცუნიავ, სულ რამდენიმე წიგნი მექნება დაღრღნილი. ისიც მეტი სწავლის წყურვილით...

— ისეგმც შენ რას გეტყვი! წიგნები მეც მიყვარს, მაგრამ ღრლნა სად გამონილა! მაგ ხნის თავგი დახატულ კატასა და ნამდვილს ერთმანეთისაგან კი უნდა არჩევდე. აბა შენ რა მარტორქას შემჭერი ხარ!

ମାନ୍ଦରୀ ପିଲାଙ୍କ

ლი ჰყავდა, აღარც მოპასუხე. იღგა და იგონებდა თასნაირ თავსამტკრევ კითხვებს. ყოველ კითხას კონტად აწერდევებდა საერთო ჩვეულში, პასუხს კი ვერასოდეს ვერ პოლლობდა.

အနော အပါ ရှာ ပူဇ္ဈာနိ ဖုန်စာ ဤပြောနှင့်၊ လောင့် လွှေ-
ဗြိုလ် အတာဆိ စူစူလျှော်စာ ဒံကြန်စာ အဖွဲ့လျော်စွဲလ်၊
၏ စွာဂျက်စာဘံ၊ ရှာ ဤပြောနှင့်၊

„რატომ აქვს ჩრდილს ნაძვის ხე?“

“ლრွბლები ნეტავი რატომ არავის არა სუ-
ნენ წერილებს?”

„ସାମ୍ବଲିପି ମାରକୁ ହି ଲୁହଦ୍ର ବିତନମ ରାତିମ ଏହା
ବାଧିନ୍ତି“

ბევრი ფუნქციონ რატომელას ტვინი გაეხვრი-
ტა, მაგრამ თავისას მანც არ იშლიდა და სულ
ახალ-ახალ კითხვებს იგონებდა. თანდათან კარ-
გა დიდი წევრიც წამოუზარდა. გააჩრსვა კი არც
უფიქრია. აღგა და კიდევ ერთი ახალი კითხვა
მოგვიანს:

„ສາເງົາ ຜິວເຕີບໄດ້ ຮັກທີ່ມີ ເຄືອນດັບ ໂຮງກະຊວງ“

— აბა ერთი დაიხედე ფეხებზე, შენ კი ვითოვ
სწორად გაცვია წინდები?

გამოსარიცხი ცხრიანი

იჯდა ერთი მოწაფე და მავალითებს იყვნდა.

— ცამეტი გაყურა სამზე, — ჩურჩულებდა შებლზე თათმიდებული, — იქნება ოთხი და ურთიც ნაშთი დაგვრჩება... სამჯერ ოთხი — თორმეტი, იქაც ერთი, სწორია, ცამეტი გამოდის. ახლა გამოვტიცხოთ ცხრა...

— კიდევ რა გინდა?! — იყვირდა ცხრიანი.

— რაო? — გაუკირდა მოწაფეს.

— რაც გაიგონე, რა გინდა ჩემგან? რაღა მე დამადგით თვალი? გამოსარიცხი რა მჭირს?

— მაშ, მაგალითი არ გამოყიყვან?

— მე გამანებე თვე და რაც გინდა ქენი! რაც ვების მეტი რა არის, რიცხე და იყვანე, რამდენიც გინდა!

— მაგალითში თუ მიწერია, მე რა ვქნა...

— ცოტა დაუკირდი, როცა სიტყვას ამბობ. რავი ერთნიშნა რიცხვი ვარ, ადვილად ხელწა-მოსაკრავი არ გეგონ! გამორიცხვაზე თუ მიღ-გა, გამოსარიცხვა თვე გაბია და კარგდ მო-უარე, არსად დავეკარგო!

გულგადაბრუნებულ მოწაფეს ფერფური ეც-ვალა და გაცეცხლებული ცხრიანს ნებას დაჰ-ყვა, დაუგრძა, გამოკლება ვეღარ შეჰედა. მე-ორე დღეს მასწავლებელმა შეცდომით გამოყვა-ნილ მაგალითში ორიანი სტკიცა.

— სულ შენ ბრალა, — ებუზღუნებოლა შეცდომიანი მაგალითი თავშერცხვენილ მოწა-ფეს. — ვაც რას გეტყვის, სუყველას ლაპა-რაკს თუ აჲყე, კარგი დახლი დაგიდგება, შენა მზემ!

უჩინმაჩინი ტონინო

ტონინო ბიქმა ერთხელ გაკვეთილი არ ისწა-ვლა და ისე წავიდა სკოლაში. მიღილოდა და სუ-ლი ქბილით ეჭირა, ვაითუ გამომიახვნონ.

„ნეტავი ერთი უჩინმაჩინად მაჲცია, სხვა არაფერი მინდა“, — ნატრობდა გულში ტონი-ნო.

გაკვეთილი ჩევეულებრივად სიის ამოკითხვით დაიწყო. როცა მასწავლებელმა ტონინოს ვარი წაკითხა, ის ხელად ფეხზე წმონტა და, აქა ვარო, დაიძახა, მაგრამ იმის ხმა არავის არ ვა-უგონია.

— ეტყობა, ტონინო ავად გახდა, — თქვა მასწავლებელმა. — საწყენია. სწორედ დღეს უნდა გამოიძეხა.

ტონინო მიხვდა, ნატვრა ამხდენია, უჩინმა-ჩინი ვარ უკვე, გაქანდა და, ოთახის კუთხე-ში ქაღალდის ნახევრით სავსე კალათა რომ იდგა, შიგ ჩატა. მერე მერხებშე დაიწყო სირ-ბილი და ბრახაბრუხი აუყენა. ხან ერთ ბავშვს აწიწენდა ქორის, ხან მეორეს. საცა ერთი სამელნე იდგა, სულ გადმოაბირევავა. თვალის დახამხამებაში მთელი კლასი ყირამალა დააყე-ნა. უნდა გენახა, რა აურჩაური ატყდა! ბავშვები ერთმანეთს ეცნენ და თავისირ ჩამოაჭრეს. სუყველა ერთიმეორეს აბრალებდა, არა შენ იყვავი, არა შენაო, უჩინმაჩინი ტონინო კი სი-ცილით იგულებოდა.

ბევრი იცელქა თუ ცოტა იცელქა, ბოლოს მოსწყონდა ტონინოს იქ ყოფნა და წავიდა, ტროლებისუსში ჩაჯდა. ნახა უკან ცარიელი ად-გილი და კოხტად მოიკალათა. ბილეთი არც გახ-სენებია. კიდევ კარგი, კონდუქტორი ვერა ხე-დავდა, თორებ უბილეთოდ ვინ წაიყვანდა! მე-ორე გაჩერებაზე ტროლებისუსში ერთი სკელი

დედაქაცი ავიდა. ცარიელ აღგილს მოჰკრა თუ არა თვალი, მივიღა, სანოვაგით გატენილი ჩან-თა დადო და სახტად დარჩა — ჩანთა სკამზე კი არ იღო, ჰაერში ეკიდა, აბა, რას იყიდებდა ის სკელი დედაქაცი, იქ თუ უჩინმაჩინი ბიჭი იჯდა და ჩანთა იმას ედო მუხლებზე! საჭყალ ტონი-ნოს ლამის თავისი დაესართა, სკელმა სინიო-რამ კი ყვირილი მორთო:

— ესლა გვაკლდა! ტროლებისუსშიც აღარ ჩა-იგდომება! რა უბედურებაა, სკამზე ჩანთა ვე-ლარ დამიღვა! შეხედეთ ერთი, შეხედეთ!

მართლა მეტისმეტია, ამ ოხერ ტრანსპორტს პატრონი აღარა ჰყავსო, ერთხმად აჲყვა ხალ-ხიც.

ამასობაში ტონინომ ტროლებისუსიდან ძირს ისკება, თავი საკონდიტროში შეყო და, იცოც-ხლე, ყელის ჩასატებას უნებელიც ბლომად ნახა და ჩასაკოლოზნისუსშიც! ჯერ ქშმიშიან ნა-ზუქი ჩაბლუჭა და კარგა ხანს ღმრტვლა, მერე შოკოლადინ ნამცხავას მოულხნა! ნოქარი თვალებს არ უცერებდა — რა მოსდის ამ ტებილეულს, და შაქარყინულის საყიდლად უე-მოსულ ერთ წარმოსალეგ სინიორზე მიიტანა მევი, სინიორმა, რასავირველია, ცეცხლი წა-იკიდა, ამას რას მოვესტარი, ქურდობა დამაზ-რალეს:

— რაო? ქურდიცა ვარ, არა! მამაჩემის შეიღა ს რა მაკაღრე? შენ იცი, პაპაჩემი ვინ იყო?

— არც მამაშენი მექითხება და არც პაპაშე-ნი! — მევადე მიახალა ნოქარმა ქალმა.

— მევდარ მამა-პაპას ნუ მილანძლავ, თორებ

ჯანი როდარი

ტელეფონით მოყოლილი ზღაპრები

პასუხს აგებ, იცოდე! — თითის ქნევით დაემუქრა სინიორი, და იმისთანა ჩხუბი ატყდა, მთელი ქუჩა თავს დაედოთ. სად იყო, სად არა, პოლიციაც მოვიდა. ერთია, წავიდე, გავაშროო, გაიშ-გამოიწია თვალუჩინარმა ტონინომ, ლეიტენანტს ფეხებში გაუძრა და სკოლისაკენ მოურცხლა, ერთი ვნახო, ჩვენი ბიჭები რასა შვერებანო. ის იყო მივიდა და ზარი დაირეცა ძიდეც. გაიღო კარი და ბაჟშევები სულ ყირამა—ლა წამოვიდნენ, კიბეს ჭრაჭაჭრუში გაქვნდა. ტონინო შუქველას თვალუბადლივ ხედავდ, ის კი არავის არ დაუნახავს. ტყუილად გადაუდვანის ერთს, ხან მეორეს, ტყუილად ეჭავგურა თავის ქუჩელ რობერტოსაც, და მეგობარი რობ კვავდა, გუისკრდო, იმასაც ტყუილად აღლია შაქარყინული. ვერც ერთი ვერ ამჩნევდა, ზედ არავინ არ უცურებდა.

არაქათგამოცლილი და ცხვირჩამიშვებული ტონინო შინისკენ წალასლასლა. დედა უკვე და-ეძებდა, აივაზზე გადმომდგარიყო და ძირს იც-ქირებოდა.

— აქა ვარ, დედი! — შესახა ტონინომ.

დედა არც განძრეულა. ან რად გააიძრეოდ, როცა არც ტონინო დაუნახავს და არც იმის ხემა გაუგონია. წელანდელივით ისე ქუჩას გას-ცერიდა შეშინებული.

— მე ვარ, მამი! — შეეხმაურა ტონინო სა-გონებელში ჩავარდნილ მამას. მივიდა და თავის სკამზე ჩამოჯდა გაშლილ მაგიდასთან.

მამას არაფერი გაუგონია, ადგა და ფანჯარა-ში გაიხედა აღლევებულმა, თან ბურტუტებდა, სად არის აქმდე ის მაიმუნი, რამე ფათერაქს არ გადაყაროს.

— რა ფათერაქს, რის ფათერაქს, აქა ვარ, ხალხო, რა მოგივიდათ! — იძაჭებოდა, ტონინო.

იძაჭებოდა და იმის ყვირილი მაინც არავის ეშმოდა.

აზლა კი უკვე ცრემლი წასკდა ტონინოს და

გულიც ამოუკდა. მაგრამ ტირილს აბა რა ფასო აქვს, როცა შენს ცრემლებს ვერავინ ვერა ხე-დავს?

— არა, აღარ მინდა უჩინმაჩინობა! — საცო-დავად სლუქუნებდა ტონინონ და გულიც ყელში ეჭინებოდა. — ისე დედასთან და მამასთან მინდა თლონდაც დამინახონ, და მცემონ, რა ვენა! თუ უნდა მასზავლებელმაც ყოველდღი გამომიძახოს. ვაძე, დედაა..

ამ ტირილ-ვიშვიშშ ტონინონ კაბეებს ჩაჟყავ და ეზოში ჩავიდა.

— რა გატირებს, ბიჭო! — ჰეითხა ტონინოს იქვე მზის გულშე გასათბობად ჩამომჯდარმა პე-რაკაცმა.

ტონინოს ლამის ელდა ეცა.

— მართლა მხედავ? — შეჟყვირა გახარებუ-ლმა.

— გხედავ, ყოველწლი გხედავ, როცა სკო-ლიდან ბრუნდები.

— მე კი არასოდეს არ შემიჩნევითარ.

— ვიცი, შეილო, ვიცი. კარგა ხანია უკვე აღარავინ არ მაგჩნევთ. აბა ვიღას რად ვუნდი-ვარ ძელი შენსიონერი კაცი? ბაიუშივით მა-რტო ვარ. რაღა მე და რაღა უჩინმაჩინი!

ამ დროს აივნიდან დედის ხმა მოისმა:

— ტონინო!

— მხედავ, დედა?

— ნეტავი არა გხედავდე! მოღიდ, გამოადგი-ფეხი! მამაშენი გიცვენებს სეირს.

— მოვდეგარ, დედა, მოვდივრ! — ტონინო სიხარულით ფეხს აღარ იდგა.

— შენ გეტყობა, ქამრისაც არა გშინებია! — გაიღიმა ბერიყაცმა.

ტონინო კისერზე მოექცა, დამჭკარ ლოყაზე აღოცა ბერიყაცს და წასწურჩულა, უნ ამიხილუ თვალები, შენ გადამარჩინეო.

— მე კი არ აგიზილე, ეგრეა, უჩინმაჩინობას რა ჰეკუა აქვს, — თავზე გადაუსვა ხელი ბერიყაცმა.

წვალინდელი ამბავი

ეს ამბავი ჯერ არ მოხდარა, მაგრამ ხვალ აუცილებლად მოხდება. ვიცი, იტყვი, რა ამბა-ვია ამისთანა. ყური დამიგდე და შველაფერს მოგივები.

ერთმა ხნიერმა ბრძენდა მასზავლებელმა. დღესა და გუშინ კი არა, ხვალინდელისს ვაზ-ბობ, ორ მწყრივად დააწყო თავისი მოწავეები და გარდასულ დროთა ხვალის მუზეუმში წას-ხა. იქ სულ ერთანად ძელისძელი ჩიხომახა რამები იყო — სამეფო გვირგვინები, დედოფა-ლების კაბები, და ბევრ ისეთ ხაბახანისაც ნა-ხავდი, აი ქალაქ მონცაში დღეს ტრამვაის არმა-ქაბახან.

ერთ-ერთ თვალმოსახვედრ აღგილას ერ მტვერისამკვდარი სიტუა „ტირილი“ დაედოთ.

იმ ხვალინდელმა მოწავეებმა ბევრი უკირკი-ტეს, ხან წალმა იყითხეს, ხან უკულმა და მაინც ვერაფერს ვერ მიხვდნენ. მერე მიესვივნენ თა-ვიანთ მასზავლებელს და შეკითხებით აიკლეს, ერთმანეთს ლაპარაკს აღარ აცლიდნენ.

— ტირილი რას ნიშნავს, ბატივცემულო გას-წავლებელო? — გავაირევებული კითხულობა-ზოგიერთი.

— მავას ძველები სამკაულად ხომ არ ხმა-რობდნენ? — პასუხს თავანონსაც კითხვაში ექტ-დნენ შეორენი.

— ეგ რაღაც ეტირუსკების დროინდელ სიტყუა
გასა ჰგავს, — ღრმასაზროვნად მშპობდნენ შესა-
შენი.

ვერა, ვერც ერთი ვერ მიხვდით, ეუბნებოდა
მასწავლებელი, მაგ სიტყვით ოდესადაც ტკი-
ფილს გამოხატავდნენ. მერე სუჟელანი თავ-
დაცობილ პატარა საცრემლესთან მიიყვანა. ის
ნახეთ, ამაში ცრემლი ასხიაო. ნავევმი მონის
ცრემლი იყო თუ მოლი ბავშვისა, არავინ არ
იცოდა, და ზედაც არაფერი ეწერა.

წყალივით ყოფილა, ერთხმად წამოიძახეს
ჭალინდელმა მოწავებმა.

აი უნდ გენახოთ, ეგ წყალი რამდენს უმდუ-

ღრავდა თვალებს, მერე ეგრე აღარ ილაპარა-
ქებითთ, ხმას აუწია ხნიერმა მასწავლებელმა.
აპაა, ეტყობა, სანამ თვალებში ჩაისამდნენ,
ჭერ ადულებდნენო, ისევ თავიანთებურს უკრავ-
დნენ ხვალინდელი მოწავეები.

არა, ტყუალად ვუხსნა, ესენი ცრემლის გამ-
გებები არ არანო, იფიქრა მასწავლებელმა და
ახლა სხვა დაბაზში გაიყვანა. ექ უფრო მარ-
ტივი რამები გამოეფინათ — ციხის საენები,
ბორკილები, პლატის ჯაშუშები, ერთი სიტ-
ყვით, სუჟელაფერს თავისი აფილი პეონდა
მიჩენილი, რაც კი რამ დრომოჭმული და ოჩ-
ხომაჩხო იყო.

ამბავი გარსკვლავებისკენ წასული ლიფტისა

რომოლებო როგორც კი ცატეტისა შესრულ-
და, რესტორან „იტალიაში“ ხელზე მოსამსახუ-
რედ აყვანება. საითაც თითო გაუშერდნენ, აბა,
ჰა, გაიძეცა, მეუტარს ამა და ამ მისამართით
შიუტანე, უნდა მოეკურცხლა და, საჭმელი
იყო თუ სასმელი, მიერგებინებინა.

ქრისტენი წინ და უკან სირბილს ვინა ჩივის,
შეე კაბებზე სკოლა-ჩამოსვლა თქვი! საწყალ
პიჭს მუხლები დაწყვეტილი ჰქონდა. თანაც
შულ იმის ფიქრში იყო, ემანდ ხონჩა არ გადა-
მიყირავდეს და ჭურჭელი არ დამტეტვრესო.
ზედ, რა ვიცი, რაღაც არ ეწყო ხოლმე: ყავის
ფინჯნები, შევიმანდინი ჯამები, ჭიქები. ამდენი
რამის ტარებას ეხუმრები!

რო-სამსახულიან სახლს აინუნშიც არ იგ-
დებდა. დაკვრავდა ფეხს, და ჭერ ასული არ
ეგონათ, უკვე ჩამოლიოდა, აი, ცას მიბეჭნილს
თუ მიადგებოდა, მაშინ უნდა გენახა რომოლე-
ტოს გასჭირო. როგორც მთელ დედამიწის ზუ-
რგზე, შელიტებები მოწყალე თვალით არც
მანცცდამანც რამში უცემერიან ხელხონჩიან
მსახურებს, მერქვევებსა და მემწვანილებს.
ლიფტის კარებს ცეცირწინ უხურავენ, ფეხთაც
კარგად აბრაძნდებოთ, და ერთი-ორი ჭუთით
მადმე თუ გავიდნენ, იმისთანა განცხადებებს
კვამიკარგენ, მტრისას!

ერთხელ, დილით ადრე, რესტორან „იტალი-
აში“ ასმესამე სახლის მეთოხმეტე ბინიდან
დარეკეს, სამი ჩაფი ლუდი და ერთიც ყინული-
ანი ჩაი მოგაბრთვით.

— ოღონ ამწუხსავე აქ უნდა გააჩინოთ,
თორე მომტანიანად ფრნარაში გადავუძახებ.
— იღრინგბოდა ვიღაცა ტელეფონის უზრმილ-
ში. თუმცა რაღა ვაღაცა, მარკიზი ვენაციონ
იყო. მარკიზ ვენაციონს სახელი კი შიშის ზარ-
სა სცემდა სუჟელელს.

ასმესამე სახლს თავისი მკაცრი წესები ჰქონ-
და და მელიფტეც ერთი ღვთის გარეგანი ჰყავ-
და. მაგრამ რომოლეტომ კარგად იცოდა, რა

მძინარა ვინმეც იყო და როგორ უნდა გასხლ-
ტომდა! ბევრი თვალოვალი არც ახლა დას-
ჭირვებია, გარეთ სკამზე ჩამომჭდარ ავ მელიფ-
ტეს საძილედ მოსწყდა თუ არა კიწრი, გაქანდა
რომოლებო და უჩუმრად ლიფტში დურთა თა-
ვე, ჩაუშვა ხუთი ლირა ასამუშავებელში, დაა-
ჭირა მეხუთე ლილს თითო და ლიფტი ჭრიალ-
ჭრიალით დაიძრა. გაიძა პირველი სართული,
მეორე, მეორე და ას მეხუთე სართუ-
ლიც გამოჩნდა, მაგრამ გაჩერების მაგივრად
ლიფტმა სკლას უმტა, გვერდი აუარა მარკიზ
ვენაციოს გადასასვლელს, და რომოლებომ გა-
ოცება ვერ მოაწრო, რომ მთელი რომი ძირს
ხელისგულივით გადაუშალა. ლიფტი კი მაინც
ზევით-ზევით მიწევდა და მალე რაკეტასავით
აიჭრა მეცხრე ცაში.

— კარგად მეყოლე, მარკიზონ ვენაციო! —
წაიჩირებულა რომოლებომ და ტანში ჟრუანტე-
ლო დაუარა.

არა, ტყუალად არ იფიქრო, აღბათ ხონჩა ხე-
ლიდან გაუვარდა. გაუვარდა კი არა, წელანდე-
ლივით ისევ კონტად ეპირა და ერთი წევთი არც
ლუდი დაჭირება, არც ჩა. ისე არხენია იდგა,
თითქოს ლიფტი მარკიზ ვენაციოს სართულა-
დე ჭერ არ მისულა. ოთხვე-კუთხით კი კო-
მისული სივრცე გადალურჯებულიყო და მხო-
ლოდ სადღაც შორს, მა თვალჩაულწეველი უფ-
სკრულის ძირს, მოჩანდა დედამიწა. ცისფერი
ბურთივით ბრუნვდა ნელ-ნელა თავისი ღერ-
ძის გარშემო და სულ იქით და იქით მავანებდა
მარკიზ ვენაციოს, რომელიც ლუდსა და ყინუ-
ლიან ჩაის საღერლელაშლილი ელოდა.

„განდაბას, მარსელებთან ცარიელი ხელით
მანც არ მივალ!“ — გაიფერა რომოლეტომ და
თვალები დახუჭა. როცა გაახილა, ლიფტი უკვე
დაბლა-დაბლა ეშვებოდა.

ჯანი როდარი

ტელეფონით მოყოლილი ზღაპრისი

„მგონი, გადავრჩი! — შესძინა რომოლეტომ
და შვებით ამოისუნთქა. — ლუდი ჭერ არ გამ-
თბრა, ჩაც ისევ ყინულივით ცივია!“

მაგრამ თურმე რა დროს სიხარული იყო!
ლიფტი შუაგულ ულრან ტყეში დაეშვა. ირგვ-
ლივ უცნაური წვერულვაშიან მაიმუნები დახ-
ტოდნენ, თათებს იქნებდნენ, ამას ვის ვერდავთ,
რომელმა ქარმა გადმოაგდოო, და რაღაცა გაუ-
გებარს ჰყიოდნენ.

„აფრიკაში ხომ არა ვარ ნეტავი?“ — გაი-
ფქრა რომოლეტომ.

ამის გაფიქრება იყო და მაიმუნების ჭოგმა
ვიღაცას გზა დაუთოო. ლიფტისენ ვებერ-
ოლა მაიმუნი წამოვიდა. ამ მაიმუნს ტანთ პო-
ლიციელის ლურჯი შარგალხალათი ეცვა და
სათვალიან ველოსიდებზე იჯდა.

„თავს უშველე, რომოლეტო! პლიცია მო-
დის! — გაივლო გულში ხელხნინჩანჩა ბიჭება
და, რაც გალი და ღონე ჰქონდა, დაჭირა ზედა
ლილ თითო. ალაბედზე დაჭირა, არ დაჭირ-
ებია, რომელი სართულისა იყო. ლიფტი ერთ-
ბაშად მიღლა აიჭრა და ტკიასავით გავარდა.
რომოლეტომ გადაიხედა და ახლადა მიხედა:
არა, ამ პლანეტას დედამიშისა არაერთ ეტყო-
ბოდა. იქაურ ზღვებსა და კონტინენტებს მართ-
ლაც სულ სხვანაირი მოხაზულობა ჰქონდა.
მთელი პლანეტა მომწვანო-იისფერ ჭანლში იყო
გაცველო.

— უყურე ერთი, ნამდვილად ვენერა! — თა-
ვისთავს ელაპარაკებოდა რომოლეტო. — და-
ლიან კარგი, ვენერაც ვნახე, მაგრამ მარკიზ ვე-
ნანციოს რა ვუთხრა, სად ვიყავი-მეთქი?

ხონჩა ისევ მარკენა ხელით ეპირა და მარ-
ჯვენათი ხან ერთ ჩაფლ სინგავდა, ხან მეორეს,
ამ აღმა-დაღმა ფრენაში ლუდი არ გამითხს და
არ დაუიღუბოო.

ლიფტიმ თვალის დახამხაშებაში ჩაუქროლა

უთვალავ გაჩახჩახებულ ვარსკვლავს და კვლავ
დაბლა-დაბლა დაეშვა.

ბიჭის, მთვარისკენ მიფფრინავო, გამოიცო
რომოლეტომ და შუბლში იტყიცა ხელი: რა მე-
თვარება მარკიზ ვენანციოს გადამიდესო.

ცოტაც და, ლიფტი მთვარის ხახადობებულ
ცულკანებში ჩაჩერებოდა. მაგრამ რომოლეტო
არ დაიბნა. მაშინდელივით ალაბედზე კი აღარ
დაჭირა თითო, ხონჩა თავზევით აშწია და სუ-
შველა ლილს სათითაოდ დაუკირდა. ცოველი-
ლილს გამწვრივ რაღაცა ციფრი იყო აღიმშნუ-
ლი, ხოლო სულ ჭედა ღილთან რომელილაც
სიტყვა ეწერა, ისიც თითქმის წაშლილი. წაყით-
ხვით ბარტომ პირველ ასოს თუ წარითხმაცდა,
ვიღაცას გარშემო წითელი ფანგარი შემოვლო
და რომოლეტომ მყაფილ გაარჩია ასო „დ“.

ეშმაკი ბიჭი იყო, ხელად მიხვდა, აქ ალბათ
დედამიწა უწერია, და დაჭირა თითო. ლიფტმა
იმწამსვე ახალ ობრიტაზე გადაინაცვლა. ერთა-
ორი წუთი იტყინა და უკეთ რომის ლაუგარდო-
ვან ცაში გაჩნდა. მერე პირდაპირ ასმესამე:
სახლს და-და თავზე და ერთბაშად თავის პირ-
ვანდელ აღგილას დაეშვა. ის ავი მელიფტე ისევ:
თავისუნული იჯდა და თვლემდა.

რომოლეტო თვეშამოგლეგილი გამოვარდა
ლიფტიდან და მეხსუთ სართულისენ მოძრავშა.
სულმოუთქმელად აირჩინა კიბები, მეთოთხმე-
ტე ბიძის კარზე ფრთხილად დაკარუნა და ერთ
აღგილას გაქავდა.

— მოხელი, ვაჟმატონო? — გაისმა მარკიზ,
ვენანციოს ხმა. — მანც სად ეგდე ნეტავი მა-
დენი ხანი ან ევ ლუდი რაღა ჭანდაბად მინდა,
ან ევ ჩა! თოთხმეტი წუთია გელოდები გაგა-
რინი შეს აღგილას მთვარეზე ასვლა-ჩამოსვ-
ლას მოაწრებდა.

„მთვარე რა სატქმელია!“ — გაიფქრა რო-
მოლეტომ, მაგრამ ხმა არ მოუღია. კადევ კარ-
გი, ლუდიც ისევ ცივ-ცივი იყო და ჩაიც.

აბდაუბდა — გადასკუპდა

— იყო და არა იყო რა, იყო ერთი პატარა
გოგო, ყველანი ყვითელქუდას ეძახდნენ.

— ყვითელქუდას კი არა, წითელქუდას!

— ჴო, მართლაც, წითელქუდას. მოდი, შვი-
ლო, მშვანექუდა, დაუმანა ერთხელ დედამის-
მა.

— რამდენერ უნდა გითხრა, წითელქუდა-
მეთქი!

— ჴო, წითელქუდაო. ჩაუყარა კალთაში კარ-
ტოფილის ნაფეხვენი და უთხრა, გაიძეცი, დე-
და განცვალოს, მამიღაშენს მიუტენეო.

— აარა! ზარი, ბებიას ქაღა და პატარა ქოთ-
ნით კარგი წაულეო.

— კარგი, ეგრე იყოს! შევიღა პატარა გოგო
ტყეში და უცმად ურაფი შემოვყარა.

— უირაფი კი არა, მაწანწალა მგელი. სულ
ნუ აურ-დაურიე!

— ჴო, მეგელი იყოს. რვაჭერ ექვსი რამდენი
იქნება, ჴითხა მეგელმა.

— რა რავერ ექვსი! საით მიღიხარო, გზაზე
გადაუდევა.

— მართალი ხარ. შავქუდა გოგომ კი...

— წითელქუდა-მეთქი, წითელი არ გაგიგო-
ნია?

— ჴო, როგორ არ გამიგონაა. პამიდვრის
წვენი უნდა ვიყიდო, ბაზარში მიღიფარო, უთ-
ხრა პატარა გოგომ.

— აარა, სულ დაგვიწყებია. ბებიას სანახვად
მივდივარო.

— სწორია, სწორი. ცხენმა ფრუტუნი მორთო...

— რა ცხენმა? მგელი იყო ტყეში.

— ეკი, — თავი გააქნია პაპამ, — მგელი უნდა მეტევა. — ჩაჭერი სამოცდამეთხუთმეტე ტრამვაიში და ღუმოს მოედნამდე მიღიო, უთხრა მგელმა, მოედანზე გადაჭვალ თუ არა, მარჯვნივ შეუხვივ და პირდაპირ ერთ პატარა კიბეს

მიადგები, იმ კიბესთან შაურიანი გდია, აიღი და კევი იყიდეო.

— სულ არა გცოდნია, პაპავ, ზოპრის მოყოლა, ეგრე სად გაგონილა! მაშ მართლა შეინც მომეცი შაურიანი, კევს ვიყიდო.

— აა, გამომართვი.

ბიჭმა კუნტრუშით მოკურცხლა, პაპამ კაისევ ვაზეთის კითხვა განაგრძო.

არაფრისას ზღაპარი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი არაფრისა კაცი. არაფრისას იმიტომ ეძახდნენ, რავი ცხვირის არაფრისა ჰქონდა და პირიც ის კი არა, ტანისამოსა და ფეხსაცმლიც არაფრისა ეცვა. წავიდა ერთხელ არაფრისა კაცი სასეირნოდ, არაფრის გზას დაადგა, იარა, იარა და უცებ წინ არაფრის თავით შემოეკარა.

— კატისა არ გვშინია? — ჰქონდა არაფრისამ.

— რატომ უნდა მეშინოდეს?! — გაუკვირდა თავუნაშ. — ექ არაფრის კვეყანაა და კატებიც არაფრისანი არიან. ჩვენებურ კატებს ულვაშიც არაფრისა აქვთ, ბრჭყალებიც და კბილებაც. აბა არაფრის კატა რა საშიშა!

— საჭმელი რა გიყვარს?

— ყველი მიყვარს ძალიან, — დაიწრიპინა თავუნაშ. — თუმცა თვითონ ყველს კი არა, მარტო ნასერეტებსა ვეშ.

— მერე გემრიელია?

— არა, არაფრის გემო არა აქვს, მაგრამ, რა ვიცი, მეგემრიელება.

— ვაიმე, რაღაც თავი მეტკიდა, — დაიკრუ-

სუნა არაფრისამ.

— შიში ნუ გაქვს, — დაამშვიდა თავემა. — ეგ არაფრის თავი გინდა კედელსაც ახალო, მაინც არაფრერი მოგიია.

უნდა ენახო, აბა ერთი მართალი მითხრა თუ არა იმ თავემაო, იფიქრა არაფრისამ და კედლის საძებნელად წავიდა, ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, ბოლოს, როგორც იყო, იძოვნა, მაგრამ ის კედელიც არაფრის კედელი გამოდგა, გაქანდა ეს შენი არაფრისა, დაჯახა თავი და ზღართანი მოადინა კედლის იქითა მხარეს. ოლონდ არაფრერი არა სტენია, ანდა რა უნდა სტენოდა, როცა არაფრერზე არ დაცემულა.

ამდენმა არაფრერმა ისე დაქანცა საჭყალი არაფრისა, აღარაფრის თავი არა ჰქონდა. დაწვა და დაიძინა. სიხმარეში სხვა არაფრისა კაცი ნახა. წავიდა ვითომ ის სხვა არაფრისა, არაფრის გზას გაუდა, წინ არაფრის თავი შემოეყარა და ორივემ ძლიმაზე ღმურძლა ყველის ნასერეტები. არა, მართლა არაფრის გემო არ ჰქონია, უთხრა დასიზრებულმა არაფრისამ ნამდვილ არაფრისას.

საძალლეთის ამბავი

ქალაქი ბევრი მინახავს, მაგრამ იმისთანა არსად არ შემხვედრია, მართალი თუ გინდა, უფრო დაბა ეთქმოთ. სახლი აღარ მასწოვს, სახლი კი ოთხმცდაცხრამეტი დავთვალე. ყოველი სახლის უკან ბაღია იყო, ყოველი ბაღის ბოლოში ძალიან ება და მოელ იმ არემარეში მარტო ყეფა.

მერე რა მოხდაო, ალბათ მეტყვი. რა მოხდა და, აბა ყური დამიგდე! სულ თავში სახლი რომ იდგა, იმ სახლის პატარინები თავიანთ ძალის ერთგულას ეძახდნენ. აქაოდა, ერთგულა მქევაოა, თვალებანთებული ძაღლი ამვლელსაც უყენდა და ჩამვლელსაც. მაგაზე ნაჯლები მგელმა შეჭირა მოსო, ცოფებს ჰყინიდა დანარჩენი თახმოცდათვრამეტი ძაღლიც.

ყველაზე შავ დღეში, რასავირველია, თხემოცდაცეცხრამეტე სახლის პატარინები იყვნენ. სანამ ქალაქის თავში მოხვდებოდნენ, ანდა იქიდან სანამ თავიანთ სახლს მიაღწევდნენ, თოხ-

მოცდათვრამეტი ბაღის წინ უნდა გაევლოთ და ოთხმცდაცორამეტივე ძაღლი შესაჭმელად ეტანებოდა. კარგა დღე არც დანარჩენებს აფათ. რაღა ბევრი გავაგრძელოთ, დილიდან დაღმებამდე ყურთასმენა არ იყო. მთელ ქალაქში გნისი იდგა.

ამდენმა ყეფამ, ღმურძლმა და ყმუილმა, ცოტა არ იყოს, გამოაბურეთა იქაური ხალხი. არავინ ერთმანეთს ხმას არა სცემდა, გაბუტულებივით დადიოდნენ. თუმცა არც მაინცდამაინც ისეთი რამ ჰქონდათ სათქმელი, რაც მოსასმენად ელირებოდა.

ცოტა დღესა, ცოტა ხვალა, და ამ უბრობასა თუ უმძრავობაში ლაპარაეთი დაავიწყდათ. ბოლოს კი ნელ-ნელა ყველანი ძაღლებივით აყელდნენ. თავიანთი ჭკუთ, ალბათ ფიქრობდნენ,

ჯანი როდარი

ტელეფონით მოყოლილი ზღაპარიგი

შეველებრივად ცლაპარაკობთო, მაგრამ პირს რომ დააღმდენენ, სიტყვებს კი არ ამბობდნენ, აუ-აუ, იძახდნენ. მტერსა და აცს ჩემანის არავის არ ვუსურვებ იმათ ყევის გაგონებას. სულ ტაქში გაგრიდა, ისეთნაირი ხმით წერუტუნებდნენ ან იყევებოდნენ დიდიან-პატარიანთა. იქაურობა ნაძღვილ საძღლეთად იქცა.

ახლა არ იყიდთხავ, რა ხეგბოდა, როცა ძალებით უცხო ვძინებს დაინახავდნენ? როთხოცდა-ცხრამეტივე ძაღლი ბანს აძლევდა ერთომანეთს და სუყველა აშევეტანე იყო. ძალების ხმაურზე თოხმოცდაცხრამეტივე დიასახლისი უკლებლივ გარეთ გამოვარდებოდა, გაიხედ-გამოიხედავდა, შეიტყობდა აურჩაურის მიზეზს და ისევ შინ შევარდებოდა. რის მიშველება, რა მშველება. ხმას არავინ არ იღებდა. ის კი არა, კარებს ურდულს იდებდნენ, ფარგლებს ფარდებს აფარებდნენ და, სანამ გზად მიმავალი ის უცხო კაცი თვალს არ მიეფარებოდა, ჩუმჩუმად იკარიებოდნენ ჭუჭრუტანებიდან.

თუმცა გარეგნულად არავის არაფერი არ ეტყობოდა, ჩეველებრივად თავისიან ადამიანებსა ჰვავდნენ, ფარგლებზე ყველს გაქათქათებული ფარდები ჰქონდა ჩამოკიდებული, იყვებზე კი ყველგან ნემსიცვერა ყვავილის ქოთანი და ჩითილანი ყუთი იღვა.

ერთხელ, სად იყო, სად არა, სახელგანთქმული ჭოვანინ ჩიტირეკა მივიღა იმ ქალაქში. ძალებმა თვალი მოჰკრეს თუ არა, იხეთი ალი-ექოთ ატეხეს, ადამიანს კი არა, სატელეგარაფო

ბოძსაც დააწყდებოდა ძაღლვები. რა ამბავია, რა მოხდა, ჰკითხა გაკვირვებულმა ჭოვანინომ გზიზე მომავალ ქალს. მაგრამ ქალმა ზედაც არ შეხედა, ძალივით შეჰქეფა და ჩაუარა. ჭოვანინომ ახლა ეზოს წინ ჩაცუცეულ პატარა ბიჭის შეეხმიანა. ეგ რა კოხტა შარვალი გაცვია, შეუქო. პატარა ბიჭმა კი ლეკვივით წკმულუნი მორთო.

ამათ თავს რაღაც უბელურებაო, დაასცვნა ჭოვანინომ და პირდაპირ ქალაქის თავთან ჭავიდა.

— აქაურებს, ეხედავ, ავი სენი შეგვარვიათ, — უთხა ჭოვანინომ. — თუ გინდათ, უგბარი წიაღილი ვიცი. ჭერ ერთი, ღობები აღებინეთ, შემოღობილი ბაღები სად გაგონილა! მერე, რაც ქალაქში ძალებია, სანატორიულ გაუშვით. იჩინონ, გახალისდებიან და საივე გაუცლით. ბოლოს ერთი კარგი ლხინი გამირთეთ ქალაქში და ინ ნახავთ, ყველანი ისევ ადამიანურა და-ლაპარაკებთ.

— აუ! აუ! — შეჰქეფა ქალაქის თავმა.

— ყველაფერი გასაგებია, — თქვა ჭოვანინომი, საშიში მაშინ არის, როცა ავადმყოფს თავი ჭან-მრთელი ჰერნია.

მეტი სიტყვა აღარ დაუძრავს. გაბრუნდა ჩი-ტირეკია ბიჭი და ახლა სხვა ჭვეყანაში წავიდა.

შეუღამისას საღმე ძალების ყეფა თუ ტყუდა, იცოდე, ნამდვილი ძალები კი არა, იმ პატარა ქალაქში მცხოვრებლები იქნებიან.

შუშის ბიჭი

უხსოვარ დროს, ან იქნებ არც ძალიან ძველად, ქვეყნიერების ბოლოს თუ ცოტა აქეთ, ერთ არახულ სახელმწიფოში გამშვირვალები დაიბადა. აბალ ის და რაღა კამკამა პატრიანდა წყაროს წყალი! პირველად ვისაც არ უნდა ენახა, შუშისაა, ყველა იმას იტყოდა, ნნდვილად კი სისხლითაც და ხორცითაც აღამანი-შვილი იყო. სხვასავით ისიც ბევრჯერ წაქცეულა, მაგრამ არ დანაჭუჭებული. ისე, იცოცხე, შუბლზე გამშვირვალე კოში დააჯდებოდა ხოლმე.

შეხედავდი და პირდაპირ ჩანდა, როგორ უცემდა პატარა გული მეტრდში, აზრებს ხომ ნუდარ იტყვი, მატრო წაყოთხეა უნდოდა. ის, როგორც ჭრელ-ჭრელი თევზები გინაბაგს აკარიუში, აზრებიც ისეთნაირად ირეოდნენ ბიჭის გამშვირვალე თავში.

ერთხელ თავისდაუნებურად იცრუა ბიჭმა და იმწამევე სუყველამ დაინახა — შუბლში რაღაც ცეცხლის ბუშტივით აუკათვდა. მერე როცა გამოსაწორა და მართალი თქვა, ბუშტი თანადან დაპატარავდა, დაილია და გაქრა. ის დღე იყო და ტყუდილი აღარ დასცდენია.

ნელ-ნელა ჭამიზარდა ბიჭი, დავაკაცადა, ხალხი კი ისევ ძეველებურად უგებდა გულისნადებს, და თუ ვინე რამეს შეეკითხებოდა, ჭერ იმას პირიც არ გაეღო, უკვე ყველაზ იცოდა, რასაც უბასუხებდა.

დედ-მამა პატარა ბიჭს ჭაკომო დაარქვა, ხალხი დიდიან-პატარაიანად შუშის ბიჭს ეძახდა. ვინებს თვალშიც რომ ჩაგარდნოდა, ხელს არავინ ამინისამდა, სულში იძერებდნენ, უყვარ-დათ კეთილი და მართალი გულისა.

მოულოდნელად ხალხის სავალალოდ და თავში საცემად იმ სახელმწიფოში ერთი ჯამი, ავი კაცი გამეფუდა, ძალიდობასა და უსამართლობას მალე სილატაკეც მოჰკრება და მოელი გვეყანა დიდ გამირვებაში ჩაგარდა. აჯამ მეფეს ას თვალი და ას უური ება, თუ ვინე ფეხს გააფარენებდა, კუნძიც მზად იყო და ცულიც.

ხალხი ხმას არ იღებდა, გატრუნული იყო, თავის წალა არავის არ უნდოდა.

მარტო შეშის ბიჭი ვერ ითმერდა ამ უსამართლობას, ხმაც რომ არ ამოელო, მანც სუკელამ იცოდა, რას თქმასაც პაირებდა — აჯამი მეფის სიძულვილი ზედ შუბლშე ეწერა. ამ მანავმა მალე ბოროტი მბრძანებლის ყურამდეც მიაღწია. დაჭირეთ, ბნელ დილეგში ჩააგდეთ, დღის სინათლე ვეღარ დაინახოს, ბრძანა გაცეცხლებულმა ტრანზა.

შეშის ბიჭი დილეგში ჩააგდეს და გაუგონარი ამბავიც მოხდა. ჯერ საკინის ოთხივე კედელი გატევირვალა, მერე მთლიანად ციხე და, ბოლოს, ციხის გარშემო შემოვლებული გალავა-

ნიც გამჭვირვალე გახდა. ამვლელ-ჩამომვლელი თვალცადლივ ხედავდნენ ჭაკომის, თითქოს ციხე შუშისა ყოფილიყოს, და არც ერთი იმისი აზრი წაკუთხავი არ დარჩენიათ.

ღამ-ღამბით ციხე მნათობივით ბრწყინავდა, ელვარებდა და სასახლეში ფეხმორთხმულ შეფეხს თვალებსა სჭრიდა. მალე, ფაჯრებს სქელი ფარდები ჩამოაფარეთ, მძინვარებდა ავი მბრძანებელი, მაგრამ ვერაფეხს ხდებოდა, შუში მანც ატანდა და არ აძინებდა.

აი ხედავ, რა უყო აჯამ მეფეს შეშის ბიჭის სიმართლემ?! აბა რა გევონა! სიმართლესთან ქარიშხალიც ვერ მოვა.

კაცი, რომელსაც კოლიზეის მოპარვა უნდოდა

იყო ერთი ქვეყანა... ოღონდ რა იყო და სად იყო, არავის ძლარ ახსოება. სამაგიეროდ, რომში დღესაც არ დაეტყუბდიათ, ისევ იგონებენ, ერთმა კაცმა კოლიზეის მოპარვა რომ დააპირა. ალბათ შეტყვი, იმოდენ შენობა რა თავში სახლელად უნდოოთაო. ხარბი იყო, თვალგუმარებულრი და იმიტომ უნდოდა. შემცილებელი არავინ მეყოლება. მთელ კოლიზეის მარტო მე ჩავიგდებ ხელშიო, იფიქრა თავისი მოკლე ჭირო, წიაღო ჩანთა და წავიდა.

კოლიზეის ყარაული როგორც კი თვალს მოეფრა, მივარდა, ჩანთა ჩქარა-ჩქარა მონიხორა ქვებით და შინ გააძუგულება. ქაოდა ერთხელ შემრჩა, მერე ზიდა და ზიდა კვირა-უქმის გარდა, დღე არ გაუცდებია. ხან ორ-სამ გზიბასაც ასწრებდა. ნაგრევებში თავვით ფრთხილად დატვრებოდა, ყარაული ზედ არ წამადგესო.

კვირაობით შინიდან გაჩერთ არ გამოღიოდა, იჯდა და მოპარულ ქვებს ითვლიდა. მალე იმ ქვებით მოელი სარდაფი გამოტენა.

რაკი სარდაფში ერთი ქვის დასადები ადგილიც აღარ იყო, ახლა სხვენშე აქვინდა და იქ აგრძელდა. სხვენიც რომ ააგსო, მერე ხან ტახტევშე ყრიდა, ხან კარადების უკა.

საჭურდავად მისული კარგა ხანს ათვალიერებდა ხოლმე კოლიზეის და ახალი გაგივებულივით ბუტტეტებდა, არა, ჯერ თითქოს არაფერი ეტყობა, მაგრამ ცოტა, მონი, მოვაკელიოთ.

თვალიერებას მორჩებოდა თუ არა, გაქანდებოდა, დაეჭვერებოდა გამწარებული წინადლით ნაჩიჩქნ კალეს და, სანამ ჩანთას ქვა-ლორით არ აასებდა, თავს არ გაანებდა, იდგა და ეჭველურებოდა, ფხოვნიდა გასისლიანებული ფრჩხილებით.

იქანურობა დღენიადაგ ტურისტებით იყო სავ-

სე; ჯუფ-ჯუფად დადიოდნენ, ვიშ, რა დილებული-რამ არისო, იძანდნენ და თვალუბი უბრწყინვადათ, ამას რას ვხედავთო. ის კი გულზე სკდებოდა, ტურისტების ურამულს ვერ იტანდა, და მუდამ ერთსა და იმავეს გაჭაფუნებდა, ნეტავი ერთი მძივენა, მერე რაღას იზამთ, კოლიზეის მაგივრად ცარიელი ადგილი რომ დაგიკვდებათ.

საღმე კიოსქში გამოფენილ ფერად ღია ბარათებს თუ დაინახავდა, და ზედ კოლიზეის უზარმაზარი შენობა იყო აღბეჭდილი, სიხარულით ცას ეწეოდა. ვითომ, კი არ ვიცინი, ცხვირს ვინოცავო, მიიფარებდა ცხვირსხსხოცს და ისე ხითხითებდა, მალე ვახავ, მალე, კოლიზეი მარტო ამ ღია ბარათებზე შემოგრჩეთ.

დღეს დღე მიძყავა, კვირას კვირა მიება, აირა წლების სათვალავი, და მთელი სახლი მოპარული ქვებით მოიჩხოს. საწოლი რომ საწოლია, იმის ქვეშაც აღარ იყო ადგილი, სამზარეულოც ისე გაიჭედა, მარტო პირსაბანსა და გაჩის ქუჩას შუა თუ გაიღლიდი, საბაზანინსა და დერეფანს ხომ ნუღალი იტყვი, ერთიცა და მეორეც ნამდვილ სანგარსა ჰგავდა. ვება კოლიზეი კი ისევ თავის ქველ ადგილზე იდგა და ვირ შეატყობინ, სად რა ქვა აკლდა, თითქოს კაცს კი არა, კოლოს უცდია დანგრევა და ვერ დაუნგრევია.

დღესა, ხვალა, და დაბერდა კოლიზეის ქურდი.

„ვაითუ მოვტყველი! — ფიტრობდა საგონებელში ჩავარდნილი. — იქნება სჭობდა სულაც სან-პიეტროს ტაძრის გუმბათი მომეპარა? ეეჲ,

ჯანი როდარი

ტელეფონით მოყოლილი ზღაპრები

დროც არის პაპიჩემისა! რახან დავიწყე, გარემ ბოლოს უნდა მივადევონ”.

ბოლოს მიღევნება კი არც ისე აღვილი გამოდგა. ქვებით გატენილ ჩანთას უკვე ძლიერ ეროდა. დაპატარავდა, მუშტის იდენალი და-დიოდა, გადატყავებულ ხელებს საცოდავად ასაცავებდა. ერთხელ გულმა უგრძო, სიკვ-დილს ვეღარ გადავურჩებით, და უკანასკნელად დაშლგა კოლიტების გზას. როგორც იყო, მივიდა, შილასლასდა და იმდენი იბობდა, სანამ სულ ზედა კიბეს არ მიაღწია. ჩამავალი მზის ოქროს-ფერ შუქში ცეცხლივით დადლადგბდა იქაურობა — კადლებიც, თაღებიც, კიბებიც. მაგრამ საწყალ ბერიყაც აღარაფრის დანახვის თავი არა ჰქონდა. ყელში გულმონგენილი ბრმასავით აცეცხლა ცრემლიან თვალებს. ერთადერთი

რამ, რაც უნდლდა, სიმარტოვე იყო, ნეტავი ამ მდუმარებებში მომკლა, ინატრა, და სწორედ გა-შინ მოყდომ ქველ ჩაიღმალებულ ნანგრევებს ტურისტების თავშეუკავებელი ტვილ-ხივილი. სანახაობით აღტაცებული ტურისტები წინ და უკან დარბონდნენ კიბებზე და ყველა თავის ენაზე უღურტულებდა, დედა, დედა, მშეს რას მოვესწარი.

უცებ ამ ენამრავალ ჭივილ-ხივილში ბერიკაცმა პატარა ბიჭის წყრიალა ხმა იცნო. არ მოგცემ, ჩემია, წიოდა და კიოდა პატარა ბიჭი.

ჩემიას ძახილი ახლა უკვე ამაზრზენად ეჩვენა ნანგრევების თავზე მოქცეულ ბერისაც. ოდნავ წამოაწია, უნდლდა ხმა მიეწვიონა, ჩემია კი არა, ჩენია თქვიო, მაგრამ ძალა ლარ ეყო, დაეცა და მოკვდა.

ტროლეიბუსი ნომერი 75

ერთხელ დილით ტროლეიბუსი ნომერი 75, რომელიც საერთოდ მონტევერდე ვეკიოდან ფრიმეს მოენამდე დაღის, იქით კი არ წავიდა, ჯანიკოლის მხარეს გაუხვია და... ჭერ ორ წუთსაც არ გაველო, რომ უკვე საღლაც უკან დარჩა. აი როგორც გაზაფხულის მზე დაარეტიანებს ხოლმე კურლდელს, სწორედ ისე დარტიანებულივით გაეარდა ტრიალ მინდონჩე იმოდენა ტროლეიბუსი.

აბა, რა თქმა უნდა, შიგ სულ მოსამსახურე ხალხი იყო და ცველა ახალ გზებს ჩასცემორდა. ზოგს ორი-სამი ეყიდა და ხან ერთსა შლილა, ხან მეორეს, ზოგს კი ჭიბე დაეზოგა და გვერდით სხვისაში იყენებოდოდა. უცებ ერთმა სინიორმა წამით თავი მაღლა აიღო, ფანგარაში გაიხდა, საღა გარო, და გიურით წამოვარდა.

— რა უპატრიონობაა? რა ამჟავია?! — შესძახა გამწარებულმა და კონდუქტორს მიაფრინდა, რატომ ხმას არ იღებო.

ყვირილზე დანარჩენმა მგზავრებმაც აიხედეს და, ტროლეიბუსში ღრაიანცელი ატყდა.

— ეს რა გვინდა? ჩივიტავეკისაკენ წმოვსულვართ! — ყვირილი ერთი.

— ალბათ მძლოლს ჩაეძინა! — ქაქანებდა მეორე.

— ჩაეძინა კი არა, სულელი იქნება, გასათოკა ეგ მამაძალი, ეგა! — მუშტებს იქნევდა მესამე.

— ია ესეც თქვენი კომუნალური ტრანსპორტის მომსახურება! — ვიღაცას ნიშნს უგებდა მეოთხე.

— ცხრა საათზე სასამართლოში უნდა ვიყო, ათი ჭუთიღა დაჩჩა! — აქეთ-იქით აწყდებოდა დაფეთებული ვექილი. — პროცესი თუ წავაევ,

ზორჩა, ნამდვილად ვუჩივლებ საქალაქო ტრანსპორტის სამმართველოს.

მძლოლსა და კონდუქტორს ხმა ჩაეხრინწათ ყვირილით, ჩენი ბრალი არ არის, ტროლეიბუსი საჭეს აღარ ემორჩილება, თავის ნებაზე დაგვარბენინებსო. ამ დროს ტროლეიბუსშა მართლაც ისეთი იონი ქნა, ყველანი სახტად დარჩენ. გზიდან გადავიდა და ზედ ტყის პირას გაჩერდა.

— ვაი, იები! — მხარულად შესძახა ვიღაც ახალგაზირდა ქალმა.

— რა დროს იებია, შე კაი დამანან! — პირში სწვდა გაბრაზებული ვეკილი.

— ვითომ რა უდროოსია! — გაიჭირვა მხიარულმა სინიორამ. — დავივვანი და დავივვანი, რა ვენა, სულ იმ სამინისტროში ხმო არ ვიგდები! ათი შელიწადია ია არ მომზუტევთია.

ამის თქმა იყო, და ისკუპა ტროლეიბუსიდან, თითქოს წყაროს წყალსა სუამიო, ისე დაეჭაფა კამაგა დილის ჰერს და მიხედ-მოხედვაში შეკონა ლურჯთვალა იების პაწაწინა თავიული.

ჭავი ტროლეიბუსს წისასვლელი პირი არ უჩინდა, მგზავრები ნელ-ნელა ძირს გაღმოვიდნენ, ზოგი — მუხლის გასაშლელად, ზოგიც — სიგარეტის გასაბოლოებად. გაიხედეს, გამიიხედეს და თანდათან უგუნდობრივი გაუარათ. ერთმა ზოზილა ყვავილი მოწყვეტა, მცირე ჭერ ისევ მევახე მარწყვეს წააღგა და გახარებულმა ტაში შემოჰკრა:

— ვინც იძოვა, მარწყვი იმისია! ნიშნად ბარას დავტოვებ, დაწიფებული და მოსარეფად ჩამოვალ. აბა ერთი ხელი დააღმოს ვინმებ!

საფულედან მართლაც ამოიღო სადაგბაზო ბარათი, ჩისირ გაუარა და იქვე მარწყვეს ვერდით ჩააჩჭო. ბარათზე მომსხო ასოებით ეწერა: „მეცნიერებათა ღორქორი ჭულიო ბოლატი“.

ვანათლების სამინისტროს ორმა თანამშრომეულმა კი ფეხბურთი გააჩაღა. გაზეთები მრგვლად დაშრუქნეს, დააგუნდავეს, წინ ბურთივით გაიგდეს და დაედევნენ. ხან ერთი ამოსცხებდა ფეხს და ყვიროდა, თერთმეტმეტრიანია, ხან შეორე ურტყამდა და, ცხრიანშაო, იძახდა.

ერთი სიტყვით, ყველანი მხარულობდნენ, კარგ გუნებაზე იყენენ, და აბა ვინ იფიქრებდა, რომ სულ რაღაც ორიოდე წუთის წინ მოსაკლავად არ ინდობდნენ ალალ-მართალ მქონლს და კიდევ უფრო უდანაშაულო კონდუქტორს. ისინაც მის ჩამოსულიყვნენ, მოლზე ისხდნენ და გემისრელად მიირთმევდნენ პურსა და ერბოკერცხს.

— უცურეთ, ერთი. უცურეთ! — ერთბაშად ფეთიანივით აყვირდა ვექილი და ხელი ტროლებუსისაკენ გაიშვირა.

კიდევ კარგი, იმან მაინც დაინახა, თორებ მერე გვიან იქნებოდა. ტროლებუსი მძიმე-მძიმედ ისევ უკან, გზისკენ მიგორუდა. უნდა გენახა. რა ამბავი ატყდა. არიქათ, აქ არ დავრჩეოთ, კისრისტებით გაცემდნენ და, ჰა და ჰა,

ძლივს დაეშივნენ. სულ ბოლოს ის ქალი ახტა იების პატარა კონა რომ ეჭირა.

— აბა, რა გამოვიდა! — სწყინდა იებიან ქალს. — გაგვიტბა და კიდეც შამოველით!

— მაინც რომელი საათია ნეტავი? — ხმამაღლა იყითხა ერთმა უსათო მგზაურმა, როცა ტროლებუსი უკვე თავის გზაზე გავიდა და დანდოლოს ქუჩას გაჰყავა.

— ეეჭ, ალბათ იმდენი დროა გასული, ნახვაც აღარა ღირს! — ხელი ჩაიქნიეს დანარჩენებმა და ყველაზ თავის საათს დახედა. უცემეროდნენ და თვალებს არ უცვერებდნენ! ცხრას ისევ ათა წუთი აკლდა. თურმე ნუ იტყვი, წერან ისრებ-საც ცოტა შეესვენათ, და ის რამდენიმე წუთი, რაც ტროლებუსი იდგა, მგზავრების საჩუქარა იყო.

— ვერაცვერი ვერ გამიგია! — უკვირდა იებიან ქალს.

მარტო შენ კი არა, ჩვენც ვერ გაგვიგიაო, ხელებს შლიდნენ დანარჩენები. თუმცა ცხვირწინ უცელას გაზეთი ედო და იმ გაზეთებს ზედ თარიღი ეწერა — 1 მარტი. გაზაფხულის პირველ დღეს კი ყველაფერი შეიძლება მოხდეს.

თარგმანა გურამ გოგიაშვილშვ

ଶ୍ରୀମଦ୍ଭଗବତ

ԵՐԵՎԱՆ ԱՊՈՒՐ

ՈՅԱԿԱՐԵՆԸ—„ՋԱԼԵՅԹ-70”

ბევრს აქვთ სურვილი ეწვიოს ამომავალი
შეის მხარეს, ნახოს ეს ზღაპრული ქვეყანა, სა
დაც ასე პატონიულად ერტყმის ერთმანეთს
ისტორია და თანამედროვეობა.

အပ်ကျော ဂန္တုမြှေ့လာ တာဒိုစ် မတ္ထာဝါတ စံ
မရှားခဲ့လွှာခဲ့ရောင် ပွဲ၍ပေါ် မတ္ထား ဖြန်ရှိ ပွဲ၍
အပ်ကျော ဂန္တုမြှေ့လာ တာဒိုစ် မတ္ထာဝါတ စံ
မရှားခဲ့လွှာခဲ့ရောင် ပွဲ၍ပေါ် မတ္ထား ဖြန်ရှိ ပွဲ၍

შელიწადის კოველ დროს ლამაზია იპონია, მაგრამ ცეცლაზე სასურველია ამ მზარეში გა- ჭაფხულსა და შემოღვევაზე მოხვდით.

გაზიფხულზე იაბანია შოქარგულ ბაღნასს
უავავს, ნიართვერი ყვავილებით აელვარებულს.
მათ შორის თქვენს უურადღებას შინდისფერი
საკურას ყვავილები მიჰყოჩის.

სწორედ საკურას ყვავილობის დროს ვეტ-
ეკით იაბონიას. გაზაფხულის მზით და სურ-
ტელით შეგვეგება საბჭოთა ტურისტებს უდი-
ლესი სავაჭრო ნაცალდებური კობე. მას სულ
25-30 კილომეტრი აშორებს ოსაგის, ქალაქებს,
სოფელიც დღეს მსოფლიო მნიშვნელობის ცენ-
ტრად ჩემპიონად. ჩვენც სწორედ პირველ რიგში
ექვსპო-70"-ის სტუმრები ვიყავით.

მთავარი თემა ამ საერთოშორისო გამოცემისა იყო „პროგრესი და ჰარმონია კაცობრიონისათვეს“.

„ექსპო-70“ გადატიმულია თვალწარმტაც
ორცხვები, რომელიც ქალაქის ცენტრიდან ჩრდი-
ლოეთით 16 კილომეტრზე მდებარეობს. იგი
,3 მილიონ კვადრატულ მეტრ ფართისზე
აღილის თევზის ფორმითაა წარმოდგენილი.

„ექსპო—70“ მარტი გამოფენა როდია, რო-

ଶେଳୀପ ଲୋକଙ୍କାରେ ମିଠିର୍ବେଶେ ହୁଏଥିବା
ମଧ୍ୟଲି ମିଳି ତ୍ରୈରିତିନାରୀ ଲୋକ ଦାଗିମିଳିଲା, କଷିତ
ହୋଇବେଣିଲେ ମନ୍ଦିରାଳି ହାଲାଗିଲା ଶୈରିଶେଖିଯିବା । ରା-
ତାଳିତାଳ, ଏହି ଅଳିଲ ଶୈରିମିଳିଲା କ୍ଷେତ୍ରବ୍ୟକ୍ତିରେ କଣ-
ମାତ୍ରିନେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତାକୁ କିମ୍ବା କିମ୍ବା
ମିଳିବାକୁ କାହାରିବାକୁ କାହାରିବାକୁ ।

გამოფენის მოედანი პირობითად შეიძლება დაგვითო არ ცალკეულ ზონად: ერთი მათგანი შემოფარგლულია სააგტომობარო გზით, მისი მოცულობა 1,7 მილიონი კვადრატული მეტრია, ეს არის საგამოფენო ნაწილი, აქ განლაგებულია ბავილონები, აღმინისტრაციული შენობები, ხელოვნური წყალსაცავი, გართობის ზონა, იაპონური სტილის ბაზი და სხვა. მეორე ნაწილში, რომელსაც 1,6 მილიონი კვადრატული მეტრი უკავია აგტომობილების სალგომია, რომელიც 20 ათასი მანქანას იტევს.

ଲୁ ଡାମ୍ଭୁକୀସ ପାଳା, ଏହି ଡାମ୍ଭାଲୋରେ ଦୟାପାତ୍ର
ତାଙ୍କିଶୁଭ୍ରତାଙ୍କ ଶୈଶବଳୀର ଡାମ୍ଭଗନ୍ଧନ ଏହି କରି
ଦ୍ରବ୍ୟାଙ୍କାର ଫାର୍ମକଣ୍ଟ ପାଇନ୍ଦରି ଖେଳନ୍ଦିବିତ

ოსაკაბ ჩევნები წარუშლელი შთაბეჭდილუბა
დატოვა. ქალაქს განსაკუთრებული აღგილ
უკირავს იაპონური კულტურის ისტორიაში
მის ფარგლებში შეცვდებით ბევრ ძეგლს. ქალა
ქის ცენტრში, მრავალსაუკუნოვან კულტურის
ძეგლებს შორის, ოღმართულია სიტენ-დზის
ტაძარი — რომელიც ჯერ კადევ პრინც სეტა
კუს მიერ არის აგებულით (574-622). ოსაკაბ
ახლაც განაგრძობს აყვავებას იაპონიის ხალ
ხური ხელოვნების სიამაყე—უნიკალური თოვა-
ნების თაორი დანია „ბუნრაკუ“.

ଫୁଲାଙ୍ଗୀ ତାଙ୍କିସେବୁର୍ଖବାସ ଏଲ୍ଲେଖେ ମରାଗାଲରୁପା
କୋରାନ୍ ମଦିନାରୁହେବା ରୁ ଅଳ୍ପକ୍ଷେତିରୁ ତଥାପି ଅଳ୍ପକ୍ଷେତିରୁ
ଶିଶୁ ସମରାଜ୍ୟରେ ଗାମର, ଅଭିନବସାମ୍ରଦ୍ଧତିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ
ଉତ୍ତରାଧିକାରୀଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପରିବାରରେ ଅନ୍ତରେ ପରିବାରରେ
ଅନ୍ତରେ ପରିବାରରେ ଅନ୍ତରେ ପରିବାରରେ ଅନ୍ତରେ ପରିବାରରେ
ଅନ୍ତରେ ପରିବାରରେ ଅନ୍ତରେ ପରିବାରରେ ଅନ୍ତରେ ପରିବାରରେ

ოსაკა მსოფლიოში ყველაზე დიდ გრებები ავებს. აეთებენ ყველაზე პატარა ტელევიზონ რებას, ტრანზისტორებას, კინკაბარატებას. განსაკუთრებით ღამაზია ისაკა ღამით. სწორები ამან ათქმევინა უცხოელ ტურისტს: ტოკიოს და ოსაკას რეკლამების შუქზე ხეტალი უფრო სინტერესო, ვიდრე რომელიმე სხვა ქალაქის ნახევა.

დილიდან გვიან საღმომდე ვათვალიერებ
დიო გამოკუნას, სადაც 70-ზე მეტი ქვეყან
უჩინობთა დაის მიმწერები.

გამოფენის მშვენებას საბჭოთა პავილიონი
შარმოცვალნა

აქვეა ფოტოსურათები ულანოვების საო-
ჯაონ აღმომიდან, აქროს მედალი რომელიც
ვლადიმერ ულანოვება მიიღო გიმნაზიის დამ-
თავრების შემდეგ, წიგნი, ხელაშერები, ყოვე-
ლივე ეს იძლევა ნათელ ჭარბობენას ლენინ-
ზე, როგორც ადამიანზე, მთაზროვნეზე, ფილო-
სოფოსზე, კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა
მთავრობის შემქმნელზე.

ამ დარბაზის ერთ-ერთ მთავარ თემას წარმოადგენს აგრეთვე რუსეთ-იაპონიის ისტორიული კავშირი. საბჭოთა კავშირ-იაპონიის ხალხთა მეცნიერობის განმტკრიფება. ეს ზღვის ფრნშედადგმულია გემი „დიანას“ მოდელი. ამ გემით იაპონიაში ჩამოვიდა რუსეთის დაპლომატიური მისია აღმირალ პუტიაზინის მეთაურობით. ეს გემი დაიღუპა იაპონიაში მიწისძერის დროს. ხოლო რუსი ოფიცირის მოქაისეის ნახატების მიხედვით იაპონელმა გემთმშენებლებმა ხელახლა ააგეს იგი. ამბობენ, რომ სწორედ აქედან იწყება თანამედროვე გემთმშენებლობა იაპონიაში.

მეორე დარბაზს პირობითად ეწოდება „აღა-
მანის ჰარმონიული განვითარება სოციალიზ-
მის დროს“. თანამდებობით უჩვენებენ, როგორ
ზრუნავს საბჭოთა მთავრობა ადამიანის ჰარმო-
ნიულ განვითარებაზე. ყურადღებას იძყრობს
ბავშვთა სამყარო, მათი ნახატები, მათვის გა-
მოცემული წიგნები. უძლევ შევიძლიათ ნახოთ
ახალი ქალაქები, ცენტრში კი ტაშვენტია, ქა-
ლაქი, რომელიც თითქმის სულ დაინგრა და
რომელიც საბჭოთა რესპუბლიკების დამარცხით
კვლავ თავიდან აშენება. იქვე უჩვენებენ ფილ-
მებს საბჭოთა ახალაზრდობაზე.

ମେସାମ୍ବ ରାଶିକାଳୀ କୁଳମନ୍ଦିରି ରାଜ୍ୟପାତ୍ରଙ୍କାରୀ ହେଲାମୁଣ୍ଡିଲୁ
ନେବା, ଏବଂ ଏକାକିମାନ କୁଳମନ୍ଦିରି ହେଲାମୁଣ୍ଡିଲୁ, ଯାହା
କୁଳମନ୍ଦିରିର ନାମରେ ଉପରେ ଏକାକିମାନ କୁଳମନ୍ଦିରି
ହେଲାମୁଣ୍ଡିଲୁ, ଏବଂ ଏକାକିମାନ କୁଳମନ୍ଦିରିର
ନାମରେ ଉପରେ ଏକାକିମାନ କୁଳମନ୍ଦିରି
ହେଲାମୁଣ୍ଡିଲୁ, ଏବଂ ଏକାକିମାନ କୁଳମନ୍ଦିରିର
ନାମରେ ଉପରେ ଏକାକିମାନ କୁଳମନ୍ଦିରି
ହେଲାମୁଣ୍ଡିଲୁ, ଏବଂ ଏକାକିମାନ କୁଳମନ୍ଦିରିର
ନାମରେ ଉପରେ ଏକାକିମାନ କୁଳମନ୍ଦିରି

39%17 83104

0250603 — „ԵԺՏՊ-70

ჩეხებმა პავილიონი ქ. პალას მიერ ჩაფიქრებული პროექტით ააგეს. იგი ერთსართულიან ჟენერალის წარმოადგენს. ცენტრში გემის საკამათებელი მილის მსგავსად აღმართულია ოვალური ფორმის კინძლაბაზი.

მათი ექსპოზიცია გამოფენაში წარმოადგენს ფილმოფულ გამზიარულებას: სამაყის, ჭიუნკის და ჰუმანიზმის გრძნობას.

ამერიკის შეერთებული შტატების პავილიონის ექსპოზიციის მთავარი თემაა კოსმოსური ვარსკვლევები დაწყებულ ხომალდ „გემინათი“ და დამთვარებული „ასოლინით“, იქვეა მოვარის ზედაპირის გამოსკვლევი სამეცნიერო ხელსაწყოები. დიდი ყურადღება აქვს დათმობილი ამერიკის ხელოვნებაში ახალ მიმართულებას.

დიდხანს გვეხსომება ინდოეთის, საფრანგეთის, იტალიისა და ბულგარეთის საგამოფენო დარბაზები.

შეუმჩნევლად გაიჩინა ისაკაში თოხმა დღემ. ჩენენი გზა კიოტოსაკენ მიდიოდა. კიოტო ოსაკასგან 43 კილომეტრზე მდებარეობს. ქალაქი შედიდარია ისტორიული ტეგლებით. აქ ყველაზე შეტანა შემონახული ძველი იაპონური ტრადიციები. კიოტო მთავარი ცენტრია იაპონელების ტრადიციული ხელოვნების — ლებვისა და აბრეშუმის ქსოვის. განსაკუთრებით ყურადღებას იპყრობენ აქ დამუშავებული კერამიკის ნაწარმი, ფარია.

კიოტოს გვერდით მდებარეობს ქალაქი ნანა, რვა საუკუნის განმავლობაში იგი იაპონიის ლედაქალაქი იყო. სწორედ აქ შეიქმნა იაპონიის პირველი სახელმწიფო მე-4 საკუნეში. ნარა შედიდარია ქვის საუკუნის ნაჩრენებით, იმპერატორთა ყორდანენებით, ძველი სასახლეების ნანგრევებით. ნარა—იაპონიის კულტურის დაბაზების აღვილია. მისი გაუზრდის პერიოდში აქ ყოფილა ბევრი შესანიშნავი სასახლე, ცილებია, მონასტერი. ნარაში ჩენენი ყურადღება მიიპყრო პარკმა, ბუნებრივი ტყით, სადაც ყოველ ნაბიჭე დაეხეტებიან ირმები.

ღიმილითა და ყვავილებით შეგვხდა დედაქალაქი ტოკიო. იაპონიაში ხომ ყვავილების კულტია. ყვავილება ყველგან: სახლებში, ქუჩებში, პარკებში.

ტოკიო მაშინვე გატყვევებით სწრაფი დინე-

ბით. აქ ყოველნაირი სახის ტრანსპორტს შეხვდებით, დაწყებული სწრაფმავლი მატარებლებით, დამთავრებული უცველესი ეტლითა და რიქშით. განსაციაფრებლად სიცოცხლისუნარიანია ტოკიო—11.450.000 მცხოვრებით. იაპონიის უდიდესი ქალაქი, მსოფლიოს უდიდესი ქალაქიცა.

თავისი განვითარების გზაზე იაპონიამ ორჯერ განიცადა ნგრევა. ერთხელ კატასტროფიული მიწასძერის დროს 1923 წელს და მეორე მსოფლიო ომის დროს, როცა ქალაქის თითქმის ყველა სახლი დაინგრა. მიზედავად ამისა, ტოკიომ კარგად შეინარჩუნა ცელი იაპონური ტრადიციები. მაგრავ იგი მაიც ძლიერ განვითარებული თანამედროვე ევროპული, ამავე დროს ინდუსტრიული ქალაქია.

ძალზე ხალხმრავალია გინზა — ქუჩა, რომელზედაც ჩამწკრივებულია პირველი კლასის მაღაზიები, რესტორნები, თეატრები:

ასაკუსა — გართმის ყველაზე მთავარი, პოპულარული ცენტრია.

ჩენენ მოგვხიბლა ტრკიოს იმპერატორის სასახლემ, ნაციონალურმა მხატვრულმა მუზეუმმა.

ბევრი ვნახეთ და განვითარეთ იაპონიაში ყოფნისას. მაღვე გარბინა 12 დღემ. ერთხელ პიდევ დაგრეშუნდით, რომ იაპონელები საქმიანი ხალხია, მათ დახვეწილი გემოვნება და შშენიერების შეფასების უნარი გააჩნიათ. გავიცანთ და დაუმემებისადით ბევრ იაპონელ ახალგაზრდას. ახალგაზრდობა დღევანდელი იაპონიის იმედია, არა ის, ვინც პირველ აღგიღზე გამოიყვანა ქვეყანა ნაჩრენტიკების ხმარებით მსოფლიოში, არამედ ისინი, ვინც მესამე დღისათვის ასაკებელი საბჭოთა კავშირისა და ამერიკის შეერთებული შტატების შემდგენ სტუდენტთა რაოდენობის მიხედვით.

იაპონიიდან წამოსულებს არაოდეს დაგვაციფრება ის დიდი მზრუნველობა და ამავე, რასაც ისინი ბავშვების მიმართ იჩენენ. ბავშვების კულტი — ი არსი მათი არსებობისა.

რესპანტილებმა დაფარა საბჭოთა კავშირში მომავალი გემი. იაპონელები მეგობრობის ნიშანად შინ მომავლებს ნაირუნველობა და ამავე, რასაც ისინი ბავშვების მიმართ იჩენენ. ბავშვების კულტი — ი არსი მათი არსებობისა.

ს 3 0 ტ 0 ს ა რ ტ 0 3 0

როგორც იქნა, ერთხელ ელიტისენ ალპინისტები ტაშა და ოფაციას, — უშველებელი გრიალი შეიქნა, როცა პირველად ფეხი შევდგი სკეტის თავზე.

ა. ჭაფირიძე.

25 წელი. რა დიდი დრო გასულა! ეს ხომ გუშინ იყო თითქოს. ჩვენი ჭებუკობის გაზაფხულზე, იმედების გაზაფხულზე.

1944 წელი, 29 ივნისი, ზემოიმერეთის ტყიო-შეფენილ გორაკებს ნისლის ნაბადი ჭამოქსხა. სკოლის ირგვლივ ასვეტილი ალვის ხეები იღნავ ირჩეოდნენ. დილებული სიჩქმე იღგა. გა-უცემერადი ლარივით გაჭიმულ ფართო სამანქანო გზას, მის ბოლოს მაღალი გალავნით შემოვლებულ მაცხოვრის ტაძარს. ჩრდილოეთი მო-ჩანდა ცადაზიდული „კაცხის სკეტი“. დროდა-დრო კაცხურას შეუიღი მოქმენდა ნიავს, რომელიც თითქოს მოგვითხოვდა „კაცხის სკეტის საიდუმლოს“. ჭერ კიდევ მეტებს საუ-კუნეში, მისი ნაბირებიდან აუზიდავთ საშენი ქვა. სახსლის წვეთების დროს ხალხს ეკლესია უზარმაზარ სკეტის თხემზე აუშენებია და ამ-ქვეყნიურ ამაოებათაგან განშორებული თავი მისთვის შეუფარებიათ. ბინდუნდში მოჩანდა სკეტი — დილებული, ამაყი და მიუვალო.

ბავშვობაში ხშირად, ძალიან ხშირად მაწვა-ლებდა ფიქრი: ასეთ მიუფალ ადგილას ვინ აშენა სკეტი? როგორ აშენა? ან როგორ „უწყან ხელოვნება ასკლისა?“ ახლაც ამავე ფიქრმა გა-მიტაცა. უცბად კარი გაიღო, აჩქარებით შემოიჩნია ერთ-ერთმა მოსწავლემ და სხაპასხპით მომაყარა: — სამეცნიერო ექსპედიცია თბილი-სიდნე. კაცხის სკეტზე პირებენ თურმე ას-ვლას!

აიგანზე გავედი. ჩემს წინ იდგნენ გამოჩენილა ალპინისტი ალიოშა ჭაფარიძე, ჩვენი სახელო-

ვანი მწერლები: აკაკი ბელიაშვილი, ლევან გოთუა და არენტევტორი ვახტანგ ცანცაძე.

ძეირფასმა სტუმრებმა ზურგჩანოები მოიხსენეს. უცებ გაუგეთ ერთმანეთს. აუარებელი კითხვებით ვესხმოდით თავს. ისინც დინჯად გვპასუხობდნენ. თანაც ცოტა გაყირებულნი ვე-ყურებდნენ.

ჩვენც არააკლებ გალცებულნი ვიყავით, როგორ, ამ გოლიათ სკეტზე აპირებდნენ ას-ლა? ვნახოთ მათი ვაჟა-ცობა!

საღამოს ვახტამს შევეძლევით. უკვე ღიდინის მეგობრები ვართ. ალიოშა სტუყარებია, ტკბილმოღიარი. სიტყვამზეობენ სასიქადულო ჩვენი მწერლები. საღლეგრძელობები, სკეტთან შეურინებისა და მისი დაძლევის სურვილები. კრინის აყოლოლი ღილინი, შემდეგ ხვარიელი მრავალჯამიერი.

გვიან დავწევით, მაგრამ საღ არის ძილი? სტუმრებიც ფხიზლობენ. მეორე ოთახიდან აკაკის ხმა გვესმის: — რას იტყვა, ლევან, როგორ მოგწონს ჩვენი იმერეთი? — გულია, გულუხვი ხალხი ჩანს, — ამბობს ლევანი. — კი არ ჩანს, არიან, — დაიბუზნა ალიოშამ. — გულუხვობა და პურმარილი შენ ხეალ ნახე, — განაგრძობს აკაკი. — „ვი შენ ჩემთ თავი“ — გავიფიქრე და ხელი წავკარი ელიქო აბაშიძე — გესმის? — ვეკითხები. — მესმის, როგორ არ მესმის, — მომიგო მან და მისი გულინი კისკისი ზარივით გაიჭრა გარეთ.

— ხეალ თქვენთან უნდა ვისადილოთ ჭიათუ-რაში, ბატონო აკაკი — გავძახე. ან თქვენთან ხრეითში, ბატონო ალიოშა.

ახლა იქ დახვედა სიცილი.

ირიყრაჟა. სკოლის ეზოდან თხელ ნისლში მიღურულ სვეტის გაფცევრით. ნისლი იცრი-
ცება, სვეტი შებლშეერული იყურება. ღრუბ-
ლები გოლიათებივით დაბორიალობენ ცაშე.
უინდლაც. დღეს ვერ ავლენ, რა თქმა უნდა, ვერ
ავლენ, — ვამბობთ.

გაისმა საყვირის ხმა. გაიღვიძა პიონერთა
ბანაქმა. მზემ ღრუბლებში გამოიხედა. სახელ-
დახელოდ ვასტაციონით. სამეცნიერო ექსპედიცია
და პიონერთა რაზმი კაცხურას ხეობისაკენ და-
იძრა. სვეტის ფერდობზე იერიში დაწყო. მზეს
და ღრუბლებს შორის გამძაფრებული ბრძოლაა.
მზე ბირს იბანს.

სტუმრები მინდვრის ყვავილებს ჩრეფენ და
გვთავაზობენ. ყველაზე უდარდელი ალიოშა
ჩანს. ზოგვერ ლევანს გაკენწლავს. ისიც ფართო
ღიმილს აგებდს. ვგრძნობთ, გულითადი მეგობ-
რობის ძალას.

მივაღწიეთ სვეტის ძირს. კაცხურას ხეობა
უჩვეულოდ ხმიანობს. ხალხს ტალღები მოედი-
ნება ფრთხობზე. ეს უფრო გვართობს. ორი
უშველებელი კიბე ერთმანეთზე გადაბმული
მიაღეს სვეტის სალ კლდეზე. ალიოშა კიბე-
სთან მიდის, ფეხსატელს იხდის, წილზე თოკს
იბამს. ლევანმა მაჯაზე ჩაქერი შეაბა. ალიოშა
კიბეზე ადის, აი, საფეხურები აათავა. იწყება
სალი კლდის უშველებელი საშიში კედელი.
როგორ? ადის? ვერთხები ლევანს. ის თავს
მიქნებს. ალიოშა მშევიდად მიკვლევს გზას.
ადის? გაოცებულები კითხულობენ ხალხშიც.
ლევანი ფრთხილობს, დაცვაზე. დასტურის
ნიშანა თავს გვიქნებს. სამარისებური სიჩუმეა
ფრთხოასანთა გალობაც ალარ ისმის. კაფისა და
კლდის შერკინება დაწყო. ალიოშა საოცრად
მსუბუქად მიიწევს „ზეცისაკენ“. — რა ადვი-
ლად მიდის! აი, შეხედეთ, არწივივით გადმო-
იხედა. წევულებრივ, არწივი მედიდურად
იყურება ხოლმე და მზაკვრულად უთვალთვა-
ლებს მსხვერბლს. ის კა, გვიღიმის. ხიფათის
მოლოდინი ყველას გულს გვკენწლავს. ბატონი
აკაკი მოუსვენრობს. კაჭუნი გაისმის. ალიოშა
კლდეზე პალის ამაგრებს და კვლავც ოლიმპი-
ური სიმშვიდით განგრძობს გზას. ქვა-ღორლი
უვავდება. მხედველობა იძაბება. ხალხში გმინვა
გაისმის. „მაღლობა უფალს, მარცხს გადავ-
რჩით,“ — ჩუმად გაიშრიალებს ხმა და კვლავ
სიჩუმე ჩამოწვება. ისევ იძაბება მხედველობა.
ისევ მოსალოდნელი მარცხს. ცოტაც! ცოტაც!
ცოტაც დარჩა! სულთქმა შემეკრა. ალიოშა მ
ერთი ფეხი დადგა თხემზე, ხელი მუხის ტოტს
ჩასჭიდა და თავზე მოევლო უძლეველ სვეტს.
ხალხმა შეებით ამინისუნთქა.

ლევანის ასვლა შედარებით გააღვილდა. მისი
დაცა ორმხრივა, უფრო სამიედო. ქვემოდან
ვახტანგი დგას, სვეტის თავთან კი — ალიოშა.

ახლა ლევანი მიიკვლევს გზას ზემოთ. ლევანის
ერთი ნაბიჯილა ჩემება ასვლამდე. ისევ იძაბება
მზება, ისევ აჩქარებით ფერქაფს გული. „ავ-
და!“ — კენესასავით გაისმა ხმა.

— მესამე მე ავღივარ! — ასახა ვახტანგ
ცინკრაცემ.

კიდევ ვინმე უნდა ავიდეს? კიდევ მოსალოდ-
ნელია ფარერაკი?

— ჩვენ შეგვიძრალონ, ღმერთო, ნუ გაგვი-
რისხდები, ამას რას მოვესწარი, ხვლიფებივია;
არ მიცოცავენ! ის პირველი მაინც რა აღვილად
მიღიონდა! — ამბობს ვდაც.

— ხლა, კაცმა რომ თქვეს, რატომ იგდებენ
თავს განსაცელები? ამ უბედურ წუთისაფელ-
ში ისედაც ბევრი იხოცება, ესენი რაღას წირ-
ვენ თავს; — გეპასუხა ჩემს გვერდით მდგომი
მოხუცი.

— ნუ წუწურებ, კაცო, შენ შესაბრალებლად
არავინ მოსულ იქ, ეს ადამიანები დიდ სახლები
საქმეს იკეთებენ, სხვა რომ არა იყოს რა,
ვაჟკაცობა თქვი შენ. მე და შენ ცხვრების
უშიორვასა და ქეიცს მოუნდით სვეტის ძირში.
ესენი კა, ხომ ხედავ, სვეტს თავზე მოევლნენ.
აი, ცხნდა მაგანი უშექნელ-გამზრდელი! აგა
მავან უნდა თქვას, კაც მეგვიათ. ჩვენ სწორ
გზაზედაც ვეიჭირს სიარული, — ეუბნება სხვა.

— უყურე, კაცო, უყურე! რას ჩიჩენის მ სვე-
ტის თავზე? აატიე უფალო, მოიღე მოწყალება,
დაილოცს შენი სულგრძელობა! ასელით ავიდ-
ენ, მაგრამ ჩამოსელა აღარ გინდა ახლა შენ?

ჭიათურით ჩამიჯდა გულში მოხუცის სიტკები,
ხვალინდელი დღე მართლაც შეშის ზარსა
მივრის: „ჩამოსელა აღარ გინდა ახლა შენ?“ —
აქეთ-ექით ვიხედები, რაღაცას თუ ვიღაცას
ვეძებ.

— მოხუცო! როგორც ავიდნენ, ისევე მშვი-
ლობით ჩამოვლენ, — მესმის აკაკის გმამხნევე-
ბელი ხმა. ყველანი მაღლობის თვალით შეცვუ-
რებთ აკაკის, ადიან ვახტანგ ცინცაძე, შეტუ-
ფოფხაძე, შეტრე კუპატაძე.

სტიქიონზე გამარჯვებისა ალისფერი ღროშა
აფრიალდა სვეტის ქონგურზე. გვზავნით მი-
ლოცვებს წერილობით, თუ შეხმიანებით.
ვგზავნით სურსათ. ჩვენა გმირები წყალი იხო-
ვენ. იმერლები მასპინძლობით თავს გიწონებთ,
ღვინოს მეტს გზავნით, გვავიწყდება, ამჯერად
მათვის წყალი უფრო საჭიროა.

აკაკი მოუსვენრობს და წამდაუწუმ ეხმია-
ნება მესეეტებს. ზემოდან ნეშმ და ნაშვავი
ცვივა.

— მუშაობაში გაერთვნენ, წევნოვის აღარა
სცალიათ, — ამბობს აკაკი. მზე ჩადის. ხალხა
ნელ-ნელა სტოებს ფრთხობს.

ღაღამდა. მთვარე ჭერ ოდნავ ამოიწვერა, შემ-
ცევ მთელი სისტულით ამოგოგმანდა. თვალი
უფალო „მესეეტებს“, პირველი სხივი ალიო-

შას სახეზე ააცილა. ეგონა, დაინახავდა უზარ-
მაზარ გოლიათს, დევგმიძს. მის წინ კი ტან-
მორჩილი, მაგრამ სულით მართლაც გოლიათი
ვაჟაცი იდგა.

დიდხანს ხმიანობდა სოფელი. ძნელი იყო
გარჩევა, ვინ რას ამბობდა, მაგრამ ყველა ჭმა,
სიმღერა თუ შემახილი დაუწერელი ჰიმნი იყო
გმირებზე.

სვეტის თვეიდან ცეცხლის ენები ჰაერში
აკრია და მთელი ზემო იმერეთი გაანთა. დიდ-
ხანს არ ჩამჭრალა ცეცხლი და ისმონდა ბასი.
სოფელმაც ერთი-ორი საათით თუ ჩაოვლიმა.

31 ივლის გათენდა. დაყვავილებულ იასამანს
და უქანასენლ ვარდის კოქრებს პირველმა მზის
სხვიმა ნამი შეაშრო. სიმინდის ყანები შარიშუ-
რობენ. სვეტის გმირებს ზარის ხმებით ვუხმობა. იქიდანაც საბასუხო ხმა მოგვესმის. სიხარული
ჯერ კიდევ ფრთხებს ვერ შლის. „ასვლით კი
ავიდნენ, მაგრამ ჩამოსვლა აღარ გინდა ახლა
შენ?“ — ჩამესმის ყურში. სვეტის შემოგარენი
ხალხით ივსება.

დღის 2 საათია. დაიწყო ჩამოსვლის სამზა-
დისი. ზედმეტ ბარებს პირდაპირ ყრიან ზემოდან.

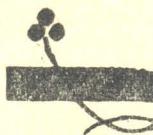
პირველი ლევანი მოდის, დაცვა ძლიერია,
მაგრამ ხალხი მაინც შიშობს. ზოგი თვალს
არიდებს, ზოგი კი იღლება ცქერით. საშიშა
ლავგარდანი გაიარა ლევანმა. ახლა ვერტიკა-

ლურად დაეშვა, კიბეს უახლოდება, ა საფე-
ხურს ცალი ფეხი დაადგა, მეორეც კიბე სიმძმი-
საგან შეირყა. ხალხიც შეტორტმანდა. ლევანი
მშვიდად დაეშვა და სრულიად მშვიდობიანალ
გაერია ხალხში. მაგრამ მაინც მქრქალი იყო ლი-
მილი. ცის კიდურზე ჩამოვალა შუტუ ფოფხაქე,
მოღის პეტრე, ავერ ვასტანგ ცინცაძემაც ჩამო-
ათავა კიბე. ზევით უკანასკნელი და პირველი
„მესვეტე“ დგას. ხან ჩვენსკენ იხდება, ხან კა
საწალევის შვერვალებს ავლებს მზერას.

ალიოშამ შავი თოკი გაღმოისროლა და ჭუბაც
მასვე გადმოაყოლა.

— „ეგ დალოცვილი გაღმოფრენას ხომ არ
აპირებს?“ — გავიფიქრე.

ალიოშა შებრუნდა, ჯერ თვალს მიეფარა,
შემდეგ კი კლდის კედელზე დაეკიდა. ჩვეული
სიმშევიდით ეშვება. ძნელად გასვლელი ლავ-
გარდანი დასძლია, ხოლო ჯერ შორსა კიბემდე-
ისევ ხრიალით წამოვიდა ნაშვავი, ისევ შეშიოთ-
და ხალხი. აპა, კიბეზე აღგამს ფეხს. საიმედოდ
და მსუბუქად ეშვება ძირს. ყიქნმა და შეძინ-
ლებმა გარემო შეძრა. ესალმებიან გამარჯვე-
ბულს, გამარჯვებულთა სულისჩამდგმელს. ულ-
ოცვენ, გარს ეხვევეიან. ხალხის სიყვარულმა
აიტაცა, გულში ჩაიკრა სვეტის დამძლევი ჰირ-
ელი არწივი.

უ ი ლ ი კ ე მ ა ხ ა რ ა მ ა

ს ა მ ი გ ა ჩ ა დ ი უ ლ ი ც ა ც ხ ე ლ ი

სამი მარადიული ცეცხლი— მარსის ცელშე, პლოკადისძროინდელ პიკარევისა და სერაფა- მოვის სასაფლაოებზე — ცასკენ ისტრის ჩაუქრო- ბელ ალისფერ ენებს ლეგნდარულ ლენინგრალ- ში...

ცეცხლის ეს ენები სანაღვლოც არის და საჟე- მოც. ისინი ანთია რევოლუციის უკვდავ მებრ- ძოლთა და დაიდი სამარტლო ომის ძროს ალყაშე- მორტყმულ ქალაქში დაღუპულთა გმირობისა და მამაცობის პატივსაცემად.

უკინწერადელები და მთია სტუმრები, სიჭა- ნაც არ უნდა იყენებო მოსულნა, მიღიან მარსის ცელშე, რათა გრანიტის საზა კედლებთან, ძმათა სასაფლაოებს რომ აშვენებს, ლრმა მაღლებრე- ბის კრძობით პატივი სცენ გმირებს, რომლე- ბიც საბჭოთა ხელისუფლებისათვის ბრძოლაში დაცნენ.

ცეტრე პირველის დროს აქ დღესსაცაულობდ- ნენ სამხედრო გზიაჩვენებს, ზემინ სახალხო სე- ირნობით მთავრდებოდა. შემდეგ კი მარსის ცე- ლი მაღალი წრის წარმომადგენლთა დასვენების ადგილი გახდა.

მარსის ცელს ახალი ცხოვრება მოუტანა 19:7 წელმა. ოებერგალში დედაქალაქის ყველა ქარ- ხანს გაფიცების მძლავრი ტალა მოედო. მეფემ უპარანა ქარებს, ჩაეხშოთ „უწესრიგობა“, მავ- რამ ცეტროგრადის გარნიზონი არ იყო ერთანან. ქარების ნაწილი, მათ შორის პავლოვის პოლი, აგანწყებული მუშების მხარეზე გადავიდა. ცხრა- მეტი „ამბოხების წარმომწყვბი“ ცეტრე-პაელცა ციხე-სიმაგრეში გამოამწყვდიდა. მათ სიცვდილა დასხვა ელოდათ, მაგრამ ერთი დღის შემდეგ აგანწყებულმა ხალხმა განთავისუფლა თავისი დამცველები.

თებერვლის რევოლუციის დღეებში პეტრო- გრადის ქარებში ასობით აღამანი მოკლეს და დაჭრეს. მუშებმა გადაწყვიტეს პატივით და-

უკრძალათ დაღუპული ამხანაგები. დაქრძალვის აღვილად იარჩიეს მარსის ცელი. 28 მარტს — დაკრძალვის დღეს — მარსის ცელშე იარჩოდა სამგლოვიარო ალმები, ხოლო მოედნის კუთხე- ებში — წითელი დროშები. დილის 8 საათიდან გვიან დამემდე სამგლოვიარო მუსიკით შედიოდ- ნენ მოედნშე ადამიანთა კოლონები. მათ წინ კუბოები მიჰკონდათ. 180-ჯერ გასმა გამოსათ- ხოვარი სალუტი პეტრე-პავლეს სიმაგრიდან — 180 დაღუპული გმირის პატივსაცემად.

თვითმეტყრობელობის დამხობის შემდეგ მარსის ცელი იმპერიალისტური ომისა და დროებითა მთავრობის პოლიტიკის წინააღმდეგ მიმართული მიტინგებისა და მანიფესტაციების ასპარეზი გახ- და. 1917 წლის 18 აპრილს (1 მაისს) ცეტროგრა- დის მუშებმა პირველად ალნიშნეს თავისუფლად ცველა ქეყნის მშრომელთა სოლიდარობის სა- ერთშორისო დღე. მარსის ცელი — ზემინის მთავა- რი ადგილი — სადღესაცაულო იყო მორთული. 2 საათზე ტრიბუნაზე ავიდა ვლადიმერ ილიას ა- ლენინი. დემონსტრაციები აღურთოვანებით მი- უსამძნებ მას. ლენინმა სიტყვა წარმოოქვა 1 მაისის მინიშნელობისა და რუსეთის რევოლუცი- ას ამოცანების შესახებ.

არა თვის შემდეგ კი, იენიში, მარსის ცელი გრანდიოზული დემონსტრაციის აღვილი გახდა. ამ დღეს იქ გაიარა ნახევარ მილიონამდე კაცმა.

ადამიანთა ნაკადებზე გაშლილი იყო ალმები ბოლშევიკური ლოზუნებით: „ძირს ომი!“, ძირს თით მინისტრი კაბიტალისტი!“ მათა საფლავებ- ზე ძევლის საძირკვლის ჩაყრა მოხდა დაკრძალ- ვის დღეს, მაგრამ საბჭოთა სახელმწიფოს ცხოვ- რების პირველი წლების სინელეებმა შეაჩერა მისი მშენებლობა. ძევლის კედლები ამოყანი- ლი იქნა ორ წელიწადში, ხოლო 1920 წლის 1 მაისს დაიდა გრანიტის ტუმბოები.

მაგრამ მარსის ცელშე მარტო თებერვლის რე-

ვოლუციის უსახელო გმირები როდია დაკრძალული. აქ, გრანიტის კედლებს შორის, ერთმანეთს შეხედა სამოქალაქო ობის მხავალი გმირის გზები. 1918 წლის ივლისში მარსის ცელზე დარჩალეს ვოლოდარსკი. საინტერესოა ამ შესანიშნავი ადამიანის ცხოვრება. იგი იყო სახელგანთქმული ორატორი. მტრებს სქელდა ვოლოდარსკი, რაზეც რევოლუციისთვის იცემულებოდა: დღე-ლაგებში 17-18 საათს მუშაობდა. არავინ იცოდა, ხად და ორდინი ჭამდა, როდის ეძინა. მისი უშერტი ეცერგია შადრევანივით იურქვეოდა. მას ისრჩევენ პეტროგრადის საბჭოს პრეზიდიუმში, ხოლო დაიდი იქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის შემდეგ იგი კომისარია პრესის, პროპაგანდისა და ავტოციის საქმეთა ხაზით და რედაქტორობის „კრასნია გაზეტას“.

1918 წლის 18 ივნისი იყო... საღამოს ობუხოვის ჭარხნიდან რომ ბრუნდებოდა, სადაც იგი მიტინგზე ვამოვიდა სიტუაცია, მისი მანქანა გააჩერეს და ვერაგულად მოჰკლა ესერმა სერგეევმა.

ვოლოდარსკის ჭერ კიდევ სველი საფლავის ვერლით მარხავდნენ პეტროგრადის მუშება—ესერ შევლელთა ახალ მსხვერპლს—მ. ურიცკავ. 16 (29) ოქტომბერს პარტიის ცენტრალურმა კომიტეტმა აჯანყების ხელმძღვანელობისთვის შექმნა—სამხედრო-რევოლუციური ცენტრი.

1918 წლის მარტის დასტურისში რკპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტი და საბჭოთა მთავრობა მოსკოვს გადავიდნენ. პეტროგრადში მუშაობისათვის დაზოვებულ იქნა მ. ს. ურცკი. ის სათავეში ჩაუდგა პეტროგრადის ჩეკას, წარმართავდა პრძოლას კონტრრევოლუციონერთა წინააღმდეგ.

1918 წლის 13 აგვისტო, დილის 11 საათია. შინაგან საქმეთა კომისარადატის მნიხელებით გაცემილი ცესტიბიული. ურიცკი ლიფტს რომ მიუახლოვდა, ესროლეს. ტყვია მას კეფაში მოხვდა და იქვე მოჰლა... წინ იდგა ახალგაზრდა კუცი, რომელსაც ხელში მუშებრი ეჭირა. ეს იყო ესერი კანეგისტრი. მან მოასწორ ჭუჩაში გვაიძნა და გაჩეცვა. მავრამ მკვლელი მალე დააპატუმდა.

ადამიანები ღიათან ჩერდებიან საფლავთან, რომელსაც აწერია: „ნორჩ მსახიობს და იყიტატორს კოტე მლებროვს. 1913—1922 წწ.“ 9 წლის იყო კოტე მღებრიშვილი, როდესაც გარდაიცვალა, მას გავროშს ეძახდნენ. იგი გაზეთებს და ფურცლებს ივრცელებდა, მღეროდა მუშებისა და ჭარისჭაცების წინაშე.

ცოტა როდი დაიღუპა ხალხის საუკეთესო შეიღები პეტროგრადისათვის გრძოლაში 1919 წელს, როცა იულენიჩის თეთრგვარდიული ბანდები შეეცალნენ ჭალაქის აღებას. 25 მაისს მე-7 არმიის რევოლუციური საბჭოს საგანგებო რწმუნებული ნიკოლოზ ტომაჩოვი, რომელიც სათავეში ედგა ურნოტის ლუსქის უნის დაც-

ვას, ალდაშემორტყმულ იქნა თეთრების მიერ სოფელ კრასნია გორასთან. მძიმედ დაჭრილმა, არ სურდა რა ტკვედ ჩავარდნა, თავი მოიკლა. თავდადებული ამხანგები და მეფეგარი მებრძოლები იყვნენ აგრეთვე ნიკანდრო გრიგორიევი — პიტრელი სტამბის მუშა, ალექსანდრე რაკოვი — პეტროგრადის განსაუთხებული ბრთვადის კომისარი, მისი მეგობარი ანდრე კუპრაშა — მა ბრიგადის მე-3 პოლკის კომისარი, რომელიც გმირულად დაეცნენ იულენიჩის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

ძირითადი სამუშაოები მარსის ველზე დამთავრდა 1920 წლის 19 ივლისისათვის — პეტროგრადში კომინტერნის მეორე კონგრესის გახსნის დღისთვის. იმავე დღეს, საღამოთი, კონგრესის დელეგატები ვ. ი. ლენინთან ერთად მივიღნენ მარსის ველზე დაცემულ გმირთა სსოფნის პარივაცემდ.

1924 წლის ანგრის სუსხიან დღეებში პეტროგრადში სამწუხარო ამბავი გაიგო — გარდაცვალა ლენინი. ქალაქი შევებით შეიმოსა. 27 იანვრის, ბელადის დაკრძალვის დღეს, მარსის ველზე ცველა რაიონიდან მოდიოდნენ სამღლოვარო დემონსტრაციზე ათასობით ადამიანთა კოლონები. ველზე ენოთ 53 კოცონი — ვ. ი. ლენინის აკაკის მხედვით.

1957 წელს აქ აენოთ მარადი ცეცხლი — დალუბული გმირებისადმი მემკვიდრეობა მაღლიერების სიმბოლო.

სამარადისო დიდება მათ! ამას ამბობს ჩვენი ღრმა მაღლიერების გრძნობა მათ მიმართ, ვინც ფილებს ქვეშ წვანან.

ისინი ერთ-ერთნი პირველნი გავიღნენ მოგზაურ ცეცხლის ხაზზე, სიცოცხლე რევოლუციას შესწირეს და ცველას მათ ერთი სახელი აქვთ — უკვდავება.

ბლოკადა... ფრიად ცოტა იქნებოდა იმის თქმა, რომ ვინც ქალაქს იცავდა გმირები იყვნენ. ისინი უბრალო ადამიანები იყვნენ და ადამიანურ ცხოვრებისათვის იბრძოდნენ... მათ გამოიჩინეს ჭეშმარიტი გმირობა, და ცველაზე ნაკლებად ფიქრობდნენ ამაზე.

ისტორიაში ცოტა როდია ციხე-სიმაგრეთა და ქალაქთა გმირული დაცვის მაგალითი. მაგრამ წირსულის ლეგენდები და ტრაგიული ფურცლები უფერულია ლენინგრადის 900-დღიან დაცვისთან.

უკველივე ეს კი დაიწყო ასე... 1941 წლის ივლისის დასტურისში, მტერი შემოიჭრა ლენინგრადის ოლქის საღვრებში, მის მხარეზე იყო: 300 ათასზე მეტი ჭარისჭაცი, 6000 ჭვემეხი,

ზოლება განარავ

ცხვი მარადიული ცეცხლი...

5000-მდე ნაღმსატყორცნი, 1000 ტანკი, 1000 თვითმმართვის გვარი.

20 აგვისტოს შევიტიბა პარტიული აქტივი. ცონბა ფრონტზე მდგომარეობის შესახებ გააკეთეს კ. კ. კორონშილოვმა და ა. ა. ერანოვმა. მეორე დღეს მოსახლეობის უზრაღლება მიიპყრო ფრონტის სამხედრო საბჭოს პარტიის საქალაქო, კომიტეტისა და მშრომელთა დეპუტატების საბჭოს გამოქვეყნებულმა მიმართავ. იგი, როგორც ნაღრა, უველა ქალაქის დასაცავად მოუწოდებოდა.

საბჭოთა პარტიის დასახმარებლად მოვიდა სახალხო ლაშერი, რომლის ჩიგგბში 160 ათასამდე კაცი იყო. ლენინგრადელებმა გათხარეს 626 კილომეტრის სურთო სიგრძის ტანკსწინააღმდეგო თხრილები, ქვეჩის ბრძოლების შემთხვევისათვის აღმართეს 35 კილომეტრია სიგრძის ბარიკადები, ეს სამუშაოები დავვალა კომისას, რომელსაც სათავეში ედგა პარტიის საქალაქო კომიტეტის მდგრანი ა. ა. კუზნეცოვი.

აგვისტოში მტერმა ხელთ იგდო რკინიგზის უკანასკნელი ხაზი, რომელიც ქალაქს ჩვენს ქვეყანასთან ავაგშირებდა. 4 სექტემბერს მტერმა ლენინგრადს არტილერიის ცეცხლი დაშვინა, ხოლო 8 სექტემბერს ქალაქი ალყაშემორტყმული აღმოჩნდა. ქალაქი ფრთხობად იქცა და თვითმული მცხვრები მებრძოლი გახდა. მტერმა პრესა იკვეხნდა, ლენინგრადიც ისე იქნება აღებული, როგორც პარიზი. მთავარსარდლობის ქალაქის ერთ-ერთ მოედანზე ჭარების ბირველი აღლუმის დღეც კი დანიშნა და ქალაქის კომენდანტიც შეარჩია.

გადიოდა დღეები... მაგრამ ალყაშემორტყმულნ ფარ-ხმალს არა ყრიდნენ. მტერმი დღითიდები აძლიერებდა ქალაქის დაბომბებს. დღეობის განვითარებაში 9 საათზე მეტ ხანს ისმოდა ჭურვების აფეთქების ხმა. გერმანელებმა ლენინგრადს დაუშინეს 107.158 ბომბი და 150 ათასა შეიმე უშმბარა. სისხლით შეიღება ქალაქის გრანიტი... უზარმაზარ სალ კლდედ იდგა ქალაქი, მაშინ ჰიტლერელებმა გადაშევიტეს იგი შემშილით მოეშთოთ. ჰიტლერი დაუინგრით გაიძიოდა: „ლენინგრადი თვითთო ასწევს ხელს: მისი დაცემა, ადრე თუ ვეინ, გარდუვალია. იქიდან ვერავინ ვერ განთავისულდება, ვერავინ ვერ გაარღვევს ჩვენს ხაზს. ლენინგრადს შიმშილით სიკვდილი უწერია“.

უაღრესად მძიმე მდგომარეობა შეიქმნა. შემოღებულ იქნა პურის მინიმალური დღიური ნორმები. 250 გრამი ექლეოდათ მუშებს, 300—ზურგში მყოფ ჭარისკაცებს, 500—წინა ხაზზე მყოფ მებრძოლებს. ბავშვები, მოხუცები, მოსამსახურები იღებდნენ მხოლოდ „125 საალყო, ტყვიითა და სისხლით გაზავებულ გრამს“, როგორც წერდა პოეტი ლლო ბერ გოლცი. ქალაქს შემთავლდა სათბობი, გაეროდა ტრანსპორტი, მწყობრიდან გამოვიდა წყალ-

საღები. სავადმყოფებისა და პოსპიტლების გასტბობად შეიღნენ ხის ნაგებობებს.

დრო გადიოდა... მაგრამ ალყაში მყოფი ჰერიდათ რწმენა, რომ გაიმარჯვებდნენ. განთქმული კირვის სახელმძის ქარხანა, რომელიც უშუალო ფრონტის ხაზთან იყო და რომელსაც მტერი ასობით შეურესა და ბომბა უშედა, განაგრძობდა ნამებისა და ტანკების გამოშვებას.

ჩვენი ქვეყანა არც ერთი წუთით არ იღიშევდა ლენინგრადელებს. 1941 წლის ნოემბერში ლადოგის ტბაზე 40 გრადუსაზე ყინვაში გაყვანილ იქნა გზა, რომელიც ისტორიაში „სიცოცხლის გზის“ სახელით შევიდა. ზამთრის მრისნის ამნიდში, მტრის გააფთხებულ ცეცხლში გზაზე დაწყეს სიარული ავტომანქანებმა, რომელებსაც პროდუქტები მოქეონდათ. მალე გაყვანილ იქნა ჩაინიგზის ხაზი.

მდგომარეობა კვლავ მძიმე იყო. ადამიანები სუსტდებოდნენ. ბარბაცით, ნელ-ნელა, მაგრამ ურყევად მიდიოდნენ თავაანთ ჩახებთან, ბასტებზე. კვდებოდნენ, როგორც გმირები. დაკრძალვა ძნელი იყო. ტრანსპორტი არ მუშაობდა, ორი-სამი ნათესავი ან მახლობელი ეწეოდა ციგას უსასრულო გრძელ ჭუქებში, არა იშვიათად ძალაგამოცლილი მიცვალებულს შეაგზავს სტრონგბდნენ... ქალაქი მაინც ცოცხლობა, იბრძოდა. არ გაჩერდა მისი გულისძვრა და მაჯისცემა. დიმიტრი შოსტავოვიჩმა შექმნა თავისი ცნობილი მეშეიდე სიმფონია, ხოლო ნიკოლოზ ტიხონოვმა დაწერა ერთ-ერთი საუკეთესო ნაწარმოები — პოემა „კიროვი ჩვენთან არის...“

მდინარე შეიძლება გადაღობო, მაგრამ არ შეიძლება მისი შეჩერება. კაშხალი რაც უფრო მაღალია, მით უფრო მძლავრია ჩახებერის ძალა... და მალე დადგა სანატრელი დღე. 1944 წლის 27 იანვრს ქალაქში გამარჯვების სალტები ჭუქდა, მოხდა ლენინგრადის სრული განთავისუფლება მტრის გაერმოცვისაგან. დამიანები ბერნიერების ცრემლებს ღვრილნენ და უცნობი ბირებიც კი ერთმნეთს ეხვეოდნენ.

როგორ მალე გადის ღრი. ყველავე ეს კი მოხდა 25 წლის წინა ლენინგრადელთა სახელზე უწყვეტ ნაკადად მოედინებოდა მისალოცი წერილები და დეპუტები. ამერკის შეერთების პრეზიდენტმა ფრანკლინ დ. რუზველტმა სპეციალური სიგელი გამოგზავნა.

ვგირ ქალაქს იცავდნენ ჩვენი ქვეყნის ყველა ხალხის შვილები. მრავალმა ქართველმა დაცემა თავი ქალაქთან. ბრძოლაში დაცემა ქალი ან ასკინაძე... ყველას ვინ ჩამოთვლის.

ლენინგრადის დაცვასა და ბლოკადის გარღვევაში თვითსაჩინო როლი მიუძღვით 42-ე არმიის სახელმძირო საბჭოს შევრს, გენერალ-ლიეტენანტს ვასილ პავლეს ძე მევანაძეს, ვიცე აღმირალ გიორგი სამსონის ძე აბაშვილს, კონტრ-აღმირალებს ვლადიმერ ნესტორის ძე ლევაცას და

სიმონ სპირიდონის ძე რამიშვილს, არტილერიის გენერალ-მაიორს გოორეგი მიხეილის ძე ჯინტარაძეს, გენერალ-მაიორ ულადიმერ დავითის ძე ხუბულუს, ავაციის გენერალ-მაიორებს რიმიტრი გრიგოლის ძე შანშემვილს, ლავრენტი ალექსის ძე გრილიას და სხვებს. ისინი ზრიად მოწინავე ხაზზე იყვნენ და პირადი მგალითობით აღაფრთვანებდნენ მეომრებსა და მეთაურებს, წარმატებით ასრულებდნენ კველა საბრძოლო ძონვას, რასაც უმაღლესა. მთავარსარდლობა უსახვედა საბჭოთა გვარერალეტს. მათ მკერდი ამშვენებს მთავრობის მრავალი საბრძოლო ჭილდო, რომელმაც სისხლით და შრმით დაისახურეს.

სახელი გაითქვეს საბჭოთა კავშირის გმირებმა კირილ უკლეამ, დავით ჯაბიძემ, სერგო კეთილძემ, ვლადიმერ ესებუამ.

ქალაქის აამდენიმე სასაფლაოზე განისვენებინ გმირები. მაგრამ კველაზე შეტი—470 ათასი — დაკრძალულია პისკარევზე. ...არ იყო არც კვირგვინები, არც დახტოლი დაროშები, არ წარმოთქმულა სიტყვები. არ იყო არც კუბოები; უინულად გეულ გვის ქალაზში ხე საჭირო იყო ცოცხლებისათვის, მაგრამ უკანასკნელი ვალის მოხდისას ფიცს სდებდნენ, რომ ქალაქს დაიცავდნენ, შერს იძიებდნენ. მათ სჯეროდათ: დაღვებიდა დრო და ისინი თავიათ ვალს მოიხდიდნენ დაღუბულთა წინაშე.

ეს ღროც დადგა. 1955 წელს საქაფლაოზე მივიდნენ ადამიანები, რათა 26 ჰექტარ ველზე აღმართათ ძეგლი. მის შექმნაზე მუშაობდა არქიტექტორთა, სკულპტორთა, პოეტთა, მშენებელთა დიდი კოლეგიით. 1960 წლის მაისში აანთხო მარადიული ცეცხლი, რომელიც მოიტანეს მარსის ველიდან.

ნეკროპოლის შესასვლელთან ორი ოთხეუთხა ფორმის პაკილინია, რომელშიც ამ მუზეუმია და ბლოკადის ამბებს მოვითხოობს. იქით ვრცელი ტრასა, საღაც ანთხო მარადიული ცეცხლი. ქედან ჩანს ნეკროპოლის მთელი ცენტრალური ნაწილი: საფლავების ბორცვები, ხევენები, თვათეული საფლავი გარშემოვლებულია ქვით, რომელზეც გამოსახულია ვარსკვლავი, ჩაქრწანაშვილი და თაჩილება: 1941, 1942, 1943.

ბორცვების ჩრდილის თავში დგას ქალის ბრინჯაოს ქანდაკება. ექვსმეტრიანი ქანდაკება ექვსმეტრიან გრანიტის კვარცხლბეჭვა მოთავსებული. აუნზღურებელია მისი დანაკარგი მაგრამ მარტო ტკიფილს როდი გამოხატებს დედის სახე. ის აღსაესეა მკაცრი სიღადით, ღირსებით, ამაყობს თავისი შეიღებით, რომლებმაც სიცოცხლე საშობლოს შესწორება.

მონუმენტს უკან გრანიტის კედელია, რომლის ცნოტში მოკვეთილია სიტყვები:

„...ჭ განისვენებენ მარადი ძილით ლენინგრადებით.

— მამაკაცები, ქალები, ბავშვები. 7

ხოლო მათ გვერდით — გარისებაცები.

ლენინგრად, რევოლუციის აკავნა.

ისინი საკუთარი სიცოცხლის ფასად გიცავდნენ შენ. მაგრამ არ ძალგვიძს ჩამოვთვალოთ აქ იმავი სახელები, ვისაც გრანიტის ლოდებისათვის თავი შეუფარებია. მიუხედვევად ამისა, იკოდევ. ვიც ამ სტრიქონებს მთელი გულისყურით ათვალიერებს...

ჩეკინ არავინ არ დავვიწყება,

ჩეკინ არაფერი არ დაგვავიწყდება...

ამ წარწერების მარცხნივ და მარჯვნივ ექვსი რელიეფია. თავდალუნული დგას მგლოვარე აღმანინია გვერდი. ქალ მზრუნველიბით ამოსდგომია მხარში ძალაგამოცლილ ამხანაგს. უფრო უკან მდგომი მუშების სახეზე აღმატილია მრაისხანება. ვეტომატებით შეარაღებული მებრძოლები მიერტებიან მტრის წინაღმდევ... ქალები გვირგვინებით ამკაბენ დაღუბულთა საფლავებს. ქალს, მუშას, ჭარისკაცს და მარტოსს მოუხრიათ მუხლი, უკანასკნელ პატივს სცემენ გმირულად დაღუბულთ.

თერთმეტი წლის ტანია საეიჩევას სახელი მილიონობით ადგიანება იცის. მუზეუმში მოთავსებული მისი ბლოკნოტის ფურცლები. გორენშერა დაიწყო, როდესაც გარდაიცვალა მისი უფროსი და. „შენია გარდაიცვალა 1941 წლის 28 დეკემბერს, დილის 12 საათზე და 30 წუთზე“. შემღევე კი გარდაიცვალები ბებია, ძმა, ორი ბიძა, დედა... და ის, უკანასკნელი ჩანაწერები: „სავიჩევები დაიხოცნენ... კველა მოკვდა. დარჩა მარტო ტანია“. მალე... ბანტიანი გორონაც გარდაიცვალა. მუზეუმში მის სურათთან ყოველთვის ყვავილებია.

ცოტა ხნის შენით ლენინგრადში ვიყავით. საქართველოდან წმინდებული ცოცხალი კვავილების თავიულით, რომელსაც ამშვენებდა წარწერა — „უკვდავ გოგონას — საქართველოს კეცტრალური კომიტეტის აპარატის მუშაკებისაგან“ შევამეტ იგი. ცრემლი მოგვერია, აშბობენ, ათავინი მხარულებას არ ფარავს, ხოლო ცრემლებს ფარულად იწმენდნა. ხშირად ეს ასეა, მაგრამ აქ არ გრცხვენია შენი ცრემლისა.

ქვევე გვერდით, მინის ქვეშ ჩანაწერების წიგნია, ამ წიგნში მაშინ წერდნენ, არცა აქ საფლავის ბორცვები ჩნდებოდა. უხახო ქალელდა, ისიურები მელინი, წვრილი ხელწერა: მისამართები და ციფრები. ის ის, სიკედლის საშინელი არითმეტიკა, ბლოკადის მხოლოდ ერთი დღის შედეგი:

1942 წლის 20 თებერვალი:

ცნოტზე რაიონი — 987 ცხედარი.

სვერდლოვის რაიონი — 748 ცხედარი.

ვასილეგსის კუნძულის რაიონი — 870 ცხე-
დარი.

ქერქინის რაიონი — 450 ცხედარი.

კუიბიშვილის რაიონი — 68 ცხედარი.

პეტროგრადის...

ვიბორგის...

სმოლნის...

ამ დღეს სასაფლაოზე მოიტანეს ათი ათას
ორმოცდასამი ცხედარი...

პოეტ მიხეილ სვეტლოვს ეკუთვნის სიტყვები:
„სამშობლოს სიყვარულა შენ იდეა არ არის.
მაგრამ თუ როგორ უნდა გიყვარდეს ის, შენ
უნდა შეატყობინო ადამიანებს. შენ პატრიო-
ტიზმი კი არ უნდა გაიმეორო, არამედ უნდა
განვგრძო“.

ეს გააკეთეს ლენინგრადელებმა, რომლებიც
ბლოკადის მანძილზე იშვიდნენ ნათელი ცეც-
ლით და ამიტომაც მათი სახელი ნათელია, რო-
გორც მზის სხივი.

სამარადისო დიდება მათ! ამას ამბობს ჩვენი
ლრმა მადლიერების გრძნობა მათ მიმართ, ვინც
ფილებს ქვეშ წვანან.

მათ დამორჩილებას სიკვდილი არჩივს და ყვე-
ლას მათ ერთი სახელი აქვთ — უკვდავება.

სწორედ ამიტომ არის, რომ სასაფლაოსაკენ
მიდიან ასობით და ათასობით ადამიანები.

ამ შეიძათა წმიდა ადგილის სანახვად მომა-
ვალში მოვლენ მილიონობით ადამიანთა წარმო-
ნადგენლები ქვეყნის ყველა კუთხიდან. ეს გა-
საკვირველიც არ არის. ყოველი საფლავის ქვეშ
მარხია ქალაქის დაცვის ლეგენდარული ისტო-
რია.

უბრალო სიტყვებია სერაფიმოვის სასაფლაოს
ძეგლებზე:

„იძინეთ, მებო და დებო,

მუშებო, გარისყაცებო,

დაეცით თქვენ

ბლოკადის მკაცრ დღეებში,

ოდეს სამი რევოლუციის

ქალაქს იცავდით...“

ან კიდევ:

„მარადი დიდება ლენინგრადის გმირ დამცვე-
ლებს. დიდი სახლობ არმიის მებრძოლები,
თქვენ ჩვენს ბედნიერებას ვაჟკაცურად და
სისხლით იცავდით სიკვდილ-სიცოცხლის მიჯ-
ნებზე, თქვენი მამაცობა მაგალითია მომავალ
თაობათათვის.“

ხალხი არ დაგვიწყებს თქვენ, ვისთან ერ-
თადაც მედგრად იცავდა თაკს და ვაიმარჩვა
უკვდავ ბრძოლაში ფაშიზმის წინააღმდეგ,
უკვდავია თქვენი გმირობა, ვით სიცოცხლე.

ხალხი ვერ დაივიწყებს იმათ, ვისაც ივა-
უყვარდა. ვინც სიცოცხლე გასწირა დიდი ხალ-
ხის დასაცავად“.

შლის ყოველ დროს ფილებზე აწყვევა თოვ-
ლით დაცილებული ან ცვარნამრანი ყვავილები,
მოტანილი ხალხის მიერ.

სამი მარადიული ცეცხლი ანთია ლენინგრადის
მიწაზე.

ისინი განასახიერებენ დაღუპულთა გვირობა-
სა და მამაცობას და იმათ დიდ პატივისცემას,
ვინც მეტვიდრეობად მიიღო სამშობლოსადმი,
ხალხისადმი ერთგულების, სიმართლის და
სიყვარულის ანდერძი.

ეს დაკრძალულ ადამიანთა დავიწყება შვ-
უბლებელია, რადგან არ არის ამაზე უფრო დი-
დი ერთგულება სამშობლოსადმი ისინი კი მისი
ერთგულები იყვნენ უკანასკნელ მოსურთქვამდე.

სამარადისო დიდება მათ! ამას ამბობს ჩვენი
ლრმა მადლიერების გრძნობა მათ მიმართ, ვინც
ფილებს ქვეშ წვანან.

მათ დამორჩილებას სიკვდილი არჩივს და ყვე-
ლას მათ ერთი სახელი აქვთ — უკვდავება.

სამი მარადიული ცეცხლი ანთია ამ უკვდავ
ქალაქში და ისინი ყველამ უნდა ნახოს.

შ ე რ ი ლ ე ტ ე მ

დავით მასესალიშვილი

შეორებული ხაის საქართველოს და კავკავკასიის გეოგრაფია საქართველოს ვაჭრობი

(IV — XIII სს.)

ცნობილია, რომ გეოგრაფიის თვალსაზრისით კავკასია წარმოადგენს ევროპისა და აზიის კონტინენტების შემაერთებელ ყელს თუ ხიდს, რომელიც გადაჭიმულია შავსა და კასპიის ზღვებს შორის. მართალია, დღეს იგი აზიში შემავალ მხარედ ითვლება, მაგრამ არა ერთი უკველესი, ანტიკური ხანის გეოგრაფიის ევროპისა და აზიის უშუალო მიწნად მდ. რიონს (ძვ. ფაზისს) თვლიდა. კავკასიის ასეთი თავისებური მდებარეობა უაღრესად მნიშვნელოვანი იყო აյ მოსახლე ხალხების ისტორიული განვითარებისათვის; ამ გარემოებამ განსაზღვრა მათი ისტორიული მისია და საბოლოო ბედიც. მნიშვნელოვან ფაზიონის, ამ თვალსაზრისით, წარმოადგენდა კავკასიონის ქედის მთაგრეხილების მშლავრი სასტემა. იგი, ერთის მხრივ, ათასწლეულების მანძილზე ოცვდა მიერკავებასიისა და ძველი აღმოსავლეთის კულტურული ქვეყნების კუვილიზაციის ჩრდილოეთ კავკასიის სტეპებში მომთაბარე ველური ტომების შემოსევებისაგან, თუმცა ისტორიამ არაჭრითი მაგალითი იცის ამ უკანასკნელთა ძლიერი ტალღების შემოჭრისა დარუბანდის და დარიალის უღლტეხილებით. მეორე შტრივი, იგვევ უღლტეხილები ისევე, როგორც კავკასიონის სხვა ზეკარები, წარმოადგენდნენ იმ ცხოველმყოფე არხებს, რომელთა საშუალებითაც მავე ათასწლეულების განმავლობაში ცუვილისებული აღმოსავლეთი თავის კულტურულ მონაცოვარს და ტექნიკურ მინალებარს უზიარებდა ჩრდილოეთს და დასავლებს.

ასეთი ურთიერთობა აზიასა და ევროპას, ანუ აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის უძველესი დროიდან დაიწყო, რასაც კარგად მოწმობს არქეოლოგიური აღმოჩენები ძვ. წ.-ის III და

II ათასწლეულებისა. ცხადია, იმ დროისათვეის ასეთი კითარება მეტანალებად შემთხვევითი ხასიათისა უნდა ყოფილიყო, მაგრამ ნელინელის სპორადული ურთიერთკავშირი ლრმავდებოდა და უფრო ინტენსიური ხდებოდა, ვიდრე ძვ. წ.-ის პირველი ათასწლეულის შუა ხანებისათვის მან, შეიძლება ითქვას, სრულად გარკვეული სავაჭრო-ეკონომიური ურთიერთობის სახე არ მიიღო. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელობა ჰქონდა არა მხოლოდ ელანური სამყაროს მანამდე არანახულ, მძლავრ ავგავებას, არამედ აქემენიდური ერანის უზარმაზარი სახელმწიფოს შექმნასაც (ძვ. წ. VI-V სს.), რომელიც ინდოეთიდან შავ და ხმელეთშუა ზღვებამდე გადატიმა. უაღრესად გაცხოველდა აღებმიუცმობა და საკურრო ურთიერთობაში ერთმანეთთან ევროპისა და აზიის ისეთი ქვეყნები ჩაება, რომელთაც მანამდე არავითარი კავშირი არ ჰქონიათ. გარკვეულ როლს ამ საერთო პროცესში მიერკავებასიაც თამაშობდა.

უფრო გვიან, ე. წ. ელინისტურ ხანაში (ძვ. წ. IV-I სს.) და ჩვენი წელთაღრიცხვის დასაწყის საუკუნეებში მიერკავებასიაზე გადიოდა ერთგრით მნიშვნელოვანი სავაჭრო მაგასტრალი, რომელიც ინდოეთს ხმელთაშუა ზღვის შევწყიბადნ აკავშირებდა. მიერკავებასიაზი ეს გზა კასპიის ზღვიდან მტკვარს მოჰყვებოდა, გადაივლიდა ლიხის მთაზე და კუირილა-რიონით ფოთში ჩაღიოდა.

სავაჭრო-ეკონომიური ურთიერთობა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის აღრეგრისტიანულ ხანაშიც კითარებოდა. სასანური ერანის (III ს.) და, უფრო გვიან (IV ს.), ბიზანტიის იმპერიის წარმოქმნისთანავე ამიერკავებასია მაყარებს მათთან პოლიტიკურ და ეკონომიკურ და ეკონომიკურ

კონტაქტებს და მავე ღრუს ინარჩუნებს სა-
ვაჭრ-სატრანზიტო ტერიტორიის მნიშვნელო-
ვას.

ერანსა და ბიზანტიის შორის სავაჭრო ურთი-
ეობის ჩეგულაციის მიზნით, ბიზანტიის კე-
ისტებმა, პინძორუსმა და ოცნების 408/9 წე-
ში გამოსცეს ედიქტი საბაზო მეთაბლურების
უსახებ, რომლის მიხედვით სავაჭრო ოპერაციე-
ბის ჩატარება ამ ორ იმპერიას შორის დაშვებუ-
ლი იყო მხოლოდ სამ სასაზღვრო ქალაქში, რო-
მელთ შორის ერთ-ერთი იყო ორტაშატი —
სომხეთის უძველესი დედაქალაქი, მდ. არაქსის
ნაპირას (დღ. სოფელი ორტაშატი). ამ ბუნქტების
გარდა სხვაგან ვაჭრობა ბიზანტიასა და ერანს
შორის კანონით ყრძალული იყო. ფიქრობენ,
რომ ეს ედიქტი 387 წ.-ის შეთანხმების შედეგია,
რომლის მიხედვით, ამ ორმა ქვეყანამ გავლენის
სფეროები გაინდილა მაშინდელ გულტურულ
მსოფლიოში და, სხვათა შორის, ამიერკავკა-
სიაშიც. იგი მიუთითებს იმაზე, რომ ამიერკავ-
კასა იმ დროსაც აქტიურ მონაწილეობას იღებ-
და ვაჭრობაში აღმისავლეთსა და დასავლეთს
შორის. არტაშატის სხენება იმას კი არ ნიშნავს,
თოჯორ ჩრდილოეთ ამიერკავკასია, კერძოდ,
ეგრის-ივერია და ალვანეთი მოწყვეტილი იყო
საერთაშორისო სავაჭრო მაგისტრალებს, არამედ
მხოლოდ იმის მოწყობაა, რომ მთლიანად ამიერ-
კავკასიული სატრანზიტო ვაჭრობა იმ ხანებში,
ძირითადად, სომხეთის დედაქალაქის არტაშატის
საშუალებით იყო დაყავშნებული ბიზანტია-
ერანთან. რა თემა უნდა, არსებობდა სხვა მაგი-
სტრალები და სხვა სავაჭრო ქალაქები, რომლი-
თაც ამიერკავკასა, თვისი შერიც, დაკავშირებუ-
ლი იყო ერანთან, ბიზანტიასთან და იმიერ-
კავკასიასთან.

მართლაც, ეს ნათელი ხდება ძველი გეოგრა-
ფიის ისეთი შესანიშნავი ძეგლის მიხედვით,
როგორიც არის კასტროიუსის რუკა ანუ ე.წ.
„ტაბულა პევტინგერიანა“.

ამ მნიშვნელობამ, რომელიც ჰქონდა IV-V
სს-ში საერთაშორისო ვაჭრობას, გამოიწვა
მთელი „გეოგრაფიული ლიტერატურის“ შექმნა,
რომელიც მოწყობებული იყო გაცნონი იმდრო-
ინდელი კულტურული საზოგადოებისათვის
შორეული ქვეყნები, გზები, რომლებიც სხვადა-
სხვა ქვეყნებს აკავშირებდა, მანძილები ამა თუ
იმ ბუნქტს თუ ქალაქს შორის და სხვ. იქნე-
ბოდა „მსოფლიოს აღწერილობანი“ ანუ „კო-
მოგრაფიები“, „ქვეყნის აღწერილობები“ და
„ტოპოგრაფიები“, „გზამკვდელები“ ანუ „იტე-
ნერაზონიუმები“ და სხვა მისთ. მთელ ამ ლიტერა-
ტურას საფუძლად ედო იმდროინდელი „მსოფ-
ლიო“ სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობის
განვითარება და ინტენსიფიკაცია. ამის შესაბა-
მისად იქმნებოდა, რა თქმა უნდა, „მსოფლიო
რუკები“ თუ „საგზაო რუკები“, რომელთა მი-

ზანი იყო ნათელი წარმოლგვენა შეექმნათ და
გაეაღვილებინათ ვაჭარ-მოვაჭუროთათვის მათი
სახიფათო და ძნელი მასია.

ი ერთ-ერთ სეთ რუკას წარმოლგვენს IV
ს-ის მეორე ნახევარში რომელი გეოგრაფიისა
კასტროიუსის მიერ შეტყვნილი რუკა, რომე-
ლიც აღმოჩენილ იქნა გვიან, 1501 წელს და
მოხვდა ცნობილ სიცელეთამცირონის კონჩალ
პევტინგერის ბიბლიოთეკაში. ძევდან გაზღდა იგი
ცნობილი მსოფლიოსათვის და ამიტომვე უწო-
დებენ მას ხშირად „პევტინგერის ტაბულას“
Tabula Pevtneriana.

კასტროიუსის რუკა, ანუ „ტაბულა პევტინ-
გერიანა“ თავდაპირველად გამოხატული ყოფი-
ლა ფერადი სადებავებით პერგამენტის 12 ფურ-
ცელზე ანუ სეგმენტზე, რომელთავან — პირ-
ველი არ შემონახულა. სეგმენტები ერთმანეთ-
ზე მიწებებული ერთ გრძელ ზოლად და ამი-
ტომ მასზე გამოსახული „მსოფლიო“ ძალზე და-
მახინებებულად, წარერქელებულად არის წარმოლ-
გენილი. თუმცა ისიც უნდა აღნიშნოს, რომ
კასტროიუსს, როგორც ჩანს, არც ჰქონია მიზ-
ნად „მსოფლიოს რუკის“ გაღმოცემა. მისი
პრეტენზიები უფრო მორიცებული იყო და მის
უშუალო მიზანს უზაღვნდა, შეექმნა „საგზაო
რუკა“ ვაჭარ-მოვაჭუროთათვის, სადაც აღნიშნუ-
ლი იქნებოდა იმდროინდელ მსოფლიოში ცნო-
ბილი სავაჭრო მნიშვნელობის შემნე ქალაქები
თუ დაბები, მათ შორის მანძილის ჩვენებით.
მოგზაურობისათვის კი იგი საკმაოდ გამოსადევი
უნდა ყოფილყო, რამდენადაც, ფაქტოურად,
გრავილს წარმოადგენდა და პორტატიული
იყო.

კასტროიუსის ამ რუკის X-XII სეგმენტებზე
გამოსახულია აზიის კონტინენტი და, სხვათა
შორის, ამიერკავკასიის ქვეყნებიც მათზე გა-
მავალი სავაჭრო მაგისტრალებით და ამ უკა-
ნასკენელზე მდებარე ქალაქებით თუ მნიშვნე-
ლოვანი სავაჭრო პერსია.

მართლაც, რუკა თავდაპირველად IV ს-შია
შედგენილი, მაგრამ დროთა ვითარებაში, ცხა-
და, დაზიანებისა თუ დაკველების გამო, ღრუ-
დაღრუ საჭირო ხდებოდა მისი ხელაბალი გამო-
ხაზა. კერძოდ, რუკის ის პირი, რომელმაც
ჩვენმიზე მოაღწია XII ს-აა. ამიტომ, ცხადია
ისიც, რომ ლათინურად დაწერილი სახელები
უცხო ქვეყნების, კერძოდ კი, ამიერკავკასიის
ქალაქებისა თუ დაბებისა, ზემოხსენებულის გა-
მო მახინებოდნა და, მოუხდებოდ იმისა, რომ
ბევრი მეცნიერი ცდილია ამ სახელწოდებათა
აღღენებას, დღესაც მათი უმეტესობა დაუდგენ-
და რჩება.

XI სეგმენტზე ორი ერთმანეთზე მიღვმული
კოშკის სახით იღნიშნულია ქალაქი არტაშატა
ანუ იგივე არტაშატი. ამ ქალაქიდან მარჯვინ

(ივერიასკენ და ალეანეთისკენ) და მარცხნივ (კოლხეთისკენ ანუ ეგრისისკენ) მიემართება მაგისტრალები, რომლებშეც აღნიშნულია სხვა-დასხვა პუნქტები. მარჯვნივ მიმავალი გზა ქალაქ „სანქტ-პატრიკი“ ორად იყოფა: ერთი (ქვედა) ვა-ივლის პუნქტებს („ბუსტრია“, „სატრანა“, „ლა-ზო“ და სხვ.), რომელთაგან უველა უცნობია. შემდგა უცვევს მარცხნივ, უკან ბრუნდება და მთავრდება უსახელო პუნქტში, რომელიც ისეთი ვინივეტით (ორი კოშე მათ შორის მდგბარე კარაბჭით) არის წარმოდგენილი, როგორითაც ამ რუკაზე სხვადასხვა ქვეყნის დედაქალაქები აღინიშნება. ქალაქ სანორადნ გამომავალი მე-ორე (ზედ) გზა გაივლის პუნქტებს „ლალა“, „ტელედა“, „ფილადო“ და ზემოხსენებულ უსა-ხელო დედაქალაქში უერთდება პირველ, „შე-მოვლით გზას“.

რამდენადც კასტორიუსის რუკაზე ჟემოალ-ნიშნული მაგისტრალები მდ. მტკვრის ქვემოთ ე. ი. სამხრეთითა ნაჩვენები, ხოლო „შემოვლი-თი გზა“ — კიდევაც კასპიის ზღვის სამხრეთი, ამდენად ამ რუკის ერთ-ერთმა გამომცემელმა, კონტად მილერმა, გზის მთელი ეს მონაკვეთი სამხრეთ-აღმოსავლეთ ამიერკავკასიაში მოათავ-სა, თუმცა კი ვერც ერთი პუნქტის სწორი იდე-ნტიფიცია ერ მოახერხა.

1927 წ. ცნობილმა ორიენტალისტმა ი. მარკვარტმა სრულიად სხვაგარად დასვა საყითხი და მის გადასაჭრელად სწორი მიმართულება მოვცა. საქმე ის არის, რომ მან გამოიყენა რა-ვენელი ანონიმური გოგრაფიის (650 წ.) „კოსმოგრაფიის“ მონაცემები. ამ „კოსმოგრა-ფიის“ ერთ-ერთ პირველწყაროს წარმოადგენდა სწორედ კასტორიუსის რუკის უკველესი პირა, რომელიც განსხვავებული ყოფილი ჩევნამდე უემონაზელი „ტაბულა პეტიონგრანანაგან“ იმით, რომ მას მეტი პუნქტების სახელწოდები ჰქონია, ხოლო ზოგიერთისა — სხვაგარად იყოთხებოდა, ვიდრე ეს „ტაბულაზე“ გვაქმნა. რაევნელ ანონიმს, როგორც ჩას, თანმიმდევ-რულად ამოუწერია თავის „კოსმოგრაფიაში“ მის ხელში მყოფი რუკის ქალაქ-საღვარუების სახელწოდებები. ამ სიის შედარებაშ ტაბულა პეტიონგრანაზე“ წარმოდგენილ პუნქტით სა-ხელწოდებებთან ი. მარკვარტს სშუალება მისცა ზოგიერთი მათგანის ზუსტი იღენტიფიკაციისა და, რაც მთავარია, შესაძლებლობა მისცა უცა-ლობლად დადგანა, რომ „შემოვლითი გზის“ უსახელო დედაქალაქი უნდა ყოფილიყო ივე-რის, ანუ ქართლის სამეფოს უკველესი ცენტ-რი ამაზიციხე. ასეთმა გონიერამაკელურმა იდენტიფიკაციამ სრულიად შეცვალა ზემოხსე-ნებული მაგისტრალის ორიენტაცია და სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან იგი ცენტრალურ ამიერკავკა-სიაში გაღმოიტანა.

ი. მარკვარტმავე სცადა ამ საგარეო გზის ზუსტი მიმართულების დადგენაც.

არტაშატრა და სანორას შორის მდგრად კილვ ერთი პუნქტი, რომელიც რუკაზე „გელუინას“ სახელწოდებით არის აღნიშნული, ი. მარკვარტის მიხედვით უნდა ყოფილიყო დამაზინებულად გაღმოცემული აღგილობრივი სახელწოდება „გელამა“ (სუვანის ტბის ქედი სახელი), მდე-ნადევ გზის ძირითადი მიმართულებაც გარკვეული იქნა: მარკვარტის აზრით, გზა არტაშატიდან მიემართებოდა ჩრდილოეთისკენ, დაახლოებით დღევანდელი ერევან-თბილისის გზატეცილი მიმართულებით. ქალაქ სანორასთან, რომელსაც მეცნიერი დღევანდელ დილიქანთან თვითვება, ამ გზის გამოყოფლიდა დასავლეთის შტო, რო-მელიც ასტრაფა-ჩას ხეობიდნ, დებედ-ჩას ხეობაში გადადიოდა, ჩაუყვებოდა მას ჩრდი-ლოეთისკენ და შულავერ-მარნეულის გზით თბილისში შეუერთდებოდა პირველ, „შემო-ლით გზას“, ხოლო აქედან მცხეთა-არმაზში გადა-დიოდა.

ი. მარკვარტი რომ კასტორიუსის რუკაზე აღნიშნულ არტაშატ-არმაზციხის შემართებულ მაგისტრალებს მდ. დებედას (გზის დასაც-ლეთი შტო) და ახსტაფის (გზის აღმოსავლეთი შტო ანუ „შემოვლითი გზა“) ხეობებით ვარა-ულობდა, ამის სრული საფუძველი ჰქონდა, რადგან შუა საუკუნეებში იქ, მართლაც ვადიო-და მნიშვნელოვანი გებები, რომელიც ქართლ ს სამხეთთან და ახლო აღმოსავლეთთან აკაშ-ირებდა.

უფრო ვვინა ამ მაგისტრალების მიმართუ-ლების დაზუსტება სცადა აკად. ს. ერემიანშა, რომლის მიხედვით მარკვარტისეული გზის აღ-მოსავლეთი შტო (ახსტაფის ხეობაზე გამავალი), ფაქტიურად, წარმოადგენს მაგისტრალის დასაც-ლეთ შტოს, რომელსაც დღევანდელ ქ. ყაზახ-თან გამოყოფა „შემოვლითი გზა“. ეს უკანასკ-ნელი მიღოლა მტკვრის მარკვენა ნაპირზე აღმო-სავლეთისკენ, გაივლიდა თაუზზე, შამქორზე, განჯაზე (დღ. კიროვაბარი), მინგეჩაურთან ვაღა-დიოდა მტკვრის მარკვენა ნაპირზე. აღწევდა ნუხსა, შემდეგ მოღიოდა დასავლეთისკენ, საღ-ლაც ზევტინგრანაზე“ წარმოდგენილ პუნქტით სა-ხელწოდებებთან ი. მარკვარტს სშუალება მისცა ზოგიერთი მათგანის ზუსტი იღენტიფიკაციისა და, რაც მთავარია, შესაძლებლობა მისცა უცა-ლობლად დადგანა, რომ „შემოვლითი გზის“ უსახელო დედაქალაქი უნდა ყოფილიყო ივე-რის, ანუ ქართლის სამეფოს უკველესი ცენტ-რი ამაზიციხე. ასეთმა გონიერამაკელურმა იდენტიფიკაციამ სრულიად შეცვალა ზემოხსე-ნებული მაგისტრალის ორიენტაცია და სამხრეთ-აღმოსავლეთიდან იგი ცენტრალურ ამიერკავკა-სიაში გაღმოიტანა.

ს. ერემიანის მიერ, ჩვენი აზრით, სწორად დადგენილი მიმართულება არტაშატ-არმაზციხის შემართებული მაგისტრალისა ძირითადად ვა-იზარება ნ. ლომოურმა, რომელმაც მხოლოდ „შემოვლითი გზის“ სხვაგვარი ლოკალიზაციის შესაძლებლობა წარმოაყენა. მისი აზრით სავა-რაუდოა, რომ ვანგიდან გზა მდ. ვანგა-ჩას მდენიდან გზა მდ. მტკვის მცხეთა-არმაზში აღწევდა.

დავით მუსევლიშვილი
ცენტრალური ხანის საქართველოს და აგიორგავებების მნიშვნელოვანი საერთაშო-რის ვაკონგრავაში

გაჰყოლოდა, აწინდელ სამუხტან გადაეჭრა შტევარი და შემდეგ დაახლოებით დამთხვეოდა კვას მირზანი — სიღნალი — სართიჭალა — თბილისი.

ჩვენ გვგონია, ს. ერემიანის მიერ წარმოდგენილი ლექალიზაცია „შემოვლით გზისა“ უფრო გართებულია, თუმცა კი ბოლო მონაკვეთზე საჭიროებს დაზუსტებას. კერძოდ, ნუხადნ, კასტორისის რუჟაზე აღნიშნული, „შემოვლით გზა“ უნდა გაჰყოლოდა ალაზნის მარცხნა ნაპირს, დღევანდელი ნუხა-თელავის გზატევილის მიმართულებით, ხოლო თელავიდან გომბორის უღელტეხილით გადმოსულიყო უჯარმაში და შემდეგ — თბილისში და მცხეთაში.

რომ ს. ერემიანის მიერ დადგენილი და ჩვენ მიერ დაზუსტებული მიმართულება „შემოვლით გზისა“ სწორი უნდა იყოს, ამას მოწმობს მიერკავებასიში სასანური ხანის ცერცხლის მონეტების და მონეტათა განძების აღმოჩენის ტოპოგრაფია, რომელიც, ჩვენი აზრით, მიმთოვებს საკურო მაგისტრალის მიმართულებას. იბრაჟიმ-ჯაჭილა, ჩარდახლუ, მინგეჩაური, გოქჩია, ვართაშენი, კტეხი — აზერბაიჯანში; ვაჭლოვანი, ბაისუბანი, უჯარმა, თბილისი, მცხეთა—საქართველოში.

მაგრამ აქ ერთი რამ არის საკითხავი: ვავქვს თუ არა ჩვენ უფლება მონეტათა განძების ტოპოგრაფიის მიხედვით აღვადგინოთ ძეველი სავაჭრო გზების მიმართულებები? ვფიქრობთ, ამის სრული უფლება ვავქვს! რა საფუძვლით? საქმე ის არის, რომ, როგორც სხვადასხვადროის მონეტებს განძების აღმოჩენათა ტოპოგრაფიაზე დაკირცხვა გვიჩვენებს, მთო და ის ნაწილი მომდინარეობს ისტორიულად ცნობილი მსვილი სავაჭრო პუნქტებიდან, ქალაქებიდან, ასე, მაგალითად: ნახტევნიდან, დვინიდან, გარნი-სიდან, ყარსიდან, ერევნიდან, განჯიდან, ბარდავისან, ბაქოდან, თბილისიდან, რუსთავიდან, თელავიდან, მცხეთიდან, ურბნისიდან, ახალციხიდან, ოზურგეთიდან, ნოქალაქევიდან, და სხვ. და სხვ. ამასთან, ხშირად ბევრი ამ პუნქტიდან არა ერთი და ორი, არამედ რამდნები განძია ცნობილი ცველაფერი ეს, რა თქმა უნდა, ადასტურებს სხვა წყაროებით ცნობილ იმ ფაქტს, რომ ეს პუნქტები ძეველადვე მსხვილ სავაჭრო ცენტრებს, ქალაქებს, წარმოადგენდნენ. ეს კი ვავქვს სრულ საფუძველს იმისათვის, რომ დანარჩენი პუნქტები, საცა კი ვერცხლის ან ძერნის მონეტით განძებია აღმოჩენილი, მაგრამ რომელთა შესახებ ჩვენ სხვაგნით ცნობები არ გავაჩნია, სავაჭრო-ეკონომიკური თვალსაზრისით, გარკვეულ დროს, აგრეთვე მნიშვნელოვან ცენტრებაზ ვავარაულოთ. ცხადია, ეს უნდა გავიგოთ *cum grano salis*.

თუ ამ თვალსაზრისზე დავდგებით, მაშინ საფიქრებელია, როგორც ჩვენ ვვარაუ-

ლობდით, ერთ-ერთი განშტოება ზემოქსენებული „შემოვლითი გზისა“, ახმეტა-თაანეთის გზის მიმართულებით მიღიოდა, შემდეგ შემობრუნდებოდა ერწოსკენ, საიდანაც ცნობილია ორი განძი ვერცხლის სასანური მონეტებისა (სიმონიან-ხევა, თოლერი) და ერთი — სასანურ-ბაზანტიური შერეული მონეტებისა (მაგრანეთი), დაზოლოს უჯარმაში უერთდებოდა გომბორზე გადმომავალ გზას.

შეორე მხრვა, არმაზციხე-მცხეთიდან გზა დასავლეთით გრძელდებოდა მტკვრის აყოლებით უჩბნისისკენ და, როგორც ჩანს, გაღიოდა დასავლეთ საქართველოში, სადაც დაახლოებით ვარციხესთან უერთდებოდა კატორიუსის რუკაზე აღნიშნულ მეორე მაგისტრალურ გზის, რომელიც არტაშენის სებასტოპოლისთან ანუ დღევანდელ სოხუმთან აერთხდა.

ამ უკანასკნელი მაგისტრალის ლოკალიზაციას საკითხი იგრეთვე სხვადასხვა მეცნიერის მსჯელობის საგანი ყოფილა. საბოლოოდ, კველაზე უფრო ზუსტად მისი მიმართულება ნ. ლომოურმა დაადგინა: არტაშატიდან გზა მიღიოდა ჩრდილო-დასავლეთის მიმართულებით, კალიოდა ჭავახეთში (წუნდა), ჩალიოდა სამცხეში (ძრხე) და შემდეგ ზეკარის უღელტეხილით გადაღიოდა დასავლეთ საქართველოში, ვარციხეში. ექვედან რიონის მარჯვენა ნაპირით და ნოქალაქევიას გავლით აღწევდა სებასტოპოლის (სოხუმი). გზის ამგარენ მიმართულება კლავაც მოწმდება სასანური და ბაზანტიური ოქროს და ვერცხლის და განძების აღმოჩენათა ტოპოგრაფიით.

კატორიუსის რუკაზე კიდევ ერთი მაგისტრალია ნახტევნი, რომელიც სებასტოპოლის (სოხუმის) აყვშირებდა ტრაპეზუნტთან და ბიზანტიის აღმოსავლეთ პროვინციებთან. იგი ტრაპეზუნტიტან შევი ზღვის ნაპირს მივებორდა და ქალაქ ფარისის (დღ. ფოთი) გავლით სებასტოპოლის აღწევდა. შესაძლებელია ისიც, რომ, ფარტიურად, აქ საზღვაო-საკამოტაჟო გზა იყოს მითითებული ტრაპეზუნტიტან სოხუმამდე, რომელიც ძეველი ბერძენი და რომელი მოგზაურებისითავის კარგად იყო ცნობილი.

დაბოლოს, ამავე რუკაზე აღნიშნული სავაჭრო მაგისტრალი არტაშატიდან ტრაპეზუნტში.

რამდენიმე სიტყვით უნდა შევეხოთ ქრონილოფის საკითხებაც. რა დროის ვითარებას ასახავს კატორიუსის რუკა?

ცხადია, რამდენადაც იგი IV ს-ის მეორე ნახტევნშია შედგენილი, ამდენად, პირველ რიგში იგი სწორედ ამ დროის გეოგრაფიულ წარმოდგენს უნდა ასახვდეს. ამის ნათელსაყოფად ერთ ფაქტს მოვიტანთ. როგორც ზემოთ აღნიშნეთ, რუკაზე არტაშატიდან არმაზციხეში მამავალ უმოკლეს მაგისტრალზე ერთ-ერთ საღვრად აღნიშნულია „ფალადა“, რომელიც ს. ერემიანის სამართლიანი ვარაუდით შერყვნილი

ფორმა უნდა იყოს „ტფილისისა“. თუ ეს კონიექტურა სწორია, რაც ჭირობა ახლოს უნდა იყოს, მშრომა, როგორც ნ. ლომიოური ორიშვები, ჩვენ საქმე ვაკევს თბილისის პირველ მოხსენებისათან შეართებში. ეს თავისთვის უაღრესად საინტერესო ფაქტი იმითაც არის შესანიშვნაც, რომ იგი მიახლოებით ათარილებს რუკის შედგენის დროს. საქმე ის არის, რომ თბილისი არ არის აღნიშნული არამც თუ დედაქალაქის, არამც რიგით ქალაქის ნიშნითაც (ორი კოშკი), რაც შეუძლებელი იქნებოდა IV ს-ის მეორე ნახევრის შემდეგ. ჩვენი უძველესი ისტორიული ქრონიკა, „მოქაევად ქართლისად“ (VII ს.), IV ს-ის 70-ი წლებისათვის მოვითხოობს, რომ „მაშინ მოვიდა ქრამ ხუარ ბორჩარდ სპარსთა მეფისა პირიაბში ტფილისად ქალაქად...“ ე. ი. ამ დროს თბილისი უკვე ქალაქია. მაშინადამე კასტორიუსის რუკა ამაზე უწინარეს ვითარებას ასახავს.

ქართულ შეართებში ზემოხსენებული ცნობა თბილისის შესახებ იგრეთვე უძველესია და ასეთი დამთხვევა ქართული და უცხოური შეართებისა შესაძლებელია არც იყოს შემთხვევითი: როგორც ჩანს, სწორედ IV ს-ის პირები ნახევრიდან იწყებს თბილისი სწრაფ აღმაღლობას.

როგორც ფიქრობენ, კასტორიუსს თავისი რუკის შესადგნად გაცილებით უფრო ძველი, 1 ს-ის დასაწყისის შეართებიც კი გამოიუყენები. ამის დადასტურებას, ვფიქრობთ, ერთი დეტალიც იძლევა, კერძოდ, ეს ჩანს იქიდან, რომ ივერიის ანუ ქართლის სამეფოს დედაქალაქად რუკაზე წარმოდგენილია არა მცხოვა, არამც მს პირისპირ, მტკვრის მარჯვენა მხარეს მდებარე არმაზისე. მართლაც, იმავე ძველი ქართული ქრონიკის მიხედვით ქართლის უძველესი ცენტრი ახალი შელთაღრიცხვის დასაწყისადმე იყო არმაზი. ამას მოწმობს ცნობილი ბერძენი გეოგრაფიული სტრაბონი (ძვ. წ. 1 ს.) რომელიც ივერიის აღწერისას ასახელებს არმაზისხეს და არ იცნობს მცხეთას. ამის შემდეგ, 1-11 ს. ში, როგორც ჩანს, მცხეთასა და არმაზს შორის შინაგანი ბრძოლა წარმოებს პირველობისათვის, ვიღრე 11 ს-ის 60-იან წლებში „მთავრდა არმაზი სამუფლო და მცხეთას ოდენ იყო მეფობად“. ჩვენი ქრონიკის ეს ცნობა დასტურდება 11 ს-ის მეორე ნახევრის განთქმული გეოგრაფიულის, პროლემანისის თხზულებით, სადაც ივერიის აღწერისას პირველად არის მოხსენებული მცხეთა — „მესტრეტას“ ფორმით.

ამგვარად, კასტორიუსის რუკა ამიერკავკასიის I-IV სს-ის ვითარებას ასახავს, მაგრამ ეს არ გამორიცხავს მის გამოყენებას უფრო ვიანდელი ხანისთვისაც, ასაც მოწმობს თუნდაც ის, რომ ასევენომა ანონიმმა (650 წ.) ზედმიწევნით გამოიყენა ამ რუკის მონაცემები

მისი თანმედროვე „კისმოგრაფიის“ შედგენისას. ამასვე მოწმობს. V-VII სს-ის სასანური და ბიზანტიური მონეტების ზემოხსენებული ტოპოგრაფია, რომელიც აღასტურებს სავაჭრო მაგისტრალების იგივე მიმართულებას ამ საუკუნეებშიც.

სავაჭრო-სამიმსალო ვზების ასეთი მდგრადი და კონსერვატულობა ამიერკავკასიაში არ არის გასაკვირი, პირუკუ, ბუნებრივია. ისტორიკოსი ნ. ადონცი სომხეთის მიმართ აღნიშნავდა, რომ ჩვენ დიდ შეცდისა არ დაუშვებდთ თუ ვიტყვით, რომ აშინდელი გზების მიმართულება უძველეს დროსც ასეთავე უნდა ყოფილიყო. მართლაც, ეს განსაზღვრული იყო ბუნებრივი პირობებით, რამდენდაც შოერი ამიერკავკასია დასერილია ქედების სისტემით, ლრმა ხევებით, მდინარეთა ხეობებით და ერთხელ გაყვანილი გზის მიმართულება, ნაკარნახევი, მაგალითად, რელიეფით, უცვლელი უნდა დარჩენილიყო მთელი შემდგომი პერიოდისათვის. რა თქმა უნდა, ეს ზოგადი მოსაზრება და მისი შემოწმება საჭიროა ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში.

ამრიგად, როგორც ვრწმუნდებით, კასტორიუსის რუკა ნათლად გვიჩვენებს, რომ ამიერკავკასია და, კერძოდ, საქართველოს ტერიტორიაც (ქართლი და ეგრისი) გარკვეულ დროს, მანცდამანიც, IV-VII სს-ში თრაგანულად იყო დაკავშირებული საერთაშორისო სავაჭრო მაგისტრალებით მაშინდელ ცივილიზაციულ სამყაროსთან და, ამღანდვე, ინტენსიურად იყო ჩაბმული გაცხველებულ ვაჭრობაში აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის. რომ ამიერკავკასიას და, კერძოდ, ქართლს და სომხეთს, დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ევროპისა და აზიის ვაჭრობისათვის, როგორც სატრანზიტო ტერიტორიას, ამას აშენად გვიდასტურებს V-VII სს-ის სასანური და ბიზანტიური ეტრუკლება და ოქროს მონეტათა განძების ტოპოგრაფია ამიერკავკასიაში: დღევანდელი აზერბაიჯანის ანუ ძველი ალვანეთის ტერიტორიაზე, იგრეთვე აღმ. კახეთის ტერიტორიის მხოლოდ სასანური მონეტების განძებია ფიქსირებული, რაც მოწმობს ამ ტერიტორიის მცირდო ეკონომიკურთიერთობას იმდროინდელ ერანთან. საწინამდევრო ვითარება ვანექს დასავლეთს საქართველოს ტერიტორიაზე ანუ ძველი ეგრისის სამეფოში, სადაც მხოლოდ ბიზანტიური ოქროს და ვერცხლის მონეტების განძები გვხვდება — მოწმობა ბიზანტიისათვის ინტენსიური სავაჭრო ურთიერთობისა. რაც შეეხება ამიერკავკასიის ცენტრალურ ნაწილს, ქართლს და სომხეთს,

დავით მუსეალიშვილი

ფეოდალური ხანის საკართველოს და ამინდისაცას მინჯვერდობა საერთაშორისო ვაჭრობისათვის. რაც შეეხება ამიერკავკასიის ცენტრალურ ნაწილს, ქართლს და სომხეთს,

ამგვარად, ამიერკავკასია და, კერძოდ, ქართლ-ეგრძისი ერთის მხრივ, არტაშატის (შემდეგ — დგინის), ხოლო, მეორე მხრივ, ტრაპეზულნის საშუალებით დაკავშირებული იყო საკავშო-ეკონომიკური ურთიერთობით კვრობისა და აზისის მოწინავე, კულტურულ ქუცყნებთან. ჩა თქმა უნდა, თვით ამიერკავკასიას შევყენების აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ ამ აღებმიტემობაში და თავისი პროდუქტია ვაკენონდათ მსოფლიო ბაზარზე. დაუგვირთ უზრი, რას გვეცნება VI ს-ის ბიზანტიელი ისტორიას პროკომ კასარიელი: „ლუვი (= დვინი, ღ. მ.) ისეთი ქვეყანა, რომელსაც ჭარბად ოქანის უკაველვარი ისეეთის გარდა, საღი ჰერი და წყალიც... მრავალი ვაჭარი ცხოვრის იქ და ეწევა თავის საქმიანობას. იქ ხომ საქონელი შემოაჭევ ინდოეთიდან, შეზობელი იძერითადნა და თაოქმის ყველა, სპარსეთში მოსახლე ტომ-თა და რამაელების ქვეშვერლომ ზოგიერთ ხალხთა ქეყნებიდან და ერთმანეთში აღებმიტემობას აწარმოებენ“. ჩოგორუც გვედავთ, ბიზანტიელი ისტორიასის ეს ცნობა ჟერმიშვილით დასტურებს იმ დასკვნას, რომელიც ჩვენ კასტრიშვილის რეკისა და V-VII სს-ის ნუმიზასტიკური მასალის ანალიზის შედეგად მივიღეთ. აქ დაუმატებთ კიდევ იმას, რომ 5. ლომოურის სამართლიანი შენიშვინო, ფაქტი პროკომი კასარიელის მიერ ინდოეთისა და ივერიის გარდა დვინში მოვაჭრე სხვა ქვეყანათა და ხალხთა მოუხსენებლობისა, უნდა მოწმობდეს ქართლის სამეცნიეროს მაღალ ხელირით წონას საგრაფო-რისთ კაჭორაბაში.

მსგავსი ცნობა „მოქალაქეთ ქართლისახლ“ ქრონიკაშიც არის დაცული, როდესაც იგი მოგვითხრობს ქართლის ხშირი სტუმრების, „ვაჟა-ქართა პრომთა და ბერძნენთა“ შესახებ. რაც შეეხება ეგრისს, იგი ბიზანტიურ საცავისათან ტრაპეზუნტის სახმელეთო გზის გარდა ზღვითაც იყო დაკავშირებული. იგივე პროკოპი კი საჩიელი ერთვან აღნიშნავს, რომ დასვლეთ საქართველოს მოსახლეობა, ლაზები „მუდამ აწარმოებდნენ პონტოში მცხოვრებ რომელებთან საჭლვაო ვაჭრობას“. VI ს. მეორე ბი-

ଶୋକତ୍ତିରୁଳୀ ରସତ୍ରିରାଜ୍ୟକୁ ଅଧିକାର କରି ଦେଇଲୁ „କ୍ଲିନିକ୍‌ରୁଲ୍ସ ରୁଲ୍ସ ରୁଲ୍ସ ରୁଲ୍ସ“ ମାତ୍ରାପର ଲୁହଙ୍ଗବିହେ“, ରୁମ୍ ରିସିନ୍ ରୁଲ୍ସବିହେ „ରୂପକୁରୁରୁବେନ୍ ରୀଲ୍ୟୁପ, ରୁମ୍ଫ୍ରେଣ୍ଡାର୍ ରୁଲ୍ସବିହେ ଲୁହଙ୍ଗ, ରୁଲ୍ସ ରୁଲ୍ସ ରୁଲ୍ସବିହେ ରୁଲ୍ସବିହେ ରୁଲ୍ସବିହେ ରୁଲ୍ସବିହେ“.

ზემოთქმულის შემდეგ, ცხადია, რომ IV-VII სს-ში ამიერკავკასიის ტერიტორიაზე ერთ-მანეთს ხელდორა დასაცლებითია და აღმოსავლეთის სავაჭრო-ეკონომიკური და შესაბამისად კულტურული ინტერესები.

၁၍ ၂-၏ ბოლოდან, ვიდრე VII ၂-၏ დასა-
შეისამდე მახლობელ და შეუ აღმოსავლეთში
აბრეშუმით ვატრობა განსაკუთრებულ მნიშვნე-
ლობას იქნება და იგი ხდება ბიზანტიის საგარეო
პოლიტიკის ერთეულთ მნიშვნელოვან განმაშალვ-
ების მომენტად. აღმოსავლეთიდან ბიზანტიას
შემოჰკონდა აბრეშუმი, ნელსაცხებელი, სპილოს,
ძვალი, ძვირფასი თვალ-მარგალიტი, ოქრო და
სხვ., ხოლო გაქვინდა მინის ნაწარმი, ღვინო,
საფეხურო ნაწარმი, ძოშებული და სხვ. ეჭვი არ
არის ეს საქონელი გზადაგზა, კერძოდ, ამიერ-
კავკასიაშიც ილექტებოდა.

ევროპასა და აზიას შორის გაშლილ საერთა-შორისო ვაჭრობაში აქტიურ მონაწილეობას აჩვენა ინდიება არ გამოეწვია ამიერკავკასიაში ძველი ქარაჯების აყვავება ან ახლოს წარმოქმნა. ჩვენ შემოთ უკვე აღნიშნეთ, რომ სწორებ ან პერიოდს ემთხვევა ქალაქ დვინის დაწინაურება და მისი სომხეთის დედაქალაქია გადაქცევა. ამ დროს ვარიუმას კარნუ-ქალაქი ანუ ღლ. არზრუმი, აგრეთვე ბარტავი — ალვანეთის. მთავარი ქალაქი და სხვ. დასავლეთ საქართველოს ანუ ეგრძისის სამეფოში შესაძლებელი დავსახელოთ ნოქალაქევი და ვარციხე, ხოლო ივერიაში უფარმა და თბილისი. ეს უკანასკნელი IV ს-ის შუაში, როგორც ვაციო, ქალაქებად არ კი ითვლებოდა, თუმცა მნიშვნელოვნი საგაჭრო ჰუნტი კი უკვე იყო. V ს-ის შეორება ნახევარში იგი უკვე ქართლის სამეფოს დაქალაქია, ხოლო VII ს-ის ბირველ მეოთხედში თანამედროვე ალვანელი ისტორიკოსის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „ნებიერ, საგური და სახელოვან დიდ ქალაქად“ გველინება.

სამეფოსათვის მტკიცედ შემოორთების საკითხი, რაც საქართველოს ისტორიის ერთეულთა უთვა-ლასაჩნევსმა წარმომადგენლიმა, ვახტანგ გორგასალმა კიდევაც წარმატებით გადატრა. ვახტანგ გორგასალი, პირებზე იმავე დროს, ქართლის

სამეფოს აღმოსავლეთი პროვინციების გადა-კცევას აგრესიული ერნის საწინააღმდეგო სამსახურო-სტრატეგიულ ბაზად. ქართლის სა-მეფოს ტერიტორიის ზრდამ აღმოსავლეთისა-კენ, აგრეთვე იმან, რომ თბილისი (უჯარმასთან ერთად) გეოგრაფიულად და კონომიურად უფრო მჭიდროდ იყო დაკავშირებული კახეთ-ჰერთან, ვიდრე მცხეთა, მნიშვნელოვანწილად განაპირობა ის უაღრესად დიდი მნიშვნელობის ფაქტი, რომ ქართლის სამეფოს პოლიტიკურმა ცენტრმა მცხეთიდან თბილისში გადმოინაცვლა. შემთხვევითი არ არის ის გარემოებაც, რომ ამ ისტორიული მოვლენის ინიციატორი იგრვე ვახტანგ გორგასალი იყო — ქართლის სამე-ფოს, ასე ვთქვათ, „აღმოსავლერი პოლიტიკის“ ყველაზე უფრო ენერგიული გამტარებელი. მისი განილური გამტრიახობის ისტორიული აუცილებლობა საქართველოს მთელმა შემდგო-მმა ისტორიამ დაასაბუთა. ამ თვალსაზრისით შეიძლება თქვას, რომ თბილისის გადაჭცევა ქართლის (ივერიის) დედაქალაქიდ (და შემ-დევ მთელი საქართველოს დედაქალაქად) გაძი-რობებული იყო ქვეყნის შინაგანი სოციალუ-ეკონომიური ანუ ახალი, ფუძოდალური ურთი-ერთობის განვითარებით.

რა თქმა უნდა, ყველაფერი ეს არ გამორიცხავს იმას, რომ თბილისის შემდგომი არაჩე-ულებრივი აყვავებისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ქალაქის მდებარეობას საერთაშორისო სავაჭრო მაგისტრალზე.

რომ საერთაშორისო გაჭრობას აღმოსავლეთ-სა და დასავლეთს შორის ამიერკავკასიისთვის, და, კერძოდ, ქართლის და ეგრისის სამეფო-თათვის ფრიად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა და რომ ეს უკანასკნელი ქეტიურად მონაწილეობ-დნენ ეკონომიკურ ურთიერთობაში აზიასა და ევროპას შორის, ამას სრული სიცხადით მოწ-მობს კიდევ ერთი უაღრესად საინტერესო დოკუმენტი. ეს არის უძველესი გეოგრაფიის მეტად საყურადღებო ძეგლი ე. წ. „გზამკვლე-ვი სამოთხის ედემიდან რამაჟლებამდე“, რო-მელიც შემონახულია ბერძნულ და ქართულ ენებზე და რომელსაც მიაკუთხნებენ VII ს-ზე უადრეს ხანას. „გზამკვლევის“ ტექსტი იწყება ინდოეთიდან, როგორც უკიდურესი აღმოსავ-ლეთი პუნქტიდან, რომელთანაც გაცხოველე-ბული გაჭრობა წარმოებდა ერანის მეშვეობით. შემდგომი პუნქტები მარშრუტისა აღნაშულია დასავლეთის მიმართულებით, ვიდრე ანტიოქი-ამდე და კონსტანტინეპოლისამდე, შემდეგ ხმელ-თაშუა ზღვზე, ვიდრე რომამდე და გალიამ-დე. მიუხედავად იმისა, რომ ლეგენდარული

წარმოდგენები და გვანდელი ინტერპო-ლაციები აბუნდოვნებენ ტექსტს, მანიც ძირი-თადი მიმართულება სავაჭრო საზღვაო და სახმელეო) გზებისა ინდოეთიდან ევროპამდე აშეარა.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ ამგვარი იტინერა-რიუმების ანუ გზამკვლევების შედგენა რე-ალური სავაჭრო მოთხოვნილებით იყო გა-მოწვეული. ისინი სცირკებოდა მეზღვაურებს, ვაჭარ-სოველაგრებს, რომლებიც ვაჭრობლენ შორეულ ქეყერებთან. ამდენადევ, თვით ფაქტი ზემოხსენებული „გზამკვლევის“ ქართულ ვერ-სის ასებობისა უცილობლად მოწმობს IV-VII სს-ის ქართლის (და ეგრისის) ვაჭრული წერების ცხოველ ინტერესებს იძლრინდელი „მსოფლიოს“ საერთაშორისო სავაჭრო-ეკონო-მიური ურთიერთობის მიმართ.

ამ უძრიერთობათა ნორმალურ განვითარებას ხშირად ხელს უშლიდა გაუთავებელი ომები ბიზანტიისა და ერანის შორის, ომები, რომელთა ძირითადი მიზეზი იგივე სავაჭრო მაგისტრა-ლების დაუფლება და, ამდენად დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ვაჭრობის კონტროლი და ექსპლოატაცია იყო. ასე, მაგალითად, VI ს-ში ატენის ნახევარსაუკუნევინ მოს ბიზანტია-ურანს შორის არ შეიძლება უაზრიულითაც არ ემოქმედა ამიერკავკასიის სატანაწილო ვაჭრო-ბაზე, მით უმეტეს, რომ სამხედრო მოქმედების ძირითადი ასპარეზი დასავლეთი მიმერებას, ეკრისის სამეფო იყო.

აღმოსავლერი აბრეშუმის მიღებისათვის ბი-ზანტია იძულებულია ეძებოს სხვა გზები, რომ-ლებიც ასცდებოდნენ ერანის ტერიტორიას, კერძოდ, იგი ცდილობს სავაჭრო ურთიერთობა დაამყაროს შეა აზიათეთ-სკანეთის გზით ჩრდილო კავკასიიდან, სადაც ამ დროს ალაზნი დღევანდელი ოსების წინაპრები) იყ-ნენ გაბატონებული. ერანი, თავის მხრივ, ცდი-ლობს ხელი შეუშალოს ამ წამოწყებას. უკ-ველია, რომ იმ გაუთავებელ დავაში, რომელიც ატყდა VI ს-ის 60-იან წლებში საზაო მოლა-პარავების დროს ერანსა და ბიზანტიას შორის სვანეთზე ერთეულთ მათგანის სუვერენიტეტის გავრცელების საკითხის ირგვლივ, მნიშვნელო-ვან როლს თამაშობდა ის გარემოება, რომ სვანეთი ისევე, როგორც აფხაზეთი ულელტენი-ლებით არის დაკავშირებული ჩრდილოეთ კავ-კასიასთან. რომ ბიზანტია ჩრდილოეთ კავკასი-ასთან ეკონომიკური ურთიერთობის დამყარებას სწორედ დასავლეთ საქართველოს მთანეთის საშუალებით ცდილობდა, ამის ნათელი ილუ-რაცია VI-VII ს-ის ბიზანტიური ოქროს მო-

დავით მუსევალიშვილი

ცოდნალური ხანის საკართველოს და არისრაგაბების მიზანების საერთაშო-რის გამორიგაში

ნეტების აღმოჩენა, ერთის მხრივ, აფხაზეთ-სცნეთ-რაჭაში, ხოლო მეორე მხრივ, ჩერქე-ზეთ-ბალყარეთ-ოსეთში, კავკასიონის გარდიგარ-დომ, ზემთალი შენული ქვეყნების დამაკავშირებელი საუღლტეხილო გზების გასწრები.

ზიზანტიური და სასანური მონეტების მონაპვარი ჩრდ. ისეთიდან (თერგის და გზების დონის ხეობაში) იმის მოწმობაც უნდა იყოს, რომ დარალის ხეობა ამ ღროს წარმოადგენს აგრეთვე მნიშვნელოვან არტერიას, რომლის შეშვეობითაც ჩრდ. კავკასია ჩაბმული იყო ეკონომიკურ ურთიერთობაში ამიერკავკასიასთან, კერძოდ, ქართლთან და მისი საშუალებით მახლობელ აღმოსავლეთთან.

VI ს-ის მეორე ნახევრის სირიელ ქრისტის, ზაქარია რიტორის, შემონახული ქვეს მითითება საცავრი ურთიერთობაზე ერანსა და ჩრდილოდასავლეთ კავკასიაში მცხოვრებ ჭუების შორის ალვანტის მეშვეობით, სახელდობრ, დარუბან-დის ვზით.

როგორც ეხედავთ, სხვადასხვა რიგის წყაროების თანხმობლივი ჩენებით IV-VII ს-ში ამიერკავკასია და, კერძოდ, საქართველო აქტიურად არის ჩაბმული სერეთაშორის საცავრო-ეკონომიკურ ურთიერთობაში დასავლეთსა და აღმოსავლეთს შორის, მასზე გადის მნიშვნელოვანი მაგისტრალები, რომელებითაც ეკონომადაკავშირებულია აზიასთან. ამ გაცხოველებული აღგმიცემობს ორბიტში ამიერკავკასიის მეორებით ჩართულია კავკასიის მთანეთი და ჩრდილოეთ კავკასიაც. ასეთი ვითარება გრძელდება VII ს-ის შუახანებამდე.

VII ს-ის ორმოცაუნ-ორმოცდათინ წლებში ისლამის დროშით გერთიანებულმა არაბებმა ზიზანტიასთან განუწყვეტილი მოებით და შინაგანი კრიზისით ისედაც დასუსტებული ერანის სამეცნი სასტიკად დამარცხეს და ახალი, უზარმაზარი სახელმწიფო შექმნეს, რომლის ფარგლებში ამიერკავკასიაც (ეგრისის გარდა) შევიდა. ეხლა მახლობელ აღმოსავლეთში ბიზანტიას არაბეთის სახელმწიფო დაუპირისიპირდა და მათ შორის სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა გამართა. სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობა ამ ორ სახელმწიფოს შორის შეუძლებელი შეიქნა და იგი კარგად ხნის მანძილზე შეწყდა კიდევ. ცხადია, ეს პირდაპირ გავლენას იქინიებდა ამიერკავკასიის სატრანზიტო ვაჭრობაზე ამ მიმართულებით.

ეს გაჩერება შესანიშნავდა დასტურდება კვლავ ნუმიზმატიკური მასალის მიხედვით: თუ საქართველოს ტერიტორიიდან კიდევ არის ცნობილი VII ს-ის მეორე ნახევრის თითო-ორთა ბიზანტიური ტერიტორიიდან ასეთი რამ არ ჩას, მთელი VIII ს. ამიერკავკასიისთვის, ამ მხრივ, შეიძლება ითქვას, ლაუზნაა, თუკი არ ჩავთვლით ტიბერიუს III-ის (698-705),

გვრჯერობით, ცნობილ სამადსამ მონეტას, ალმოჩენილს ისიც დასავლეთ საქართველოში (ბიჭვინთა, სოხუმი) და დვინში. ეს ფაქტი აშკარად მიუთითებს, რომ ამიერკავკასიის ვაჭრობა ბიზანტიასთან მარტებით დაეცა ან სრულად შეწყდა კიდევ. დაკვითადა ეკონომიკური ურთობა მახლობელ აღმოსავლეთთანაც, თვით სახალიფოსთან. ეს გამოწვეული იყო სისხლის-მლოცველი ბრძოლებით, რომლებსაც სახალიფო აწარმოებდა, ერთის მხრივ, ბიზანტიასთან და მეორე მხრივ, ჩრდილოეთ კავკასიაში წარმოქმნილ ხაზართა ძლიერ სახელმწიფოსთან. ასეთი ვითარება გრძელდება VIII ს-ის უშუალო დასტყისამდე, როდესაც შეიმჩნევა, რომ ამიერკავკასია თანდათან შედის სახალიფოს შინაგანი ვაჭრობის არეალში. იმის მოწმობაცა ის, რომ VIII ს-ის პირველივე წლებიდან არაბები ამიერკავკასიის მთელ რიგ ქალაქებში (თბილისი, ცვინა, ბარდავი, განგა, დარუბანდი და სხვ.) სჭრიან ვერცხლის აღგილობრივ არაბულ მონეტებს — დირჰემებს (ანუ ძველქართულად — დრამას), რაც იმშე მიგითითება, რომ ამ ქალაქებში არაბებს აღგილობრივი ზარაფხანები გაუსწიათ. ზარაფხანების გახსნა ამიერკავკასიურ ქალაქებში, რა თქმა უნდა, იმას ნიშნავს, რომ აյ მსხვილი ვაჭრობის მოხსენენილების დამაყოფილება ვერცხლის მონეტებით აუცილებელი გამხდარა.

მიუხედავად ამისა ამიერკავკასიის გაცემებული სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობა არაბულ სამყაროსთან VIII ს-ის მეორე ნახევრიდან იწყება და ინტენსივობის უმაღლეს შერტილს X ს-ის შესახებში აღწევს. ამ მოვლენის პარალელურად იზრდება ამიერკავკასიის სატრანზიტო მნიშვნელობა, მაგრამ სრულიად სხვა მიმართულებით, ვიდრე ეს იყო VII ს-ის შესახებამდე. საქმე ისაა, რომ ბიზანტიასთან ვაჭრობის შეწყვეტის საკომისენაციოდ, სახალიფო ცხვევლ სავაჭრო ურთიერთობას ამყარებს ჩრდილოეთ კავკასიასთან, ვოლგისა და დონის აუზების შეცემით. ამ გზით კვლავ აყვავდა საერთაშორისო ვაჭრობა აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის. განსხვავებით წინაპერიოდისაგან (IV-VII ს-ის), ეხლა სომხების ქალაქებში უფრო დიდი მნიშვნელობა ჩრდილოეთ ამიერკავკასიის ქალაქებმა მიიღეს, კერძოდ თბილისმა, განჯამ, დარუბანდმა და ბარდავმა, განსაკუთრებით ამ უკანასკნელმა, რომელიც არანის (ძ. ალბანეთის არაბული სახელწოდება) დედაქალაქი იყო. კუდ. ვ. ბართოლომის სიტყვით, ბარდავი წარმადგენდა ამიერკავკასიაში არაბთა ყველა სავაჭრო გზების და ოპერაციების თავმოყრის აღვილს, გზაფარებინს და ჩრდილოეთთან სატრანზიტო გზის ცენტრს. აღმოსავლერი აბრეშუმის, საფერერო ნაწარმის, ხალიჩების და ნელსაცხებლების სანცულოდ ჩრდილოეთიდან შემოჭერდათ სხვა-

დასხვაგვარი ტეირუბისი ბეჭვეული, ქარვა; მოპა-
ყვდათ ტყვევები და სხვ.

* ჩრდილოეთან ამ ვაკრობის გაქანებას მიწ-
მობს კვლავ ნუმიზმატიკური მასალა — სავაჭ-
რო-ეკონომიკური ურთიერთობის მასტრაბების
უტყუარი მაცხევებელი: არაბული დირქემების
განძები, რომელშიც არამცირედ რაოდენობით
მოიპოვება ამიერკავკასიის ზარაფხანებში მოჰ-
რილ ვერცხლის მონეტები, გვხდება საჭირო
კავშირის ევროპული ნაწილის მოელ ტერიტო-
რიაზე თეთრ ზღვამდე, ფრინთში, სკონდინგი-
აში, ჩრდილოეთ გერმანიის ტერიტორიაზე, ინგ-
ლისში და ისლანდიაშიც კ.

ამავე დროს, IX ს-ის მეორე ნახევრიდან,
სახალიფოს ფეოდალური დაშლისა და ამიერ-
კავკასიის აღრეფეოდალური სამეფო-სამთავრო-
ების ეკონომიკური აღორძინების პერიოდში,
კვლავ აღსდგა ინტენსიური სავაჭრო-ეკონომი-
ური ურთიერთობა უშუალოდ აღმოსავლეთსა და
დასავლეთს შორის. ამიერკავკასიის ტერიტო-
რია კვლავ დაისტრა სავაჭრო მაგისტრალებით,
რომელც აკვშებოდნენ არა მხოლოდ ბალ-
ტიისინგრეთს არაბულ სამყაროსთან, არამედ ბი-
ზანტიის ინდოეთთან. გაცხოველებულ სერთა-
შორისო ვაჭრობაში აქტიურ მონაწილეობას
იღებენ ამიერკავკასიის სამეფო-სამთავროები.
ხელახლა აღორძინდა ლვინის ვაჭრობა ტრა-
პეზუნტობა. სავაჭრო მაგისტრალებზე შარმინი-
მანა ახალი ქალაქები: ანისი, ყარსი და არცნი
სომხეთში, არტანუჯი ტო-კლარჯეთის ქართულ
სამეფოში. აი, რას წერს, მაგალითად, გზაზა-
ტიის მიმერატორი კონსტანტინე პორფიროგე-
ნეტი (912-959) ორტანუჯის შესახებ: „ადრანუ-
ჯის ციხე ხალან მტკუცა და აქვს დიდი რა-
ბატიც (სავაჭრო გარებანი, ღ. 8.) და დაბა-
ქალაქები: და იქ მოდის საქონელი ტრაპეზუნ-
ტიისა, იძერისა, აფხაზეთისა (-დასავლეთ სა-
ქართველო, ეკრისა-აფხაზეთის სამეფო ღ. 8.),
და აღმნისის სირიის კველა ქვეყნიდან: და
ამ საქონლებიდან მას უამრავი ბაზი შემო-
დის“. როგორც ვსედავთ, X ს-ის პირველ ნა-
ხევარში არტანუჯი, ქართველი პატატიონების
რეზიდენცია, მნიშვნელოვან სავაჭრო-სატრან-
ზიტო ცენტრს წარმოადგენს, რომელიც ეკონო-
მიურად დაკავშირებულია, ერთის მხრივ, ამიერ-
კავკასიასა და აღმოსავლეთთან, ხოლო, მეორე
მხრივ, ტრაპეზუნტობა — შავი ზღვის სამხრეთ-
აღმოსავლეთ სანაპიროს უმნიშვნელოვანებს სა-
ეჭვშორმაზე ნაესალგურთან.

ტრაპეზუნტი რომ ამ დროს უმნიშვნელოვა-
ნები სატრანზიტო-სავაჭრო ცენტრი იყო არა-
ბულ სამყაროსა და ბიზანტიის შორის, ამას
გვიდასტურებს X ს-ის პირველი ნახევრის ცრი-
ბილი არაბი გოგრაფიის ისთახი. მისი სი-
ტყვით, „ტრაპეზუნტი ბერძნების სასაზღვრო
ქალაქია. ჩვენი ეპრები კველანი იქ მიემზავ-
რებიან; კველა ბერძნული საფეიქრო ნაწარმი

და კველა ფარჩა, რომლებიც შემთაქვთ მუს-
ლიმანურ ქვეყნებში ტრაპეზუნტიდან შემო-
დის“. მეორე, ავტოთე ცნობილი არაბი გოგ-
რაფიის მასუდი, რომელიც თავის შრომას
944 წ. წერდა, აღნიშნავს, რომ ტრაპეზუნტში
იმართება ყოველწლიური ბაზრობა, რომელიც
იზიდავს დად რაოდენობა მუსლიმან, ბერძენ,
სომებ, ჩერქეზ და სხვა ვაჭრებს. აქედან ჩანს,
რომ ტრაპეზუნტის საერთაშორისო სატრანს-
პორტო ვაჭრობაში არაბ და ბერძენ ვაჭრებს
გარდა, აქტიურ მონაწილეობას იღებს ამიერ-
კავკასიის და ჩრდილო კავკასიის მთანეთის
მოსახლეობაც.

არაბულ წყაროებში დაწვრილებით არის
მოთხოვილი თუ რა საქონლით ვაჭრობდნენ
ამიერკავკასიული ქალაქები და ქვეყნები. ასე
მაგალითად, ბაზრავიდან გავჭონდათ უამრავი
პტერშემის ქოველი; დარუბანდიდან — ტილოს
ტანისმონის, ზაფრონ, და ტყვეები; დვინიდან —
მავლი, ხალიჩი, ტყავეული; ბაქოდან — ნა-
ზო; თბილისიდან და მოელი არანიდან დარუ-
ბანდამდე — ენდრო, რომელიც ინდოეთში სალ-
დებოდა; კასპიის ზღვიდან — თევზი, ხისილა-
ლა; განჯიდან და შამქორიდან — შალეული და
სხვ. და სხვ.

ბიზანტიისთან გაცხოველებულ სავაჭრო ურ-
თიერთობაზე მიუთითებს ისევ ნუმიზმატიკური
მასალა. მართლაც, X ს-დან ბიზანტიური ოქრო
კვლავ იწყებს დენას ამიერკავკასიაში, ხო-
ლო XI ს-ის პირველი ნახევრიდან, ვიდრე
70-80 წლამდე დიდი რაოდენობა ბიზანტიური
ოქროს მონეტების განძებისა მთელ ამიერკავ-
კასის ფარავს კასპიის ზღვამდე. ეს მოწმობას
იძას. რომ წინა პერიოდებისაგან განსხვავებით
ბიზანტიისთან სავაჭრო-ეკონომიკურ ურთიერთო-
ბაში ჩაბმულია არა მხოლოდ საქართველო და
სომხეთი, არამედ ძეველი ალვანეთის სამეფოს
სამხრეთი პროვინციებიც.

ამავე დროს აღსანშავია ისიც, რომ X ს.
აკევებული ვაჭრობა ხალიფატისა ჩრდილოეთ-
თან, XI ს-ის დასაწყისიდანვე კვეთოსად ეცემა.
ეს გამოწვევული უნდა ყოფილიყო პოლიტიკუ-
რი მოვლენებით ჩრდილოეთ კავკასიის სტეპე-
ბში (მომთაბარე ყიბჩაყების შემსევე).

X I ს-ის მეორე ნახევრიში ვითარება იცვლება
ამიერკავკასიაშიც. ველური თურქ-სელჩუკების
გამნადურებელმა — შემოსევებმა (60-80-იანი
წლები), შეარყის ამიერკავკასიის ქვეყნების
ეკონომიკური კეთილდღეობა, რასაც, რა თქმა
უნდა, ძლიერ უარყოფითი გავლენა უნდა მო-
ენდინა სატრანზიტო ვაჭრობაზეც.

მიუხედავად ამისა XI ს-ის ბოლოდან, თურქ-

დაგით მუსელიზაციი

ფეოდალური ხანის საქართველოს და
ამიერკავკასიის მიზანების საერთაშო-
რისო გაჭრობაში

სახელმწიფოს სახელმწიფოს შედარებითი სისუსტისა და დაშლილობის პირობებში საქართველოს სამეცნ კვლავ დაადგა ეკონომიკური და პოლიტიკური ოლორძინების გზას და პრეწინგვა-ლე პოლიტიკური მოღვაწის, დავით აღმაშენებლის ენერგიული მცდელობის შედეგად XII ს-ის ოციანი წლებისთვის თთქმის მთელი ამიერკავკასია გაერთიანდა. საქართველომ უშუალოდ შემოირთა ქრისტიანული სომხეთი (მდ. არაქსმდე) და დასავლეთი შირვანი (ძველი ალვანქითის სამეცნის შტაცარსჩრდილოეთი პროვინცია) ქალაქ შამახამდე. XII ს-ში და XIII ს-ის პირველ მეოთხედში, როგორც ცნობილია, საქართველო წარმოადგენდა მახლობელი აღმოსავლეთის ერთერთ უძლიერეს სახელმწიფოს, რომლის სუვერენიტეტის ემარჩილებოდნენ მუსლიმიანური ვასალური სახელმწიფოები: შირვანის სამეცნო, განძის, არზაქუმის და ერზანჯინის საამიროები, ხლათის სასულთნო. მისი გავლენა კრცელდებოდა მისი ინიციატივითვე შექმნილ ტრაქეზუნტის იმპერიაზე და, აგრეთვე, იმიერკავკასაზე. ცხადია, ეს იყო უაღრესად ხელსაყრელი ხანა საერთაშორისო სატრანზიტო ვაჟრობისათვის, რაც მოწმდება წერილობითი წყაროებით და მარტინალური ძეგლებითაც.

მათლაც, ერთერთი თანამედროვე ისტორიკოსი მიგვითითებს, რომ საქართველო ვაჭრობა განვითარებული იყო ერანსა და ამიერკავკასიულ ქალაქებს, თბილისს, დმანისსა და განძის შორის. დმანისი იმ დროს ფრიად მნიშვნელოვან ეკონომიკურ ცენტრს წარმოადგენდა და იქიდან ისევე, როგორც ყარსილან და ბარდავიდან ერანში აბრეშუმი გაქმონდათ. იყად. ი. ჯავახიშვილი ანნიშავს, რომ, თუ „რამდენად უნდა ყოფილიყო მე-12 ს-ში, თამარ მეფის დროს განვითარებული საქართველოში აღმიცემობა, უფრო იქიდან შეიძლება დავინახოთ, რომ საუკეთესო მატყლი ვაჭრებს საქართველოში ისეთი შორეული კვეყნიდან შემოჰკონდათ, როგორც ქ. ალექსანდრის იყო ისტორიკოსი მოგვითხოვთ, რომ თამარ მეფემ „იწყო ალექსანდრის ვაჭართვან მიღებულისა მატყლისაგან რთვდა და ქმნად შესამოსალისაო“.

საქართველოს შესვეუჩები უაღრესად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ ვაჭრობის განვითარება-აუკავებას. დავით აღმაშენებელმა, მაგალითად, მოგზაურ-ვაჭართათვის ქარგასლები და სასტუმროები ააგო, „აღმენა ქიდინ მდინარეთა ზედა სასტიკთა და გზანი საწყინოდ სავალნი ქვა-ფენიდ ყვნა“. თამარ მეფეც აშენებს გზის პირას უუნდუებს ანუ სასტუმროებს. ყველაფერი ეს გამიზნული იყო, რა თქმა უნდა, პირველ ყოვლისა, სავაჭრო-ეკონომიკური ურთიერთობის გაცხოველებისათვის.

სამწაროდ, იმღრინდელ ქართველ ისტორიკოსებს საქართველო მწირი ჩვენებები შემოუნახავთ ჩვენთვის საინტერესო საკითხზე. ივ.

ჯვარიშვილს იმკურებილი აქვს ქართული წყაროებიდან ის მცირეოდენი ცნობები, რომლებიც ეხება საქართველოს სავაჭრო ურთიერთობას დასავლეთთან და აღმოსავლეთთან. ვარდობა გააჩვებული იყო არაბეთთან, ერანთან, ბიზანტიისთან. „მობარდადე“ სოვლაზებს ბალადიდან და ერან-არაბეთის სხვადასხვა ქალაქებიდან შემოქმედდათ: აფი ბალდალური, ჭუბაჩა — (მოცლე სამოსლი, პერანგივით), მატყლი, ლრი, სხვადასხვა ძირიასი ქსოვილები, რომელთაც „ტურფას“ უწოდებდნენ; ოქროქსოვილები, რომელსაც ზარქმი ეწოდებოდა; ნელსაცხებელი — ბალასანი, მუშკი და ქალური, თათრული აღვიჩები სადაფით შეგვული, პატარა ყუთები ზარედნებიან წიდებული, ოქროს ზოდები — ზარქანი; ფოლადი, ძეირფასი თვალ-მარგალიტი, ბადაზშანური ლალი, იავუნდი, ფირუზი, სადაფი და ბროლი.

ბიზანტიიდან შემოქმედდათ: ქსოვილები — კუბასტი (ლეჩიქი), სტავრა (-ოქროქსოვილი), ოქროქსოვილი „საერამანგი“; ყოველგვარი სამღვდელმასტური და სეკულური ნივთები: ხატები, სურათები და სხვ.

სომხეთიდან — „ტაბასტაც სომხური“, რაც აედ. ნ. მარის მიხედვით, ძეირფას სომხურ ფარდავებს უნდა ნიშანვდეს და სხვ.

ჩვენი აბეკოლოგების გამოვლევებიდან ირკვევა, რომ XI-XIII სს-ში საქართველოში შემოქმედდა ბიზანტიური მოცირებული და თეთრეკუცანი ჭურჭელი (სახუმი, ქუთასი, ვანი, ფოთი, ციხისძირი, გონია და სხვ.), სომხური და ერანული ფაიანი (რუსთავი, თბილისი, დმანისი, გუდარეხი, უგარმა).

ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით საანტერესოა ნაქალაქარ დმანისის გათხრები, რომლის შედევრად გარევა, რომ ქალაქს თვისი დროშე სავაჭრო ურთიერთობა შემონა, ერთის მხრივ, ჩრდილოეთ შევიზუალისპინგრების ქალაქებს, რომელთაც ნ. მარის აზრით, „საქართველოს სამეცნიერების ძრტყინვალური ხანაში კვლავ მოიპოვეს მნიშვნელობა საერთაშორისო ვაჭრობაში“. ნ. მარი მრავალი წლების მანძილზე თხრიდა სომხეთის ძეველ დედქალაქებს ანისის, რომელიც როგორც ქალაქი, შიორედ XII-XIII სს-ში აყვავდა. გათხრების შედეგად იგი ასკვნიდა, რომ ამ ქალაქზე ვაღიარება ცხოველი მიყოფებული სავაჭრო არტერია. ანისი გადაიქცა საერთაშორისო ვაჭრობის ცენტრად აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის, რისი მოწმობაც არის იქ ქარვასლებისა და მის მახლობლად ათეულობით ხილების მშენებლობა.

რომ საქართველოს სახელმწიფოს XI-XIII

სს-ში ფრიად დილი მნიშვნელობა პქონდა სა-
ერთაშორისო გაჭრობაში, ამის დამაღასტურე-
ბელი ფაქტია მთელ მის ტეტიტორიაზე იმ
დროს გარცელებული ბიზანტიური ოქროს და
ტრაპეზუნტული კვრცხლის მონეტების გვერ-
დით, სხვადასხვა მუსლიმანური ქვეყნების სპი-
ლენძისა და ვერცხლის მონეტები.

ამგარი გაცხოვებული სავაჭრო-ეკონომი-
ური ურთიერთობა ინერციით კარგა ხანს
გრძელდება XIII ს-შიც, მიუხედავად მონლოლ-
თა შემოსევისა, რომელმაც, რა თქმი უნდა, უარ-
ყოფითი გავლენა იქონია ამიერკავკასიის ქალ-
ქების ეკონომიურ და კულტურულ-კეთილდღე-
ობაზე, მაგრამ XIII ს-ის ბოლოდან და
XIV ს-ში ჯერ მონლოლთა და შემდეგ თემურ-
ლენგის ურდოების დამანგრეველი თარეშის

შედეგად ქვეყნის ეკონომიკა მოიშალა, ქალა-
ქები დაკინდა და მოსახლეობისაგან დაცარი-
ელდა. ამას დაემატა ისიც, რომ დასავლეთისა-
და აღმოსავლეთის შემაერთებელმა სავაჭრო
მაგისტრალებმა შექმნილი პოლიტიკური გოთა-
რების გამო სამხრეთისაკენ გადაინაცვლეს. ყვე-
ლაფერ ამას შედეგად მოჰყვა XV ს-ში ერთიანი
საქართველოს სახელმწიფოს, რომელიც მთელ
კავკასიას ერთიანებდა, ცალკეულ სამეფო-სამ-
თავროებად დაშლა. შემდგომშიც მახლობელ
აღმოსავლეთში პოლიტიკური მოვლენები არა-
კეთილსაურველად წარიმართა და იმიერკავ-
კასამ და, კერძოდ, საქართველომ საბოლოოდ
დაპკარგა თავისი ოდინდღელი მნიშვნელობა სა-
ერთაშორისო გაჭრობაში დასავლეთსა და აღმო-
სავლეთს შორის.

କର୍ମପତ୍ରିକା

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

სომხეთის ამავი, ფიქრი და გულისხმა

სწორედ ასე მონათლა თავისი რჩეული პოეტური შემოქმედება კარლო კალაძემ.

და მართლაც, ყველაფერი, რაც მის ორ სოლი-
დურ ტამშა თავმოყრილი, არის ჩევნი თანა-
მედროვე თუ წარსული ცხოვრების მრავალ-
წანნაგოვანი სინამდვილე, სხვადასხვაგოვა-
როვანი ასპექტით ღანახული და გააზრებული.
ეს არის —

မဝါဒ၊ ရွှေလှိုင်တံ့သံမာရီ၊ ၃၁၊ ၁၉၆၂၊ ၁၇၈၄

დაფიქტებაც და ძიებაც,

სიხარულიც და წესილიც...

კარლო კალაძემ, როგორც პიოტრმა, საინტერესო გზა განვლო აციანი წლებიდან მოყოლებული, ვიდრე დღემდე.

ეს გზა მეტად მყავილდ აისახა მის ორ ტომში, სადაც თქვენ იპოვთ ოცანი წლების სო-ციალურ-პრობლემური ლექსების თუ კულტურული ათიანი წლების სატრადიციალო ლირიკის, ორმოცა-ანი წლების პატრიოტული სიმძაფრით დაღ-დასმულ თუ სამოცავანი წლების მოქალაქეობ-რივ-პოლიტიკური პოზიციის ნიმუშებს. კულტურან და ყველაფერში ჩანს მისი, როგორც თანამედ-როვეობის მსატვრის, განსაკუთრებული ინტე-რესი დიდი პრობლემებისადმი, ეპოქისეულ მოვლენებისადმი და ამ მოვლენათა პოეტური შეცნობის ორიგინალური ასპექტების ძიება-მინება.

ამიტომაც არის ალბეჭდილი ეპოქის მთავარი
ეტაპების საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და
უზლიერი ცხოვრების დამახასიათებითი მოვალ-

ებით კ. კალაძის მთელი შემოქმედება, ამის გამო, რომ, ბუნებრივად, ეპოქის გამოცდილება თავისებურ ეტაპობრივ გამოხატულებას პოლობს კ. კალაძის პოზიტივი. ამ პოზიტივის კანონ-ზომიერული თავისებურება სწორედ ისიც არის, რომ რა უფრო სრულყოფილი ხდება ეს გამოცდილება, მით უფრო იხვეწება მხატვრის მთელი შემოქმედება, მეტ სრულყოფილებასა და ფართომომცველობით უნჯვალის იძენენ ცალკეული პოეტური სახეები თუ მთელი ხატვან-აღჭმითი სისტემა. თვით ეს ისტორიული გამოცდილება, მისი პერსპექტიული განვითარებით, ყოველთვის ზემოქმედებდა კ. კალაძის პოზიტივი. იგი ეხმარებოდა პოეტს, როგორც გოთე იტყოდა, ცოცხლად შეეგრძნონ სინამდვილე და ყოველთვის შეენარჩუნებინა ამ სინამდვილის ამონაზოგის უნარი

კარლო კალაძის შემოქმედებისათვის ნიშნე-
ულია არა საერთოდ პრობლემური სიმახულე,
არამედ ამ პრობლემათა კონკრეტულ ეტაპობ-
რივ ფარგლებში მოქცევა; მისი პოეტური
აღმა-შეწერებითი დამოკიდებულება ამი თუ
იმ პრობლემისადმი მოცემულია ვარკვეული
ჟრიალის ლექსებში. პოეტის ამ ჟრიალის ლი-
რიკა რომელიაც გარკვეული სიჩშირის ტალ-
აზება მომართული და დაუინებით ქმნის სტერე-
ოტიპულ-შთამბეჭდავ პოეტურ ცდერას. ეს მო-
წმობს აშკარა მისწრაფებას პოეტური აზრის
გამიზნულობისაკენ, მთელი მისი სტრიქის
გარკვეული ესთეტიკური ამოცანისადმი და-
კვებდებარებისაკენ, პოეტური აღქმის პრო-
ცესის გარკვეულ კალაპოტში მოქცევისაკენ.
იქმნება შთაბეჭდილება, თითქოს თავისი სა-
თქმელი ამა თუ იმ საგანზე პოეტმა სწორედ
გარკვეულ დროს უნდა თქვას ამომწურავად,
რომ მომავლში აღარ დატბორუნდეს მას. და
თუ ხანდახან მის პოეტურ სულს მაინც მოუნდე-

ଶା ମିଥିରୁନ୍ତେବେ କାପରନ୍ଦି ମନ୍ତ୍ରିଙ୍କେବିଲା ତା କରିବଲୁ-
ମେଧିବିଲୁଏକ, ଏହି ମେତାଲୁଲାଦ ମାତି ଉଠିଗାରି ଗାବେଶ-
ନ୍ତର ଲାଦ ମତଳାନାଦ ଶେମନ୍ତମେଲୁଦେବିଟି ଆଖିଲିଲ
ଶ୍ରୀଯୁତୀ ପାଶିରିଲା ଶେନାରହିନ୍ତେବିଲାଏକ ଫିଲାଗୁରା!

ასეთი დაუინგბითი წვდომა, ღრმა სტერეოოფ-
პული მონახაზი როგორლაც ცალკე ჩაალებად
ჰქიანვს, ვთქვათ, ოციანი თუ ოცდათიანი წლე-
ბის, ომის დროინდელ თუ თანამედროვე გრა-
ძის მის ლექსებს.

პირებული აზრის ამგვარი იღებულ-თემატიური
გამანაცილება, როდესაც პირველ პლანზე გამო-
დის მთელი საზოგადოებრივი ცხოვრების თუ
ლირიკული გმირის სულიერი მდგომარეობის
გარეველი ასპექტით ხილვა, თავისებურ, ორი-
გინალურ ხასიათს აძლევს კ. კალაძის მთვლ-
შემოქმედებას, კერძოდ — მის ლირიკას. ასეთი
კონცენტრირებული პოეტური ხილვით, ძირი-
თადად, ხაზგასმლიას სწორედ მთელი ეპოქის
გარეველი პერიოდების ხასიათი და აღმიარება
რთული ფსიქოლოგიური მდგომარეობა აღნიშ-
ნულ პერიოდებში.

დაცნულოთ ოციანი წლებით. კ. კალაძის ოცანი მდგრადი წლების პოეზიისათვის დამახასათებელია უფრო მეტი გატაცება სოციალურ-პოლიტიკური თემატიკით, ახალი ადამიანით, მეცნიერების ისტორიულად აუცილებელი მსხვერევისა და ახლის ასევე აუცილებელი დამეკიდრების პათოსით („ნახტომი გულიდან“, „ენგურის მთები“, „მხედრული“, „ბალადა“, „ვყოფილვარ ცაში“, „ზღვის მიერ მიტოვებულ მთებში“, „ჭოროხის ვზით“, „ამბავი ფარელ ამხანგების, თქმული კარლო კალაძის მიერ“, „უჩარდიონინი“). სწორედ ამ პათოსის მრავალფეროვან აღქმაა პოეტის მთავარი საზრუნვა ამ დროს. ამიტომ არის შეზღვებული ოციანი წლების მისი ლირიკა შეძარი პატრიოტული მოტივით თუ ინტიმური განწყობილებებითც („ძახილი აღმოსავლეთს“, „ზამთარი“); ამიტომ ისმის მის ლექსებში „ტანდახეხილი“ კლდეების გმინვაც და მკვიდრდება მთებში „გათხრილი გზების“ შთამბეჭდავი სურათც; ამიტომ ხორციელდება წარსულის რათაც; ამიტომ ხილვა ახალი სამშობლის მშვერფარაგიდან („გველი ქართული წარწერები“); ვალებიდან („გველი ქართული წარწერები“); ამიტომ წმიდაუწმენ აწუხებს პოეტს ნიკოლოზ ბარათაშვილის ბედი, ასე მჭიდროდ დაკავშირებული ახალი საქართველოს სინამდვილესთან, ახალი დროის პოეტურ სტიქიასთან:

გარბოდა ოერგი და, ქორბულა მთებიდან
გაფრინდა მერანი — ჭარ და ჭარ!..

— ସୁର୍ଯ୍ୟଙ୍କିଳଣ, ଏହି ପାଇଁ କାହାର ଗ୍ରାହକମିଶନଙ୍କୁ —
— ଉଚ୍ଚର୍ଗିଲାଣ୍ଡ, ଏହି ପାଇଁ କାହାର — ଉଚ୍ଚର୍ଗିଲାଣ୍ଡ କାହାର!
... ଗ୍ରାହିତ୍ବ ଦା ଗ୍ରାହକତ୍ବାଟି! ଲାନ୍ଡିଂ-ଲା ଗାଢାଶ୍ଵରା
ୟୁଦ୍ଧକର୍ତ୍ତାଙ୍କରିତା ସିରାଜେଶ୍, ଶାଶ୍ଵତ ଦା କରୁଣ୍ଣେ.
ଫିରୀବା — ରାଜୀବା — ତାହା ରାମିଶ ବ୍ୟାପଙ୍କରେ —
— ଏକାକ୍ରମେ କୁର୍ରା କୁର୍ରା କୁର୍ରା କୁର୍ରା କୁର୍ରା କୁର୍ରା କୁର୍ରା

(„სირბილის შეძახილი“)

Ծպառատանոն Ծլեզին Մշմովմերգեթա՛նո կը լլաց
Ըստմոնանքնութեան Ընկառաց, Ցեր Օջալու
Ռէյքիս Ներմիթն Հանգուատա ցամաչեց ցամարտուլո
Պորագուլ-շհրենօնալո ցլումերենո. Եղմբա ոյս
Մշպացեթած Արևո Ծայցանուրեցնուլո Տանօցագործեթ
Հրոց Կոյցով Տաներեցըս Ցուցեցնեցտան, Ցաշրամ
Վի Ցուցեանտա Եցցուու Տակցեցի Ցանկ Ցոմմալոց-
Հրեցնուլած Ներմիթրաօ („Տաճամո“, „Հրցան“,
„Ցորէս Յանեցնուլո“, „Ցահրցիրա“, „Ցահրցիրա“,
„Ցայցէ Երտո Ցոյցնո“, „Ըուս Տաճամելոնի“, „Ցամմո-
Հրեթա“, „Ցացեցնուլու Ըօլո“, „Յալաճա Տոյցարցնո-
սա“, „Հրմանօ Ըոյցիսած“, „Ցոյցիսօցրուո ցանցաց-
Խուլուն“). Վի Ծրուուս Եցու Սեց Կոյց-Ըօլցենցա-
Ռուց, Հրցանուլաս „Եցրուուսիս ցանուալցեթո“,
Տիշորց Ես Ըուս Ծորուցնուլ Տոլցա-Օթմուու ցլումերենո
Մերութեան („Կալմաստա Ամեցցո“, „Տօնժածարցը Ցո-
Խուլուան Ցեխցուրա“, „Ալունին Քալ-Վայու Ըա-
Մեցնուրուո“).

მთელი ეს მეტად მღიდარი გამა განწყობილებებისა როგორლაც თავისებურ გამოხატვას

ପ୍ରକାଶକ ପରିଷଦ

ଓৰূপৰ বাজাৰটোৱে আৰু কোৱাৰ পৰি আৰু কোৱাৰ পৰি

პოულობს ქ. კალაძის ლექსში „მაქვს ერთი წიგნი“. ეს წარმოდგენილია როგორც ჩვენი წარ-სულის შეცნობა, ისე დღევანდელი დღის განცდა და მომავლის განცვერებაც. კონკრეტული პოე-ტური სახე „ერთი წიგნის“ მრავალმხრივი განხოგადების ფუნქციას იძენს. ეს არის: სამშო-ბლოზე, ქართულ სიტყვაზე ფიქრი, პოეტის მოწოდებისა და ადგილის შეცნობა, პოეტური ჟაგონების წყაროს ძება, დაფიქრება ცხოვ-რების მწვავე პრობლემებზე, პიროვნების და-უმორჩილებელი სულის აპოლოგია... ხოლო ყველავე ეს მინისენგბიათად დიდი ქართველი პოეტის კონკრეტული სახის ასოციაცური წარმოსახვითაა გააზრებული:

...მაქვს ერთი წიგნი ფიქრო გასართველად,
მთაწმინდის ერთი შემოლამება!

...და ისე როგორც ასი წლის წინათ:
თვალისუწყდომელ წამივათ ჩქარი
ჩვენს დარბაზებშიც გაიცლის ჩრდილად!
...სხვა ჩემდა ბედად რა უნდა მწამდეს,
ხელთ სხვა რა წიგნი მაქვს გადაშლილი,
სად გამითონდეს, სად დამიღამდეს,
სად ვაახო ჩემი ბარათაშვილი?!

ორმოცანი წლების შემოქმედებაში, ბუნებ-რივად, ძლიერ გაქანებას პოულობს პატრიოტუ-ლი ლირიკა, რომელსაც გამოხატებს ბევრი სხვადასხვა ფოკუსი აქვს: ომი და ფიქრები საშობლოზე, ადამიანთა სიმამაცე და უკვდავე-ბა, შორეული წარსულის გმირთა გახსნება, ქართველი ქალი — სამთბლოს სიმბოლური სახე, მშობლიური მიწა-წყლის მფარველი და მამოძრავებელი ძალა შორეული პრძოლის ველებზე გასული ქართველი კაცისა, პოეტის უშუალო შეხევდრა ომის ქარცეცხლთან, თბი-ლის, რომლის სიღადის შეცნობა თუ ბერძე წუნილიც განსაკუთრებით სწორედ ომის წლებ-ში იჩენს თავს და ა. შ.

1941-45 წლების ლექსგბში მსოფლიო ომი დანახულია როგორც, ერთი მხრივ, ადამიანთა დიდი ორაგედია, ხოლო, მეორე მხრივ, მათი გამოცდისა და ჭრთობის უძლიერესი თუ უსას-ტიკესი ფერტორი. პოეტი იმს გაიზრებს არა მისი გიგანტური ბატალიებით და მასშტაბებით, არამედ რიგოთი მებრძოლის კონკრეტული სუ-ლიერი მდგომარეობით, მისი მიკროგანცდებთ. ლირიკული გმირი ხან ზურგიან არიგიანლუ-რად აღიქვამს ფრონტს და ხანაც — უშუალო სანგრების სუნთქვას გამოგვცემს. მაგრამ, სა-დაც არ უნდა იყოს იგი, ალაზნის ველზე თუ თერგის ნაპირებზე, წარმოსახული მშობლიური ცაცხების ძირას თუ „ტორებდალეშილი ბალის კარებთან“, ყველან მისი სულიერი მომართუ-ლობა ერთია. „ქართულ ბალადაში“, „საარტი-ლერიო დუელში“, „კავკასიონში“, „ბუქრაულ-ში“ ქართველი მეორის სახე დახატულია მკვეთ-რი, მთამბეჭდავი ფერებით. ქართველი მებრძო-

ლი აქ წარმოსახულია არა თაგზეხელადებულ მეორად, არამედ გონიერ გმირად, ვინც იცის, რას ეწირება მისი სიცოცხლე, მისი მთელი გამოცდილება.

ამიტომ ლაპარაკობს მისი გმირი ასე გულ-დაჯერებით თავის დიდ შინაგან სიმართლეზე („წერილი დედას“) და ამიტომ არის ურევეი გახა ბუქრაულის რშმენა, რომ იგი შესცვლის „მსჯავრს უბედურებსა“.

სწორედ ეს რშმენა მშობლიური მიწის უკვდა-ვებისა, მისი მუდმივი განახლებისა გამსჭვა-ლავს ქ. კალაძის ომისძროინდელ ლირიკას ოპტიმიზმის უძლევი სულით. ჯერ კიდევ მცე-მებთა შორეული გრიალის ხმელში გაისმის მისი დაჯერებული გულის ხმა:

ეზოდ მწვანე მოლი მიყვარს,
ცაცხის ჩრდილქვეშ გაგებული,
ბინად — ძველი წაბლის ოდა,
ჩემი ხელით აგებული,
მთის ფერდობი მოშრიალე,
ახლად გავენახებული!
...ახლა მესხეთს ჩამოგასახლდი,
ჩემია და ჩემად მინდა!
დაცემული სისხლის წვეთი
აქ დრო-უამაც ვერ აშმინდა,
ფრთადაჭრილი შევარდდენი
ისევ მხარჭე შემაცრინდა!

(„მესხეთში“)

აქ გაცხადებული ქართული სულის დაბრუ-ნება ძველ მიწაზე მეტად სიმპტომური იყო სწორედ 1944 წლისათვის (ლექსის დაწერის დრო). თავის ძველისძველ მიწებზე კვლავ და-მევიღებისაკენ მისწრაფების სულისკვეთება, ამ სანუკეარი ოცნების გარდაცმა. პრეტიკის საგნად ძლიერ ახლო იყო იმიდან კვლავ მშობ-ლიურ მიწასთან დაბრუნების საყოველთაო-სა-ხალხო განწყობილებასთან.

პატრიოტიზმის ეს მომძლავრებული მოტივი თავის ბუნებრივ გაგრძელებას პოულობს უშე-ალოდ მისისშემდგომი პერიოდის ლირიკულიც, მაგრამ არა მექანიკურად; მაში კლინდება ახალი თვისისბრივი ელემენტი, ომის წლებში დახატულ ფიქრთა უფრო გულდინჭი განსხა, ძველ ეროვ-ნულ ტკიფილებთან მთი დაკაშირება, კონკრე-ტული ეროვნული ცნობიერების მეტი მასშტა-ბური განვითარა („კაბაბერის ველი“, „კავკასიონ-ზე“, „წარწერა ქვაზე“, „ალბანა, საირმე“, „ზღვა და რიწის ტბა“, „ლაზური ბალადა“, „მტკვრის ტალღები“, „თბილისის დილა“, „სამგორის ველ-ზე“, „პურის ყანებში“, „დნეპრის ნაპირი შორს, არას, განა?...“, „გურამიშვილის საფლავთან“, „შეხევდრა“).

ამ პერიოდის ლექსებში შემჩნევა აგრეთვე; მიბრუნება სოფლური „იდილიისაკენ“ („დედა“, „ჩემი სოფელი“, „წაბლის ტყე“, „ხელადა“, „არაკი ბუქრის წინ“, „სოფლელი გოგო და მთი-

შპი სკანი“, „დელი ქელქები“). მაგრამ კ. კალაძისათვის სოფელი ეგზოტიკური გატაცების სკანი და არ არის ან ბავშვობის ღრისის მოგონებებს კი არ აღძრავს. ეს არის დიდი ცხოვრების საჩიტოელი და გარემო. მისი განუზომელი მაღლი შენაგანი სულიერი სისპერაცის თავისებური წყარო.

სადაც არ უნდა ვიყო, ვით ხვედრა, ბოლოს აქ მოდის ჩემი გზა-კვალი...
...აქ არის ჩემი ეჭო მზიანი,
მუდამ ხაამო და საყარელი,
როგორც ჩარგალი, როგორც ყვარელი,
როგორც ბესიკის ბალის შრიალი,
(„ჩემი სოფელი“)

სოფელი და დედა პოეტისათვის ერთგვარად განუყრელი ცნებებია. დედა და ქრა — ეს იგივე დიდი სამობლო თავისი კონკრეტული გისამართით, ხოლო კონკრეტული მისამართი კონკრეტული პოეტური სახეა: „ძველთა ქველი ზინა“, „ყარდაბალი ფიცრული“, „შუა ცეცხლით გადანისლული“, „კვირით გადანისლული“. პოეტი თიტქოს გაკვრით ამბობს —

განა მხოლოდ ჩრდილოეთში,
განა მხოლოდ ორგის მხარეს,
განა მხოლოდ შორეული
გრძოლის ველი ატიალეს,
მწუხარების გრიგალებმა
ამ ფიცრულზეც ვადიარეს!..,

მაგრამ ამ „კვამლით გადანისლული“ ფაცრულის მჟღელი ისტორიაში გააშეარავებულია მთელი ეპოქების სისახტიცეც და მოცემულია უქროზი კერის აპოლოგიაც:

ჩვენი მისვლის უმაღ ზრუნვით
შეიჩევა ფრთხი თავშლის,
აფრთვენდება ჩვენი ცეცხალი.
და მუხლდაბალ სუფრას გაშლის.
...ჩვენც აქ მისთვის ვაკრიბებით,
მისთვის ვკიფვარს ჩვენა კრა, —
დავის, როგორც დედის ვული,
როგორც დედის თვალთა ცერა!

(„დედა“)

შობლიური კერის განუქაველი სურნელი უამსხეულოს კ. კალაძის ლექსებს: „მეღოვები“, „მამწვევებელი ქალი სოფლად“, „როგორ დეგება გატაფხული“. ეს ამოწურულავი, მუდიშ ჭაბუკური გატაცების თემა პოეტისათვის.

შემტევ ღვება ახალი პერიოდი პოეტის შემოქმედებაში თემატიკის, საგანთა თუ მოვლენათა გაზრდების თვალსაზრისით. შეიძლება ითქვას, რომ გამოხატვის საგანი, მასალა, ე. წ. „პირველადი მატერია“ ამ დროს თავისთავად დიდად არ ვასხვავდება წინა პერიოდისაგან: იგივე შობლიური პერიოდი, იგივე პატრიოტული

მოტივები, იგივე გარემო. მაგრამ ყოველივე ეს სრულიად ახალ გააზრებას, ახალ ასპექტს იძებს და, ამდენად, ახალ, დამოუკიდებელ ფენომენად იქცევა.

„კლდეთა ფურცლები“ მისცა სათაურად ორმოცდათანი წლების შუალედში შექმნილ ამ ღვესებს პოეტმა.

პირველყოვლისა, აქ ყურადღებას იქცევს ქართული ქვის, ქართული მაღნის საგალობელი („ალისფერი მარმარილო“, „თეთრი ქვა“, „გზა ტყიაბულისკენ“, „გვიმრის ფოთოლი“, „ლაგის ნამსხრევი“, „კლდეთა ფურცლებშე მინაწერი“, „მთების დარბაზი“, „ასეა, როცა თავს შეგაყვარებს“ „ტბა ხარისთვალა“). მაგრამ ქართული ქვა თუ მაღნი — ეს საოცარი მაღლი ქართული ბუნებისა — პოეტისათვის თავისთავად არა-ფერია. მათ უდიდეს ძალასა და მშენებების ანიჭებს ადმინისტრაცია, ამდენად წიაღისეულის აპოლოგია პოეტის შემოქმედებაში ვლანდება ამავე დროს, როგორც აღამინის ყოვლისმძღვე უნარის, მისი გარღვევის დალის, შემოქმედებითი შრომის დიდება.

ორმოცდათანი წლების მიწურულსა და სამოციანი წლების დამდეგს ქმნის კ. კალაძე თავის ახალ პრობლემურ ციკლს „შვაი ზღვის პირა სახლი ავაგე...“

ზღვის „თემატიკა“ აღრეც ვლინდებოდა პოეტის ლირიკუში („ზღვა“, „ზღვის მიერ მიტოვებულ მთებში“, „ისევ ზღვა“). მაგრამ ეს იყო ერთგვარი წინამონხაზი დიდი პრობლემისა, რომელსაც ფართო ეროვნული ინტერესურაცია სწორედ უფრო გვან უნდა მიეღო. ასეც მოხდა. ამ ფართო და ორიგინალური რკალის ლექსებში არა მარტო დახატულია ქართული ზღვის საოცარი, მომეჯალიერებული სურათები, არამედ გახსნილია მისი მნიშვნელობაც ქართველი კაცისათვის.

ზღვა, როგორც საოცარი ძალით შთაგონებული პოეტური სახე, მთელი მისი მომხიბლველობით ჭერ კიდევ გალატიონ ტაბიები შემოიყვანა ქართულ პოეზიაში თავისი განუშეორებელი. პირობითად რომ ვთქვათ, აჭარული თუ აჭარული ციკლებით. კ. კალაძეს ამ შემთხვევაში გარევეული ძლიერი და არც თუ შორეული დიდი ტრადიცია დახვდა წინ. ასე რომ გალატიონის შემდევ ამ თემის მხატვრული გაზრება გარევეულ გაბედულ ნოვატიონბას მოითხოვდა პოეტისაგან. და ჩვენ ამგარი ნოვატიონბის — თვალსაჩინო ესთეტიკური მოვლენის — მოწმენი ვართ.

კ. კალაძე ზღვის ლექსებს, მისი ნაირების შეუდარებელ პერიოდებს ახალი სამიზნე მოუნახა. იგი ამ ციკლში თვითონ გამოჩნდა, რო-

გიორგი ვაჩავლიაძე

ცხოვრიშის ამგავი, უირი და გულისობრივი

გორც ქართული ზღვის სანაპიროს ტრადიციული მკიონი.

სწორედ ეს მოტივი გასდევს და ერთ ლირიკულ ჩანაფიქრად ჰქონდება მთელ ამ საკმაოდ მოზრდილ პოეტურ ჩატარებას, („საქართველოსკენ იჩქარის გემი“, „ეს რა დიდებულ დღეს დაცვესწარი“, „მთების მშვიდე კალთა“, „ენგური“, „ათონი დღისით“, „აფხაზური გაზაფხული“, „ქართული სიმღერა“, „ჩემს ბაღში“, „დიოსტერია“, „შავი ზღვა“, „ლამე ზღვისპირად“ და სხვ.):

მას შემძლია ზღვის გულში ჩავვვე, მისი მიწა და წყალი მშეურია, იქ არის ჩემი ქალაქი წალექვეშ, იქ არის ჩემი დისტაცია! ...მე სხვა იძელით თვალს ვერ გავახელ და მომთაბარედ ვერსად ვერ წავალ... შავი ზღვის პირად სახლი ავაგე, კოლხეთის ერთი მკიონი მეცა ვარ!

(„შავი ზღვის პირად სახლი ავაგე“)

ამასთან, პოეტის ეს განწყობილება და მრწამისი მეტად ბურებრივად, ქართველი კაცისათვის დამახსასიათებელი ტაქტითა და გულგაშლილობით ესამება მის მეგობართა და მომქმეთა მიმართ პატივისცემის დადგ გრძნობას:

ჩანჩქერების ხტომა გესმის და ზვირთების ჩქარი ტაში, აფხაზურად შრიალებენ ტყის ფოთლებიც ბიჭვინთაში!

(„ვისაც ლურჯა ცხენი უყვარს“)

ორი ტომის ლირიკას აგვირგვინებს ძირითადად უკანასკერელი წლების მნიშვნელზე შექმნილი ლექსები, რომლებშიც უკვე ნაცნობ მოტივებით ერთად, ბევრი ახალი თემა შემოტანილი და ორიგინალურად გაზრდებული.

ეს ლექსები პოეტს შემთხვევით როდი გაუერთონება საერთო სათაურის ქვეშ — „ჩემს ბაღში“. აქვე მოთავსებული ერთ-ერთი ლექსის ეს სათაური შეიძლება ყველაზე უკეთ გამოხატვებს მთელ იმ მრავალგვარ განწყობილებებს, კ. კალაძის უკანასკერელი ლექსები რომ შეიცვენ.

ცნება „ჩემი ბაღი“ ამ ლექსებში მეტად ფართო განზოგადებით ფუნქციას იქნენ. მასში აღბათ უნდა ვივარაუდოთ მთლიანად სამშობლოც და პოეტის უშუალო გარესაყაროც, ფქროთა და გრძნობათა დაუსრულებელი ჭიდილს ასპარეზიც და გაკონტრეტებული პოეტური სახეების მდიდარი გალერეაც, მოვლენების უშვერი დინებაც და სახეთა თუ საგანთა პოეტური აღმისი კონტრეტული იმსულებიც, ყოფა-ერების ცვალებადი არსიც და სიცოცხლის მუდმივი განახლების პროცესის აუცილებელი ხასიათიც.

უკველივე ამის განვენა ხდება კონკრეტული, მეტად მდიდარი ეროვნული მატერიალური გარემოს თუ ასევე მეტად მრავალმხრივი სულიერი სამყაროს ფარგლებში ცნება „ჩემის“ შესაბამისად. ამიტომ იღებს კონტრეტული სურათის სოდენ გაბედულ განზოგადებითს ხასიათს:

განდა ხეებთან ერთად გასცემ პასუხს დროებას —

მათ ტოტებშია ქარიშხალიც და მყუდროებაც! ...ბაღი პატარა კუნძულია პატარა სოფლის, მაგრამ ცა მისი, საოცნებოდ ყოველთვის მყიფნის.

...რაა თუ შუბლი ლამის ცვარმა არ დამისცვლა, ჩემს ბაღში თუ არ შევამჩნიე გარსკვლავთა ცვენა!

უკველი დილა ისე უნდა ალაპარაკდეს, რომ ჩემი ფართოდ გახელილი თვალი არ აკლდეს! („ჩემს ბაღში“)

ამ რიგის ლექსებში გაშეარავებულია, ერთი მხრივ, პოეტის დიდი რწმენა და ამ რწმენის უსაზღვრო სიყვარული, გააზრებული გაზაფხულის ალეგორიული სახით თუ მუდმივი განახლების პროცესის ორიგინალური ინტერპრეტაციით („გზაზებულის დღეა...“, „ფიქრები“, მწველი ფიქრები სამშობლოსა და მსოფლიოს ბეღზე, მის მომავალზე, ადამიანზე, საერთოდ, ქართველ კაზზე — კერძოდ („მე და ჩემი დილა“, „ვერციონ მთებზე გადმომდგარ ოდებს“, „ყორანი“, „მაგონდება განთიადი“, „დარიალი“, „გასასტრება ღამით მოსკოვი — თბილისი“) და, მეორე მხრივ, გადატანილი მძიმე დღეების ტრაგედია („სოლანლური“, „ტიციანი და პაოლო“, თაობათა ურთიერთობა („ისევ ფიქრები“, „გზა“) თუ წინაპართა და მეგობართა გასტენება („აკაზი“, „გაფა სახალხო დღესასწაულზე“, „უშანგი ჩენიძეს“, „იგლისი, წყნეთი“).

როცა კალლო კალაძის მთელ პოეტურ შემოქმედებას გაიზრებთ, არ შეიძლება თქვენი ყურადღება არ მიიქციოს ერთმა მეტად სინტერესო მოვლენამ.

ჩვენ ზემოთ აღვნიშნავდით იმ საყურადღებო ფაქტს, რომ ყოველ გარევეულ პერიოდს პოეტის შემოქმედებაში ახასიათებს ინტერესის გამახვილება რომელიმე გამორჩეულ პრობლემაზე. და ამ საინტერესო მოვლენას ემატება მეორე, ასევე საინტერესო ფაქტი ჩვენი პოეტური მეტყველების მთელს პრაქტიკაში.

როგორც წერ, ყოველი ასეთი ეტაპბრივი ლირიკული რეალი პოეტის შემოქმედებაში მთავრდება დიდი თუ მცირე ფორმის ეპიკური ჟანრის ნაწარმობით. იგი რეალის როგორილაც თავისებური გვირგვინია, რომელშიც შეწყვლია პოეტის ამ პერიოდის ლირიკული განწყობილებანი, ასლა უკვე ეპიკურ გაზრებას რომ იღებენ.

ავილოთ პოეტის ცაიანი წლების სოციალურ-პოლიტიკური ლირიკა გმბატყებული საზოგა-დოებრივი ცხოვრების გამოხატვის თავისი ტენ-დენციით. რით გვიგვინდება იგი? ორი ეპიკუ-რი პლანის ნაწარმოებით — „ამავი აჭარელ მხსნავების...“ და „უჩარლიონი“. ოცდაათანი წლების ლირიკას, რომელსაც საზოგადოებრივ-სოციალურ მოტივებთან ერთად ჰქვე ძლიერ ნაკადა ერთვის ინტიმურ-ლირიკულ განწყო-ბილებათა შემცველ ლექსის, ასევე ავარიგვი-ნებს ეპიკური ასევეტით გაზრდებული ციკლი „ხერთვისის განთაღდები“, ორიგინალური ეპისი „ბალადა სიყვარულისა“ თუ „მთების ეპისი“. ორმციანი წლების ლირიკას ძირითადად გა-მსჭვალვეს სამამულო რმის, სატრიოტიზმის თე-მატიკა. და აქაც ხომ ამ ვრცელი ნაკადის ბოლო-სართია პოემა „მზე ცეცხლის კვამში მოდიონ-და“. ორმოცდაათანი წლების მეორე ნახევრის და სამოციანი წლების ლირიკა, მისი მდიდარი თემატური ნაირსახეობის მიუხედავად, სამყა-როს პოეტური ხილვის კონცეფციის თვალ-საზრისით ჩვენ ძირითადად მაიც ერთი მთლი-ანი პოეტური განწყობილების ჩატარები მოვაწყი-ეთ. ამ რეალის ასევე შემაკავშირებელ გვირგვი-ნად გვევლინება ორიგინალური ლირიკული პოემები „ფერი გზადაგზა“, „მამა“, „მედი-ნადა“, რომელგმიც მოცემულია ახლა უკვე ეპი-კური გაზრდება ამ პერიოდის ძირითადი თემე-ბისა და პრობლემებისა: ა) სამშობლოს, მისი ბუნების, ქართველი კაცის, ქართული ქვის აპო-ლოგია („ფიქრი გზადაგზა“), ბ) თობათა ურთი-ერთობა, მამებისა და შვილების პრობლემა („მამა“), გ) შობლიური შიწა და ადამიანი, აფახვეთი („მედინადი“).

ეს მოვლენა საყურადღებოა არა იმდენად ლირიკულ-ეპიკური უანრების კანონზომიერული მონაცემების თორიგინალური ტენციის გა-მომდვრებით, რომდენდაც პოეტის მისწრა-ფებით უფრო მეტად სრულყოს, შინაგანად გამდიდროს, უფრო ფართო და მეტად ყოვ-ლისმომცველი განადოს თავისი ლირიკული გმრი, გააღმამოს და გაართულოს მისი შინა-განი, სულიერი სამყარო; მეტი სისტულით და-ინახოს, იგრძნოს, გამოხატოს აღსაქმელი საგანი თუ თემა.

ამისათვის ესაკიროება მას სხვადასხვაგარი განწყობილებების შემცველი თუ სხვადასხვა-გვარი მანერით დაწერილ ლექსთა მრავალ-ფერვანი გამა, სადაც თანაბარი ძალით უდერს მძაფრად გამოხატული პოლიტიკურ-საზოგადო-ებრივ-სოციალური იდეაც და მკაფიო ინტი-მური განწყობილებებიც. ამ და სხვა ამვარ გამათა პარმონიული შეხამება ქმნის ხან მეტად მაღალ (მომწოდებლურ-პათეტიკური) და ხანაც ღაბალ (სათუთი) რეგისტრებში ფერებულ ერთ მთლიანსა და შინაგანად ძლიერ პოეტურ სიმღერას მისი მრავალი ნიუანსით.

კარლო კალაძის პოეზიაში აღრინდელი ლირი-კული სილალის ადგილს თანამათან იშერს და-ჯიქრების, მოვლენათა სიღრმის მიების, განსჯის ტენციით. შესაძლოა, ამას ნაწილობრივ ეწი-რება, კიდეც აღრინდელი პაეროვნება და სი-მსუბუქებისა, მაგრამ სამაგიეროდ იგი იძენს მეტ გოსოლოლოგიურ ფუნქციას, უფრო „დინჯი“ და ერთგვარიდა „სოლიდურიც“ ხდება.

რასაკვირველია, გონებისეული განსჯის ეს მომძლვერება სრულებითაც არ ნიშანას ემო-ციური შთაგონებულობის უკუგდებას, პირიქით. ჩვენ მხოლოდ იმის თქმა გვსურს, რომ სწორედ ასალი ფსიქოლოგიური სიღრმეების დინჯი-ძიება, მისწრაფება ამ სიღრმეების წვდომისაცნ-უფრო მეტად მოწესრეგებული რიგის სახეს აძლევს ემოციათა ძლიერ გამოვლენას პოეტის ლირიკუში.

თუ აღრე პოეტი, ვთქვათ იტყოდა —

იმას ვამბობდი... პო, ჩემს თვალწინ
ჩამაფიქრებლად

ხეების ხელი ძღვები ჰყიდია, და ირევიან,
მაღლა კანკალით უკანასკნელი ფოთოლი
კვდება

და ამოვარდნილ ქარის ხმებია!

და, ამგვარად, თუმცა საინტერესოდ გამო-ლენილ, მაგრამ მანც ლაპიდარულად რეალი-ზებულ ემოციურ პასუს შექმნიდა, ახლა მის მისულას ბუნების მოვლენებთან თუ აღამიანთა ყოფასთან მეტი გონებისეული ელემენტი გა-მსჭვალავს, შინაგანად უფრო დამუხტულიც არა და უფრო შეფარულიც:

შეც დამრჩა ცის ქვეშ ჩემი სალამ,
ჩემი ცცენება, ჩემი ღრუბლები,
სიხარულისა და სევდის გამო
ქვეყანას მეც აქ ვესაუბრები.

ან

მე ვარ ქვის ლოდი, გაკვამლული და
გაბჭარული.

მე ვარ ბაგრატის მკერდის ნატეხი.
ნაჩუქურომევი, ნაშენები, ვით სასწაული
თავზე ამ ქალაქს მე თვით ვადექი!

დაფიქრების, ჩარმავების შედევად ჩიდება-ისეთი ახალი პოეტური სახეები თუ სურათები, როგორიცაა: ათონი დღისით თუ ათონი ღამით, ათას ერთი დღის თუ ათას ერთი ღამის მირა-ჟები, შავი ვარდი თუ ქარისაგან გურამიშვილი-ვით გატაცებული ღრუბელთ ფთილები, „ურ-თხილი ფიქრით ფიქრის მიწობილი“ ტრტებევუშ მღგარი წყვილი ლინდები თუ ნაპერწყლებით დაჭორულილი ჭერი, როგორც საუკუნეთა სია-ვესთან ადამიანის ჭიდილის და გამარგვების სიმბოლური გაზრება და ა. შ.

გოოჩი მორგვილება

ცხოვრების ამბავი, ციდრი და გულისტამა

კველაზე მეტად ამ ტენცენტრამ თავისი
კონცენტრირებული გამოხატეა პირები თრივინა-
ლური მანერით დაწერილ, შედარებით ვრცელი
ქლანის ნატარმოებში — „მამა“.

„ମାତା“ ର୍ବନ୍ଦା ମିଶିବିନୀଟ ସାର୍ବତ୍ରାଳ ନାରୀରମଣେ-
ବାଲ କୁ କାଳାବିଦିଶ ଶେମର୍ଜମ୍ବେଲ୍ଫେଲ୍ଡଶିର. ଏହି ସାନ୍ଦର୍ଭରେ-
କୋ, ରା କୃତକିଂଚିତାପ ଏହି ର୍ବନ୍ଦା ଶ୍ଵେତ୍ରେଧିତ ଥିଲା:
ଅଶ୍ରୀକିମା ରା ଶମତ୍ରିଯିବି ଶ୍ଵେତ୍ର୍ସିଲ୍ଲେଶ୍ୱରି ଗାମିଗ୍ରୂପ୍-
ନିର୍ବାଚି, ଏହିବି ବିକ୍ରେତାରେ ରା ମିଶି କ୍ଷେତ୍ରଶାଖାରିର୍ଭେ-
ବିନ୍ଦିତାପ, ହରିଶ୍ଚାଲ ଶିଳ୍ପାଳୁଙ୍କରିବିଜ୍ଞାନ ମନ୍ଦିରରେବିଦିଶ
ବିନ୍ଦିରମ୍ଭିତ୍ତି ଶ୍ଵେତକିଂଚିତାପ, ଶ୍ଵେତାଲଙ୍କ ତମେଶୁରି ଲେ-
ତୀର୍ଥମାନିଶ ତମାଳସାକ୍ଷରିକିମିତାପ, ଶ୍ଵାଳ୍ଲୋଦି ଅଧିକାର-
ନିକ ଅଶ୍ରୀକାଳି ତୀର୍ଥମାନିଶ ଗୁରୁତ୍ବିନ୍ଦି ଗାମିକିତା ରା
ନିର୍ବାଚିଶୁରି ଶ୍ଵେତାଲୁଙ୍କିମାତାପ, ହରିଶ୍ଚାଲ ରା ଶିଳ୍ପା-
ମନ୍ଦିରରେବିଦିଶ ମନ୍ଦିରରେବିଦିଶ ଶ୍ଵେତାଲଙ୍କ ଶ୍ଵେତାଲି
ମନ୍ଦିରରେବିଦିଶ ମନ୍ଦିରରେବିଦିଶ ଶ୍ଵେତାଲଙ୍କ ଶ୍ଵେତାଲି

ဗျာတ်တော်အုပ်ဖြစ်ပါတယ် ဒဲလာဘာတ ဗျာ အရိုင် ၁၄၀
တာဝန်ပါ — မီမံမာတာ လူ ဖွေ့ကြတာ တာဝန်ပါတယ် —
ဖျော်ဖြတ်ရှာ၊ မာတာ ဂာတာဆောင်၊ မာတာ ရာဇ်ကြံရောင်
လောမာန်ပါ၊ ဒီခွေ့ကြပါ၊ လိုင် မီသွေ့ကြပြေပါ ဖျော်
မောက်ဖွေ့ကြပါ ဖွံ့ဖြေရောင်ပါ ပွဲဖွံ့ဗျာ။ အော်မာဆို
ဗျာတ်ဖြစ်လော်ဖွဲ့လော် ဤတော်အုပ် ဖျော်ဖြတ်ရောင်
တာဝန်ပါတယ် စုစုပေါင်း ရှေ့ကြပ်ရောင် ဖျော်ဖြတ်ရောင်
တာဝန်ပါတယ် စုစုပေါင်း ရှေ့ကြပ်ရောင် မီစိုင်ပါတယ်။ „မီမံမာ“ အရိုင်
တွက်ပေးပြောရှု၊ ဤတော် မီနှစ်ပါ၊ အဖွဲ့ဝင်ပေါက်ရာဖွား လူ
လုပ်လော်ပါ လူ၊ မီတော် မီနှစ်ပါ၊ အင်္ဂာရိပါတယ် ရှေ့
လုပ်လော်ပါ လူ၊ မီတော် မီနှစ်ပါ၊ အင်္ဂာရိပါတယ် ရှေ့

სურათი, რომლითაც იწყება პოემა, ფსიქოლოგიურად მეტად მძაფრია. იგი როგორიცაც „შემთხვევულია, როგორც პოემის გმირის ისკვებით, უფრისებითა და მოგონებებით („რა ვიღონო, რა ვთქვა, მჯერა თუ არ მჯერა — დამიგაბნა მზერა დაბლა თავის დახრამ, ჩემი მკვდარიც ველაზ დაკტირე, მაგრამ დავიტირო იქნება ჩემი შედის-

წერა!“), ასევე მძიმე განწყობილებების შეცნობით („ზინ ღიმილი მომყვა... მაგრამ რაღაც პევით მე და ჩემი ღამე, ვგრძნობ, უცეცხლოთ ვიწვით“).

და აი, ამ საერთო დაბაბულობის თუ შინაგანი
მღელვარების სიტუაციაში გმირინდება შეიღო-
თან სასაუბროდ შემოსული ლანდი მამისა, ვინც
მეოთხედი საუკუნის შემდევ ამოარღვის „ქვა და
ლორდი“ და შინ „მიწამიყრილი ამოსუნთქვა“
შემოიტანა. ამ სურათის მომღევნობა პასუებში
ეს გულის სიღრმემდე შემძრავი მირავი ბუ-
ნებრივად გადადის ჩეალური სინამდვილის
მაღალ პოეტურ გაცხადებაში. ხოლო ამ გადა-
სცლის ორიგინალურად გააზრებულ მომენტიად
უნდა ვიგულისისხმოთ მამის მონალოვი, რომლის
უაღრესად ჰუმანისტური და ოპტიმისტური
მუხტი უცრად ანელებს მძიმე ატმოსფეროს
და სრულებით ათავსოულებს თხრობას, არა-
სასიამოვნო დანაშრევებისაგან. მისი სული თავი-
სუფალია გაბოროტების თუ შუბისძიების გრძ-
ნობისაგან, რადგან მისთვის უცნობია „მწუხა-
დავებულ გმირთა“:

არ გვინოს, დაღლილ გულს აღმოხდეს
გმინვა,
ავგაცივით, მძვინვარ დრო-უას დაგსდო
ბრალი, —
ან ისეთი რა მძულს,
ან ისეთი ვინ ვარ —
რომ დავტოვო ქვეყნად მძულვარების დათო!

მისთვის მთავარია შინაგანი სიმართლის ურევი რწმენა და ეპოქის შეილის ვალის შეცნობა „რომ ჩევნ მყერლში ერთხელ მომზუდეული ული სუუკნის ერთხელ მოსუნთქვას ეყოს!“). მიტომაც დაბრუნების ამ ყამის მამამ მოიტანა ითხეა არა „რისოთხის?“, არამედ — „რას შეციტო, შევილო, ოცდშვიდი წელი?“ მან კარგად ცის, თუ რა დატოვა „ბრძოლამ“, სიცოცლეების მა და ონტერესებს, რას დატოვებს შეიღი.

და ას, იუგება თვით პოეტის მონილოგი —
იდი ღლარება მთელი თაობისა, ისტორია
ული მეოთხედი საუკუნისა მისი დაზი
მითი და აურაცხელი მსხვერპლით, ოჩნასული
ქმართებითა და რომანტიკით, მძაფრი ტეი-
ლებითა და შეფოთვარებით, ვონების ფონტა-
ნის უსაზღვრო გაქანებითა და კაცობრიობის
მავლის ბეჭებ ღრმა დაფიქრებით...

როგორც ორთოდოქსული რწმენის შემოწმებისა და განმტკიცების საშუალებას:

კველაფერი ცდაა, კველაფერი დროა,
დრო კი ისე ღრმა და ისე ხელვიშროა —
რომ ძლივს ვტებავ ახლა

წილი როგორ ჰყარა
თქვენ, იმედი მაინც არის იქ თუ არა?

და მოხუცი მამაც მიპასუხებს: — არის,
ვით სიცოცხლე ჩვენი, შუქი ჩვენი ოვალის!

ამ ფართო პორტოზონტზე გაშლილი ისტორიას
ხილვის პრიცესში პოემში თანდათან შემდიდე
მესამე თაბაძის სახე. მამასთან გაბაასებულ
შეიღი ახლა უკვე თვით აღმოჩნდება მამის
როლში და მას მეყვევილრეობით გადაცემა ხოლ
შე მამის შუქილიც შეიღის ბეჭდზე და დაღია
იძელიც მომავლისა (, შენს ფიქრებთან მიყვარს
ხელჩართული შემბა, დამაბეჭოს მინდა სიცა-
შუკე შენძა"). იგივე საზრუნვად, იგივე უიქ-
რები, იგივე კითხვა — როგორია მისი გზაზე
რას მოამარს იგი თავისი დავუჯაცების შე-
მდგომ მეოთხედ საუკუნეს?

პოემის ფუნალში ეს სამი სახე განსაკუთრებულ სიმბოლურ, მინიჭებითს ფუნქციას იღენს როგორც წარსულის, აშენებისა და მომავლის მთლიანობის. მათი მეტყველეობითი კაშირის უზყვეტობის შემცნება („ყველა წამი იშვიილობა“).

ପ୍ରାମିଳୀତେବେଳୁ, ଉନ୍ନତାଙ୍କ ନୀ ହାମିଲେଣ୍ଡା ରାମଟ୍ରେକ୍‌
ଟୀ ମେଡିକୁଲିନ୍ ପ୍ରାକ୍ଷେଳନ୍ଦିତ ହେବେ ଆମା ଦା ଏହି ବେଳୁ
ଯାଏ ଜୀବନକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ

James 3:1-6; 1 Cor. 10:14

క్రైస్తవ వార్గం కుండలి ప్రాణికి మొదటి విషయాలను అందించాలి.

ამასთანვე, კ. კალაძის შემოქმედებაში არის თაობათა, მათაც და შეიღლა ურთიერთბიძის გმოხარტვის მეორე ასპექტიც. მე პრობლემას თან მისცვლისას პყიტრი ყოველზეს ისტორიულ ჰეშმარიტების ფარგლებში ჩემგა. როდესაც დღის წესრიგში დგას მწვავე სოციალური კონფლიქტი, მისი გადაწყვეტაც კლისტობრივი ძალთ ჭიდილის, პროგრესულის ისტორიული ჰერსეპერივის შესაბამისად უნდა განხორციელდეს. გავის ხსენოთ ბააღურის კონფლიქტი შეილებთან — პასანთან და ხატიჯესთან („ამბავი აჭარელ აზნაურების...“) ან უჩარლიონის თაობისა ცულ დას თაობასთან („უჩარლიონი“) — ეს „ლელევისა და ქარიშხლის გამოვლინილი“ ისტორიები.

„ჰუარელი ამსნაგების ამბავში“ ხალხურა
ეპოსის ტრადიციული ფორმის გამოყენება
პოეტს დაგეხმარა პრობლემის რომანტიკულ გა-
ძლებასა და გადაწყვეტაში. „ჰუარელიში“ კი
ეს რომანტიკული საბურველი მოსნილია და
რეალური ცნოვების მთელი სისასტიკე ერთ-
გვარად ზეღმეტად გაშეშვლებულადაც კი არის
შარმოლგანილი. თუმცა პოემის მთავარ კმიტოთა
ბედის იმგვარი კონტასტირება, როდესაც
ერთი ილუსტრაცია, მაგრამ ცოცხლობს (პრინციპი:
მოკვდეს, რათა ოცოცხლოს!), ხოლო მეორე
ცოცხლობს, მაგრამ მკვდარია (პრინციპი: სა-
ცოცხლეშივე სიკვდილი), პრობლემის ორიგი-
ნალური და ასევე გაბეჭდული გადაწყვეტის
პირველი ცდა იყო ქართულ საბჭოთა პოეტურ
ეპოსში.

ଓ পৰৱেলুমাৰা শৈক্ষণিক, বৰষালুৰীপ্ৰ ক. ফাৰ্লাদ-
ইস উচ্চাবন্ধুবৰ্ণেলি ঢ়েবদিৰ শৈক্ষণ্যেভৰণৰ জন-
কুশলি মন্ত্ৰী প্ৰেসেন্ট, অৱৰী সাৰাংশৰ জন্যে দু তাৰিখ
ৰাখলৈ স মন্ত্ৰিযোগৰিলো এডমিনিস্ট্ৰেশন পৰৱেলুমাৰাৰ আৰ-
মে ট্ৰেজেচুৰা ঔষ্ঠেৰীলো লোকৰিঙ্গুলো পৰৱে মুহূৰ-
নাইড়— যে বৰ্ষেভৱে সুবৰ্ণাবৰ্ণ সিলেক্টৰা উত্তোলন-
কৰিলো শৈক্ষণিক “উচ্চাবন্ধু” এডমিনিস্ট্ৰেশন, বৰষালুৰী
শৈক্ষণিক প্ৰেসেন্ট আৰ হিমৰ্জিনৰ নিকটেৰে শৈক্ষণিক-
অধিবক্তৃতা পৰিবহন কৰিব।

କେବଳ ସାହିତ୍ୟରେ କଥା ନାହିଁ କିମ୍ବା ପାଦିତାରେ କଥା ନାହିଁ ।
ଯେତେ କଥା ନାହିଁ ଏହା କଥା ନାହିଁ ।

www.ijerpi.org | ISSN: 2278-5626 | Impact Factor: 3.42 | DOI: 10.1524/IJERPI.2018.0602

ଶିଳ୍ପିଙ୍କର ମାନକତ୍ୱରେ

ნისა; შედინადის პირადი ტრაგედია „ტალღასა-ვით გაჭაღარავება“ „მიტოვებული ნაპირის ძებნიში“, როდესაც ბოლოს და ბოლოს ნაპირი თითქოს ნაპოვნია, მაგრამ იგი მაინც უცხო აღმოჩნდება.

შესაძლოა, ეს ბოლო კონცეფცია სადაც იყოს: მართლაც, არაომ არ ხერხდება ადამიანის დაბრუნება საკუთარ ეროვნულ სეულთან? რატომ ხდება ასეთი სრული სულიერი გაუცხოება შედის უკუღმართობით საკუთარ კრას მოწყვეტილი დამამიანისა? არის თუ არა სრულ-ყოფილ და მოტკირებული ამ მხრივ მხატვრული სახე? შესაძლოა, აქ ვლინდებოდეს ერთავარ ნკლი იმ პოემისა მაგრამ იგი მაინც საინტერესო ეპიკურ ნაწარმოებთა რიგს განეკუთვნება ჩევნი ერისათვის მეტად მტკირებული და სათუთა პრობლემის ორიგინალური გააჩრებითაც და მაღალმოეტური მეტყველებითაც.

ორიოდე სიტყვაც კ. კალაძის პოეტური ეპოსის თავისებურებაზე კ. კალაძე ერთ-ერთი პირელია მათ შორის, ვინც ჩევნი დროის პოეტურ ეპოსში წარმატებით განხორციელა ეპიკურისა და ლირიკულის სიზთხი. ლირიკული ელემენტი განსაკუთრებით მომდლავრებული მის გმირე ეპიკური პლანის ისეთ ნაწარმოებებში, როგორიც არის „იმერული მოთხოვნა“, „მთების ეპოსი“, „ბალადა სიყვარულისა“, „ვაჟა სახახო დღესაწაულზე“, „ჯარისკაცები თერგის ნაპირებზე“, „მამა“ და სხვ. საერთოდ, კ. კალაძისათვის არ არსებობს ეპოსი შთამბეჭდვად გამოვლენილი ლირიკული ელემენტის გარეშე. იგი თვალსაჩინო ფუნქციას ასრულებს თვით ერთი შეცდითი ტრადიციული მანერით დაწერილ პოემებშიც კი („უჩარდიონი“, „მზე ცეცხლის კვამში ამოდიოდა“, „მედინადი“). პოეტის ღრმა რწმენით, თანამედროვე ეპიკოსი მუდაშ თან უნდა ახლდეს თვის გმირებს. როგორც მათი ამბავის არა მხოლოდ მომთხოვნელი, არა-მედ უშეალო მონაწილეც. ამიტომ ხედებიან დღესასწაულზე ვევს მისი გმირები და პოეტი ერთად („შეცყვურებს ხალხი, შეყყურებო ალუდა, მე და მინდია“); ამიტომ არის, რომ მთელი პოემა „მზე ცეცხლის კვამში ამოდიოდა“ შესრულებულია როგორც ეპიკოსი პოეტის ლირიკული საუბარი თვის გმირებთან, ხოლო „მედინადში“ ყველგან აშეარა მისი „თანა-არსებობა“ პოემის მთავარ გმირთან.

თვისი პოეტური კრედიტი კ. კალაძეს ბევრჯერ გამოიტვებას („მე ჩემი გულით, ჩემი ქართულით“, „მსურს — ჩემი გულისთქმა გაგაგონით“, „ჩემს სიკაბუკეს — ჩემი კალარა ხვდება, ვით ქუჩილს ცის მყუდროება“ და სხვ.). ისინი უზრაღებას იქცევენ ასაქერელი საგნის თვისი ბური გაზრებით, პოეტურ სახეთა, სიტუაციათა, გრძნობათა და ფიქრთა იმგარა წარმოსახვით. როდესაც ყველივე ეს გამოყენებულია მთავარი პოეტური მრწამსის გამოხატვის პარალელურ

მონახაზებად, გარსამოსად თუ შინაგანი წედომის საშუალებადაც ერთსა და იმავე დროს.

უსიტყვოდ ვის რა ვეზიარო, ვის რა გავანდო? მოკვდები, სიტყვის ნაპერწყალი რომ არ ავათო!

...ცაში ანძები ამღერებულ ლექსებს იშერენ, თქვენს გამოთიშვას, სარკმელებო, ვერ დავიჭრება!

თქვენი აწყობა რეინავ, ქვიტკირო

ურითომოდ როგორ წარმოვიდგინო...

...უველა სწრაცვა დედამიწის უველა ფრთისნების —

ანარეკლია მხოლოდ სიტყვის, მხოლოდ ოცნების...

...ახერ დაწერილს წავშლი ასხერაც,

აპა, დედა, ვისაც არ სჭრა —

მეც მიმოვნა, წყვილი სიტყვა მეც

დამკარგია...

— დაშვრა ამაოდ! — ვინ იტყვის ისევ, გულწართმებული ვინ არის ისე...

გულში თუ არა — სისხლის წვეთი სადლა ვეძომ!

...ლექსი რომ არა — ნესტანივით
ცისფერთავალება,

ქვეყნად სიცოცხლე სულზე უცრო ვის
ეყვარება?

(,,იმათ, ვინც ლექსი აითვალწუნეს“)

ასე, არა დეკლარაციულია, არამედ მოვლენებისა და ფაქტების საერთო კონცენტრირებული აღმით არის გაშეარავებული პოეტის დამკიდებულება საერთოდ მხატვრული ფენომენისადმი, კერძოდ, თვისი თვისადმი, როგორც შემოქმედისადმი.

ამიტომ არ არის შემთხვევითი, რომ პოეტის კრედიტის გამომხატველ ლექსებშიც ძლიერად ვლინდება მთელი მისი ლირიკის დამახასათებელი. თვისება: ლირიკულ თუ ეპიკურ თხრობაში ერთმანეთს შეუხამოს თავისი ეპოქის ამბება, ამ ეპოქის ადამიანთა განწყობილებანი და საკუთარი სულიერი მდგომარეობა. კ. კალაძის ლექსების დიდი უმრავლესობა სწორედ ამ შემეცნებითა და ესთეტიკურ საწყისს ეყყარება.

ჩევნი აზრით, ეს განსაკუთრებულ სილადეს ანიჭებს მის ლირიკას, სადაც კონკრეტულის პოეტური განზოგადება და მეორადი — მხატვრული — სინამდვილის შექმნა ფართო მასშტაბებს ღიას.

კ. კალაძის პოეზია შეტად გვეკირველება ძირითადი ტენდენციის, მოვლენებისადმი დამოკიდებულების თვალსაზრისით. მასში არის დამკვიდრების დიდი პათოსიც და უარყოფის მბატობი ელემენტიც, მაგრამ ყოველივე ეს ეყყარება მოვლენებში გარკვევის, მათი ობიექტური შეფასების პრინციპს. კ. კალაძის შემოქმედებაში შეფასებას, მსჯავრდებას ყოველთვის წინ უსწრებს მოვლენის არსში გარკვევა, რაც

ასე კლასიკურად გამოიხატა ჯერ კიდევ სპინოზას ცნობილი ფორმულით: „ყოველთვის, როდესაც კი ადამიანთა მოქმედებაზე დაფიქტრებულვარ, იმით კი არ დამდწყია, რომ დამეცნა, დავღონებულიყავ ან დამეგმო, არამედ პირველყოვალისა გამეგო იგი“.

მხოლოდ ასეთი დამკუიდებულება იძლევა ჰეშმარიტი მხატვრული განზოგადების, როგორც ობიექტური ხატვანი სინამდვილის შექმნის, საშუალებას.

კ. კალაძის მანერისათვის დამახსიათებელია მეტად შთამბეჭდავი, კოლორიტული და, ამავე დროს, საოცრად დინამიკური პოეტური სახეები. მაგალითად, როდესაც იგი იტყვის: „მთაზე ავალთ და ქარივით თან ავიტან დილის ღრუბლებს“ („მედინადი“), „ელავდეს ლურჯა და უფრო ბასრი სირბილით მოჭრილ მანძილს ისროდე“ („ნახტომი გულითან“) ან „დედა-მიწიდან წამოდგა ვაჟა, მიწა ჩვენს თვალწინ ამოარვია“ („ბარათაშვილი და ვაჟა-ფშაველა მთაწმინდაზე“), თქვენ თითქოს უშუალოდ შეივრჩნოთ და იშვებოთ იმ წარმოსახეითი ხატვანი სურათის რეალობას მათში სწორედ აუცილებელი, ცხოვრუბისეული დინამიკური სიცხოველის ელემენტების შეტანის გამო. ხშირად კი დიდ სურათზე მოხატულ დეტალი ისეთი შთამბეჭდავია, რომ სამუდამოდ ეჭვდება მეხსიერებას, როგორც დამოუკიდებელი ფრაგმენტი. „და ნაბადი როგორც ლანდი შერჩათ ბიჭებოთ“, — ამბობს პოეტი „მედინადში“, როდესაც ასტამურის შემოსვლას და მასთან შეგებებას აღწერს. მხოლოდ მხატვრის თვალს შეეძლო დანარა და ფრაზიას წარმოედგინა ნაბადი, როგორც მისი „ბიბლიური“ პატრიონის ლანდი. და კიდევ რამდენი ასეთი სახე მოიპოვება კ. კალაძის პოეზიაში!

დიდი ხანია ლიტერატურის თეორიაში არსებობს ერთმანეთის საპირისპირო ჟეჟედულებები ლირიკის არსის, მისი დანიშნულების, რაობის თაობაზე. ერთი ფიქრობენ, რომ ლირიკაში უნდა ღომინანტობდეს „მაქსიმუმი-ბგერა“, მეორენი „მაქსიმუმ-მელოდიას“ ანიჭებენ უპირატესობას, ხოლო მესამეთ „მაქსიმუმ-აზრი“ მიაჩნიათ ლირიკის ბირთვად. საბჭოთა ესთეტიკური აზრის დამკიდებულება ამ თეორიებისადმი ცნობილია: ცალკე ალებული არც ერთი მათგანი არ შეიძლება გამოხატავდეს ლირიკის დედაარსს. ჰეშმარიტი ლირიკული ქმნილება ემყარება მაღალ აზრსაც, მელოდიურ გამართულობასაც და ბგერათა შუსიკალურ კანონზომიერულ მონაცემება-შეწყვილებასაც. ამ სამი კომპონენტის მხოლოდ სინთეზური შერწყმა ქმნის ლირიკის მთელ მაღლს. ამის დადასტურებაა საუკეთესო საბჭოთა ლირიკოსების მდიდარი პარტიკა ჩვენშიც, საქართველოშიც. ხოლო ამ პარტიკაში თავისი ადგილი უჭირავს კ. კალაძის პოეტურ შემოქმედებას.

რასკვირველია, კ. კალაძის ყველა ლექსით პოემა როდია თანაბარი პოეტური შთაგნებით დაწერილი. მოიპოვება მის ლირიკაში „მშრალი“ თუ „ცივი“ სტრიქონებიც, კოჭლი ფრაზებიც, ნაკლებექსპრესიორებული და პოეტურ სამოსელშემოძარცვული ლექსიციც („კოლხეთის ლამე“, „კოლორის“, „ქართველ მეომრებს“). მაგრამ ეს ხომ თითქმის ყველა ჰეშმარიტი შემოქმედის ხვედრია! მთავარი ისაა, რომ კ. კალაძის პოეზია ერთი მთლიანი ლირიკული სიმღერაა, რომელშიც აისახა ჩვენი ეპოქა თავისი ძირებული სოციალური ძვრებით, სულიერი გარდაქმნებით, აღამანთა რთული ინტიმური განწყობილებებითა და დიდი იმედებით.

ექ. გერეაპის „ქრისტიანული ხელოშვილის“ გამო

ყოველგვარი სერიოზული კრიტიკის წინა პირობას თავისი იბივეტისა დამი პატივისცემა წარმოაღევს. პატივისცემაში, ცხალია, არ იგულისხმება გუნდრუკის მარცხნივ და მარჯვინ მიმოკრება, არამედ მხატვრული ნაწარმოების ღრმა და ყოველმხრივი შესწავლა (არა მხროლო გადაეკითხა) და ავტორისადმი კეთილისმუშაველი დამოიდებულება. იქნებ ვცდებოდეთ, მაგრამ, ჩვენი აზრით, კრიტიკოსმა არც მშინ უნდა მოჰკილოს კალამს ხელი, თუ მხატვრულ ნაწარმოებში ერთა იდეაზე არაფრის შესახებ წერა თავსუუკავებლობაა და სხვა არაფრი... კალმის გასვრაც არა ღირს. ასეთ შემთხვევებში სიტყვაზე მეტად სიჩრუმე კლას. ამის შესახებ აღმა განსხვავებული თვალსაზრისი აქვთ კრიტიკოს აქვთ ბაქარაძეს, რომელმაც რეზო ჭერიშვილის ახალი რომანი— „დალის“¹ — შესახებ „ცისკრის“ მერვე ნომერში გამოიქვეყნა საქართველოს კრიტიკოსს უწენიშვილი შენიშვნებით. რომანში კრიტიკოსს ვერავითარი ლირუსბა ვერ აღმოჩენია და მას რ. ჭერიშვილის სერიოზულ მარცხად მიიჩნევს. ასეთი გამანალიზრებული დასკრინა მწერლის მიმართ, რომლის ტალანტში ეჭვი აღბათ არც აკ. ბაქარაძე ეპარება, უდავოდ სკრუპულობური ანალიზის შედეგად და ერთგარი შინაგანი ტკივილითაც კი უნდა გაკეთებულყო. სამწუხაროლ, ასე არ მოხდა. უფრო მეტიც, ხშირად იტელევა ისეთი ელმერნტარული მოთხოვნილებაც კა, როგორიცაა რომანის ტექსტის ცოდნა. აი, ამის მაგალითებიც:

1. აკ. ბაქარაძე მწერალს უსაყველურებს, ელგუჭა ეაშაქესა და დალი შელიას შორის ასაკობრივი სხვაობა რომ არის და დალი რომ ქმარი ჰყავს, ეს რეზო ჭერიშვილსაც დავიწყდა და ელგუჭასაც (გვ. 102). თავი რომ დავანებოთ

ამ კონტექსტში ავტორის უადგილოდ მოხსენიებას (რ. ჭერიშვილს რომ „დავიწყებოდა“, საინტერესოა, ამ ფაქტებს აკ. ბაქარაძე რა საშუალებით შეიტყობდა?). თურმე ელგუჭასაც უფრო ქრისტიანი მთ თემაზე: „იმ ქალს ჩემს სიცოცხლეში არ დაელაპარაკები, ბოლოს დაბოლოს, რა ჩემი ტოლია“ (I, 65); „ვინ ელგუჭა, სად დალი? ყველაზრისთვის თავი რომ დაგვენებებინა, ერთი მაინც ლექტორი იყო, მეორე— სტუდენტი“ (II, 32).

2. აკ. ბაქარაძე: „(ელგუჭა) ჭერ იყო და გაუბედაობის გამო, ქალათ უბრალო დალაპარაკებას ვერ ბედავდა. მერე კა, მოერია თუ არა გაუბედაობას, მა შინ ვე (დაყოფა ჩვენია. თ. კ.) დალის გაბახება მოინიდომა. სხვისი მანქანით, სხვის აგარაზზე სხვისი ცოლი წაიყვანა და მისი გაუბატიურება მოიწადინა“ (102). ჭერთი, ქალ-ვაჟის გაცნობიდან ბევრმა წყალმა ჩაიარა, ვიღრე დალი სხვის მანქანში ჩაუგდებოდა და სხვის აგარაზზი შეჰქვებოდა ელგუჭას, მეორეც არის და, საიდან დაასკვნა კრიტიკოსმა, რომ ვაემა ქალის გაუბატიურება სცადა?

3. აკ. ბაქარაძე: „რა განიცადა ელგუჭა ტრაგიულად? დალის სიკვდილობა არაფრი“ (106). ისევ უყურადღებობა! რომანის დასწყისში კითხულობთ, რომ დელის გარდაცყალება ელგუჭამ ძალზე ავადმყოფურად განიცადა, „უცდად გაჩდა და მოულოდნელად დაავიწყდა რომანის, რით მოკვდა და როგორ დაასაფლავეს დედა. ვიღაცამ თქვა, ამას შეხსიერების გამოთხვევა ჰქვიაონ“ (I, 22). დიღი სულიერი ტკივილი იგრძნო ელგუჭამ დალის „ლალატის“ გამო, ამასაც ავადმყოფური მოელენები მოჰყვა.

აკ. ბაქარაძე რომანის მთავარ პერსონაჟს ახასიათებს როგორც ზედაცემულსა და ვარყუნილ ადამიანს, სულიერ და ზეობრივ იმპოტენტს, არარობას, რაღაც გარდამვალ რგოლს პიტე-

1 უნარნალ „ცისკრი“, 1970 წ., 1—6.

კანორობსა და homo sapiens-ს შორის. ყველაზე მეტად ამას კრიტიკოსი შემდეგი საბუთებით ამტკიცებს:

1. ელგუჯა ხიდან უთვალთვალებს, როგორ
წვება ბაღრი კილტე კანონიერ მეუღლესთან;
 2. ელგუჯა აღამანთა სულიერ შესაძლებლობებს
ხელის გადაწყვით ზომებს; 3. ელგუჯა თავსეცუ-
რად ელის საწოლში მასპინძლის ქალშვილს;
 4. ელგუჯას მოქნარება აუტყვლება საყაჩარელი
ქალის დასაფლავების ეამს. ჩვენც ამავე თანა-
მიდევრობით განვიხილოთ ეს საბუთები:

1. კრიტიკულმა ისე ჭარბობადგინა ელგუჯას ხე-
ზე ძრომა და ოცლოვალი, თაოქოს ამ უკა-
ნასკენებს ის აინტერესებდეს, თუ „როგორ წევ-
ბა ქმარი ცოლთან“. ასეთი აგაღმყოფური ცნო-
ბისმოყვარეობა მართლაც რომ ცვედანს გუ-
ლისმარევი ეროტიკაა. მაგრამ ელგუჯას ის კი არ
აინტერესებს, თუ როგორ წევბა დალი ქმარ-
თან, არამედ — დაშვება თუ არა დალი ქმართან.
ქალს ხომ იგი უყვარდა; სულიერად რაღაც
მას ეკუთვნოდა, გულუბრყვილო ელგუჯას აზ-
რით, სხეულითაც მისი ერთგული უნდა დარჩე-
ნილყო. როდესაც ელგუჯამ დალი და მისი
შენიანი მეუღლე ერთად იხილა, მაშინდა შე-
უჯდა ეშვის ჟია და თავგზა დააყარგვინა. რა-
ტომ გამორჩა კრიტიკოსს მხედველობიდან, რომ,
როცა უოლტერი დაწევა, „ელგუჯა ოთახისევნ
არც იხედებოდა...“ (IV, 86), რომ ხიდან ჩამოს-
ვლისთანავე მას საშინელი პირის ღებინება აუ-
ტიდა, რომ ამის შემდეგ „დალის, რომელიც
მან მოღლლტედ გამოიცხადა, ალარ ელაპარკე-
ბოდა...“ (IV, 89). ასე რომ, ელგუჯას საჭირ-
ელი არაფრით არ ეგუება კრიტიკოსის მიერ და-
ნახულ საჭირისის უღონო ვნებას. ამ უკუღმარ-
თულად გაგებულ ეპიზოდზე განა ღირდა ამდე-
ნი მელნის ღვრა და ლიტერატურული თუ
ცხოვრებისეული ასოციაციების გალვინიძეა? ჯერ
იყო და ელგუჯას საჭირელი არზაყან ზეამბა-
იას მოქმედებას შეეუდარეთ და არც თუ ორაზ-
როვანად გადავუკარით, რომ ეს პლავატია; ლი-
ტერატურული წინაპრის დაღვენის შემდეგ თან-
დათან ეშვში შევეღით და ელგუჯას ცხოვრე-
ბისეული პროტოტიპი მოიგინიეთ. აღწერილუ-
სიტუაცია მართლაც რომ იყოს ნასესხები, „მა-
ვანი და მავანი კინორეესისორის“ ცხოვრებიდან,
მაშინც დიდი უტეშტობა იქნებოდა კრიტიკო-
სის მხრივ ასეთი „აღმოჩენის“ გაკეთება; ათ-
გზის უტეშტობაა, როცა მკითხველს ვაცნობო
ტრავდას, რომელსაც ელგუჯა ვაშაძის მმავ-
თან საირთო აზაონორი აქვს.

ბულება“ (102). მწერლისა და თავად პეტრონა-
უს დამკუიდებულება ამ ეპიზოდისადმი ჩანს;
ამის დასანახად სულ მცირე რამ არის საჭირო—
მეტი გულისყურით წავიკითხოთ ეს აღვილი:
ხეზე ასული ელგუჯა „მთელი ასებით გრძნობ-
და, რა უხერხულ მდგომარეობაშიც შეიძლება
ჩაიგრძნილიყო, მაგრამ აღარაფერს ერიდებო-
და... რა უნდოდა ამ შუალებებზე ხეზე, რა უნ-
დოდა სხვას იჯაში?.. დიდი ოთახის ბინადარ-
ნი წყარიად, უშფოროველად ემზადებოლონენ და-
საძინებლად. ელგუჯა აქ რა მოხელე იყო, მისი
ვის რა ემართა“... (IV, 85—86). აკ. ბაქრაძის
აზრით, ეს აღაბათ საკმარისი არ არის. მაში რა
უნდა ეძნა მწერალს? რადგან ცდუნებას ვერ
გაუძლო და ელგუჯა ხეზე აძვრინა, ალბათ ამ-
ბის თხერბამ განზე უნდა გადადო და ლაშათი-
ანად შეეხურებინა თავისი პეტრონაჟი, რათა
მკითხველებს არ შექმნილა ილუზია, თით-
ქოს რ. ჭეიშვილს მოხწონს საყარალი ქალის
ნახევის ეს ხერხი და მთაც მოუშოდებს ელგუ-
ჯას მაპბატონ. რომანებში, ჩვეულებრივ, და
„დალიშიც“, კრძალ, მრავალი ეპიზოდია. გა-
მოდის, რომ რ. ჭეიშვილმა უნდა ჩაავლოს მკი-
თხეველს ხელი, დაატაროს რომენის გვერდები
და აუქსნას: ამან ქმრიანი ქალი შეიყვარა — ეს
ცუდია, ქმრიანი ქალი სხვას გაუმიგნურდა —
ესეც არანავლები ცოდვაა, ქმარმა მოდალატი
ცოლს სცემა — ეს კიდევ უარესი; მე ამგვარი
საჭირები არ მომზონს და, გვთავათ, ნურც
თქვენ ჩაიდენ ამას... და აღარ ვვერებოდა
რომანი „დალი“. გვერებოდა მაღარე თხელება
უმცროსი ასახის მოსწავლეთათვის.

2. აკ. ბაქრაძე ელგუჯას გონიგბრივ სიცუბჭიო
არს ამტკიცებს იმით, რომ თურქმე იგი ხელის
გადაწევით ზომავს აღამანის სულიერ შესაძლებლობებს. ბიცეფსებით ჰკუუ-გონენბის ვაზომდვა მართლაც დიდი სიბრიუგვეა და კრიტიკოსთან
ამის შესახებ სადაც არაუგრა გვევწენოდა,
რომ რ. ჰკუუშვილს ამის მსგავსი რამ ეწეროს.
რომანში აღწერილია ბანკეტი. სადაც ელგუჯას,
ცნობილ მოჭიდავეს, თმაღლბს სთხოვენ; მას
კი თვისი ავალყოფნა აკაცებს, იცის, რომ
სმა ავნებს, მაგრამ ბოლოს გაითაქრებს: თუ ამ
ხალხს, რომელსაც ხელს წკითაც გაუადუშივ,
ლგინო არ სწყონს, არც მე დამატებს რამესო.
რა შუაშია აქ აღამანის სულიერი შესაძლებლობები? რაში ერთი: ან კრიტიკოსი სათანადოდ
არ იცნობს ტექსტი, ანდა გარევეული მოსაზრებით
მას აყალბებს. მესამე გზა, რომ აკ. ბაქრაძეს
ლვინის სმა აღამანის სულიერ შესაძლებლობათ გამოვლენად მიაჩნია — უნდა გამოირჩიოს.

3. ამავე ბანკეტის ბოლოს მთვრალი ელგუჯა მასპინძლებმა ფალქე ოთხში მოასვენეს. „პრო-

ଟାଇପ୍ କରିବାକୁ ନୀତିରେ

ବାବ. ପଦ୍ମରାମଙ୍କିଳି ଏବଂ ପରିଚିତିକାଣ୍ଡର ଶବ୍ଦରେ ବିବରଣୀ କରିଛନ୍ତି।

ვიანციული უტიფრობა“ არისო მისი ფიქრი იმის შესახებ, რომ „აღმაგ განგებ დალეკ თათაში მაწვევენ და მეტე ბელაც მომაკოთხავთ“ (V, 45). ისე გვავიწყდება (ან ვივიწყებთ), ამ გაფიქრებას წინ რა უძროდა: ბანკეტზე ბელა სულ ელგუჯათან ცეკვავდა, „ქალი უმიზეზიდ იცნოდა“ და როცა გვერდით თათაში განარტოვდნენ, „ბელა კისრჩებ მოეხვა და ტუჩებზე დააცხრა... ისინი გამეტებით ბურჯგნიდნენ ერთმანეთს“ (V, 43). შემდეგაც რამდენიმეჭერ გაიმეორეს ეს სეანის. ყოველავე ამის შემდეგ უპრიანია, რომ ნასამ კაცს (პროვინციიდან იქნება იგი თუ მეტროპოლიდან) გარკვეული ილუზიები შექმნოდა.

და ბოლოს, ელგუჯას პირუტყვობის დამაგვირგვინებელ საბუთად ა. ბაქრაძე მიიჩნევს მის საქციელს დალის დაქრალვის ქამს. მართლაც, ნორმა ღური რი ადამიანისაგან ასეთ სიტუაციაში მთქნარება და თვლება უხეში ცინიჩმია. მაგრამ იყო კი ელგუჯა კაშაძე იმ მომენტში ნორმალური? წინა ღამით იგი ხომ ძალით შეიძრა ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში და განაცხადა, ჩემი მშა მშა შეთვარებუ ძალით გააგზავნეს და მალე ყველას იქითკენ გაგვისტუმრებენ. რატომ გმორჩია კრიტიკოსს მხედველობიდან ფურქიური დაავადების სხვა სიმპტომებიც: ცედრის დანახვაზე ფეხის პარალიზება, ლრმა ძილი იქვე, საფლავებს შორის; დასასრულ, თვით მწერალი გვეუბნება, რომ მშიძე ფსიქიურმა ტრავია ელგუჯას მეზესირება ნაწილობრივ დაუბნელა. ის, რასაც ა. ბაქრაძე პერსონაჟს უზენობად და გულგრილობად უთვლის, სინამდვილეში დალისადმი ლრმა და ტრავიული გრძნობის გამოვლენაა. ერთგან კრიტიკოსი ცინიკოსობასა და მიზანორიგობას სწამებს რ. ჭეიშვილს, ერთ-ერთი შენი პერსონაჟის პროტოტიპი კლინიკური ავალმყოფა და შეშლილის დაცინგა მწერლობში არ ეკადრება. განა კრიტიკას კი ეკადრება ავალმყოფის ლანძლვა და ფსიქიური აშლილობის გამოვლენი სიმპტომებით გასი სულიერი ღისებების განსაზღვრა? სიტყვაშ მოიტანა და, არც ის პერსონაჟი გაუწირავს ავრერიგად რ. ჭეიშვილს. ის, რა ათქმევინა ლიტერატურას მის შესახებ: „სხვათაშორის, არც ისე მოთავებულია, ერთი შეხედვით რომ ჩანს. მუშაობს, ელექტრომონტორი. აზაფერი არ ეშლება, რომ იცოდე. ცოლ-შეილს აჩხენს, მტერმოყვარე იცის და მეტი რა გინდა“... (II, 8).

როგორც დავითანახეთ, კრიტიკოსის მიერ ელგუჯა გაშაძის უცილობისა და უზნეობის ნიშუშად მოტანილი ოთხივე საბუთი გაუგაბრობაზეა დაფუძნებული. საერთოდაც, ელგუჯა — როგორც ტიპი — მეითხელიში, თუ ის წინასწარ არ არის ტერდენციურად განწყობილი, ამგარ საშინელ ემციერებს არ აღმარის. ვარსკვლავებს არ წყვეტს, მაგრამ არც სხვებზე ნაკლებია: საშუალო სკოლა აქტოს მედალზე დამთავრა, სწავლობს, ჭიდაობს, კითხულობს, შეძლებისდავა-

რად ცდილობს გაერკეს არსებობის ურთულებ პრიბლებებში, შინაგანად კეთილია, მისიყვარულე, არც ძალიან გულადი, არც ზედმეტად მშიშარა, მოკლედ, საშუალო ადამიანის თავისი ინტელეტითა და ტემპერამენტით და, როგორც ყველა მშა რანგის კაცი, არც თუ ძალზე საინტერესო. ხანდახან ლექსებსაც წერს. ცოტა მეტი ამბიცია რომ ჰქონოდა და ხელიც გაეწავა, იქნებ ლიტერატურის სხვა სფეროებსაც გადასწვდომოდა.

მწერალმა გვიჩვენა, რომ ელგუჯას არ ეყო ძალა და ინდივიდუალობა ქალაქის ატმოსფეროში ში წინ აღდგომოდა მაცნე ზეგაულენას; თბილისმა იგი მოღრიყა. შემთხვევითი არ არის, რომ ელგუჯას, ამ სულიერად არდინარულ პირვენებას, აეტორმა სხვა სფეროში (სპორტი) გამოაჩინინა თავი. გლეხური სიეშმაკით ელგუჯა მიხვდა, თავისი შეზღუდული ბატიქმიყვარების დასკმაყოფილებლად ეს გზა უფრო აღვილი და ნალი იყო. და საკმაოდ ზუსტად დანახული ფსექოლიგიური დეტალია, რომ „გონების მოვარიშენი“: ხალგზერდა ლიტმუშაკი, დიმიტრი, ვიგუშა, გურამ ყვავაძე და სხვები „სხეულის მოვარიშენ“ ელგუჯას მეტ პატივს ცემენ, ვიდრე ერთმანეთს.

მაგრამ ხშირად სწორედ ორდინარობა იჩენს დიდ გამძლეობას: თბილისმა ელგუჯა მოღრიყა, მაგრამ ვერ დაშმუქნა. ის ჯანსაღი საწყისები, რაც მასში იყო, მინავლდა, მაგრამ არ ჩაქრალა. საჭირო განტა დიდი სულიერი შერყევა და... იწყება, დაიწყო, უნდა დაიწყოს კათარზისი. მწერალმა აქ წერტილი დასვა. მან ვიჩივენა — დასკვნების გაეთხება მკითხველზე.

ა. ბაქრაძის ერთ-ერთი უმთავრესი დებულებაა: რომანის პერსონაჟთა ხსიათი და მათი ურთიერთდამკიდებულება ლოგიკურ წინააღმდეგობაშია, „ზნეობრივად, მხატვრულად და ლაგიცურად დალ შელიასა და ბაღრი კილაძის ცოლებრიბა ტყუილა“ (108), ასევე სიცრუე დალისა და ელგუჯას სიყვარულიც. ამ დებულების სიცრინისაფინი მთავარ მოქმედ პირთა დასასიათება არის გადამწყვეტი. რამდენად სწორად გაუგა კრიტიკოს ელგუჯას სახე, ეს ზემო გამოჩნდა; სამწუხაროდ, სხვათა პორტრეტებიც ტენდენციურად და სქემატურადა დახატული. კრიტიკოსს, ცხადია, შეუძლია მათი ხასიათის სუსტ მხატვებზე აქცენტის გადატანით თავისი ვარაუდისათვის ხელსაყრელი მოდელი შექმნას და შემდგომ ამ თავისივე სქემისაგან ქვაჭავე აღარ დატოვოს. ეს გზა აღვილია, მაგრამ ნაკლებად კომსტრუქციული. ა. ბაქრაძე სწორედ მას ირჩევს ხშირად. ნაცვლად იმისა, რომ ენდოს პერსონაჟთა მწერლისეულ დახასიათებას და აეტორის ჩანაფერი უშაულოდ რომანის ტექსტის ანალიზიდან გამოიყვნოს და უჟაფასოს, კრიტიკოსი ვარაუდის სახით მაშერს რ. ჭეიშვილს დებულების, რომელსაც შემდგომ ადვილად აღვევს. მაგალითად: „იქნებ რ. ჭეიშ-

ვილს ეგონა, კონტრაპუნქტული ხერხით დაფხა-
ტეო ელგუჯას სულიერი მდგომარეობა“... „იქ-
ნებ ელგუჯა გაორებული პიროვნება და მისი
ფიქრები და საცილი ეწინააღმდეგება ერთმა-
ნების“... „შეიძლება კაცმა იფიქროს, დიმიტრი
პაროლიულად განასახიერებს ცრუ ფილოსოფი-
ასო“... „იქნებ დალისა და ელგუჯას ურთიერთო-
ბაში პიგმალიონის პრობლემა დასმული“... და
ყველა ამ „იქნებ“-ისა და „შესაძლოა“-ს გასა-
ბათილებლად ილევა ცრო და მკითხველის მოთ-
მინება. ვითომ მწერლის კონცეციის ვარ-
ღვევთ, სინამდვილეში კი საკუთარ პიროვნებს
ვებრძეთ.

ბადრი კილაძისა და დალი შელის დახმარ-
ოვების დროსაც კრიტიკოსი ნაცლები წინააღმდე-
გობის გზით მიდის და ცოცხალი ადამიანური
ხასიათების ნაცვლად შიშველ სქემას წარმოვვა-
დების: კილაძე აფერისტი, ჭურდი, სადისტი და
კაცისტევლელია, დალი კი — დახვეწილი ინტე-
ლიგენტი. მათი ცოლებრობა სიცრუეა, ვინაიდან
მწერალი გვარშმუნებსო, რომ დალი სულიერად
და ხოსტიულად მატლებული ქალია. რ. ჭეშ-
ვილს კი არც ბადრისთვის გამოუბამს სატანის
კუდი და არც დალისთვის — ანგელოზის ფრთხე-
ბი. ბადრი კილაძე ძლიერი პიროვნება, ამავე
დროს — ნიშიერიც. ამ თვისებათა შეჩრწყმისაგან
ჯვარიც შეიძლება მივიღოთ და ბარიც. მივიღოთ
ბარიც (ა. ბაქრაძეს უკვირს: „მხატვარი კაცი რა
სუბიექტური და ობიექტური მიზეზების წყა-
ლობით გახდა კრიმინალური დამნაშავე?“ —
ვისაც რამდანის გარემო და აღმოსფერო პარობ-
ტიუმად მიაჩინა, მისგან ასეთი კითხვა, რბილად
რომ ვთქვათ, არალოგიურია). ბადრი გა-
რენულადაც შთამბეჭდვადა და ეს მომენტიც
მნიშვნელოვანი იქნებოდა დალი შელიასათვის
(და კვლა ნორმალური ქალისათვისაც). დალი
კი სუსტი პიროვნება არცთუ ისე მდიდარი სუ-
ლიერი სამყაროსა და საშუალო ინტელექტით.
მისი ხასიათი ქალურობის კვანტისენციას წარ-
მოდგენს კვლა ნიშანდობლივი დადებითი თუ
უარყოფითი ატრიბუტებით. მიუხედავად ამისა
(იქნებ — სწორედ ამიტომაც), დალის სახე შე-
ტად ცოცხალი, დამაჯერებელი და სიმპათი-
ურია, დალი შელის ტრაგედია ის არის, რომ
გადამწყვერი ნაბიჯის გადასადგმელად მას სუ-
ლიერი ძალა არ ჰყოთნის. ქმრისადმი დალატი
მხოლოდ სუსტი პროტესტია ბადრის შინაგანი
დესპოტიზმის წინააღმდეგ, ქალური სტიური
შურისმიერა. უფრო ღრმად და შორს დალი ვერ
იყორება, თუმცა ეს ნაბიჯი მას ელგუჯასადმი
ნამდგილობა და ძლიერმა გრძნობამ გადაადგმევი-
ნა. არ არის გამორიცხული, რომ უტყვემა ჭიდილ-
მა უფრო ძლიერ პიროვნებასთან საპასუხო რე-
აქცია გამოიწვია; ქვეცნობიერად დალი შელიამ
თავისი ყურადღება ბადრის ანტიპოზე —
ელგუჯაზე შეაჩერა. მასთან ურთიერთობაში, და-
ლის ვარაუდით, თავად უნდა ეკარნახა თავისი
ნება. მაგრამ დაახლოებას თან მოჰყვა ერთგვა-

რი გულაცრუებაცა და განზიდვაც, რაც თითქმის
ყოველთვის ნიშანდობლივია მგვარი კავშირი-
სათვის. „ამასაც მოვცებრიდი“, — გაიფიქრა და-
ლიმ ელგუჯასთან უკანასკნელი შეხვედრისას. ეს
იყო დასტყვისი დასასრულისა. დალის სატელი-
რო შეცდომა ისიცაა, რომ იგი ხედავს მხო-
ლოდ ალტერნატივას: ან სხვის ნებას უნდა ემო-
რჩილებოდეს, ან საკუთარი სურვილების ტყვე
იყოს. ადრე დალი თავს იმით ინუგეშებდა, რომ
„საკუთარი სურვილების, სიმოვნების დათრ-
გუნვა შეიძლება ქალს მეტ თავისუფლებას ანი-
კებდეს“ (III, 58), მაგრამ ეს მანც არ არის
სრული თავისუფლება. არის მესამე გზაც, გზა
სნისა, რომლისთვისაც დალი მზად არ იყო.
ამიტომ მისი ტრაგიკული ბოლო მხატვრულად
და ლოგიკურად გვართოლებულია.

ამრიგად, რ. ჭეშვილის რომანის გმირები საკ-
მაოდ ჩეულებრივი აღმინიშნები არიან ონდავ
უჩვეულო, გამძაფრებულ სიტუაციაში. დალი
შელია შორს არის იდეალიზაციისაგან, რასაც
აკ. ბაქრაძე მიაწერს ავტორს, ელგუჯა და ბალ-
იც არ არიან დაცემისა და არარამდს ეტა-
ლონები, როგორადც ისინი კრიტიკოსს ესახე-
ბიან. აქედან გამომდინარე, არც ამ პერსონაჟთა
ურთიერთდამოკიდებულება წარმოადგენს ზე-
ობრივ, მასტერულსა თუ ლოგიკურ სიცრუეს.

აი, კიდევ ერთი ნიშუში რომანის პერსონაჟ-
თა ხასიათის ბაქრაძისებული ანალიზისა. მას რა-
ტომდაც მიაჩინა, რომ „დიმიტრის მიმართ ავ-
ტორის დამოკიდებულება ირონიზებულია (თუ:
ირონიზებულა, თ. კ.“). რ. ჭეშვილი კი წერს:
„(დიმიტრი) კატეგორიულად უარყოფდა თანა-
მდებობას, საყვეპლოთოდ გავრცელებულ აზ-
რებს და შეხედულებებს, კარიერით მომვებულ
სახელს და ფულს... სიკეთით და გულშროფელო-
ბით უფრო იგებდა სხევების გულს, ვიღრე სა-
კუთარი ფილოსოფით, რომელიც, კაცმა რომ
თქვას, არც ჰქონია“ (111, 38). კრიტიკოსი ასე
ასასიათებს დიმიტრის: „დილიდან საღამოდე
ბარში ზის და მოველებული სენტენციებით
მოსაუბრებს ყურს უჭერავს“ (110). დიმიტრი
კი, პირიქით, სენტენციების, მენტორობისა და
ლაყბობის მტერია. თანაც დღისით იგი აკურა-
ტულად ასრულებს თავის სამასურებრივ მო-
ვალობას. შემდეგ: „არც მისი პიროვნება და
არც მისი აზრები არავიზე (თუ: არავიზე, თ. კ.)
არავითარ შეგვალენას არ ახდენს. მის ნათევადის
ერთ ყურში შეუშებენ და მეორედან (თუ: მე-
ორიდან, თ. კ.) გაუშებენ. მაშ, რაც სჭირდება
მწერალს დიმიტრის! ას მხატვრულ ამოცანას ემ-
სახურება იგი? ეს ძნელი დასადგენია“ (110).

ჯერ ერთი, დიმიტრის ზეგავლენა სხვაგზე
და, კარბოლ, ელგუჯაზეც, დიახაც რომ დადა-
მორეც არის და, მწერალს განა იმისთვის შე-

თავაზ კაბათანთრაპა

აპ. ბარკაძის „პრიტიკული შეიცვლებების“
გამო

მოჰყავს პერსონაჟი, რომ მის სიტყვებს ყური მიაქციან და დაუჭერონ? უცაური ღებულებაა! ა. ბაქრაძე საყმაო აღილს უთმობს ელგუჯას მიერ მეხსიერების დაკარგვას და შემდგომ გან-კურნებას: „(დასის სიკვდილის) მერე კი ელ-გუჯას Nachgeschichte მწერამა ფსიქოლოგიური ექსერიტენტისათვის (?) გამოიყენა. ამ ნა-წილში ელგუჯაზ ჭერ მეხსიერება დაკარგა, მე-რე მოკვდა(?) და ისევ აღორძინდა(?). (გაიხსე-ნეთ რასკოლნიკოვის აგადმყოფობა და აღორძი-ნები)“ (106): საკითხავად, რატომ უნდა გაიხსე-ნოთ მაინცდამანიც რასკოლნიკოვის აგადმყოფო-ბა და არა, ვთქათ, საკუთარი ბებიისა? განა ისეთ თვალსაჩინა ანალიგიასთან გვაქვს საქმე, რომ ყოველგვარი კომენტარის გარეშე ამგვარი ფრაზა დავაგდოთ და მკითხველს მიგანიშნოთ, რომ აქ პლაგიტია? შემდეგ: „საწყალი ელგუჯა, მიმის გამა, რომ ყოველ წუთს მეხსიერებას კარ-გავს და პირადი ცხოვრების ესა თუ ის ეპიზოდი ავიწყება, ვეღარ ახერხებს ვერაფრის განცდას. დალის სიკვდილი როგორდა განიცაროს, როცა დალიც დაავიწყდა, მასთან ურთიერთობაც და ამ ქალის სიკვდილიც. საკუთარი ბედი, შემთხ-ვევით სიკვდილი თუ აღორძინება როგორდა გა-ნიცაროს, როცა ესენიც დავიწყებას მიეცა. პერ-სონაუმ ტრაგიული განცდების ჩევნებას რომ თავი აარიდოს, მწერალმა ეშმაური ხერხი მო-იგონა — დავიწყება. ფსიქიატრების ენაზე ამ მოვლენას არ ვიცი რა პევია (კაცმა რომ თქვას, ამის ცოდნა სწორედაც რომ არ გვაწყვეტდა. თ. კ.), მაგრამ ლიტერატორების ენაზე კი მი-ფუჩიჩებად იწოდება...“ (106—107).

თვავდ განსაჭრე, არის თუ არა რაიმე ლოგი-კა მგვარ ეცვებას და ვარაუდებში. თუ რ. ჭე-იშვილის გმირის ტრაგიული განცდის ჩევნება ვერ ხელეწიფებოდა და ამ მიზნით დაუკარგა მახსოვრობა ელგუჯას, შემდგომ რადღა აღუდ-გინა? გამოდის, რომ ეს პრობლემა რომაში მხოლოდ ხუთით ფურცლითა გადატანილი. მეხსიერების დაკარგვიდან მის აღდგენამდე პე-რიოდიც ამავე მიზეზით დავიწყეთ პერსონაუმ ავტორმა. კი მაგრამ, დროის ამ მონაცემთში რა-ღა იყო ტრაგიული გამსაცდელი, არტემისთან ჭიდაობა თუ ის, რომ ევარა ბიჭებმა მასს სრობით ყურთინ დენის გამიშვლებული მათული მია-დეს და შეკირებული ელგუჯა კონმებანიკოსმა ძლივს მთაბრუნა (ამ პროცესს ა. ბაქრაძე მა-ლაფუარდოვნად „სიკვდილსა“ და „აღორძინე-ბას“ უწოდებს, რათა შემდგომ მწერალს უსაყ-ველუროს, რომ ასეთი მნიშვნელოვანი მომენ-ტები არ განაცდევინა პერსონაჟს)?! გაუგებარია, რად მიაჩინა ა. ბაქრაძეს ელექტროშეკი ტრა-გიულ ტრავმად: „ლიტერატურიში ჩშირად მი-მართავენ ხერხს, რომლის თანამადა ტრაგიული ტრავმა (ლაფსუსია. თ. კ.) ტრაგიული ტრავმი-თვე (აქაც! თ. კ.) იყურნება“ (107).

კრიტიკოსის ეცვი ჩვენ უსაფუძლო გვგო-ნია. გუგებრობის სათავე ტრაგიული განცდის

ჩევნების ხერხებსა და საშუალებებში უნდა ვე-ძიოთ. მწერალი ამ განცდებს გვიჩვენებს, კრი-ტიკოს ჰერის, რომ კიდეც მოგვასმენინოს. ცხადია, ორივე მეთოდი აქვს არსებობის უფლე-ბა. მიზომაც უმჯობესი იქნებოდა რ. ჭეიშვი-ლის პროზისათვის ნიშანდობლივი ეს მანერა შე-ვემზნია და შეგვეფასებინა, ვიზრე მისთვის მწერლური ინიბაზობა შეგვეწამებინა.

სამწუხაოდ, რ. ჭეიშვილმა ხელიდან გაუშვა შესაძლებლობა ერთი მოტივის დამუშავებისა, რომელსაც პირობითად შესაძლოა უწმოდოთ გზები, რომ მეღთაც ჩვენ ვირ-ჩევთ. ფსიქოგენურმა ამნეზიამ ელგუჯას მეხ-სიერებიდან თბილისში ცხოვრების მონაცემთი მთლიანად ამოაგდო. რ. ჭეიშვილმა ყოველგვა-რი ხელვნური რობისა და თხრიბის რეალისტურ პრინციპებზე ძალაცანების გარეშე მოახერხა დრო უკან დაბრუნებინა. ელგუჯა იქ უკვე სხვა გზის იჩინეს, მაგრამ იგი ისე სწრაფად წყდება, რომ მკითხველმა არ იცის, სად მიიყ-ვანდა იგი რომანის გმირს.

საგანგებოდ უნდა აღინიშვნოს ერთი მრავალ-ტანგული საკითხი: ა. ბაქრაძე ხშირად პერსონა-ჟსა და ავტორის აიგვებს. „დალი“ ავტობიოგ-რაციულ უანრს არ განეკუთვნება; რ. ჭეიშვილი-სათვის თხრიბის არც ისეთი მანერაა ნიშანდობ-ლივი, როცა ნაწარმოების ესა თუ ის გმირი ივ-ტორის იდეების, მსოფლმხედველობისა და აზ-რების რუპორია. მაშასადამე, არც ელგუჯა და თომი ვაშაძების ან გურამ ყვავაძის მსჯელობა-ნი, ბაქრაძისული ტრემინით — ეს „პროგნოცი-ულ მედიტაციები“ — უნდა მიწეროს რ. ჭეიშ-ვილს. მწერლის ირონია აქ ამგრადა. საცავარია, რომ კრიტიკოსი, რომელიც საგანგებოდ განხიზავს „დალის“ ავტორის ირონისტობას, სადაც აშკარა ირონიაა, მი მომენტებს სერიოზულად აღიქვემდის. სეუთი პასაუები ძირითადად პერსონაჟთა დასახა-სიათებლად არის მოხმობილი და დამთულიდებე-ლი ლირებულების პრეტენზია არცა აქვთ. ელგუ-ჯასაგან, თომა ვაშაძესაგან, ბიჭები კენჭაძისა და თუნდაც ყვავაძისაგან, როგორადაც მათ ჭეიშვილი ხატავს. სწორედაც რომ მოულოდნე-ლი და ხელვნური იქნებოდა გენეტიკის, კოს-მოსისა და ფიზიკის საკითხებზე ღრმა და ორიგი-ნალური მსჯელობა. მას ხომ, სამწუხარო, პრო-ფესიონალებიც ვერ ახერხებენ ყოველთვის. ვა-ნა დიდი სხვობაა მი „ღმილისმომგვრელ პრო-ვინციულ მედიტაციებსა“ და ამ მსჯელობას შო-რის: „ცხოველს არსოდეს უფიტირა სიცოცხლის მიზანსა, აზრისა და დამანულებაზე. ასეთი ფიქ-რი წმინდა ადამიანური პრობლემაა. ჩშირად გვა-ვიზუდება, — წუხს ა. ბაქრაძე, — რომ ადამიანი მაშინ გახდა homo sapiens, როცა კრიტი-კული აზროვნების წყალობით, ეჭვის თვალით შეხედა გარემომცველ სინამდვილეს და უკა-თესი მოიწადინა. უკეთესის სურვილმა დაბადა.

პროგრესი. ამდენად, კრიტიკული აზროვნება და პროგრესის განუყრელი ცნებებია. ისინი უერთ-მანეთოდ არ არსებობენ. ელგუჯა ვაშაძეს კი კრიტიკული აზროვნების უნარი არ გააჩნია...” (106). ამ მართლაცდა ღიმილისმომგვრელი ტარადის მიზანია დაამტკიცოს, რომ ა) ადამიანი არ ასებობს თვალინერ კრიტიკული აზროვნებისა, ბ) ელგუჯას არა აქვთ კრიტიკული აზროვნების უნარი, გ) ელგუჯა არ ყოფილი ადამიანი. ამ ნატრიუ სილოგიზმში რა მიზნით მოვიტმოვ პროგრესის ცნება, ეს ჩვენთვის ჭერჩერობით გამოცანაა.

ა. ბაქრაძის აზრით, რ. ჭეიშვილი ირონისტია და არა ფსიქოლოგი. „დალი“ მარცხს ერთ-ერთი მიზეზი ისიცაა, რომ „მოულოდნელად ირონისტმა რეზოუ-ჭეიშვილმა ფსიქოლოგი რეზო ჭეიშვილის მანტია მოისხა“ (106), რის გამოც ფსიქოლოგიური ირონიული აირიათ. თავი რომ დავანებოთ უაზრი ქართული (უნდა იყოს „ფსიქოლოგის მანტია მოისხა“, ვინაიდან—თუ ასებობს ფსიქოლოგი რეზო ჭეიშვილი, მაშინ საკუთარი მანტიის წამოსხმა მთელ სარკაზმს უკარგავს ფრაზას), განა ირონიული და ფსიქოლოგიური ურთიერთგამორჩეველი ცნებებია? მაღლი ანგის ირონია ხომ მთლიანად ფსიქოლოგიურია.

მართლია, რეზო ჭეიშვილი ფსიქოურ პროცესებს მთელი სიგრძე-სიგანით არ აანალიზებს (ეს არაა მისი ამცლუა), მაგრამ მის ირონიას უდავოდ მოეძებება ფსიქოლოგიური საფანელი. იგი დიასტაც ჟუსტი ფსიქოლოგია; სხვანარად შეუძლებელია ისე დაყვირო და აჩვევონ ადამიანის ხსიათი სულ ორითდე ფსიქოლოგიური დეტალით, რამდენიმე ჭკვეთით შეტანით, როგორც ამას რ. ჭეიშვილი ახერხებს.

კრიტიკისის დებულება, რომ მშერალმა ინტელექტუალურ დუელში ყოველთვის უნდა აქობოს მყითხველს, ვინც არ უნდა იყოს ეს მკითხველი—თუ აქ პოეტურ ფიგურასთან არა გვაძეს საქმე—აბსურდია. აქ არეულია მხატვრული აზროვნება და ინტელექტური. ჭეიშვილიც თურმე დამარცხებულა ამ დუელში, ვინაიდან მან „ცერ აჭაბ მყითხველს ვერც აზროვნების და ვერც გმოციური სიმახვილის (?) თვალსაზრისით“. ვერ აჭაბა იმიტომ, რომ მას თურმე არა აქვს დამოუკიდებელი მსოფლმხედველობა და სააზროვნო სისტემა(?). იგი მხოლოდ ამბის მოყვილია, „ამბის მოყვილას კი აუდ თუ კარგად ყოველი კაცი ახერხებს“ (110). მაგრამ ეს ხომ კიმის (ყოფილი კიმოთეს) თვალსაზრისია, რომელიც ცხვირიაბზეკით ამბობდა ახალგაზრდა მშერალთა ნაშერებზე, ასე ხომ მეც მოვახერხებონ და უკვირდა, რომ „ასე ვერ ახერხებდა“. სად კიმოთე კეთილადე და სად აქარ ბაქრაძე? კრიტიკოსს თუ დავესესხებით, სადაც

წესია, ა. ბაქრაძემ კიმოთეს ნეკით უნდა გადაუწიოს ხელი.

ა. ბაქრაძემ თავისი სტატია ტრადიციულად დამათავრა მშერლის გამომსახულებითი ხერხების კრიტიკითა და ენობრივ უზესტობათა ჩამოთვლით. ამ ნაწილში კრიტიკოსს განსაკუთრებით ჰმარტოებდა ტაქტი და სიფრთხილე, ვინაიდან ენის სფეროში დაგა სიტყვის სტატურან მისავე ბადალ ტალანტის მოთხოვს. აქ კრიტიკოსს თუ თვალი არ არის მომადლებული მჩატვების ნიჭით, თუ ღრმად არ არის შეჭრილი მშობლიური ენის სტიქიაში, მისი ჭიდალი ხელვანიან მუდამ მარცხით დამთავრდება. ასე დამართა ა. ბაქრაძესაც და ეს არ იყო მარცხდამაინც მოულოდნელი, თუ გავისხენებთ ზოგიერთ აღგილს მისი სტატიისა: „ერთ-ერთმა მათგანმა ღია და დარჩენილი ელექტრი ტრი მა ვთ ულები გადმოწია...“ (106); „მთელი ეს ლაბარაჟი არ სცილება ელემენტარულ ცნობა არ ში ამყითხულ საყველოთაოდ ცნობილ ცნობებს ბეს ს (110); „ამ კაცის ცოლია დალი შელია. მაშინ დალი შელია ვანლა არის? მშერლის გარეგანი დასხვითებათ პირ ველი ლამაზი ქალი თბილი ის ში არ ში ის“ (108). ყოველ ლიტერატურის შეუძლია მოიზრდილ ნაშარმობში რამდენიმე ორთვერაციულ-გრამატიკულ სახის შეცდომისა და სტილისტურად გაურჩდავი ფრაზის აღმოჩენა (ამის შესაძლებლობს, სამშუხაროდ, იძევეთ „დალი“) და, ცხადია, არც კრიტიკოსს გაუშევა ხელიდან ეს შემთხვევები. ეს ეხება მცენა ზენისათ, ნოტების ნიშნისა და მეთქმის ნაწილაჟის ნაცვლად-თ კოს ხმარებას თუმცადა, აქაც, რევაზ ერთსათავისა არ იყოს, ა. ბაქრაძეს ზედმეტი ზაფრა მოპრევია და შეცდომის საილუსტრაციოდ სწორი ფორმა აქვს მოხმობილი: რ. ჭეიშვილი წერს: „გიგუშამ მოგართვათ-თქვა, უთხარი“ (V, 55); ა. ბაქრაძის მიხედვით ეს ასე უნდა გასწორდეს: „გიგუშამ მოგართვათ-მეთქმის, უთხარი“).

რაც შეეხება ბაქრაძისეულ რეცეპტებს, რომელ კონტექსტში რა სიტყვა როგორი სისშირით უნდა იხსაროს რ. ჭეიშვილმა, ვიმეორებთ, ასე ლრმად შეჭრა მშერლის კომპეტენციაში კრიტიკოსისაგან ენის სტილისტურ-ეჭსპარესულ საშალებათა პოეტურად წვდომის უნარს მოითხოვს. ვაკებაზრია, რად არ მოსწონს კრიტიკოსს სიტყვები: ჩიგუდული და გადატანილი არ არის, რომ სჭობია კონტა კეტი ს ჭადრების დაფაზე ფიგურების გადასაღილებლად.

რომანში ვკითხულობთ: „მაგიდაზე გორა-გორად ეწყო ემალირებულ გობებზე დალაგებულა“.

თამაზ კვაშაგათირაპა

პ. ბაქრაძის „რიტიკული შენიშვნების“ გამო

თეფუშები” (V, 55). ქრისტიანი დაინტერესება, მაიც რა ეწყო მაგილაჲე, გობები თუ თეფუშებიო? ვიმეორებთ: გობებზე დაღვებული თეფუშები. განა გვაქვს აქ რაიმე ორაზროვნება?

რ. ჭეიშვილს უწერია: „გიბეში ახალი იღებული სტადენდია ედო და ფულმა ბარძაყი გასწვა“ (1, 56). ამბათ „ბარძაყი დასწვა“, თორემ „ბარძაყი გასწვა“ რა უბედურება? — კითხულობს აკ. ბაქრაძე. მართლაც უბედურებაა, თუ ვერ ვამჩნევთ, რომ მწერლის მიერ ნახმარი ფორმა ამ მოქმედებას ანაზღეულობის და დინამიურობის ელფერს ანიჭებს.

უსიმოვნო შთაბეჭდილება გვრჩება, როცა კრისტიანი დაუდევრად იმოწმებს აფგილებს რომანიდან, თანაც თავის შეცდომას მწერალს ახვევს თავს, შემდეგ კი უსწორებს: „...ქალმა შესწივლა და სიმწარმისაგან მუხლები ჩაეკეცა (თუ მუხლები მოეკეცა?)“ — უწინვევს აკ. ბაქრაძე. ავტორს კი უწერია: „სიმწარმისაგან მუხლებში ჩაიცეცა“ (V, 56).

წვრილმანი კიძევიტია და სხვა არაფერი აკ. პაქრაძის ჩივილი, სიტყვა მელოტის რ. ჭეი-

შვილი არ აჭიქნებს თავის რომანშით. ვფიქრობთ, ამ უაქტის დადგენისათვის დახარჯული დრო უფრო რაციონალურადაც შეიძლებოდა გამოყენებინა კრისტიანის. ანდა, განა საკადრისია საქართველოს შეურაცხოფა დასწომო მწერლის იმ ფრაზისათვის, რომელსაც რომანში ახალზელანდიელი მეცნიერი მმბობს: საქართველო ასე ლამაზია, როგორც დალი შელია. ძალზე ხომ არ გაგვიტაცა ყველგან და ყველა-ფერში სიმბოლოების ძიებამ?

* * *

უოველივე ზემოთქმულიდან იმის ილუზია ნურავის შეექმნება, თთქოს რომანი „დალი“ უზაღლო ნაწარმოებად მიგვაჩნდეს. ზოგიერთი საკითხის შესახებ ჩვენ შესაძლოა არანაკლებ პრინციპული ხასათის დავა მოგვიხდეს ფერორთონ, მაგრამ ამჯერად თვით რომანს გამოწვლილვითი ანალიზი არ განვეიძრახვს. ჩვენ მხოლოდ იმის დასაბუთებას შევეცადეთ, რომ აკ. ბაქრაძის „კრისტიკული შენიშვნები“ რ. ჭეიშვილის ახალი რომანის შესახებ არ წარმოადგენს ობიექტურსა და საფუძვლიან კრისტიანს.

საბა ჯაფარიშვი

ვიზიტორის მნიშვნელო — მეცნიერული კომუნიზმის ვუძემდეგელი

ვერ კიდევ 1895 წელს ვ. ი. ლენინი წერდა: „1895 წლის 5 აგვისტოს ახალი სტილით (24 ივლისი) ლონდონში გარდაცვალა ფრიდრიხ ენგელსი. თვისი მეგობრის კარლ მარქსის შემდეგ (რომელიც გარდაცვალა 1883 წელს), ენგელი კველაზე შესანიშნავი მეცნიერი და თანამედროვე პროლეტარიატის მასწავლებელი იყო მთელ ცივილიზებულ მსოფლიოში. მას შემდეგ, რაც ბევრა კარლ მარქსი ფრიდრიხის ენგელს შეახვედრა, ამ ორი მეგობრის ცხოვრების გზა მათ სავრთო საქმედ იქცა. ამიტომ იმის გასაგებად, თუ რა გააკეთა ფრიდრიხის ენგელმა პროლეტარიატისათვის, საჭიროა ნათლად გაქონდეს შეფეისებული მარქსის მოძღვრების და მოღვაწეობის მნიშვნელობა თანამედროვე მუშაობა მოძრაობის განვითარებაში“ (ვ. ი. ლენინი. თხ. ტ. 2, გვ. 5).

კაცობრიობის ისტორიაში მარტლაც არ იცის სხვა მაგალითი არც ასეთი მეგობრობისა და არც ასეთი თანამშრომლობისა. ეს იყო კაფშირი უმაგალითო. თვისი ცხოვრების ნახევარი გზა ენგელსმა მარქსის ოჯახის მატერიალური უზრუნველყოფის საქმეს შესწირა ენგელი თავას დიდ მეგობარში ხედავდა ეპოქის უდიდეს გვინის, მეცნიერული სოციალიზმის შემქმნელს, იგი მისთვის მარტლაც იყო „რუსო, ვოლტერი, პოლაბი, ლესინგი, პანე და ჰეგელი შეერთებული ერთ პიროვნებაში“ (სუ დაახასიათა 24 წლის კარლ მარქსი მოსე ჰესე).

„კაპიტალის“ ავტორი ენგელისათვის იყო ამავე დროს უდიდესი მეცნიერი კველა დროისა, თუკადიდე და ანტიმედი, ნიუტონი და დარვინი გაერთიანებული ჰეგელია და არის ტორელესთან.

ამიტომ ენგელი დაბეკითებით მოიხოვდა,

რათა ახალი მოძღვრებისათვის ეწოდებინათ მარქსიზმი, „მარქსი უფრო მაღლა იდგა და უფრო შორს ხედავდა, უფრო ფართო პორიზონტის პატრონი იყო და უფრო სწრაფად ჭრებითა, ვიდრე ჩვენ ყველანი. მარქსი გენიოსი იყო. ჩვენ დანარჩენი კი, საუკეთესო შემთხვევაში ტალანტები ვიყავით“ — წერდა ფრ. ენგელსი მარქსის სიკვდილის შემდეგ (ფრ. ენგელი. ლულვი ფეიირბაზი. გვ. 40).

მარქსი, თვისი მხრივ, ყველა შემთხვევის დროს აღნიშნავდა, რომ უნგელსოდ თეორიას არასოდეს არ ექნებოდა ისეთი სახე, რაც ჰქონდა, რომ გადამტყუცებით მნიშვნელობის საკითხები ენგელსის მიერ იყო აღმოჩენილი, რომ ენგელსმა პირველად განცემრიტა კაპიტალიზმის ისტორიული ტენდენცია, პირველმა აღმოჩენილი კაპიტალისტური ეკონომიკის შინაგანი წინააღმდევობანი, პირველმა მიუთითა კაპიტალისტური საზოგადოებაში კრიზისების არსებობაზე.

მარქსი მმობდა, რომ ენგელია არის „ნამდვილი უნივერსალური ლექსიკონი, შრომის უნარით აღსავს დღისა და ღამის ყოველ უამს, სულ ერთია მაძღარია თუ მშეირი... წერასა და მოსაზრებაში სწრაფია როგორც ეშმაკი“ (ფ. მერინგი ი. აკად. მარქსი) გერ. გამოც. გვ. 239).

მარქსისა და ენგელის უმწიველო მეგობრობის ისტორიაში არ იცის ბურჟუათომცული არცერთი მომენტი. ურთიერთშესაბაზო მათ არასოდეს არ ჰქონიათ რამე დასაფარავი. საინტერესოა აღნიშნოს ერთი დეტალი: ერთხელ კ. მარქსის კეთილმა, მაგრამ არაშორისმჭერეტელმა პანოვერელმა მეგობარი, ექიმია კუგელმანმა, მარქსის რალაც შუამდგრმლობა შესთავაზა ენგელის წინაშე. განრისხებულმა მარქსმა აი რა უპასუხა კუგელმანს: „თქვენ შემცდარად გაქვთ წარ-

მოდგენილი ჩემი დამკიდებულება ენგელსთან. იგი ჩემი ყველაზე ინტიმური მეგობარია. მე არავთარი საიდუმლო მისგან არა მაქვს. ის რომ არ ყოფილიყო, დიდი ხანია ხელი უნდა მომექიდა რამე „სარფიანი საქმისათვის“. ამატომ ვერავთარ შემთხვევაში ვერ დავუშევ, მესამე პირი ჩაერთოს ჩვენს შუა და ჩემთვის იშუამდგომლოს მის წინაშე“ (კ. მარქსი. წერილი გუგლმანისადმი. 1933 წ. გამოც. გვ. 19).

ცნობილია, რომ ახალგზირდა ვ. ი. ლენინს იტაცებდა მარქსისა და ენგელსის ეს მეგობრობა.

„ველებური გაღმოცემები, — წერდა ენგელსი სიკვდილის გამო დაწერილ ნეკროლოგში ლენინი, — მოვითხოობენ სხვადასხვა ამსაცემების მაგალითს მეგობრობის შესახებ. ეპრობას პროლეტარიატს შეუძლია თქვას, რომ მის მეცნიერება შექმნა ორმა სწავლულმა და მებრძოლმა, რომელთა ურთიერთობა აღმატება თვით ძველთა ყველაზე ამაღლვებელ თქმულებებს ადამიანთა მეგობრობის შესახებ (ლენინი. თხ. ტ. 2. გვ. 14).

ფრიდრიხ ენგელს მარქსთან მისვლამდე განვითარების დადგ გზა ჰქონდა გავლილი. 1841 წლის შემოდგომაზე ენგელი ბერლინში რომ ჩავიდა, მარქსი ბერლინიდან უკვე წასულიყო. მემარცხენე ჰეველიანელების მოძრაობა სულ უფრო და უფრო რადიკალური ხდებოდა. ყველან გაისმოდა აკორდი მოხალობული რევოლუციისა. ენგელი, ერთის მხრივ, პრუსიის მეფის ჯარში არტილერისტად მსახურობდა, მეორე მხრივ, მემარცხენე ჰეველიანელების წრეში ტრიალებზე, როგორც პუბლიცისტი და ფილოსოფონის. მემარცხენე ჰეველიანელების მოძრაობით შეშინებულმა მთარიობამ, გერმანული იდეალიზმის მათუსალა შელინგი ბერლინში ჩამოიყვნა, ჰეველის კათედრა მისცა და დაავალა ჰეველის გავლენის აღმოფენება. თითქმის 50 წლით ადრე შელინგი იენაში ჰეველთან ერთად ჰემიდა გერმანულ იდეალიზმს და ახალ გერმანის. ჰეველი დიდი ხანია საფლავში იყო და ახლა შელინგი ღრმადმოხუცებული, განსწავლული კაცი, მოსულიყო ბერლინში და ჰეველის კათედრაზე კითხულობდა ლექციებს გამოცადების საწმუნოების გადასაჩინად და იცვლდა ძველ ქვეყანას ჰეველის დალექტივის შეტევებისაგან. შელინგის მრავალრიცხვოვან მოსწავლით წრეში იჯდა ახალგაზირდა ჭარისკაცი — არტილერისტი, ბეჭითად იწერდა ლექციების შინაარსს, არ სტროებდა არცერთ სიტკვას და მოხუცებული ფილოსოფონის წინააღმდეგ გადამწევეტი ბრძოლისათვის ემზადებოდა. ეს უცნაური ჭარისკაცი იყო ფრიდრიხის ენგელი. შელინგის გამანადგურებელი კრიტიკა, ჰეველის დაცვა, კლერიკალური რეაქციის წინააღმდეგ გრძოლა, რადიკალიზმისა და ათეიზ-

მის ქადაგება — ას რა დროშიც გვევლინება ახალგაზირდა ფილოსოფონი. თავის ფილოსოფიურ სტრიქებში ენგელს უკიდურესი რევოლუციური დასკვნები გამოჰყავს ჰეველის დიალექტივისაგან. უნდა ნათლად აღინიშვნოს ის გარემოება, რომ პირეველად ენგელსმა აქადაგებინა ჰეველის დალექტივის ნამდვილი ათეიზმი. ამ დროისათვის არცერთ მემარცხენე ჰეველიანელს, არც ფეირბაბს და არც მარქსს ამგვარი უკიდურესი რადიკალიზმი და ათეიზმი არ წამოუყენება.

1842 წლის 12 აპრილს ენგელი პირეველ თავის სტრატიას ათავსებს „რაინის გაზეთში“, ე. ი. მანაჩელე, სანამ კარლ მარქსი დაწყებდა თავის ისტორიულ თანამშრომლობას რაინლანდის დემოკრატებისა და მემარცხენე ჰეველიანელების ამ რუპორში. როცა მარქსმა რევოლუციის ცენტრი დაანთო, „რაინის გაზეთში“ და მთელი გერმანიის ყურადღება მიიღორ, ენგელი დილინგდა მასთან დაახლოებას, მაგრამ ამაღლ. 1842 წლის ნოემბრის თვეში ენგელი მანჩესტერში მიემგზავრება და მარქსის გასაცნობად კულტზე გაივლის. მარქსი ბერლინიდან საიდუმლო წერილით გააფრითხებს, ენგელი ბრუნე ბაჟურის კაცათ და ამიტომ ცივად მიიღო იგი „რაინის გაზეთის“ რედაქციაში. ამ შეხვედრით უკმაყოფილო და მომავალი კომერციული მოღვაწეობისადმი ზიზლით აღსავა ენგელი 1842 წლის უკანასკნელ დღეებში ესტურმა კაბიტალიზმის ნისლიან სამშობლოს.

ინგლისში მისვლის დღიდანვე ენგელი იწყებს კაბიტალიზმის სერიოზულ შესწავლას, რამაც განახორციელებინა მისი გულისინადები, დავავშირა და დაამეგობრა მარქსთან.

მსოფლიოში ისტორიის მსგავსი დღელების შემცველი რევოლუციური აზრი საბოლოოდ რომ მომზიდულ კარლ მარქსში. მან თავის „გერმანულ-ფრანგულ პატრიარქში“ მთელს მოწინავე და რაღაც კლურად მოაზროვნე ევროპას მოუყარა თავი. ჟურნალის უახლოეს თანამშრომელთა რივებში აღმოჩნდა ფრ. ენგელსიც. ამ ურნალში გამოქვეყნდა მარქსის „კრიტიკა ჰეველის სამართლის ფილოსოფიისა“ და ენგელის „ნიზვეტი პოლიტიკური ეკონომისის კრიტიკასთვის“. გამოირგვა, რომ ეს ორი აღმანი ერთმანეთისაგან დამთუკიდებლად ახალი მსოფლებელების გამომუშვების წინაშე იდგა: ასეუბულის ურიტიკას თავისებრივი აღმარებები მაეუვნა, როგორც სოციალიზმის აღარებამდე მაეუვნა, როგორც წინაშე ინდუსტრიული პროლეტარიატის მსოფლიო-ისტორიული მნიშვნელობის ანტილი ბორგავდა.

1944 წლის ზაფხულში ენგელი ესტურმა მარქსის, რომელიც მაშინ პარაზიზი ცხოვრისტიდა. მარქსმა დაინახა, რომ ფრ. ენგელი, დაწყეტილი გენიალური წერილისა, იყო იგვე პირი, ისე ცივად რომ გაისტუმრა „რაინის გაზეთის“ რე-

დაქცილან 1842 წლის ბოლოს. ამ შეხვედრის შესახებ შემდეგში ფრ. ენგელი მოგვითხრობს, მყისვე გამოირკვა მარქსისა და ჩემი სრული თანხმობა ცველა თეორიული საკითხის სტეროში და ამ ღლიდან ჩვენი საერთო საქმე დაიწყო.

ამ ღლიდან ორი გენიოსი ადამიანის ძალა შეერთდა ახალი მსოფლმშედველობისა და ახალი მეცნიერების შესაქმნელად. უპირველს ყოვლისა, სჭირო იყო ანგარიშის გასწორება საკუთარ ფილოსოფიურ სინდისთან, სჭირო იყო მემარტენე ჰეგელიანელებისა და მთელი ჰეგელიანელების კრიტიკა. „შმინდა ოჯახში“ მარქსი და ენგელი იწყებენ ამ საქმეს, „გერმანულ იდეოლოგიაში“ (1865 წ) მთავრდება ეს პერიოდი. იდეალისტური დაილექტიკა კრიტიკულად დაძლევულია, მატერიალისტური დაილექტიკის ძირითადი პრინციპი ჩამოყალიბებულია, ისტორიის მატერიალისტური აქსნა შექმნილია. იმდროინდელი საცენზურო პირობების გამო ამ შრომის გამოქვეყნება ვერ მოხერხდა და მარქსი შემდეგში ლაპონიურად გვატყობინებს, რომ მათ მანუსკრიპტი სამოვნებით დუუმებს თაგვების პატრიცემულ კრიტიკას, რადგან ძირითადი ამოცანა — ურთიერთშეთანხმება მთლიანად მიღწეული იყო.

საბოლოო აკორდი ამ პერიოდისა იყო „კომუნისტური პარტიის მანიფესტი“, რომელშიც ის იარაღიც იქნა გამონახული, „კომუნიზმის ფილოსოფია“ მსოფლიო ისტორიულ სინამდვილედ რომ უნდა ექცია, ე. ი. თეორია პროლეტარიატის დიქტატურისა.

როდესაც ოქტომბრის რევოლუციამ საშუალება მოვაცა მთლიანად გავცნიბოდით მარქს-ენგელის ლიტერატურულ მემკვიდრეობას, გამოიკვევა, რომ მართალი იყო ენგელი, როცა მარქსის სიკვდილის შემდეგ გვატყობინებდა, მე ახალი თეორიასთვის ზოგიერთი სპეციალური საკითხი, მართალია, დამოუკიდებლად დავამუშავე, მაგრამ თეორია მთლიანად აღებული, კარლ მარქსმა შექმნაო. მართლაც, მანუსკრიტის მძიმე ტომებით თავითან ბოლომდე თითქმის ხელით არის დაწერილი.

დაწყო მარქსისა და ენგელის ცხოვრებისა და შემოქმედების ახალი პერიოდი. მარქსი გახდა უდიდესი ეკონომისტი ცველა ღრიოსა და შეუდგა „კაპიტალის“ წერას, ხოლო ენგელი აგრძოვებს ფულს, რათა მარქსს ეკონომიკური არსებობის პირობები შეუქნას. ამავე ღრის, ცხადია, ენგელი ფართო მეცნიერულ მუშაობასაც აწარმოებს.

მარქსი ამ ღრის ძირითადად ისტორიის დაილექტიკას ჰქმნიდა, ენგელი კი ემზადებოდა ბუნების დალექტიკის შესაქმნელად.

როდესაც სამოცდაათარი წლების დასაწყისში გერმანიის სოციალ-დემოკრატიაში ცნობალი არევ-დარჭვა შეიტანა ევგენი დიურინგმა, მარ-

ქსმა ენგელს დავალა დაეწერა დიურინგის გამანადგურებელი კრიტიკა და გამოემულავნებინა ახლად მოვლენილი „მეცნიერული კომუნიზმის“ წვრილბურულუაზიზონმია. ეს მოცანა ჩინებულად შეასრულა ფრ. ენგელსმა თავის შესანიშნავ ნაშრომში — „ანტი-დიურინგი“. ახალი ღრიოს მეცნიერულ ლიტერატურაში ეს წიგნი მარქსის, „კაპიტალის“ გვერდით ყველაზე გავრცელებული და აღიარებული წიგნია.

„ანტი-დიურინგის“ სახით ენგელსმა შექმნა მარქსიზმის ნამდვილი ენციკლოპედია. „მარქსი და მე, — წერს „ანტი-დიურინგის“ წინასიტუაციაში ენგელი, — თითქმის ერთადერთი ადამიანები ვიყავით, გერმანული იდეალისტური ფილოსოფიიდნ შეგნებული დალექტიკა რომ გადავარჩიეთ და იგი ბუნებისა და ისტორიის ახსნისათვის გმოვიყენეთ“ (ფრ. ენგელი, „ანტი-დიურინგი“ ქართული გამოც. გვ. 10).

დალექტიკური მატერიალიზმის ფილოსოფიის ის ფორმა, რომელიც დღეს მას ქვეს, ის ცნებები, რომლის სახით ჩვენ დღეს ამ მოძღვრებას ვიცნობთ, პირველად „ანტი-დიურინგის“ ვეტორმა ჩამოყალიბა. მარქსისტული ფილოსოფიური ტერმინოლოგია, რომელიც დღეს იმარტება, აგრძელებელ „ანტი-დიურინგიდან“ გამომდინარეობს. ენგელსმა ამ წიგნში მოგვალა ფილოსოფიის ყველა საკითხის მარქსისტული ინტერპრეტაცია. ეკი იქნა პირველად დალექტიკი დალექტიკურისა და მეტაფიზიკური აზროვნების წესის ცნობილი დაპირისპირება. ამ შრომაში მიუთითა ენგელსმა ჰეგელის ფილოსოფიაში მეთოდისა და სისტემის გადაულახავ წინააღმდევობაზე.

თეორიული ბუნებისმეტყველების უძირითადესი ცნებები, ცნება მატერიისა და მორჩაობისა, ნივთისა და ძალისა, ორგანულისა და არაორგანულისა, სამყაროს მექანიკისა და უსასრულობისა, დროისა და სივრცისა და მრავალი სხვა, ენგელსმა მარქსისტული მეტლით პირველად გაარკვა „ანტი-დიურინგში“. მან აქვე გამოჯნა მატერიალისტური დალექტიკა ჰეგელის იდეალისტური დალექტიკისაგან, დაადგინა და საუფელიანად გაარკვა მატერიალისტური დალექტიკის კატეგორიები და კანონები. ამავე ღრის, სადაც საჭირო იყო, ოსტატურად დაიცვა ჰეგელი მექანიკისტი დიურინგის შეტევებისაგნ და ქვეყანას აჩენა, რომ უნაყოფო იყო დიურინგის პრეტენზია, როცა სურდა მოვლენილიყო დალექტიკის ახალ თეორეტიკოსად. ენგელის კრიტიკის შემდეგ დალექტიკისა და ტერმინის სიტყვაში დაურინგი სერიზულად აღარავის

საბა ჯაფარიშვი

ფილიდრის ენგელი — მიცნივრული კომუნიზმის ფულების ფულები

მოუხსენებია. „ანტი-დიურინგის“ ბოლო ნაწილში ენგელსმა არაჩეულებრივი სიცხადით აჩვენა ის ისტორიული გზა, რომლის გავლით თანამედროვე სოციალიზმი მეცნიერებად იქცა. პოპულარულად, ამავე დროს მეცნიერული სილრმითა და სიზუსტით უჩვენა, პირველად როგორ დასაბუთა კარლ-მარქსმა კაპიტალიზმის იმანენტური კანონების აღმოჩენით, რომ სოციალიზმი არის ისტორიული აუცილებლობა. რომ მთახლოებულია დრო, როცა ექსპროპრიატორები იქნებათ ექსპროპრიორებულნი, როცა კაცობრიობა გააკეთებს ნახტომს აუცილებლობის სამეფოდან თავისუფლების სამეფოში. იქვე გაანადგურა მემარტენენ ბურჟუაზიული თეორია საზოგადოებრივი განვითარების შესახებ. ე. წ. ძალმომრეობის თეორია და ისტორიული მატერიალიზმის პრინციპების ოსტატურად გამოყენებით უნაკლოდ დაალაგა სახელმწიფოს მარქსისტული თეორია.

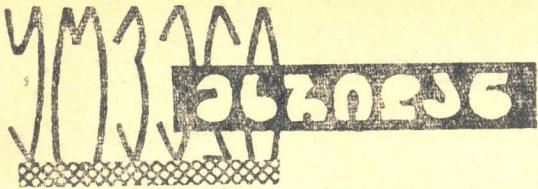
ენგელსმა „ანტი-დიურინგი“ გამოიყენა მარქსის მეცნიერული იდეების პოპულარიზაცია-სათვის, ხაზგასმით აღნიშნა და აჩვენა, რა მნიშვნელობა პეტონდა მეცნიერებისათვის მარქსის მოვლინებას.

„ანტი-დიურინგის“ შემდეგ ენგელსი პეტონის

„ბუნების დიალექტიკას“. აქ პოზიტიური ფორმით ის უნდა გაკეთებულიყო ბუნებამშეცნიერების მიმართ, რაც მარქსმა „კაპიტალში“ საზოგადოებამცნიერების მიმართ გააკეთა. როგორც ცნობილია, ენგელსმა ეს საქმე ვერ დაამთავრა. კარლ მარქსის გარდაცვალებამ ენგელსი რედაქტორის კაბინეტში ჩაკეტა. მას ბოლომდე უნდა მიყვანა და გამოეცა გენიალური მეცნობრის დატოვებული ლიტერატურული განჩი. ენგელსმა ჩინებულად შეასრულა ეს ამოცანა. „კაპიტალის“ ხელნაწერებზე მუშაობას თთქმის არაადამიანური შრომა დასჭირდა; მარქსის ეკონომიკური ნაწერების რედაქტორი თვითონ უნდა გამხდარიყო უდიდესი ეკონომისტი. 1890-იანი წლებისთვის ენგელი იყო ჰეშმარიტად უდიდესი ეკონომისტი მთელს მსოფლიოში. მისი თავდებია ის შენიშვნები და შესწორებები, რომელიც რედაქტორს შეუტანა პირველ დროის ისტორია“.

75 წლის წინათ შეწყდა ფრიდრიხ ენგელის ეს გრანდიოზული შრომა. კარგად თქვა მარქსისა და ენგელის ისტორიული საქმის მონაწილეობა პოლ ლაფარგმა. „მათს სახელს გაერთიანებულს მოიხსენიებს თავის ფურცლებშე ყველა დროის ისტორია“.

კ უ ბ

ჩარლზ უაიტის
ახალი ნახატების
ალბომი

ახალათან ამერიკის შეერთებულ შტატებში გამოვიდა ცნობილი ამერიკელი პროგრესული მხატვრის ჩარლზ უაიტის ახალი ნახატების ალბომი. ალბომში შეტანილი ნამუშევრები ეძღვნება ზანგების ცხოვრებას ამერიკის შეერთებულ შტატებში. უაიტის ყველა ახალ ნამუშევრაში მკვეთრად იგრძნობა პოლიტიკური აზახი, რომელიც მხატვარს სამართლიანად მიზნია უკეთესი გომავლისათვის ბრძოლის იარაღად.

მეტროპოლიტენ- მუზეუმის იუბილე

ნიუ-იორკის ცნობილ მეტროპოლიტენ-მუზეუმს 100 წელი შეისრულდა. დაარსებიდან დღემდე მუზეუმი წარმოადგენს მსოფლიო კლასიკური ნიმუშების საგანძურებელოს. იუბილასთან დაკავშირებით მუზეუმის ხელმძღვანელობამ შეიმუშავა საიუბილეო ღონისძიებათა გეგმა, რომელიც ითვალისწინებს საზღვარგარეთული და ნაციონალური ხელოვნების ნიმუშების 9 დიდი გამოცემის მოწყობას. ეს გამოცემი მუზეუმის შენობაში მოწყობა მოჩიგობით მიმდინარე წლის დამდეგამდე. უკვე მოეწყო პირველი გამოცემა, რომელიც მიეძღვნა შუა საუკუნეების ხელოვნებას. გამოცენაზე წარმოდგენილი 350

ნამუშევარი შეკრებილი იყო სახელმწიფო მუზეუმებიდან, კერძო კოლექციებიდან და მსოფლიოს 16 სახელმწიფოს ეკლესიებიდან.

იაპონია

თეატრი „ნო“

იაპონიაში, ერთმანეთის მეზობლად მდგარეობს რამდენიმე თეატრი — „ნაიუძა“ — ევროპული ტიპის ჩვეულებრივი თეატრი, „კაბუკი“ — შუა საუკუნეების დრამატული თეატრი და ყველაზე უძველესი — კლასიკური თეატრი „ნო“. იგი XIII საუკუნეში შეიქმნა.

თავისი კანონებით სათეატრო წარმოდგენები ძალიან ჰგავს დევლ-ბერძნულ კლასიკურ ტრაგედიას. ქაც და ქაც სცენაზე გამოდის ორი მსახიობი — სიტტ და ვაკი (როგორც მათ უძინავთ) წამკვანეობისათვის გარტიორი მსახიობების გუნდი და სცენაზე არის გუნდი და ორკესტრი. სცენა საზი მხრიდან ლია. გუნდი მაუზურებლებს აუწევს მსახიობების გამსვლას და ვალრე მსახიობების სცენაზე ცეკვავენ, გამოხსცემი პირსის შინაარსს. თეატრის მსახიობები მხოლოდ მამაკაცები არიან, რომელებიც როლის მიხედვით იკვებენ ქალის ან მამაკაცის ნიღაბს, აცვიათ მდიდრული, ფუზიუშა ტანსაცმელი, მათ სცენაზე დაჭვებათ რამდენიმე მამაკაცი, რომლებიც

ტანსაცმელს უსწორებენ, აწვდიან საჭირო ნივთებს, მაგრამ ისინი, წესისამებრ, ყოველთვის შეუმჩნეველი რჩებიან იაპონელი მაულებლისათვის. „ნო“ დღემდე მეტად პოპულარული თეატრია იაპონიაში.

ინგლისი

ჩაიკოვსკის უფრისი
უცნობი დროისადმი

ჩაიკოვსკის ფართო კოლეგიუმდენციაში მნიშვნელოვანია კომპოზიტორის მიმოწერა ნადეჟდა ფონ მეკონ, რომელიც გამოჩნდილ კომპოზიტორის ტალანტის თაყვანისმცემელი იყო. მათ წლების განმავლობაში ჰქონდა მიმოწერა. ამ არაჩეველულებრივი მიმოწერის ისტორია მოთხოვნილია წიგნში, რომელიც ლონდონის გამოცემლობა „დენის ლაბორატორია“ გამოსცა. ეს ავტობიოგრაფიული ხასიათის წიგნია, მისი ავტორია ნადეჟდა ფონ მეკის შვილიშვილი გალინა ფონ მეკი. იმავე გამომცემლობაში გამოვიდა პეტრე ილიას ჟე ჩაიკოვსკის ავტობიოგრაფიული წიგნი „წერილები ღანას“, რომელსაც საფუძვლად დაედო კომპოზიტორის 601 გამოუქვეყნებელი წერილი-

ერნესტ ჰემინგუეის გარდაცვალების შემდეგ მეტობის ლიტერატურული შემცვიდრეობის დიდი ნაწილის

არსებობა დღემდე უცნობი იყო. კუბის ერთ-ერთი განკის სეიცში აღმოჩნდა მწერლის მიერ საკუთარი ხელით შენახული ხელნაწერების დიდი რაოდენობა. 1962 წელს მწერლის არქივის დიდი ნაწილი აღმოჩნდილ იქნა ფლორიდის ერთ-ერთი ბარის შენობაში, სადაც ხელნაწერები შეუნახავს თვით ჰემინგუეის. მწერლის ქვრივის დავალებით, პენსილვანიის უნივერსიტეტის ორმა პროფესორმა ახლანან დაამთავრეს ჰემინგუეის სელნაწერების ინვენტარიზაცია, რომელსაც 6 თვის განმავლობაში აწარმოებდნენ. ვაკ დოკუმენტს შორის აღმოჩნდა 4 რომანი, 19 მოთხოვბა, ვა ლექსი, 11 ნარკევი, მრავალრიცხოვანი მონახაზი და წერილი. ამ უცნობ ნიჭარმოებთა შორის უცვლაზე მნიშვნელოვანია რომანი „გიმი ბრინი“, რომელიც ავტორია 1927 წელს დაწერა. რომანში აღწერილია ახალგა-

ზრდა ვაჟის თავგადასავალი, რომელიც რევოლუციონერ მამას ჩიყავოდან პარიზში მიაცილებს.

საცრანგეთი

„ალექსანდრე ნიკელი“
ლიონის რევენის
სცენაზი

ახალგაზრდა ქორეოგრაფია ვიტორიო ბიაუიმ ლიონის ოპერის თეატრის სცენაზე დაგა მარტინ ბალეტი „ალექსანდრე ნიკელი“ სპექტაკლში გამოყენებულია სერგეი პროკოფიევის მუსიკა.

გაზეთი „პროგრე დე ლიონი“ აღნიშნავდა, რომ „ლიონელი მაყურებლები აღფრთვანებული არიან ოპერა-ბალეტი. დამდგმელმა რეჟისორმა და მსახიობებმა შექმნეს ერთ-ერთი ლამაზი ფრესკა. სპექტაკლი თეატრალურ მოვლენად იქცა და სამართლიანად დაიმსახურა დადი მოწონება“.

აცრავ მორუას
„მემუარები“

პარიზის გამომცემლობა „ფლამარიონმა“ გამოსცა ანდრე მორუას „მემუარები“. მორუამ ამ წიგნზე მუშაობა დაიწყო 1967 წელს და გარდაცვალებამდე რამდენიმე დღით აღრე დამთვარა.

„ანდრე მორუას „მემუარები“ მეტად საინტერესო მასალაა არა მარტო ავტორის ბიოგრაფიის შესასწავლად, არამედ იმტომაც, რომ მათში ნათლადა წარმოდგენილი საფრანგეთის ისტორიული ცხოვრების საინტერესო მასალები, — წერდა გაზეთი „ფიგარო ლიტერეტი“. XX საუკუნის საფრანგეთის ლიტერატურული ცხოვრება ძნელი წარმოსადგენია ანდრე მორუას შემოქმედების გარეშე. წიგნში განსაკუთრებით საინტერესოა იმ გამოჩენილი ფრანგი მწერლების პორტრეტები, რომელებთანაც ავტორი მეგობრობდა.

„მემუარები“ მწერალ პუმანისტის ბრწყინვალუნაცა ნაწარმოებია“.

უცნალი გააფორმა თ. მირზაშვილმა

ტექნიკური ხელმძღვანელი ე. აბდუშვილიშვილი.

რედაქციის მისამართი: თბილისი, ვლეხანოვის პროს. № 91.

ტელეფონები რედაქტორის — 95-08-75. პ/გ. მდივნის — 95-08-86. განცოფილებების: ვოლფინ კრიტიკისა და ბიბლიოგრაფიის — 25-08-85. პროზის, კულტურისა და ხელოვნების — 95-08-85.

გადაეცა ასაშენობად 11/IX-70 წ., ხელმოწერილია დასაბეჭდიდ 24/X-70 წ., ქაღალდის ფორმატი 70×108¹/16. ფაზიური ნომერი ფურცელი 10. პირობითი ნაბეჭდი ფურცელი 14. შეკვ. № 2757. უე 02200. ტირაჟი 20.600.

საქ. ქა ცე-ის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის ქ. № 14,

Типография изд-ства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина № 14.

ქ ვ ი რ ვ ა ს ო მ ე გ მ გ რ ე ბ მ!

გრძელდება ხელმოწერა შურნალ „ცისპარზე“ 1971 ჭლისათვის.

ხელის მოწერის ფასი:

1 ტლით — 7 გან. 20 კაპ.

ნახევარი ტლით — 3 გან. 60 კაპ.

3560 60 353.

634/203

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ ЖУРНАЛ

«ЦИСКАРИ»

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЦК КП ГРУЗИИ
ИНДЕКС 76236